

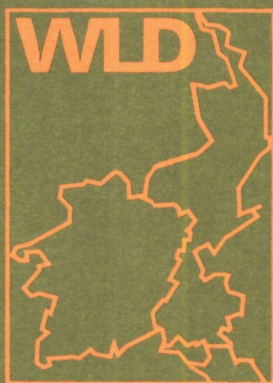
WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

Opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. L. Draye
en dr. R. van Hout

I. AGRARISCHE TERMINOLOGIE

Aflevering 13: landbouwvoertuigen

LIC. M. OOMS - DR. J. GOOSSENS

VAN GORCUM - ASSEN

ISBN 90-232-3490-1

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

Opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. L. Draye
en prof. dr. R. van Hout

I. AGRARISCHE TERMINOLOGIE

Aflevering 13: landbouwvoertuigen

LIC. M. OOMS - DR. J. GOOSSENS

1999
VAN GORCUM – ASSEN

© 1999, Van Gorcum & Comp. B.V., Postbus 43, 9400 AA Assen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j°, het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 90 232 3490 1

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de Vlaamse Gemeenschap, de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's-Gravenhage.

Grafische verzorging: Van Gorcum, Assen

TEN GELEIDE

De dertiende aflevering van Deel I, Agrarische terminologie, van het Woordenboek van de Limburgse Dialecten behandelt de woordenschat van de *landbouwvoertuigen*. Deze aflevering bevat de terminologie van de verschillende soorten karren en wagens (paragraaf 1), hun onderdelen (paragraaf 2), de uitdrukkingen voor het werken met de kar (paragraaf 3) en de terminologie rond de kruiwagen (paragraaf 4) en het rijtuig (paragraaf 5).

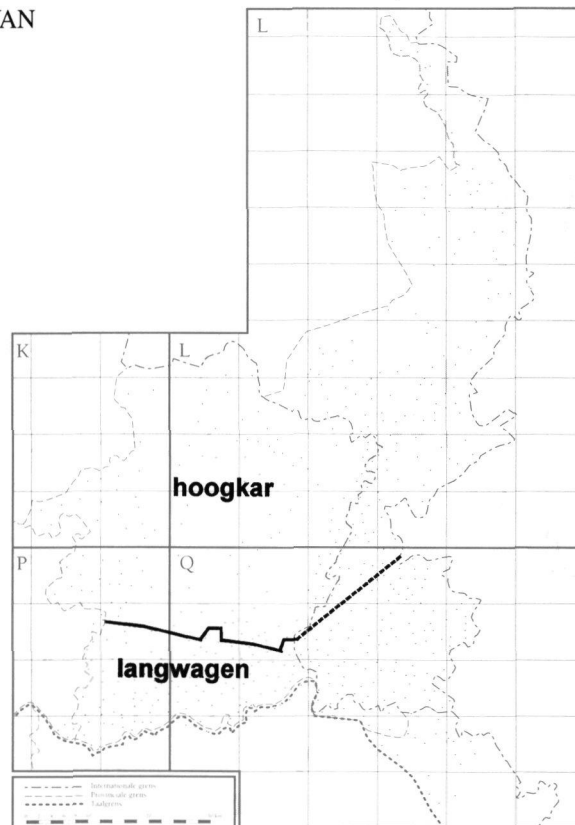
Aan de redactie van deze aflevering werd in januari 1997 begonnen. Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap kon ik toen als Leuvense redacteur van het Woordenboek van de Limburgse Dialecten in dienst treden aan het Instituut voor Naamkunde en Dialectologie van de K U Leuven. Met de hulp van de Nijmeegse collega's ben ik begonnen met het ficheren van de Nijmeegse vragenlijsten met betrekking tot de terminologie van de landbouwvoertuigen en het bijeenbrengen en omspellen van het materiaal uit andere bronnen dat in de loop van de jaren door Nijmeegse student-assistenten op fiches gezet was. De volledige verzameling leverde elf goed gevulde fichenbakken op.

Veel dank ben ik verschuldigd aan prof. dr. J. Goossens voor de goede wetenschappelijke begeleiding en aan mijn Nijmeegse collega drs. Ton van de Wijngaard, die mij met het redactiewerk vertrouwd maakte en met wiens hulp kleine en grotere problemen opgelost konden worden. Hij en dr. Joep Kruijsen hebben bovendien deze aflevering in zijn geheel kritisch nagelezen en hebben waardevolle opmerkingen gegeven. Een speciaal woord van dank is er ook voor mijn Leuvense collega lic. Rob Belemans, die mij met de werkomgeving en de techniek van het karteren vertrouwd maakte. Om vertrouwd te worden met de rijtuigeterminologie heb ik mij gewend tot het Rijtuigenmuseum in Bree, waar André Jonckers mij met veel plezier wegwijs maakte in de wereld van de koetsen.

DE LANDBOUWVOERTUIGEN IN LIMBURG

Tot in het midden van deze eeuw gebeurde het vervoer van en naar de boerderij vrijwel uitsluitend met paard en kar of wagen. Toen in de jaren vijftig en zestig de kleine boerderijtjes plaats maakten voor de grote landbouwbedrijven, wat met een ingrijpende mechanisatie gepaard ging, werd het paard als trekkracht vervangen door de tractor en moesten de karren en wagens zo aangepast worden, dat ze aan de tractor gehangen konden worden. Nadien werden de houten karren geleidelijk aan vervangen door de moderne grote ijzeren aanhangwagens. Ook de houten kruiwagens ruimden plaats voor hun ijzeren tegenhangers. De eerste modernisering van landbouwvoertuigen dateerde echter al van vlak na de tweede wereldoorlog, toen wielen met luchtbanden de plaats innamen van de grote houten karrenwielen. Tegenwoordig zien we de oude

Kaart a: DE VERSPREIDING VAN
DE LANGWAGEN

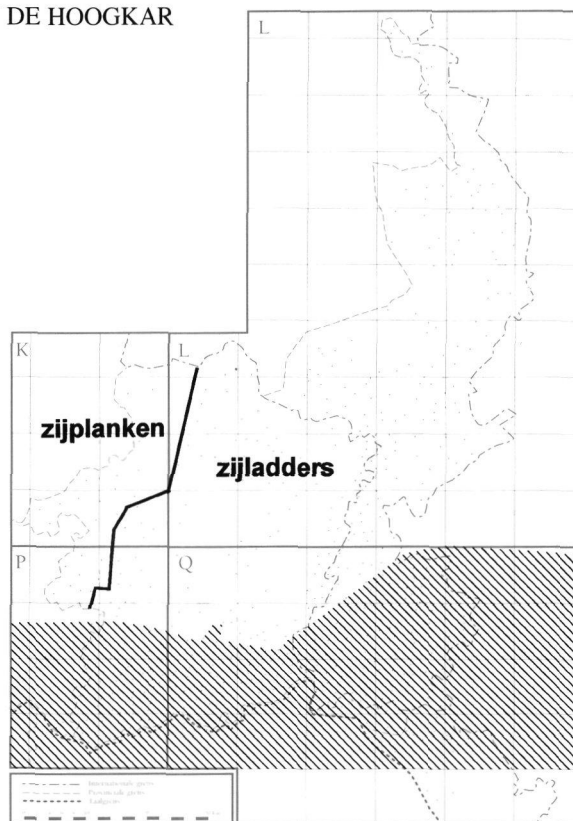
houten karren en wagens nog wel in musea en toevallig eens verloren op een boerderij of in een wei staan en dienen karrenwielen enkel nog als versiering van een tuin of een gevel.

De woordenschat die in deze aflevering beschreven wordt, behandelt uitsluitend de traditionele landbouwvoertuigen van voor de tweede wereldoorlog. Het is niet de bedoeling in dit Ten geleide de verschillende soorten karren en wagens uitgebreid te beschrijven, wel om een globaal overzicht van hun verspreiding over het gebied te geven. Bij het vrachtvervoer geldt over het algemeen de regel: hoe zwaarder de grond, hoe groter en zwaarder het voertuig.

De voertuigen voor het groot vrachtvervoer kan men indelen in drie soorten: de tweewielige kar met opklapbare bak, de tweewielige kar met vaste bak en de vierwielige wagen. De tweewielige kar met opklapbare bak of stortkar (zie afbeeldingen 1 en 2, pag. 5) is de kleinste kar van de drie. Ze komt in het hele Limburgse gebied en ver daarbuiten voor (Stenkamp 1997, 294) en wordt het hele jaar door gebruikt voor het vervoer van kleinere vrachten, zoals voeder, mest, stalstrooisel en de bieten- en aardappelogst. In het zuiden van Belgisch Limburg (Droog Haspengouw), waar de grond het zwaarst en het moeilijkst te bewerken is, komen ook drie- en zelfs vierwielige stortkarren voor. Deze zijn duidelijk onderscheiden van de vierwielige wagens, doordat het/de voorste wiel(tje)s van de kar deel uitmaken van een apart voorstel, en niet aan de kar zelf gemonteerd zijn (Theuwissen 1969, 91). Men kan dus stellen dat het

Kaart b: DE ZIJWANDEN VAN DE HOOGKAR

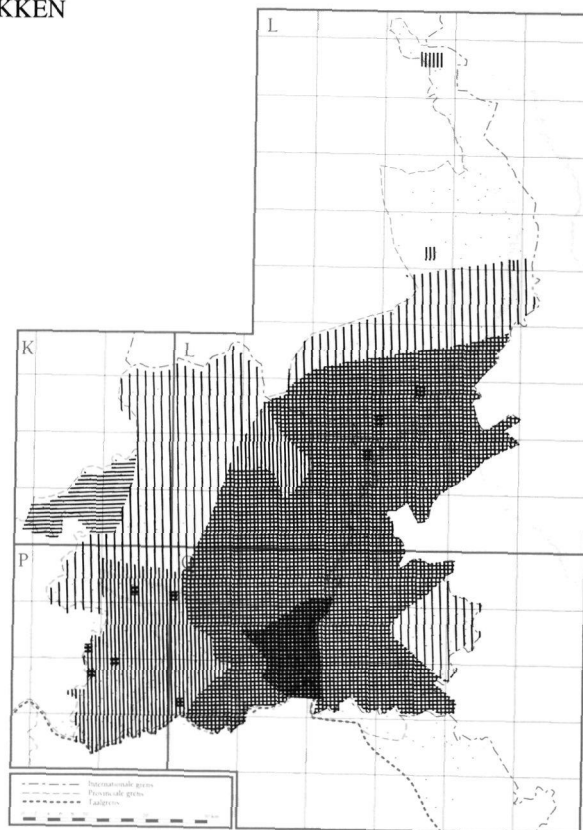
verschil tussen een vierwielige stortkar en een wagen ligt in het aantal assen: de stortkar heeft er één, de wagen twee.

De tweewielige kar of hoogkar en de vierwielige wagen werden voor het vervoer van grote vrachten, zoals het binnenhalen van de oogst, gebruikt. De verspreiding van de hoogkar en de verschillende types wagen is duidelijk afhankelijk van de bodemgesteldheid: in Droog Haspengouw is de langwagen, het zwaarste wagentype (zie afbeeldingen 7 en 8, pag. 12), het belangrijkste middel tot vrachtvervoer van de boer geweest (Fourie 1953-1954, 1). De stortkar komt er ook wel voor, maar, zoals gezegd, slechts voor het vervoer van lichtere vrachten. De hoogkar komt er zeer zelden voor. Kaart a duidt de noordgrens van het gebruik van de langwagens aan. Ze is voor Belgisch Limburg op basis van de kaart van Goossens 1962, 55 en voor Nederlands Limburg op basis van eigen gegevens over de langboom getekend. Boven deze grens komen vierwielige wagens zelden of nooit voor.

De Kempen worden beschouwd als een exclusief karrengebied (Theuwissen 1969, 91). De hoogkar heeft hier dezelfde functie als de wagen in het zuiden: ze wordt gebruikt om de oogst binnen te halen. Deze kar is groter dan de stortkar, maar uiteraard kleiner en lichter dan de wagen. In de Limburgse Kempen waren twee soorten hoogkarren in gebruik (kaart b). Enerzijds had men in het oosten een archaisch type zonder voor- of achterplank. De zijanten bestonden uit ladders die tegen rongen rustten (zie afbeelding 19, pag. 27) en die bij vervoer van bieten, aardappelen en dergelijke vervangen werden door zijplanken. Bij de hooioogst werd het hooi op de kar vast-

Kaart c: AANTAL RONGBLOKKEN

- meestal 4
- meestal 3
- 2 tot 3
- 2
- alleen houtrong

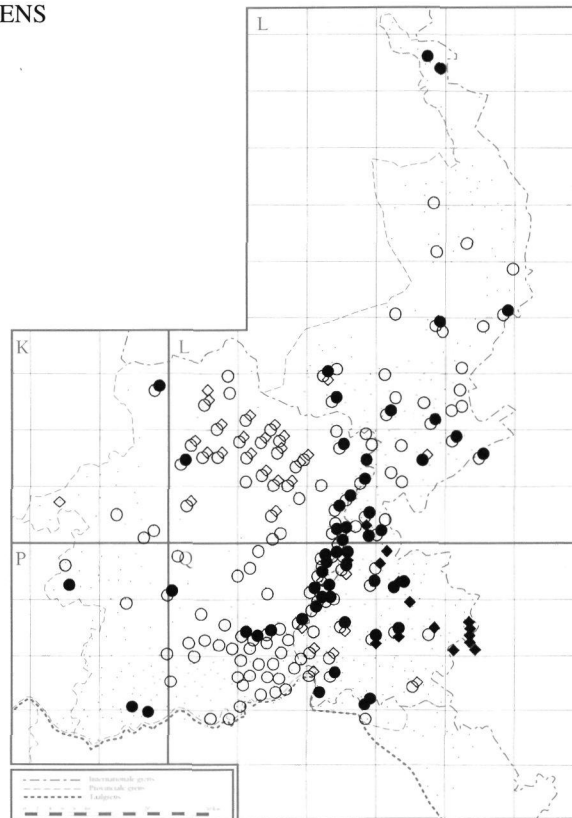
gebonden. Anderzijds was er in het westen een meer recent type met afneembare voor- en achterplank en met vaste zijplanken. De voor- en achterplank konden bij de hooioogst bij dit type vervangen worden door grote kratten van latwerk, de “botteriken”. De kaart, die de situatie uit de jaren vijftig weergeeft, is als volgt te begrijpen: vóór de landbouwhervorming was het oostelijke type al geleidelijk aan plaats aan het maken voor het westelijke, maar dan met wielen met luchtbanden (Goossens 1959, 273-274. De kaart is gebaseerd op de kaart in Goossens 1962, 55). Bijgevolg komen er ten westen van de grens op de kaart weliswaar geen zijladders voor, maar ten oosten ervan wel zijplanken.

In Haspengouw was nog een ander type wagen in gebruik: de molenwagen (afbeeldingen 9 en 10, pag. 13 en 14). Die was door de lichtere wielen wat kleiner en lichter dan de langwagen en kan beschouwd worden als een soort overgangstype tussen de lichte hoogkar in de zanderige Kempen en de zware langwagen in het vruchtbare Droog Haspengouw.

Ook het aantal rondblokken kan een indicatie geven van de bodemgesteldheid. Rondblokken waren zware draagbalken die op de bodem van de kar of wagen bevestigd zijn (afbeelding 25, pag. 53). In de uiteinden van deze blokken bevonden zich de rongen, die als steun van de zijwanden of -ladders dienden. In het algemeen gold hierbij: hoe zwaarder en vruchtbaarder de grond, hoe zwaarder de kar of de wagen moest zijn en dus hoe meer rondblokken nodig waren. Op kaart c wordt duidelijk dat dit aantal van streek tot streek verschilde: in het noordwesten van Belgisch Limburg en het

Kaart d: SOORTEN KRUIWAGENS

- bakkruiwagen
- platte kruiwagen
- ◆ rulskar
- ◇ scheikruiwagen

noorden en uiterste oosten van Nederlands Limburg hadden de karren twee rongblokken, terwijl ze in het zuidoosten, in Droog Haspengouw en tegen de Maas er drie of vier hadden. In de rest van het Limburgs gebied bezaten de meeste karren twee of drie rongblokken.

Een heel ander type voertuig is de kruiwagen: het voertuig voor vrachten die te zwaar zijn om ze zelf te dragen, maar waarvoor het de moeite niet loont om het paard voor de kar te spannen. De oude houten kruiwagen heeft in de loop van de laatste decennia plaats geruimd voor de alom bekende ijzeren kruiwagen met vaste bak en met een wiel met rubberen band, die oorspronkelijk uit de bouwwereld kwam. Vóór deze evolutie waren er in Limburg drie kruiwagentypes in gebruik: de platte kruiwagen, de scheienkruiwagen en de bakkruiwagen (Theuwissen 1969, 68-74; zie ook afbeeldingen 36-40, pag. 88 en 89). Uit kaart d blijkt dat de bakkruiwagen, een vrij korte kruiwagen met vaste zijplanken en vaak een afneembare achterplank, het meest verspreid is.

De platte kruiwagen bestond uit een wiel, een planken hoofdbord, een planken bodem, twee berries en twee poten. Eventueel konden er zijplanken op gezet worden, wat de laadruimte vergrootte. Een achterplank had dit type niet. Op de kaart is een duidelijke concentratie van de platte kruiwagen te zien in het Maasland. Dat is niet te verwonderen, aangezien dat de streek was waar er vrij veel steenbakkers werkten en dit de kruiwagen was waarmee men de klei naar de steenfabriek bracht.

In het noordoosten van Belgisch Limburg kende men oorspronkelijk alleen de schei-

II.11

enkruiwagen. Dit archaisch type is lager en langer dan de platte kruiwagen. Het voornaamste verschil is echter dat het hoofdbord en de bodem niet uit planken, maar uit verticale resp. horizontale scheien bestaan. Toen de stal op stenen vloer in gebruik kwam, moest de mest tot tweemaal per dag uit de stal verwijderd worden¹. Aangezien de losse mest van deze stal gemakkelijk tussen de scheien kon vallen, zag de boer zich genoodzaakt een kruiwagen in gebruik te nemen waarop de mest beter bleef liggen. De bakkruiwagen, die in de bouw reeds lang in gebruik was, deed daarom zijn intrede in het landbouwbedrijf van de Kempen.

De rulskar tenslotte is een speciaal type kruiwagen, dat alleen in het zuiden van Nederlands Limburg voorkomt. In plaats van zijplanken en een hoofdbord staan er houten spijlen ("rulsen") recht op de bodem. Deze kruiwagen wordt vooral gebruikt om hooi en bladeren te vervoeren.

Het rijtuig was tot in de eerste decennia van de twintigste eeuw het gewone voertuig voor zowel de adel en notabelen als voor de rijke boeren. Bij de opkomst van de auto is het rijtuig tussen de twee wereldoorlogen vrij snel uit het straatbeeld verdwenen. Vanaf de jaren zeventig nam de belangstelling voor de aangespannen sport toe, en daarmee ook het gebruik van rijtuigen, zowel in wedstrijden als bij recreatief rijden. Nog bestaande rijtuigen werden en worden opgespoord en volledig in hun oude luister hersteld. Zo is er in 1997 een rijtuigenmuseum geopend in Bree, waar verschillende gerestaureerde rijtuigen te bewonderen zijn.

De grote verscheidenheid in de rijtuigtypen is er pas in de loop van de negentiende eeuw, met de toenemende welvaart en de versnelde technische ontwikkelingen gekomen. Oorspronkelijk konden alleen rijke boeren, notabelen, de goeude burgerij, adel en autoriteiten zich door middel van zulke rijtuigen verplaatsen, maar op het einde van de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw kwam hier verandering in. "Stalhouderijen gingen voor groepsvervoer zorgen en verbindingen onderhouden tussen het platteland en de steden. In de bebouwde kom kon men zich tegen betaling door een koetsier laten vervoeren" (Ipenburg 1992, pag. 3).

Voor de grote verscheidenheid aan rijtuigen volstonden de oude benamingen "koets", "kar" en "wagen" niet meer. Tevens ontwikkelde zich echter een gewoonte om aan de toch al zo toegenomen verschillen in rijtuigtypen bijzondere of buitenlandse eigenamen te geven, hetgeen de verwarring die bestaat bij de herkenning van de verschillende typen verergert." (Ipenburg 1992, pag. 3). Deze verwarring bleek ook uit de opgaven uit N 101, waar naar verschillende rijtuigtypen gevraagd werd. Zo werd er bijvoorbeeld bij de vraag naar de sjees wel eens "tilbury" opgegeven en vice versa. Ze kan uiteraard ook te maken hebben met het feit dat het hier gaat om voorwerpen die al meer dan zestig jaar uit het dagelijkse leven verdwenen zijn en die de meeste mensen alleen maar kenden door ze te zien, en niet door ze zelf te bezitten of frequent te gebruiken. Bovendien hebben de verschillende namen van al die rijtuigtypen slechts weinig tijd gehad om ingeburgerd te geraken. Toen die grote verscheidenheid ontstond, was de auto immers al aan zijn opmars bezig.

¹ bij de oude potsstal was dit niet het geval. Deze stal had tot doel mest te winnen en werd maar enkele keren per jaar uitgemest (voor meer uitleg zie WLD 1.6 pag. 31-32 onder het lemma POTSTAL).

MATERIAAL EN METHODE VAN BEWERKING

De belangrijkste bronnen voor deze aflevering vormden de Nijmeegse vragenlijsten N 17, die volledig aan de karren en de wagens gewijd is, de vragen uit N 18 die de kruiwagenterminologie opvroegen, de vragen uit N G, de wagenmakerslijst, die aan de producten van de wagenmaker gewijd waren en de materiaalverzameling bij *Semantische vraagstukken uit de taal van het landbouwbedrijf in Belgisch Limburg* (Goossens 1963). Zelf heb ik in november 1997 de rijtuigterminologie in een aanvullende lijst N 101 opgevraagd, omdat de vraagstelling rond dit onderwerp in andere lijsten te vaag en onvolledig was. Ondanks het feit dat het hier om zeer oude en moeilijk te achterhalen terminologie ging, zijn er voor het Limburgse gebied 54 lijsten ingevuld. Voor het overige werd gebruik gemaakt van de bronnenlijst zoals die in de *Inleiding* pag. 23-31 staat en van enkele recent verschenen plaatselijke dialectwoordenboeken (zie bibliografie).

WLD I.13 overlapt sterk met enkele reeds verschenen afleveringen, voornamelijk met I.3 (Weidebouw), I.10 (Paardentuig) en II.11 (Smid, loodgieter, koperslager), vandaar dat er in deze aflevering vrij veel verwijzingen naar de betrokken lemmata in genoemde publicaties opgenomen zijn.

SPECIALE BIBLIOGRAFIE OVER LANDBOUWVOERTUIGEN

- Eloy, A. (1983), *Oud landbouwgereedschap. Nederlandstalig bibliografisch en ikonografisch bronnenmateriaal voor het inventariseren van het landbouwgereedschap in Vlaanderen, periode 1850-1914. Een handleiding*, Gent.
- Follet, E. (1981-1982), *De vakterminologie van de wagenmaker in de Denderstreek en aangrenzend Brabant*, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), Gent.
- Fourie, R. (1953-1954), *De landbouwtermen in Outgaarden en omgeving*, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling K U Leuven), Leuven.
- Goossenaerts, J. (1956-1958), *De taal van en om het landbouwbedrijf in het noordwesten van de Kempen: een taal-, vak-, geschied-, heem-, en volkskundige bijdrage tot de Nederlandse woordenschat*, Gent.
- Goossens, J. (1955), *Studie over landbouwtermen opgetekend te Genk en omgeving*, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling K U Leuven), Leuven.
- Goossens, J. (1957), Limburgse woordenschat 3: Zijplanken van de kar, in: *Het Belang van Limburg* 10.03.1957.
- Goossens, J. (1959), De Limburgse Kempen, een volks- en taalkundig gevarieerde landbouweenheid, in: *Het Oude Land van Loon* 14, 271-184.
- Goossens, J. (1962), De isetnenstructuur van het Belgisch-Limburgs landbouwschap, in: *Volkskunde* 63, 49-66.
- Goossens, J. (1963), *Semantische vraagstukken uit de taal van het landbouwbedrijf in Belgisch Limburg*, Antwerpen.
- Goossens, J. (1964), Enkel- en veeltoepasselijkheid van betekenaars op de taalkaart, in: *Taalgeografie en semantiek. Bijdragen en Mededelingen der Dialectencommissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam* 28, 3-27.
- Goossens, J. (1996), Merrie, berrie, spurrie en murw in het Nederlands en het Limburgs, in: R. Van Hout en J. Kruijsen (red.), *Taalvariaties: toonzettingen en modulaties op een thema. Feestbundel ter gelegenheid van de 60ste verjaardag van Toon Hagen*, 99-108, Dordrecht.

- Goossens, J. (1998), Von Karren und Wagen, in: D. Schell, G. Hirschfelder, A. Schurtka-Rechtenstamm (red.): *Kulturen - Sprachen - Übergänge. Festschrift für Prof. Dr. H.L. Cox.* (te verschijnen).
- Ipenburg, G. (1992), *Rijtuigen op het spoor*, Kampen.
- Jansen, J. en W. Rutten (1992), *Geschiedenis van de landbouw in Limburg in de twintigste eeuw*, Maaslandse monografieën 52, Leeuwarden.
- Kloes, J.A. van der en G. van Helden (1907), *Handleiding (voornamelijk tot zelfonderricht) voor den wagenmaker*, Leiden.
- Kloes, J.A. van der en G. van Helden (1934), *Het handwerk van den wagenmaker en den wagensmid*, Amsterdam.
- Lindemans, P. (1952), *Geschiedenis van de landbouw in België*, Antwerpen.
- Morren, L. en J. Goossens (1960), Over een Haspengouws wagentje dat gaiot heet, in: *Ons Heem* 1/1960, 4-5.
- Roukens, W. (1937), *Wort- und Sachgeographie in Niederländisch-Limburg und den benachbarten Gebieten: mit besonderer Berücksichtigung des Volkskundlichen*, Nijmegen.
- Stenkamp, H. J. (1997), *Karren und Wagen. Fahrzeugbauer und Fahrzeugtypen in der Region Niederrhein, Westmünsterland, Achterhoek und Liemers vom 18. Jahrhundert bis in die Gegenwart*, Köln.
- Theuwissen, J. (1968), De analyse van de landbouwkruiwagen en zijn kaartbeeld, in: *Volkskunde* 69, 3-20.
- Theuwissen, J. (1969a), *Het landbouwvoertuig in de etnografie van de Kempen*, Antwerpen-Utrecht.
- Vos, H.B. (1974), *Rijtuigen*, Bussum.
- Vos, P.H. (1996), *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, deel II, afl. 8, houtbewerking II*, Assen.
- Verstegen, P(ater) V. (1940), Woordgeographische studiën van de Zuidnederlandse Dialectcentrale. XXII De boomwagen of mallejan, in: *Leuvensche bijdragen* 32, 77-92.
- Warnant, L. (1949), *La culture en Hesbaye liégeoise: étude ethnographique et dialectologique*, Luik.
- Wolters (1986): *Wolters' Beeldwoordenboek Duits en Nederlands*, Groningen

BIBLIOGRAFIE VAN GERAADPLEEGDE PLAATSELIJKE DIALECTWOORDENBOEKEN

- Alsters, A. (1993), *Venloos Woordenboek*, Venlo.
- Armkreutz, L. e.a. (1997), *Kirchröadsjer Dieksiejoneer*, tweede, herziene druk, Kerkrade.
- Berg, J. van den (1983), *Weertlands woordenboek*, Weert.
- Bollen, G. (1987), *Plat Ukevers. Woorden en wendingen uit het dialect van Uikhoven*, Uikhoven.
- Crompvoets, H. (1991), *Mééls Woordeboek*, Medelo 6, Meijel.
- Jansen, J. (1966), *Idioticon van het dialect van Lommel*, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling K U Leuven), Leuven.
- Janssen, J. (1964), *Idioticon van het dialect van Meeswijk*, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling K U Leuven), Leuven.
- Kats, J. C. P. (1985), *Remunjs Woardebook*, Roermond.

- Kelchtermans, J. (1964), *Idioticon van het dialect van Meeuwen*, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling K U Leuven), Leuven.
- Kooijman, G. (1985), *Thematisch woordenboek van het Tungelroys*, Amsterdam.
- 't Neigemènneke: *Sintruïnse Diksjónèèr*, Sint-Truiden.
- Schols, W. en G. Linssen (1991), *Venrays woordenboek. Woordenschat, klankkarakter, systeem, structuur en gebruik van de Venrayse taal*, Venray.
- Schoofs, R. (1988), *Woordenboek van het dialect van Bree en omgeving*, Bree.
- Smets, W. (1966), *Idioticon van het dialect van Niel-bij-St.Truiden*, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling K U Leuven), Leuven.
- Stevens, A. (1986), *Túngërsë Diksjënéer*, Tongeren
- Vandermeeren, L. (1995), *Het Bjêvels*, Beverlo.
- Venken, M. e.a (1990), *'n Manjel Stokkemer wèurd*, Stokkem.

KAARTEN EN AFBEELDINGEN

De kaarten werden gemaakt met behulp van het karteerprogramma Mapinfo.

De lijntekeningen werden vervaardigd door J. Schoenmakers. Als model dienden de illustraties in de volgende publicaties (voor de volledige bibliografische informatie wordt verwezen naar bovenstaande literatuurlijst):

- Afb. 3, 4, 7, 9, 13, 14, Nijmeegse vragenlijst N G
15, 16, 17, 18, 19, 20,
21, 28 en 29:
- Afb. 36, 38 en 39: materiaal uit ingevulde Nijmeegse vragenlijsten N 17 voor de plaatsen L 331, Q 18 en Q 32a
- Afb. 12, 28 en 52: WBD II.8 pag. 2763, 2761 en 2822
- Afb. 23: Goossens (1955)
- Afb. 30: materiaal bij Goossens (1963)
- Afb. 41, 42, 43, 44, 46 Vos (1974), pag. 100, 70, 71, 51 en 53
en 50:
- Afb. 47, 48 en 49: *Wolters' Beeldwoordenboek Duits en Nederlands*, pag. 327

De foto's zijn afkomstig uit de volgende publicaties:

- Afb. 5 en 40: Stenkamp (1997), pag. 200 en 109
- Afb. 33: Theuwissen (1969), pag. 186
- Afb. 45 en 51: Ipenburg (1992) pag. 162 en 57

De foto's van de volgende afbeeldingen zijn ter beschikking gesteld aan dr. J. Goossens door dr. J. Weyns, destijds conservator van het Openluchtmuseum Bokrijk van de provincie Belgisch Limburg: 1, 2, 6, 8, 10, 11, 22, 24, 25, 26, 27, 31, 32, 34, 35 en 37.

FINANCIËLE STEUN EN BEGELEIDING

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de Vlaamse Gemeenschap en van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's-Gravenhage. De wetenschappelijke projectleiding was in handen van prof. dr. J. Goossens, prof. dr. L. Draye en prof. dr. W. Van Langendonck.

Miet Ooms

AGRARISCHE TERMINOLOGIE IN VERBAND MET
BOERENHUIS, ERF EN LANDERIJEN

Landbouwvoertuigen

INHOUDSOPGAVE

<i>I.</i>	<i>SOORTEN VOERTUIGEN</i>	1	2.1.18	asblok (kaart 8; afb. 7,7 en 16,1)	22
<i>1.1.</i>	<i>Algemeen</i>	1	2.1.19	scheen van de asarm	23
1.1.1	voertuig	1	2.1.20	zijwand (kaart 9; afb. 18)	24
1.1.2	kar	1	2.1.21	zijladder (kaart 10; afb. 19)	27
1.1.3	wagen (kaart 1)	1	2.1.22	ladderboom (kaart 11; afb. 19,1)	28
1.1.4	karhuis	2	2.1.23	sport (afb. 19,2)	29
			2.1.24	voorwand (kaart 12)	29
			2.1.25	achterwand (kaart 13)	32
			2.1.26	bodem	34
			2.1.27	bak (kaart 14 en 15; afb. 20)	35
<i>1.2.</i>	<i>Tweewielige kar</i>	2			
1.2.1	hoogkar	2	2.2.	<i>Specifieke onderdelen van de twee- en driewielige kar en de wagen</i>	36
1.2.2	stortkar (kaart 2; afb. 1; 2; 3 en 4)	3	2.2.1	dissel (kaart 16; afb. 7,8)	36
1.2.3	huifkar	6	2.2.2	berrie (kaart 17; afb. 20,2)	38
1.2.4	boomwagen (kaart 3; afb. 5)	7	2.2.3	lamoen (kaart 18; afb. 21)	39
1.2.5	handkar (kaart 4)	8	2.2.4	schei	40
1.2.6	hondenkar	10	2.2.5	toot (kaart 19)	41
1.2.7	melkar	10	2.2.6	trekschei (kaart 20; afb. 22)	42
1.2.8	gierkar	10	2.2.7	trekhaak	43
<i>1.3.</i>	<i>Driewielige kar</i>	10	2.2.8	uitstekende delen van de trekschei (afb. 23)	43
1.3.1	driewielige kar	10	2.2.9	strengen	44
1.3.2	galiot (afb. 6)	11	2.2.10	voorstrengen	45
<i>1.4.</i>	<i>Vierwielige wagen</i>	11	2.2.11	strengnaken aan de berries	45
1.4.1	langwagen (afb. 7 en 8)	11	2.2.12	draagbalken (kaart 21 en 22; afb. 9,1 en 20,1)	45
1.4.2	molenwagen (afb. 9 en 10)	11	2.2.13	spil van de berries (afb. 20,3)	46
1.4.3	plateauwagen (afb. 11)	13	2.2.14	slagschei (afb. 20,4)	47
			2.2.15	slaghout (kaart 23; afb. 20,5)	47
			2.2.16	kram	49
<i>2.</i>	<i>ONDERDELEN</i>	15	2.2.17	houtrong (kaart 24; afb. 24)	49
<i>2.1.</i>	<i>Algemeen</i>	15	2.2.18	rongen (kaart 25; afb. 18,1 en 25,1)	51
2.1.1	wiel (afb. 12)	15	2.2.19	rongblokken (kaart 26; afb. 7,2; 9,2 en 25,2)	54
2.1.2	velg (kaart 5; afb. 12,3)	16	2.2.20	middelste rongblok (kaart 27; afb. 26)	56
2.1.3	vergaringen (afb. 13)	17	2.2.21	rongogen (afb. 19,2)	57
2.1.4	verbindingspennen (afb. 14)	18	2.2.22	bril (kaart 28; afb. 27)	57
2.1.5	wielbeslag	18	2.2.23	slekken	58
2.1.6	spaak (afb. 12,2)	18	2.2.24	hoogsel (afb. 18,3)	58
2.1.7	naaf (kaart 6; afb. 12,1 en 15)	19	2.2.25	grabben	59
2.1.8	naafbus	20	2.2.26	zwenghout (kaart 29; afb. 28,1)	59
2.1.9	midden- en achternaafband	20	2.2.27	balans (kaart 30 en 31; afb. 28,2)	60
2.1.10	muilband	20	2.2.28	botteriken	61
2.1.11	luns	20	2.2.29	hooipalen (afb. 29)	62
2.1.12	lunsschijf	20	2.2.30	turfhekken (kaart 32)	63
2.1.13	achterschijf	20	2.2.31	varkenshort, -bak (kaart 33)	63
2.1.14	stootring (afb. 16,3)	20	2.2.32	rosdoek (kaart 34)	64
2.1.15	slijkplaat	20	2.2.33	rosbak	65
2.1.16	as (afb. 16 en 17)	21	2.2.34	onderbak	65
2.1.17	asarm (kaart 7; afb. 16,2)	22			

2.3.	<i>Specifieke onderdelen van de driewielige kar</i>	66	4.2.	<i>Soorten</i>	87
2.3.1	voorwiel	66	4.2.1	bakkruiwagen (afb. 37)	87
2.3.2	houten sleepblok	66	4.2.2	scheienkruiwagen (afb. 38)	88
			4.2.3	rulskar (afb. 39)	89
			4.2.4	platte kruiwagen (afb. 36 en 40)	89
2.4.	<i>Specifieke onderdelen van de wagen</i>	66	4.3.	<i>Onderdelen</i>	90
2.4.1	vork (kaart 35; afb. 7,4 en 30,1)	66	4.3.1	hoofdbord (kaart 49; afb. 36,2)	90
2.4.2	snuit (afb. 7,6 en 30,2)	67	4.3.2	zijwanden (afb. 36,3)	90
2.4.3	zwik (afb. 7,5 en 30,3)	67	4.3.3	kruiwagenwiel (afb. 36,6)	91
2.4.4	langboom (kaart 36; afb. 7,1 en 31)	68	4.3.4	kruiwagenas (kaart 50)	91
2.4.5	achtervork (afb. 7,3)	68	4.3.5	kruiwagenberrie (afb. 36,1)	91
2.4.6	rem (kaart 37)	69	4.3.6	handvat (kaart 51; afb. 36,5)	93
2.4.7	molen (afb. 9,4 en 32)	70	4.3.7	poten (kaart 52; afb. 36,4)	94
			4.3.8	latwerk	95
2.5.	<i>Onderdelen van de huijkar</i>	70	4.3.9	kruizeel (kaart 53)	95
2.5.1	huif	70			
2.5.2	hoepels (afb. 33)	71	5.	<i>HET RIJTUIG</i>	97
2.5.3	zoom	72	5.1.	<i>Algemeen</i>	97
2.6.	<i>Steunen</i>	72	5.1.1	rijtuig (kaart 54)	97
2.6.1	karsteun (kaart 38; afb. 34 en 35)	72	5.1.2	koetsier	98
2.6.2	driepoot	75	5.2.	<i>Soorten</i>	98
2.6.3	steunpaal voor opgeslagen hoogkar	75	5.2.1	rijtuig met twee paarden	98
2.6.4	houweel (kaart 39)	75	5.2.2	koets	98
3.	<i>WERKEN MET DE KAR</i>	76	5.2.3	sjees (afb. 41)	99
3.1	laden	76	5.2.4	tilbury (afb. 42)	99
3.2	lading	76	5.2.5	dogkar (afb. 43)	99
3.3	met de kar rijden, iets vervoeren (kaart 40)	76	5.2.6	tonneau (afb. 44)	100
3.4	uitwijken	77	5.2.7	dokterskar (afb. 45)	100
3.5	inhalen	77	5.2.8	landauer (afb. 46)	100
3.6	met de kar achteruit rijden (kaart 41)	77	5.2.9	janplezier (afb. 47)	101
3.7	afladen	78	5.2.10	brik (afb. 48)	101
3.8	de stortkar doen achteroverslaan (kaart 42)	78	5.2.11	barouche (afb. 49)	101
3.9	de hoogkar doen achteroverslaan	79	5.2.12	victoria (afb. 50)	101
3.10	de kar gereformeerd maken	80	5.3.	<i>Onderdelen</i>	102
3.11	schokken (kaart 43)	80	5.3.1	kap	102
3.12	karren	81	5.3.2	bok (afb. 51,1)	102
3.13	rammelkar (kaart 44)	81	5.3.3	bokkussen (afb. 51,2)	102
3.14	de kar wipt (kaart 45)	82	5.3.4	trede	103
3.15	te licht in de rug (kaart 46)	83	5.3.5	vering (afb. 52)	103
3.16	te zwaar in de rug	84	5.3.6	instapgriep	103
3.17	met staande kar varen	84	5.3.7	biezen	104
			5.3.8	ossenoog	104
			5.3.9	schootskleed	104
4.	<i>DE KRUIWAGEN</i>	84			
4.1.	<i>Algemeen</i>	84		ALFABETISCH REGISTER van woordtypen en lemmatitels	105
4.1.1	kruiwagen (kaart 47; afb. 36)	84			
4.1.2	kruien (kaart 48)	86			

<i>Kaarten</i>		<i>Afbeeldingen</i>	
a	de verspreiding van de langwagen	VI	1 stortkar "slagkar" 5
b	de zijwanden van de hoogkar	VII	2 stortkar "aardkar" 5
c	aantal rongblokken	VIII	3 binnenslaander 6
d	verspreiding kruiwagentypes	IX	4 buitenslaander 6
1	wagen	2	5 boomwagen 7
2	stortkar	4	6 galiot 10
3	boomwagen	8	7 langwagen 12
4	handkar	9	8 langwagen (foto) 12
5	velg	17	9 molenwagen 13
6	naaf	20	10 molenwagen (foto) 14
7	asarm	22	11 plateauwagen 14
8	asblok	23	12 wiel 15
9	zijwand	24	13 vergaring 18
10	zijladder	26	14 verbindingspen 18
11	ladderboom	28	15 naaf 21
12	voorwand	30	16 as 21
13	achterwand	32	17 houten as 21
14	bak	34	18 zijwand 25
15	komp (semasiologische kaart)	35	19 zijladder 27
16	dissel	37	20 bak van de stortkar 36
17	berrie	38	21 lamoen 41
18	lamoen	40	22 trekschei 44
19	toot	42	23 uitstekend deel van de trekschei 44
20	trekschei	43	24 houtrong 51
21	draagbalken	46	25 rong 53
22	brak (semasiologische kaart)	47	26 "pulm" 56
23	slaghout	48	27 bril 58
24	houtrong (metaforische benamingen)	50	28 zwenghout en balans 59
25	rongen	52	29 hooipalen 62
26	rongblokken	54	30 voorstel van een langwagen 67
27	middelste rongblok	55	31 langboom 67
28	bril	57	32 molen 70
29	zwenghout	60	33 huifhoepels 71
30	balans	61	34 karsteun 73
31	evenaar	62	35 lichte berriestut 74
32	turfhekken	63	36 platte kruiwagen met zijwanden 86
33	varkenshort en varkensbak	64	37 bakkruiwagen 88
34	rosdoek	65	38 scheienkruiwagen 88
35	vork	66	39 rukskar 89
36	langboom	68	40 platte kruiwagen zonder zijwanden 89
37	rem	69	41 sjees 99
38	karsteun	72	42 tilbury 99
39	houweel	76	43 dogkar 99
40	met de kar rijden, iets vervoeren	77	44 tonneau 100
41	met de kar achteruit rijden	78	45 dokterskar 100
42	de stortkar doen achteroverslaan	79	46 landauer 101
43	schokken	80	47 janplezier 101
44	rammelkar	81	48 brik 101
45	de kar wipt	82	49 barouche 101
46	te licht in de rug	83	50 victoria 101
47	kruiwagen	84	51 bok en bokkussen 102
48	kruien	87	52 vering 103
49	hoofdbord	90	
50	kruiwagenas	92	
51	handvat	93	
52	poten	94	
53	kruizeel	96	
54	rijtuig	97	

1. SOORTEN VOERTUIGEN

1-1. Algemeen

1-1-1. VOERTUIG

(N 17, 15 + 99; N G, 59; L 28, 24; monogr.)

[Algemene benaming voor de vracht- en persoonsvoertuigen.]

gerij: *gareĭ* L 294, 318b, 353, Q 7, 39, 78, 111; *gareĭ* K 278; *garēĭ* K 358, L 355; *garē* K 314; **gespan:** *gaspan* K 318, L 286, 355, 416, P 48, Q 78, 97, 162; *gaspāⁿ* Q 3; *gaspān* P 177, 188; *gaspān* L 423; *gāspan* L 270, Q 111, 209; *gāspān* Q 193; **gevaar:** *gavār* L 432, Q 97; **geveer:** *gavēr* L 416, 426, Q 15, 39, 111; *gavē^r* Q 253; *gavēĭr* Q 247; *gavēr* L 164; *gavēr* L 369, Q 7; *gavī.r* L 360; *gavī^r* L 424; **licht gevaar:** *lext gavē^r* P 54; **licht geveer:** *lex gavēr* Q 83; **geveers:** *gavērs* L 163, 163a, 164, 289; *gavērs* L 332; *gavērs* L 329; *gavērs* L 294; **varing:** *vēreŋ* L 382; **vaartuig:** *vārtsqix* Q 121; **gescheer:** *gāšēr* L 382; *gāsxī^r* L 288.

1-1-2. KAR

(N 17, add.; A 2, 55; Wi 14; Gi, 15; S 17; L 1a-m; L 27, 28; R 12, 23; RND, 74; JG 1b; N 17, 4; monogr.)

[Algemene benaming voor een voertuig met twee wielen (in Haspengouw mogelijk ook drie of zelfs vier wielen, maar die zijn zeldzaam) met een lamoen waarin een paard gespannen wordt. Meestal wordt het gebruikt om lasten van enige omvang te vervoeren. Vroeger had de kar over het algemeen houten wielen, maar in de jaren na de tweede wereldoorlog werden die geleidelijk aan vervangen door wielen met luchtbanden.]

kar: *kar* L 115, 159a, 163, 164, 165, 191, 192, 192a, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 216a, 217, 244b, 244c, 245, 245b, 246, 246a, 246b, 246c, 247, 248, 249, 250, 265, 266, 267, 268, 317, 324, 355, 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 371, 372, 373, 387, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 429a, 430, 431, 432, 432a, 433, 434, 434a, P 171, 187a, Q 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 32, 32a, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 96, 96a, 96b, 96c, 97, 98, 99, 100, 101, 101a, 102, 103, 104a, 105, 106, 110, 111, 112, 112a, 112b, 113, 113a, 115, 117, 117a, 118, 119, 121, 192, 193a, 195, 196, 196a, 197, 198, 198b, 199, 200, 201, 202, 203, 203a, 204, 211, 222, 247a, 253; *kār* K 278a, 314, 315, 316, 317, 317a, 318, 353, 359, L 386, Q 3, 5, 72, 76, 77, 77a, 82, 83, 84, 86, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 95a, 96d, 116, 117b, 118a, 121a, 121b, 121c, 154, 155, 158, 158a, 161, 162, 163, 164a, 167, 168, 168a,

169, 170, 171, 172, 174, 175, 176a, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 187, 187a, 188, 202, 203b, 204a, 205, 206, 207, 208, 240, 241, 242, 247a, 248, 249, 251, 254, 255, 259, 260, 262, 278, 279, 284; *ker* L 209, 215, 216, 246a, 265c, 269, 269a, 270, 271, 288, 288a, 289, 289a, 290, 291, 292, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 318, 318b, 319, 320, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 369, 370, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 381a, 381b, 382, 383, 384, 385, 387, P 44, 197, Q 1, 193, 195, 199; *kēr* K 357, 358, 360, 361, L 282, 286, 312, 313, 314, 315, 316, 353, 354, 356, 413, 414, P 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 119, 121, 181, 182, 187, 220, 222, 224, Q 2, 2a, 71, 74, 75, 79, 79a, 80, 157a, 160, 165; *kēr* L 352, P 184, 223, Q 73; *kēr* P 107a, 113, 117, 176, 176a, 180, 193, 211, 212, Q 153, 164, 166; *kēr^r* P 115, 118, 118a, 120, 172, 173, 174, 175, 177, 177a, 178, 179, 182, 184, 186, 188, 192, 195, 213, 214, 218, 219, 227, Q 78, 152, 156, 157, 159; *keĭr* P 121a, 210a; *kōr* K 278; de volgende opgaven zijn meervoud: *karə* Q 20, 111, 112a; *kāra* Q 95, 208; *kerə* L 289, 329, 381; **karretje:** *kerkə* L 318, Q 112a, 162, 198b; *kēr^{kə}* Q 112a; **krieks:** *kriks* Q 113; **sjiel:** *šil* Q 113.

1-1-3. WAGEN (Kaart 1)

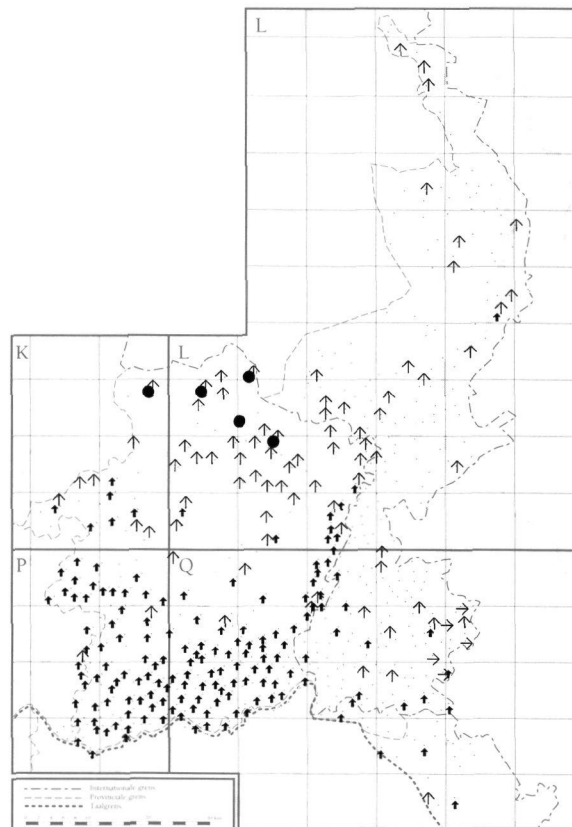
(N 17, 4; N G, 51; JG 1a; JG 1b; JG 1d; Wi 4; L 27, 65; monogr.)

[Algemene benaming voor een voertuig op vier wielen met een dissel, waarmee men over het algemeen grote lasten vervoerde. Soms werd de wagen ook voor personenvervoer gebruikt. Meestal werden er twee of vier paarden voor gespannen. In de jaren na de tweede wereldoorlog werden de houten wielen geleidelijk aan vervangen door exemplaren met luchtbanden. Wagens komen over het algemeen minder vaak voor dan karren. In Haspengouw neemt de frequentie van de wagen als landbouwvoertuig af van zuid naar noord. Dit heeft te maken met het feit dat in de streek waar de landbouwgrond zwaarder is, de wagen meer in gebruik is. In de Kempen en de Maasvallei komen wagens niet voor als landbouwvoertuig, maar kent men ze wel als bijvoorbeeld voertuig van de brouwer. In de streken waar de wagens pas in het midden van deze eeuw opgang maakten, kent men ze slechts met luchtbanden.]

wagen: *wāgən* L 210, 250, 282, 286, 288, 293, 312, 318, 375, 420, Q 17, 203; *wā.gə* K 360, 361, L 300, 313, 314, 317, 319, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 413, 414, 415, 416; *wāgə* K 278, 317a, 329, 353, L 159a, 164, 165, 245, 246, 266, 270, 271, 289, 299, 318b, 320c, 321, 322a, 324, 326, 330, 362, 378, 387, 418, 423, Q 4, 12, 20, 22, 96c, 98, 111, 111*, 112a,

Kaart 1: WAGEN

- ↑ wagen
- waan
- † wāgel
- vierwieler

113, 192, 279; *w'āgə* Q 119; *w'ān* Q 116, 117a, 118, 121, 211; *wōgən* K 315, P 115, 119, Q 199; *wō.gə* Q 1; *wōgə* K 314, Q 72, 193; de volgende opgaven zijn meervoud: *wāgəs* L 271, 289, 299, 318, Q 111; **wāgel**: *wā.gəl* K 357, 358, 359, L 419, 420, 421, 422, 423, 424, P 44, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, Q 2, 2a, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 96c; *w'āgəl* Q 200, 222, 253, 284; *wāgəl* L 270, 372, 413, 418, P 45, 47, 54, 193, 210a, Q 15, 19, 95, 99, 101, 113, 196, 196a, 207, 208, 249; *wāgəl* Q 211; *wō.gəl* K 318, P 58, 118 (in grotere bedrijven), 118a, 119, 120 (zelden), 121, 177a, 178, 179, 184, 186, 187, 188 (vroeger, in grote bedrijven), 192, 195, 197, 220, 223, 224, 227, Q 3, 5, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 79a, 80, 82, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 94, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 157a, 158a, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 168a, 169, 170, 172, 174, 175, 177, 178, 179 (grotere bedrijven), 181, 182, 188, 240, 241, 242; *wōgel* K 316, 353, P 107a, 113, 115, 117, 172, 173, 174, 175, 176, 176a, 177, 180, 182, 187a, 214, 218, 219, Q 86, 93, 158, 162, 164a, 171, 248, 254, 259; *wō².gəl* P 121a, 177, 213; de volgende opgaven zijn meervoud: *wāgələ* Q 95; *wō.gəl* Q 75,

76, 77, 79, 79a, 80, 154, 156, 157a, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 168a, 169, 181, 182, 240, 241, 242; *wō.gəls* Q 159, 160, 164; **wagen-tje**: *wēgəntše* L 320a; **vierwieler**: *vī.rwelər* L 312; *virwildər* K 278, L 286; *vērwilər* L 316, 355, 359 (wagen met luchtbanden).

1-1-4. KARHUIS

[Behandeld in WLD I.6 pag. 88-91 onder het lemma SCHOP, AFDAK VOOR LANDBOUWGEREEDSCHAPPEN]

1-2. Tweewielige kar

1-2-1. HOOGKAR

(N 17, 15; N G, 51 + 54a; A 42, 6a-b)

[In dit lemma wordt het lemma HOOIKAR in WLD I.3, pag. 90 herhaald en aangevuld. Daar zijn ook de verschillende types behandeld met foto's en is er een kaart met de verspreiding van de meest courante woordtypes. Behalve voor de hooioogst

werd deze kar ook voor de graanoogst gebruikt. Aanvullende semantische informatie geeft de zegsman uit Q 15: "Met een lange kar werd bedoeld een kar waaraan de zg. voorboom en de zg. brak uit één stuk bestonden. Bij het inkorten van omgehakte boomstammen werd reeds rekening gehouden met het eventueel maken van een lange kar. Die lengte moest minimaal 5,20 m zijn. De breedte der burries van lange karren verschilde niet veel. De maat tussen de voorbomen was ± 90 cm. Hier kon men niet veel van afwijken in verband met de breedte van het paard. Soms werd om een iets bredere laadruimte te verkrijgen tegen de zijkanten van het achterste gedeelte der burries aan de buitenzijde een houten balk geschroefd. De bak van de lange kar was afneembaar en in plaats daarvan werd voor het binnenhalen van de oogst het z.g. oogstgetuig geplaatst. Zodoende werd de laadruimte ver-groot."]

hooikar: (*hōj*)kar L 266; *hōj*- L 250, 369, Q 97; *hōjkār* L 355; *h'ōj*- Q 247, 247a; *hōj*- Q 118; *hōjker* L 382; *huōj*- L 288; **oogstkar:** *ouxskar* Q 32, 99, 192; *auxs*- L 434; *oyst*- Q 34; *ōxs*- Q 38, 196; *ōskār* Q 118; *ouxstker* L 288; *ōxst*- L 376; *ouxstker* L 318, P 118; *ōs*- L 300; *us*- P 220; **hoogkar:** L 312, 413; *hō^oxkar* L 434; *hōx*- L 367; *hū^oxker* L 294; **langkar:** *lan^okar* L 210, 245, 267, 434, Q 19b, 27, 192; *lan^okār* L 247, Q 119; *lan^oker* L 293, 382; *lan^oker* L 292; **lange kar:** *lan^okar* L 215a, Q 15; **ledderkar:** *led^orkār* Q 95; **korenkar:** Q 101; *kō^orakar* L 266, Q 22; *kūrā*- L 317; *kūrā*- L 360, 416; *kō^orākār* K 318, L 355, Q 204a; *kūrā*- Q 4; *kō^oraker* K 361, L 318, 320c, 422c; *kō^oraker* L 320a; *kō^orākēr* P 51; *kō^ora*- P 54; *kērā*- P 55; *konkē^or* Q 71; **enkelkar:** *enkalkār* Q 91, 171, 172; **dobbelkar:** *dobalkār* Q 91 (langkar bij grotere boeren, met 2 of 3 paarden bespannen), 171, 172; **oogstwagen:** *au^oswāgān* Q 97; *ōxst*- L 271; *ōxs*- Q 203 (2 of 4 wielen); *o^ouxswāgā* Q 99; *au^os*- Q 103, 111; *ōs*- Q 113; *ōswān* Q 118; *ōxst*- Q 202; **oogstwagel:** *au^oswāgāl* Q 99*; *ōxs*- Q 196; *os*- Q 222; *u^oswāgāl* P 220; **hooiwagen:** *hōj^owāgā* Q 97; *hōj*- L 295, 326, 369, Q 98, 99, 103; *hō*- L 326; *hōj^owān* Q 202; *hōj*- Q 118; **hooiwagel:** *hōj^owāgāl* P 118; *hōj*- Q 95; *hōj*- Q 99*, 247, 247a; *ōj*- L 423; *hōj^owāgāl* P 220; *hōj*- Q 76.

1-2-2. STORTKAR (Kaart 2)

(N 17, 2-4; N G, 51 + 55; JG 1a; JG 1b; JG 2a; JG 2b; A 42, 10a-b; L 27, 63; monogr.)

[Algemene benaming voor een kipbare kar. In tegenstelling tot bij de hoogkar lopen de berries niet onder de gehele bak door. De bak is aan het achtereinde van de berries bevestigd met een verbindingsspil, zodat hij gekipt kan worden zonder dat men het paard moet uitspannen. Deze kar wordt gebruikt voor het vervoer van onder

meer mest, bieten, aardappelen, rapen, weigroen enz. Over het algemeen is ze kleiner dan de hoogkar.

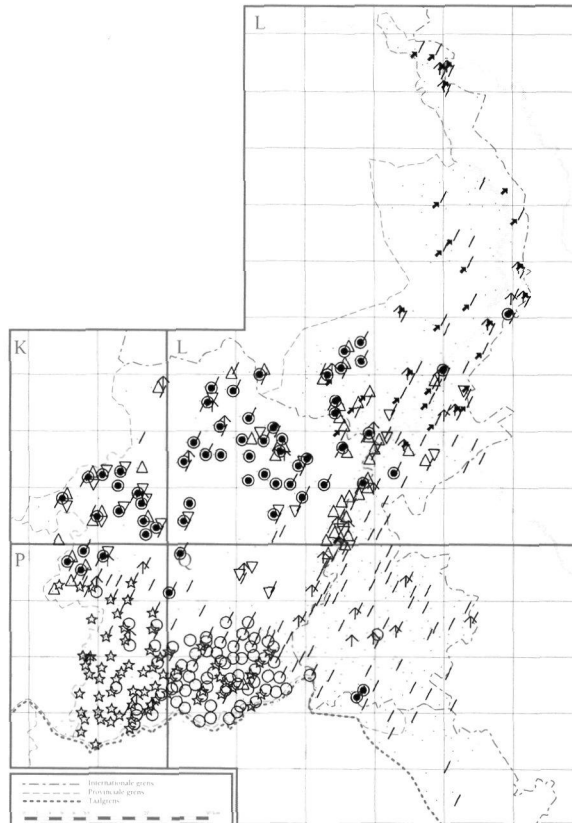
Meestal heeft deze kar twee wielen, maar er komen ook 3- en zelfs 4-wielige stortkarren voor. De **bortelkar** en de **klitsji** zijn vaak 3-wielig, de **bortelkar** kan ook 4-wielig zijn. De **aardkar** is meestal ouder dan de **slagkar** en heeft ook een kleinere bak. Ook de **korte kar** heeft een kleinere bak dan de slagkar. Voor de verspreiding van het woordtype **mestkar**, zie ook WLD I.1, pag. 11 bij het lemma MESTKAR. Bijzondere types van stortkar zijn de **binnenslaander** en de **buitenslaander**, hier sub A. resp B. behandeld. Een binnenslaander is een stortkar met een kleine bak. De beide berries zitten tegen de buitenzijde van de draagbodemp van de bak, waardoor deze tussen de berries valt. Een buitenslaander is een stortkar met een grotere bak. De beide berries zitten tegen de binnenzijde van de draagbodemp van de bodemp van de bak.

Zie afbeelding 1, 2, 3 en 4.]

slagkar: K 359a, L 159a, 163, 163a, 164, 165, 211, 214, 245, 267, 317, 415a, P 117, Q 17, 35a; *slaxkar* Q 192, 203a; *slā.x*- L 244c, 266 (voor bieten, aardappelen, e.d.), 268, 358, 360, 362, 367, 368, 368b, 372, 373, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 426, Q 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 18, 96c, 99; *slāx*- L 429, 429a, 432, 434 (met losse zijplanken om binnen te kunnen halen met oogstladders erop), Q 14, 19a, 19b, 20, 21, 22, 32a, 33, 97, 99*, 101, 111, 112a, 117a, 197; *slōx*- Q 198b; *slāxxār* L 0247; *slōx*- Q 93; *slaxkār* K 314, 317a, 353, L 265, Q 172; *slāx*- Q 210; *slāx*- L 246, Q 95; *slāx*- L 386, Q 121, 204a, 209, 284; *slā*- Q 248; *slāj*- Q 259; *slō.x*- Q 3, 5, 72, 76, 77, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 94b, 96d, 162, 171, 172, 175, 188, 193; *slaxker* L 300; *slāx*- L 271, 288a, 289, 292, 295, 312 (bak is groter en kan volledig gedemonteerd worden. Er kunnen botteriken op gezet worden), 314, 318b, 319, 322, 370, 381; *slāx*- L 270, 291, 294, 324, 331, 383, 384, 387; *slōx*- L 269, P 58, 119; *slaxkēr* K 357, P 44, 45, 49, 50, 58a; *slā.x*- L 282, 286, 288c, 313 (vrachtvoerders hadden slagkar: is zwaarder), 315 (breder spoor: men kon de voorplank afnemen en rongblokken opleggen of botteriken), 316, 414, P 51, 52, 53, 55, 56, 57, Q 2, 2a; *slō.x*- P 119, Q 1, 71, 73, 153; *slaxker* L 269, 289b, 325, 329, 352, 353, 354, 382; *slāx*- L 289, 290, 294, 295, 318b, 320a, 320c, 326, 331b, 369, 371, 374, 375, 381b, 422; *slāx*- L 270, 291, 292, 299, 330, 332, 376; *slō*- Q 75; *slaxkēr* K 361, P 46, 48, 50; *slāx*- L 321, P 54, Q 78; *slōx*- Q 79a; *slō.xkē^or* P 118a, 120, 186, 197; *slaxkō^or* K 278; **slagenkar:** *slēxkar* L 322a; *slēxker* L 293; **slagskar:** *slāxskar* L 433, Q 19b, 20, 32, 32a, 33, 38, 39, 97, 98, 101, 109, 111, 113, 113a, 118, 121, 196, 201, 208; *slās*- Q 211; *slāxs*- Q 27, 204a; *slāxs*-

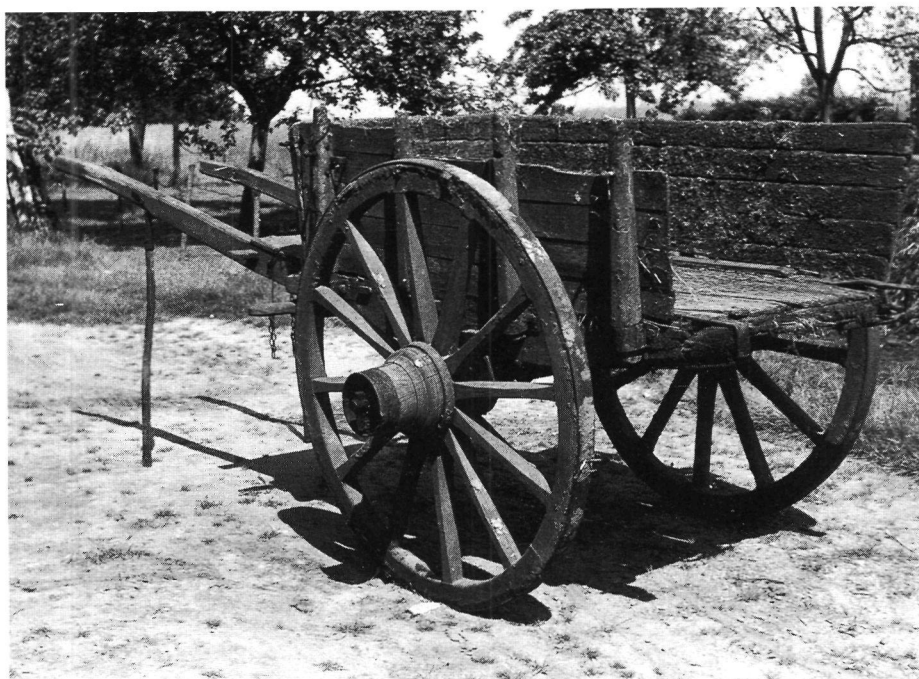
Kaart 2: STORTKAR

- / slagkar
- ↑ kipkar
- korte kar
- aardkar
- ▽ bakkar
- △ bak/-bak
- ☆ bortelkar
- klitsji

Q 119; *žlāxs*– Q 222; **opslagkar**: *opslaxkār* Q 1; *opslāxkērā* P 189; **kipkar**: K 278, 359a, L 373, 421, 423, 424, P 50, Q 7, 10, 33, 88, 97; *kipkar* L 163, 164, 165, 382, Q 101, 103, 111; *kōp*– L 360; *kep̄kār* L 265, Q 3; *kipkār* K 353c, L 268, Q 96d, 119; *kep̄kē^or* L 352; *kipkēr* L 269, 289, 292, 295, 377; *kep̄kēr* L 314, 315, P 56, 118b, 172, Q 193; *kip*– L 271, 321 (kort en hoog, voor het laden van knollen en bieten vroeger), 322a, 329, 332, 377; *kep̄kēj̄r* P 176; *kep̄kēj̄r* P 186, 197; **opkipkar**: *opkepkār* L 422; **kapkar**: K 278; *kapkēr* P 51; **klinkkar**: *kļeņkķēj̄r* P 176; **stortkar**: *stōrtkār* L 381; *stōrtkār* L 265; *stōrtkēr* L 382; *štort*– L 384; **korte kar**: L 159a, 163, 163a, 164, 165, 211, 215a (kleine opkippbare kar bij grote boer), 266, 267 (vroeger), 268, 295 (zeer korte kar, voor mest, geraakt uit de mode); *kōrtā kar* L 244c, 317, 361 (ouder); *kōrtā kār* L 245, 0247, 265; *kōrtā kēr* L 289, 290, 294, 299, 319, 322, 331, 331b, 369, 377; *kōrtā kēr* L 270, 271, 292, 318, 318b, 320a, 320c (een kar met een kleine bak, waarbij de wielen op een “eng spoor” stonden), 324, 325, 330, 332, 369, 422; **bortelkar**: *bōtālkar* L 360, Q 164a, 169; *bōdāl*– P 219, 220, 221, Q 9, 78; *bōtāl-kār* Q 72, 154, 158, 158a,

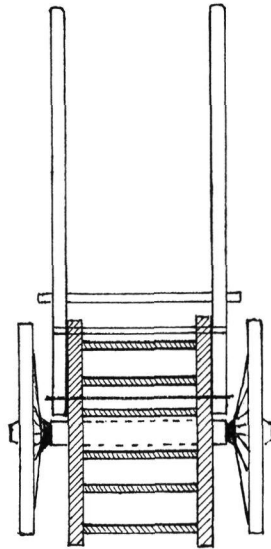
161, 162, 170, 177, 240; *bōdāl*– Q 2, 93, 163, 164a, 181; *bōdāl-kēr* P 58, 116, 119, 176b, 193, 220; *bōtāl-kēr* P 47; *bōdāl*– P 49, 58a, 121a, 180, 187a; *bōdāl-kē^or* P 197, 223; *bōdāl-kēr* P 116, 118b, 121, 196; *bōtāl*– Q 157a; *bōl*– P 121; *bōdāl-kēr* P 50, 55, 107a, 108, 115, 117, 172, 173, 176, 176a, 187, 213, 224, Q 156, 159; *bōtāl*– Q 79a; *bōl*– Q 152; *bōdāl-kē^or* P 118, 118a, 120, 174 (2 wielen, ook met 2 kleine ervoor), 175, 177, 177a, 178, 179, 182, 183, 184 (de oude heeft 2 wielen, de nieuwe 1 + voortrein), 186, 188, 192, 195, 214, 219, 227, Q 152; *bōdl*– P 218; **aardkar**: K 359a; *ērtkār* L 361, 381; *ēr^t*– L 317, 358, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 368b, 415; *ēr*– L 359, 360, 367, 368; *ert*– L 372; *ēr-kār* K 359, L 355; *ēr^t*– Q 1; *et*– K 314, 315, 316, 353; *jēt*– K 318; *aarka^or* L 352; *ērtkēr* L 312, 414; *ēr^t*– L 270, 289, 294, 369; *ēr^t*– L 288, Q 196, 196a; *ērkeār* L 352; *ērtkēr* L 353; *ē^or*– K 361; *ēr^t*– L 288c, 313, 314, 316, 356, 413; *ēr*– L 315, 353, 354, P 46; *et*– K 357; *ēr*– K 361a; *jēr*– K 358; *e.t*– P 44, 45; *ērtkēr* L 288a, 318; *ēr*– L 288a, 318, 318b, 413; *jēr*– P 51; *ert*– L 289b, 355; *ē^orkeār* K 360; *ēr^t*– L 286, 321; *jārt*– Q 2; **aardskar**: *ērskar* L 416; **mestkar**: *mestkar* L

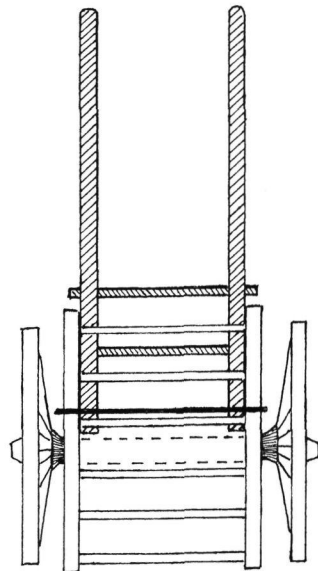
Afb. 1. Stortkar, slagkar

Afb. 2. Aardkar

Afb. 3. Binnenslaander

Afb. 4. Buitenslaander

422; *mēs*- L 373, Q 21; *mēst*- L 266, 356; *mēstkār* L 265; *mēs*- Q 95; *mēst*- Q 204a; *mēstker* L 316; *mēs*- L 270 (met kleine bak), 299, 324; **bakkar**: *bakkar* K 316, 359, 359a, L 415a, 422, 423; *bakkār* K 314, 315 (jonger), 353, 353c, L 278, Q 3, 176a; *bakker* L 331; *bakkēr* L 314; *bakker* K 361, L 326, 357, 374, 382; *bakkēr* K 357, 358, L 414, P 51; **brakkar**: *brakkar* L 362, 416; *brakkār* Q 4, 5; **wipkar**: *wipkar* L

381; **bak**: *bak* K 356, L 370, 371, P 44, Q 176a; **karbak**: *karbak* L 419; *kēr*- L 282; *kērbāk* L 286; **karrenbak**: *karābak* L 372; *karān*- K 317; **karbrak**: *karbrak* L 360; **opkapbak**: *upkapbak* P 46 (grotere bak, rechte sponnen); **slagbak**: *slaxbak* K 357; *slāx*- L 288, 289, 289b, 318, 318b, 319, 320a, 320c, 321, 369, 370, 372, 419, 420, 421, 422, 423, 424, Q 7; *šlāx*- L 377, 423; **slagbrak**: *slāxbrak* L 360; **bortelbak**: *bōtālbak* P 44, 48; *bōtāl*- P 47; **kipbak**: *kepbak* K 278, 356, 357, L 322a, 371, 382, 422, P 48; **aardkarbak**: *etkārbak* K 314, 353; *etker*- L 357; *ērkkēr*- P 48; *etkēr*- P 44; **aardbak**: *ērtbak* K 360; *jer*- K 278; *arbək* L 420; **kipwagen**: *kepwāgā* L 164, 352; *kepwān* Q 121; **bortelwagel**: *bōdālwōgāl* P 173, 177, 187; *bōdālwōgāl* P 115; **clitchèt (wa.)**: *klišēt* P 220; *klišēt* Q 181; *klišē* Q 175, 177; *klišē* Q 166; *klišē* P 220, Q 188; *klišēj* Q 79; *kliši* P 118, 121, 186, 187, 195, 197, 223, Q 74, 77a, 78, 80, 82, 152, 153, 156a, 160, 162, 163, 164 (2 wielen is oudste), 166, 167, 168, 168a, 169, 174, 176a, 179, 182, 240, 242; *kliši* P 179; *kliši* P 50, 118b, 120, 121, 188, 192, Q 72, 76, 77, 79a, 81, 83, 84, 89, 90, 92, 93, 154, 155, 155a, 156, 157, 157a, 158a, 159, 160a, 161, 164a, 170, 171, 173, 178, 183; *klišij* Q 75, 80; *klišā* P 184, Q 2, 241; *kliši* P 179; *kliš* Q 101; **berrieclitchèt**: *bērāklīšī* Q 166; **opslager**: *opslēgār* L 215a.

A. De volgende opgaven duiden een binnenslaander aan: **binnenslaander**: L 384; *benāšlāndār* L 332; *benāšlōndār* L 316; *bēnā*- Q 2; *benāšlōndār* Q 101, 111; *benslōndār* K 278; *benāšlōndār* Q 18; *bēnā*- L 317; **binnenslager**: *bināslēgār* K 357; **binnenslagbak**: *bēnāslāxbak* Q 7; **binnenstaander**: *benāšlōndār* Q 119; **binnenslieter**: *benāšlētār* Q 20; **voorslaander**: *vōršlōndār* Q 22; **kar met de brakken binnen**: *kar met dā brakā bēnā* Q 15; **kleine slagkar**: *klejñ šlāxkar* Q 21; *klejñ slāxkar*- Q 198b; *klejñ šlāxker* L 270; **kleine clitchèt**: *kleñā klišēj* Q 156.

B. De volgende opgaven duiden een buitenslaander aan: **buitenslaander**: L 384; *butāšlāndār* L 332; *bōjtāslōndār* K 278; *bōtā*- Q 2; *butā*- L 316; *būtāšlōndār* Q 101, 111; *butāslōndār* Q 18; *butāslōndār* L 317; **buitenslager**: *bōtāslēgār* K 357; **buitenstaander**: *būtāšlōndār* Q 119; **buitenslieter**: *butāšlētār* Q 20; **buitenslagbak**: *butāslāxbak* Q 7; **achterslaander**: *axterslōndār* Q 22; **dubbelkar**: *dōbālkēr* Q 78; **kar met de brakken buiten**: *kar met dā brakā būtā* Q 15; **grote clitchèt**: *grōūtā klišēj* Q 156; **grote slagkar**: [*grote*] *šlāxkar* Q 21; *grūtā slāxkar* Q 198b; *grūtā šlāxker* L 270; [*grote*] *šlāxker* L 332; **grote slagkar**: *gru.ātā šlāxkar* Q 39.

1-2-3. HUIFKAR

(N 17, 10a + 15; NG 51; JG 1a; S 15; L 27, 33;

L 1a-m; R 3, 61; monogr.)

[Benaming voor een hoogkar waarop men een huif gezet heeft, zodat de kar voor personenvervoer gebruikt kon worden (bijv. bij kerk- en marktbezoek). Soms werd de huifkar ook voor vrachtvervoer, bijv. van meel, gebruikt. Zie ook het lemma MOLENKAR in WLD II.3 pag. 162. De huif was een linnen doek die over houten hoepels gespannen werd. Deze hoepels waren op hun beurt tegen de zijkanten van de kar bevestigd. Aan de kar hing men een trede, die het instappen vergemakkelijkte. Zie voor andere personenvoertuigen paragraaf 5-2 *Soorten rijtuigen*, pag. 98.]

huifkar: K 316; *hūfkar* L 209, L 210, 211, 213, 215a, 246a, 248, 250, 266, 268, 317, 423, 428, Q 14, 20, 101, 102, 103, 104a, 110, 111, 112a, 113, 115, 117a, 118, 203, 284; *ūf-* Q 11; *huf-* L 214, 216, 217, 244c, 247, 249, 373, 416, 425, 426, 427, 429, 429a, 430, 431, 432, 433, Q 7, 9, 10, 12, 19a, 21, 22, 27, 29, 30, 32, 32a, 33, 35, 36, 38, 39, 97, 98, 99, 99*, 100; *uf-* Q 12, 16; *u²f-* L 372; *houf-* L 355, Q 96c, 105, 158, 164a, 198b; *hōuf-* L 420; *hōf-* Q 96a, 196; *hūf-* L 115, 163, 163a, 164, 165, 191, 364, Q 35a, 113a; *huf-* L 159a; *hōf-* L 360; *hūfkār* L 267, 386, Q 117b, 119, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 204a, 207, 208, 248; *houf-* K 318, 353, Q 3, 4, 72, 82, 83, 86, 88, 89, 95, 167, 168, 168a, 172, 176a, 177, 187, 193, 198, 241; *houf-* L 417, Q 5; *ha²f-* Q 162; *hōuf-* K 360; *hāuf-* Q 179; *hūf-* L 265; *hōif-* K 315, Q 93, 94; *q²f-* K 317; *hōf-* L 244b; *hōf-* Q 240; *hōf-* Q 211; *hu²fkār* L 245; *hūfker* L 288, 288c, 289, 294, 318c, 320a, 332, 333; *huf-* L 269, 270, 271, 290, 291, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 312, 319, 320, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 374, 375, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 387, 434a; *hōif-* P 52; *hufkēr* L 314; *houf-* L 414, P 51, Q 1, 71; *hōf-* Q 2a; *hōf-* P 177; *houfke²r* P 186, 197; *hōf-* P 172; *hōf-* P 192; *hōf-* Q 78; *hūfker* L 313, 371; *(h)ū²f-* L 369; *huf-* K 361, L 288a, 292, 316, 318, 318b, 320, 320c, 322a, 324; *houf-* L 352; *hōf-* Q 166; *hōif-* P 56; *hūfkēr* L 286; *houf-* P 58, 177, Q 156; *hōf-* Q 74; *hof-* P 193; *hāf-* K 357; *huf-* L 316; *hōif-* P 54, 176; *hōf-* K 358, P 50, 55; *ōf-* Q 2; *hēf-* P 107a; *hēiāf-* P 118a; *houfke²r* P 188; *hūfker* L 376; *houf-* P 119; *hōif-* P 121; *hōifkōr* K 278; **huivenkar:** *hūvākar* L 368b, 418; *huvā-* L 356, 366, 368, 415; *hō²vā-* L 360; *hōvā-* L 367; *hōvākār* K 314; *houvākēr* K 359; **bāchekar:** *bašker* P 57; *bašker* P 211; **commissioneerkar:** *kōmesājōnērkar* Q 1; *kāmesānēr-* Q 2; **huifwagen:** *hū²fwāgā* L 369; **bolderwagen:** *bōldār wāgā* L 289, 299, 378, 379, 380, 432, Q 32; *boldār wān* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **bolderwagel:** *bōldār wāgəl* L 270, Q 284; **kar met een bāche:** *ker met. ən baš* P 115; **kar bet een bāche:** *ker bejn baš* P 175.

1-2-4. BOOMWAGEN (Kaart 3)

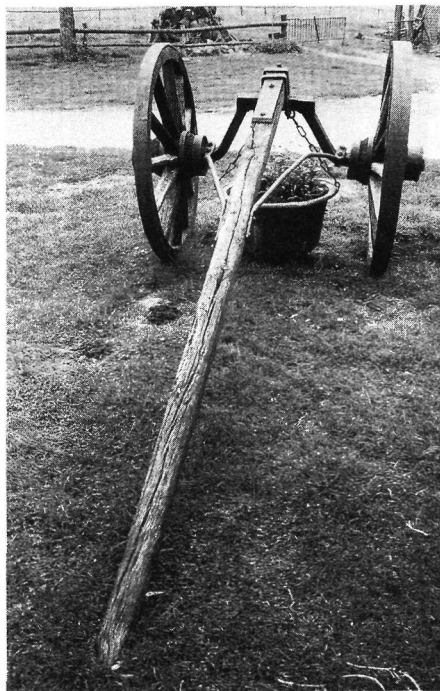
(N 17, 6 + 15b; N G, 51; N 50, 12b; JG 1d; L 1a-m; L 14, 20; L 32, 83; monogr.)

[Een kar die bestaat uit twee grote wielen, een as en een lange dissel. Deze kar wordt gebruikt om bomen en andere lange, zware voorwerpen te vervoeren, die men onder de as met een ketting bevestigd. De as tussen de wielen is niet recht, maar als een halve cirkel naar boven gebogen. De boomstam wordt boven in de halve cirkel opgehangen. De boomwagen wordt meestal door twee paarden getrokken.

In het grootste deel van Belgisch Limburg gebruikt men voor de boomwagen een benaming die tot het woordtype *huurst* kan worden herleid (zie Versteegen 1940). Omdat dit type zoveel vervormingen kende, is het hieronder opgesplitst in drie ondertypes (*huts*, *uts*, *nuts*).

Zie afbeelding 5.]

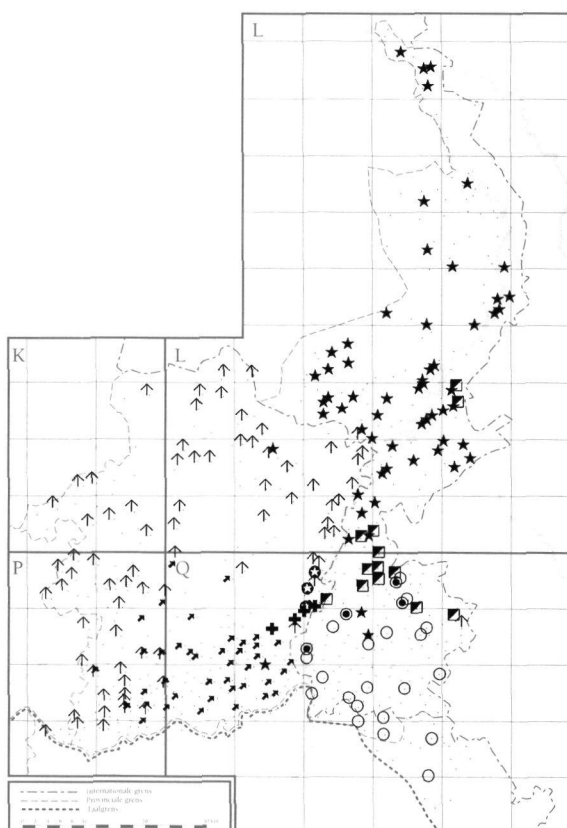
huts: *huāts* P 118; *hōts* L 369, 371, 371a, 372, 419, P 189, Q 88; *hōt* L 321, Q 7; *hets* L 358, 360, 360a, 362, 368, 368b, 415; **uts:** *uts* Q 119; *otš* P 47; *qts* P 186; *ōts* K 314, 318, 353, L 413, 420, 421, 422, 423, P 44, 46, 48, 121, 175, 176, 177, 179, 188, 197, Q 9; *ōts* P 173, 213; *ets* L 355; *ets* L 355a, P 211; *ets* Q 8; *ōt* L 424; **nuts:** *nuts* P 58; *nōts* K 278, 317a, 357, 358, 359, 360, 361, L 282, 286, 312, 313, 314, 316, 317, 352, 353, 354, 414, P 50, 51, 107a, 116, 172, 183,

Afb. 5. Boomwagen

Kaart 3: BOOMKAR

- ★ mallejan/marjan
- ↑ huts/uts/nuts
- ✱ veer
- trekbalk
- trikebale
- wimpel
- ✚ duvel
- ⊙ galjaar

185, 220, Q 1, 78, 156; *nōt* Q 96c; *nōits* P 45; *nōts* K 315, P 219; *nets* L 356, 366, 416; *nets* P 54, 55, 57, Q 2, 4; *nets* P 56, P184, Q 1; **boomnuts**: *bōmnōts* K 361; *baum-* L 317; **bomennuts**: *bu^omānōts* L 357; *bimnets* P 54; **mallejan**: *malajan* L 159a, 163, 164, 165, 211, 214, 268, 269, 271, 289, 289b, 290, 294, 295, 318b, 321, 322, 329, 330, 332, 360, 373, 377, 381, 382, 384, 385, 426, 429a, 434, Q 98, 101, 171; *malaja.n* L 270, 320c, 324; *maljan* L 382; **marjan**: *marjan* L 288c, 292, 294, 318, 318b, 320a, 322, 322a, 326, 331, 331b, 374, 381, 383, 386; *mārgan* L 266, 270, 288, 288a, 330, 387; *mērgan* L 244c; *merjan* L 432; **houtmarjan**: *hōutmārgan* L 265; **trikebale (wa.)**: *trek·bal* Q 101, 198b, 278; *trek·balə* Q 33; *trek·bal* Q 19b, 33, 39, 95, 111, 197, 203a, 204a, 209, 248; *trek·bāl* Q 193; *trek·bal* Q 99*, 113a, 196, 211, 247, 252; *trek·bo.l* Q 113; **trekbalk**: *trek·balək* Q 39, 95, 97, 98; *trejk·balk* Q 33; **wimpel**: *wēmpəl* L 331, 331b, Q 18, 117; *wōmpəl* L 429, 434, Q 19a, 19b, 20, 21, 22, 27, 32a, 112a; **veer**: Q 2, 3; *vēr* Q 80, 168a; *ver* P 121, 176, 192, Q 91; *vēr* Q 77, 78, 83, 86, 89, 90, 111, 156, 158, 160, 162, 164, 167, 172, 175, 176a, 178, 180; *vēr* Q 93; *vēr* P 119,

186, 187, 195, 197, Q 71, 74; *vēr* Q 79a, 84; *vēr* L 369, Q 1, 93, 170; *vēr* Q 168, 173, 179; *fēr* Q 94b; **duvel**: *dyvəl* Q 12, 88, 96c, 96d; **diable (fr.)**: *dzabal* Q 87; **duvelskar**: *dyvəlskār* Q 88; **houtwagen**: Q 14; *hō^otwāgən* L 352; *hō^utwāgə* L 373, Q 15; *hō.twān* Q 117a; **houtwagel**: L 429a; **houtkar**: L 373; **boomwagen**: *bōmwāgə* K 278; *baumwāgən* L 373, 426; **boomwagel**: *bōmwāgəl* Q 8, 9, 12; *bō^um-* Q 95; *bōm-* Q 278; **boomkoets**: *bō^um^ukuts* L 420; **boomkar**: *bō^um^ukar* L 417, Q 10; *bōm-* K 278; *baumkār* Q 88; *bum-* Q 1, 2; *bu^omker* L 286; *bu^umker* L 282, 316; *bunkēr* P 55; **bomenkar**: *bō^um^ukar* Q 12; *bimkār* Q 2; *bumə-* K 318; **boomezel**: *baumēzəl* P 197; **gaillard (fr.)**: *galjār* Q 9, 10, 12; **galjoen**: *galjon* Q 10; **klik**: *klik* Q 101.

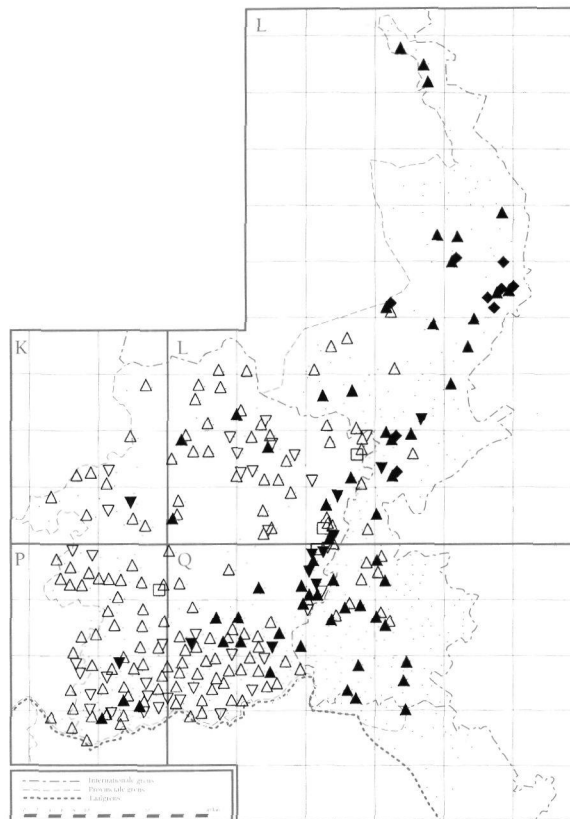
1-2-5. HANDKAR (Kaart 4)

(N 17, 15a; N G, 51; JG 1a; JG 1b; A 42, 4; monogr.)

[Tweewielige kar die men met de handen voortduwt of trekt. Deze kar heeft twee bomen en zijplanken.]

Kaart 4: HANDKAR

- ▲ handkar
- ▼ handkarretje
- ◆ handwagen
- stootbak
- △ stootkar
- ▽ stootkarretje

handkar: *ha.ntkar* L 246, 0247, 266, 269, Q 96c, 97, 98, 99*, 109, 111, 192, 197; *hant-* L 360, 420, Q 10; *hānt-* L 159a, 164, 165, Q 196, 278; *hanṭ-* L 433, Q 22, 27, 32; *heṅṭ-* Q 17; *a.nt-* L 372, 424, Q 8, 12, 13; *hanḡ-* Q 121; *hantkār* L 265, Q 5, 95, 202, 204a; *ha.nt-* Q 72, 82; *hānt-* L 245, Q 210; *hā.nt-* Q 77, 89, 91, 175; *hantker* L 271, 375, Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *hanṭ-* L 299, 318b, 320a, 331, 376, 377, 381b; *hanḡ-* L 291, 295; *ha.ntker* L 316, 353, 414; *hanṭ-* L 329; *hantke^{er}* P 186, 197; *hantkēr* P 219; **handkarretje:** *hā.ntkārka* Q 94; *hanṭkerka* L 330, 381; *hanṭkerka* K 359, L 419; *hā.nt-* P 177, Q 79a; *a.nt-* L 424, Q 6, 11; *ā.nt-* Q 7, 9; **handwagen:** *hantwāgā* L 265, 266, 268, 269, 271; *hanṭj-* L 377, 381b; *hanḡ-* L 269a, 270; **stootkar:** *stōtkar* L 372, 373; *stōjt-* Q 91; *stō^{er}t-* Q 111; *štōjt-* L 434, Q 21, 22, 32a, 109; *štōjt-* Q 19a, 97; *stūt-* Q 96c; *stut-* L 317, 364, Q 99; *styt-* L 367; *stu^{er}t-* K 278, 314, L 358, 359, 362, 366, 371, 415, 416, 417, 418, 421, 422, 423, 424; *stōtkār* Q 76, 77, 84, 90, 93, 155, 162, 163, 167, 168, 169, 170, 174, 178, 179, 181, 182, 240, 241; *stot-* L 265; *stōjt-* Q 83, 154, 158a; *stut-* Q 3, 87, 172; *stūt-* Q 188; *stu^{er}t-* K 315, 317a, 318,

353, L 355, P 113, 176; *stōtkēr* L 292, 370; *stū^{er}t-* P 210a, 218; *stut-* L 288a; *stu^{er}t-* L 321, P 227; *styt-* P 54; *stō^{er}tkēr* P 223; *stōjt-* Q 74, 78, 157a; *stūt-* L 414; *stu^{er}t-* P 115, 117, 179, 213, 219; *stū^{er}tkē^{er}* P 174, 175; *stōjt-* Q 156, 159, 160; *stū^{er}t-* P 118, 120, 177a, 184, 188, 214, Q 152; *stut-* P 118a, 186; *stō^{er}tker* L 382; *stōjt-* L 288, P 177; *stōjt-* Q 157; *stu^{er}t-* L 289, 312, 319, 318b, 369; *stō^{er}t-* P 220; *stōjtke^{er}* P 197; *stōjtker* P 49; *stōjt-* P 119, 121, 187, Q 73, 79, 80, 153; *stūt-* P 46, Q 1; *stut-* L 354, 413, P 53, 55, 56, 57, 58, Q 2, 2a, 71; *stu^{er}t-* K 357, L 282, 286, 313, 314, 315, 316, 353, P 44, 48, 50; *stū^{er}t-* P 52; *styt-* K 360, 361; *stū^{er}tkē^{er}* L 352; *stōjtker* Q 166; **stootkarretje:** *stutkārka* P 224; *stū^{er}t-* K 316, L 317, 361, 364, 368, Q 13; *styt-* Q 6; *stōtkārka* Q 168a, 171; *stū^{er}tkērka* P 182; *stōjt-* P 195; *stōt-* Q 242; *stōjtkerka* Q 78; *stu^{er}t-* P 172, 173, 178; *stōjtkerka* P 192, 197, Q 96c, 164, 165, 166; *stū^{er}t-* K 358, L 360, 363, 365, 370, 417, P 45, 180; *styt-* P 51; *stōtkērka* Q 177; *stōjt-* Q 75, 161; *stūjt-* L 356; **stootwagel:** *stū^{er}twāgā* P 47, 176a; *stutwāgā* P 176; **stootbak:** *stōt.bak* Q 7; *stō^{er}t-* L 371; *stūt-* L 422 (klein wagentje dat getrokken wordt om materi-

aal naar het veld te vervoeren); *stuw^ot*– L 372, Q 2; **stuurkar**: *štjrkār* Q 121; **karretje**: *ker^okā* L 290, 324, 366, P 118, Q 75, 103, 203; **wageltje**: *wēgalkā* L 217.

1-2-6. HONDENKAR

(N 17, 15a; JG 1a; NG 51; monogr)

[Kleine kar die door een hond (of een bok) getrokken werd en die voornamelijk gebruikt werd voor het vervoer van allerlei kleine hoeveelheden.]

hondskar: *hontskar* L 314, Q 198b, 201; *hons*– L 372, 416, 417, 418; *onts*– L 424; *hon's*– L 318b; *hontš*– L 373; *hon's*– Q 19a; *hōnts*– L 164, 165, 210; *hūns*– L 416; *hōntskarə* Q 111, 112a; *hōntskār* Q 162; *hōns*– Q 1, 3, 5, 2, 77, 82, 83, 93; *onts*– Q 2; *hōns*– Q 119, 121; *honskqār* K 278; *hontsker* L 271, 322; *hons*– Q 187a, 193; *hōns*– L 289, 295; *hon's*– L 329; *hontš*– L 326; *honš*– L 320a; *hons*– L 414, Q 1, 2a, 71; *hōntskēr* P 48, 51, Q 156; *hons*– K 357, L 414, P 54; *onts*– P 176; *qntskē^or* P 213.

1-2-7. MELKKAR

(N 17, 15; N G, 51; monogr.)

[Kar om melkbussen van meerdere boeren van en naar de fabriek te brengen. Het was meestal een lange kar met een groot bodemoppervlak en lage zij-, voor- en achterplanken.]

melkkar: *mel^okkar* L 164, 165, 214, Q 101, 111; *mel^ok*– K 278, L 159a, 163, 163a, 317, 368b, 369, 372, 373, 416, 423, 429a, 432, Q 20, 22, 32a, 197; *mēlak*– L 244c; *mel^okkār* Q 162;

mēlak– Q 4, 77, 93; *mē^ok*– K 318, Q 2; *mel^okker* L 282, 288, 288a (gewone hoogkar met bredere zijschotten of bodem en langs de wielen lage schotten), 289, 289b; *mel^ok*– L 270, 331, 383; *mel^ok*– L 322; *mē^okkēr* L 288c, 292, 322a, 374; *mel^ok*– L 294, 295, 299, 318, 318b, 320c, 321, 324, 329, 332, 371, 382; *mēlak*– L 290, 422; *mōlak*– K 361; *mēlak^okēr* K 358, L 355, P 44, 48, 107a, Q 78, 156; *mē^ok*– P 55; *mō^ok*– P 51; **melkskar**: *mēlakskār* Q 111*, 209 (klein karretje op twee wielen voorzien van een grote melkkrug, waarop men meer kleine kruiken kan zetten); **melkkarretje**: *mēlak^okēr^okā* K 357, Q 79a; **melkwagen**: *mē^okwāgə* L 369; **boterkar**: *bōtārkar* Q 101; *bōtār^okār* L 265; *bōtār^okēr* L 290, 320c; *bōtār*– L 295; **roomkar**: *raumkar* Q 101; *romkār* L 265; **romenkar**: *rōmākar* L 163, 163a, 164, 165; *ru^omā*– L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a.

1-2-8. GIERKAR

[Reeds behandeld in WLD I.1, pag. 27]

1-3. Driewielige kar

1-3-1. DRIEWIELIGE KAR

(N 17, 41a-b; N G, 51 + 66a-d + 68a; L 27, 64; A 27, 23; A 42, 9a-b; L u 5, 23, monogr.)

[Kar die behalve twee grote wielen ook een klein wiel vooraan heeft. Deze kar komt alleen voor in Haspengouw (ten zuiden van de lijn Tongeren-St. Truiden) en heeft dezelfde functie als de

Afb. 6. Galiot

stortkar. Het paard trekt deze kar door middel van een ZWENGHOUT (zie dat lemma, pag. 59). Er komt ook een variant voor met twee kleine wiel-tjes vooraan in plaats van één. Toch is ook dit een kar, aangezien er maar één asblok is ter ondersteuning van de last, in tegenstelling tot de wagen, die er twee heeft. Voor de driewielige kar worden herhaaldelijk de woordtypen *clitchèt* en **bortelkar** opgegeven. Deze opgaven worden behandeld onder het lemma STORTKAR, pag. 3.] **driewieler:** *drīwilār* L 317; *drēiwilār* L 266, 318a; *drē-* P 48; **driewielkar:** *drēiwī⁹lkār* K 317; **driepikkel:** *drēipekəl* P 115, 172; **bortelwagen:** *bōdalwāgən* P 176; **bortelwagel:** *bōdalwāgəl* P 168, 175; *bōdalwōgəl* P 121, 183; **bolderkar:** *bōldarker* P 177; **bolderwagen:** *bōldarwāgə* L 381, Q 32a; **begnon** (wa.): *binjō* P 210a; **tombereau** (fr.): *tombārō* K 353; *tombəron* P 212; **barou** (wa.): *boru* P 220.

1-3-2. GALIOT

(N 17, 41a-b; N G, 51 + 66a-d + 68a; JG 1b; L 27, 64; A 27, 23; A 42, 9a-b; Lu 5, 23, monogr.) [Kleine driewielige kar. Ze heeft een korte dissel met een oog, waaraan een koe of een paard via een zwenghout aangespannen werd. De galiot kan zowel een klein wieltje vooraan hebben als een slepend blok dat dient om het voertuig horizontaal te houden. Het karretje diende om kleine lasten te vervoeren, bijvoorbeeld om klaver van het veld te halen of een zak graan naar de molen te brengen. Zie afbeelding 6.] **galiot** (wa.): *galjō* P 48 (gebruikt om kalk in de weiden rond te voeren), Q 162; *galjo* P 44, 115, 118a, 174, 177, 180, 185, 195, 218, 219, 220, 223, 224, Q 78, 156, 158a, 162, 164, 166, 177; *galjōy* P 176; *galqt* Q 101; *gajō* P 214; *gajot* L 322a; *galjo* P 175, 182, 184, 186, 197, Q 165; *šalat* L 372; *šalqt* L 381; **galiotje** (wa.): *galjokə* P 227; *galjokə* P 179; **gaillard** (fr.): *galjār* Q 12; *galjārt* Q 96c.

1-4. Vierwielige wagen

1-4-1. LANGWAGEN

(N 17, 43c; N G, 51 + 70a; JG 1b + 1d.) [Vierwielige wagen, waarvan het voorste en het achterste asstel met elkaar verbonden zijn door een lange zware balk, de zogenaamde "langboom". De bak rust op drie RONGBLOKKEN (zie pag. 51). Het achterstel bestaat uit een as, een ASBLOK (zie pag. 22) en een rongblok. Het rongblok zit met een pin vast aan de langboom. Asblok en rongblok zijn op elkaar bevestigd. De twee achterste wagenarmen zorgen er samen met de langboom voor dat het achterstel onbeweeg-

lijk is. Het voorstel bestaat uit een asblok, een middenblok en een rongblok. De bak rust op de rongblokken; de langboom en de voorste wagenarmen steken door het middenblok. Dwars door de drie blokken steekt een draaipin, waardoor het rongblok kan draaien boven de andere blokken. De DISSEL (zie pag. 36) zit geklemd tussen de voorste wagenarmen. De langwagen komt voornamelijk in Haspengouw, meer bepaald Droog-Haspengouw, voor.

Zie afbeelding 7 en 8.]

wagen: *wāgən* L 317; **wagel:** *wāgəl* P 48, Q 197; *wōgəl* Q 93; **lange wagen:** *lanjāwāgən* Q 98; *lanjāwāgə* K 278, L 382; **langwagen:** *lanjwāgən* Q 112a; *lanjk-* Q 21; *lanjwāgə* L 289, 322a, Q 19b (voor oogsten op grote boerderijen); *lanjk-* Q 33 (voor het vervoer van dunne lange bomen), Q 97, 111, 113; *lanjwān* Q 119; *lanjk-* Q 211; **lange wagel:** *lanjāwāgəl* Q 209; *lanjāwōgəl* P 107a, Q 71; **langwagel:** *lanjwāgəl* P 44; *lanjk-* L 422, Q 32a (was in het begin van deze eeuw nog slechts op 2 grote bedrijven in gebruik), 101, 204a; *lanjkwōgəl* Q 73, 89, 94, 154, 155, 162, 168, 172, 174, 176a, 177, 179; *lanjkwōgəl* P 113, 115, 172, 173, 176a, 186, 197, Q 170, 178, 181, 241; *lā.jk-* P 117, 121, 177, 177a, 178, 187, 188, 192, Q 75, 76, 78, 79, 79a, 80, 152, 153, 156, 157, 157a, 159, 160, 161, 164, 166, 167, 168a, 175, 182, 188 (ouderwets), 240, 242; **disselwagen:** Q 22; **disselwager:** *dēsivōgər* K 314; de nu volgende benamingen duiden aan waarvoor de langwagen gebruikt werd, het zijn dus functiebenamingen: **houtwagen:** *houjtāwāgən* L 282; *hōltwāgə* L 163, 163a; *houjt-* L 331; *hōjt-* L 316, 317; *hot-* K 361; *hāt-* K 278; *hōjt-* L 416; **boomwagel:** *būmwāgəl* Q 1; *būmwōgəl* P 115; **boomwager:** *bu⁹mwōgər* K 314; **boomkar:** *bōmkar* K 278; **oogstwagen:** *auxswāgə* L 373, Q 111; *ōswān* Q 119; **oogstwagel:** *ōswāgəl* Q 156; *ōxs-* Q 204a.

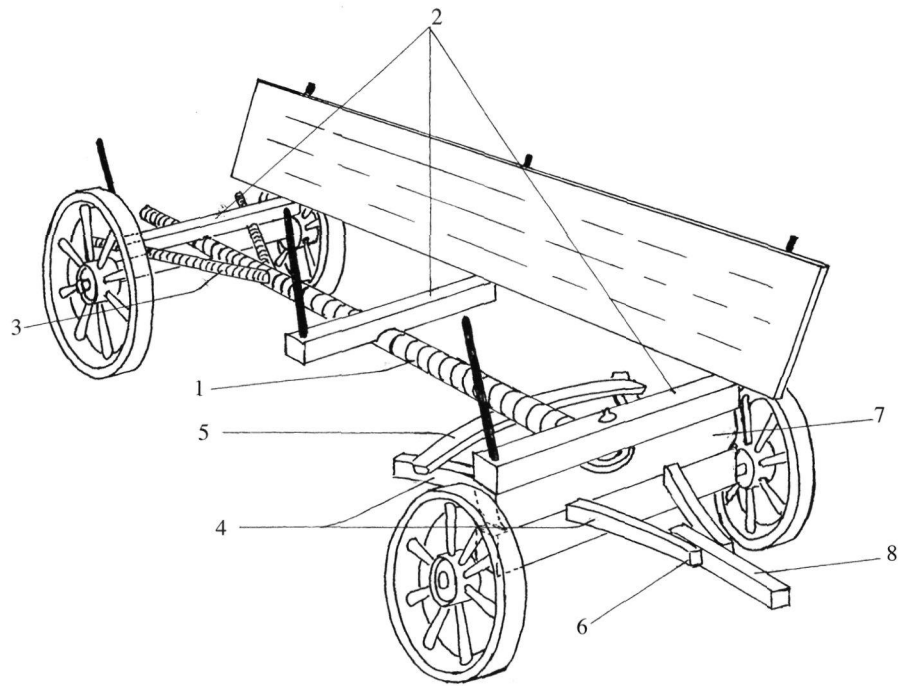
1-4-2. MOLENWAGEN

(N 17, 43b; N G, 51 + 71a; JG 1d.)

[Vierwielige wagen met vaste voor- en zijwanden, waarvan de bak op veren rust. Het voor- en achterstel zijn met elkaar verbonden door middel van twee draagbalken. Het voorste asstel draait gemakkelijk door middel van metalen ringen die op de asbalk liggen, de molen. Deze wagen is lichter dan de langwagen, omdat de wielen lichter zijn.

Zie afbeelding 9 en 10.]

wagen: *wāgən* L 214, 265, 317, 373, Q 94b; *wāgə* L 290; **wagel:** *wāgəl* L 429, Q 2, 96c, 156, 197; *wōgəl* P 107a, Q 93; **molenwagen:** *mōlāwāgən* K 278, L 282; *mōlā-* L 326, Q 19a, 22, 112a; *mōlāwāgə* K 361; *mōlā-* L 270, 288c, 295, 316, 322, 329, 331, 371, 381, 382, 426, Q 33 (speciaal voor grote boerderijen, met 4 paar-

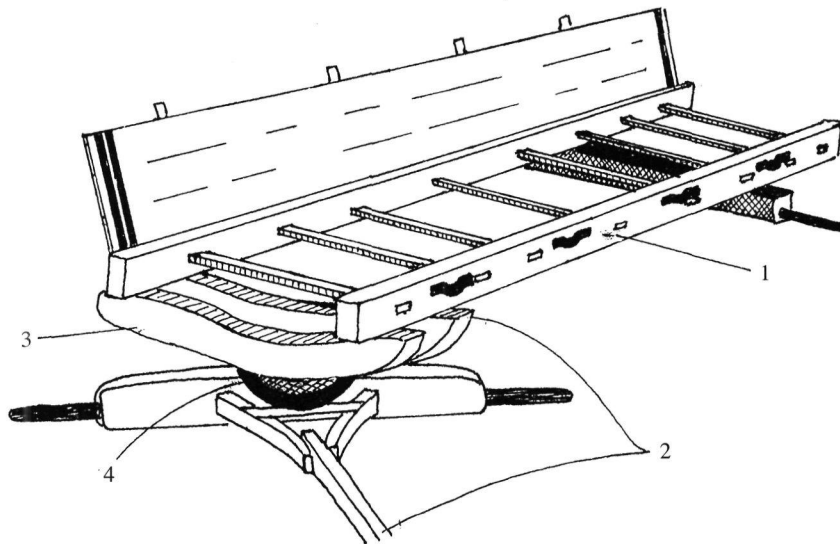

Afb. 7. Langwagen

1. langboom 2. rongblok 3. achtervork 4. vork 5. zwik 6. snuit 7. asblok 8. dissel

Afb.8. Langwagen

Afb. 9. Molenwagen
1. draagbalk 2. voorstel 3. rongblok 4. molen

den bespannen); *mj̄lāwāgā* L 289, Q 113; *mylā-* L 317, 372; *mi²lā-* L 360; *mōlāwān* Q 211; *mū²lā-* Q 119; **molenwagel:** *mōlāwāgəl* P 51, Q 204a; *mōlā-* Q 96c; *mōlā-* L 422, 423, P 44, 48 (zonder vaste wanden), Q 14, 32a; *mōlā-* K 357, 358, Q 79a; *mēlā-* Q 1, 2; *mō.lāwōgəl* P 218; *mō.lā-* P 113, 174, 175, 182, 197, 220, Q 156, 159, 165, 166, 242; *mōlā-* Q 242; *mōlā-* Q 166; *mōjīlā-* Q 78; *mōy.lā-* P 177, 195; *mōy.lā-* P 173, 177a, 178; *mō.lā-* P 188; *mju²lā-* P 186, 197; *mj̄lā-* Q 77, 176a; *mylā-* Q 162; **molenkar:** *mōlākār* Q 98; *mōlākār* Q 209; *mō²lā-* Q 204a; **molenskar:** *mōlškār* K 314; **molen:** *mōlā* L 163, 163a, 294, 321, 369, Q 19b, 101; *mōlā* K 278; *m¹lā* Q 77; *mī²lā* L 416; **camion (fr.):** *kamajon* L 318b; *kamenjon* Q 111; **manègekar:** *monēzikēr* L 286.

1-4-3. PLATEAUWAGEN

(N 17, 43a; N G, 51 + 69; monogr.)

[Een vierwielige wagen, vaak al met wielen met luchtbanden, die voor het vervoer van melkbusen, biervaten, land- en tuinbouwproducten enz. gebruikt werd. De bak van deze wagen hangt laag boven de grond en heeft een groot bodemoppervlak. Vaak zijn er geen voor-, achter- en zijkanten. De wagen kan door paarden of ook door een tractor getrokken worden.

Zie afbeelding 11.]

wagen: *wāgān* L 159a, 211, 265, 266, 286, 288a, 289, 317, 318, 326, Q 94b; *wāgā* K 278, 361, L

288c, 289b, 290, 295, 316, 317, 318, 320a, 320c, 321, 322, 324, 325, 329, 331, 331b, 360, 368b, 369, 371, 373, 416, Q 39, 98, 112a, 198b; *wōgā* K 318; *wān* Q 117a, 211; **wagel:** *wāgəl* K 358, L 420, 422, 423, 429, 429a, P 44, 48, 51, Q 1, 2, 9, 14, 79a (mv.: *wō²gəl*), 96c, 99*, 101, 197; *wōgəl* P 107a, 186, 197, Q 71, 77, 78, 83, 93, 96d, 156, 162, 176, 178; **wager:** *wōgār* L 314; **plateauwagen:** *platōwāgān* Q 19a, 21, 22; *platōwāgā* L 270, 382, 426, Q 95, 111, 198b; *platōwān* Q 119; **plateauwagel:** *platōwāgəl* Q 32a, 204a; **plateau:** *platō* L 381, Q 39; **platte wagen:** *platā wāgān* L 163, 163a, 268, 374, Q 21; *platā wāgā* K 278, L 164, 165, 270, 289, 291, 294, 369, 372, 384, Q 111; **platte wagel:** *platā wāgəl* K 357, L 422; **platwāgen:** *platwāgā* Q 111; **platte kar:** *platā kēr* L 374; **vierwielige wagen:** L 214, 270, 432; *vērwilegā wāgā* L 244c, 268, 288c, 294, 322a, 324, 331; **vierwieler:** L 321; *vīrwīlār* L 355; *vēr-* L 288, 288c, 382; *vi²rwejīlār* P 51; *vi²rwīldār* K 278; **camion (fr.):** *kamijon* Q 97; *kamajon* K 353; *kamənjon* Q 111; **gardenierswagen:** *gērdānērswāgā* L 270 (zeer lage wagens, schuine zijkanten, op de hoeken meestal ijzeren stangen of "rongen", waaraan voor en achter stuwkettingen); **brik:** *brek* Q 284.

I.13

Afb. 10. Molenwagen

Afb. 11. Plateauwagen

2. ONDERDELEN

2-1. Algemeen

2-1-1. WIEL

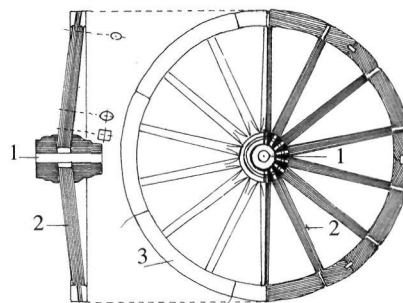
(N 17, 57a-b + add; N 18, 99 + add; N G, 4; JG 1a + 1b; Gi 1,1; L 20, 21; L 38, 41; A 2, 60; A 4, 21; A 43, 1a-b; Wi 5; S 29; monogr.)

[Algemene benaming voor het wiel van een kar of een wagen. De karren en wagens hadden aanvankelijk houten wielen met daaronder een ijzeren band, om slijtage tegen te gaan. Na de tweede wereldoorlog werden deze houten wielen geleidelijk aan vervangen door wielen met luchtbanden. Afhankelijk van de omtrek heeft een wiel tien tot zestien spaken.

Zie afbeelding 12.]

rad: rat K 278, 314, 315, 316, 317a, 353, 357, 358, L 159a, 163, 163a, 164, 165, 191, 192, 192a, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 215a, 216, 217, 246a, 247, 360a, P 46, 47, 48, Q 112b, 113, 116, 117, 117a, 117b, 118, 118a*, 119, 121, 121a, 121b, 202, 203, 203a, 203b, 204a, 207, 208, 209, 211, 222, 249, 253, 278, 284; **rāt** L 244c, 245, 246, 246b, 248, 249, 250, 265, 266, 267, 268, 269, 269a, 270, 271, 288, 288a, 288c, 289, 289a, 289b, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 318, 318b, 320, 320a, 320c, 321, 322, 322a, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 333, 368b, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 380, 381, 381a, 381b, 382, 383, 385, 386, 387, 425, 426, 0426, 427, 428, 429, 429a, 430, 431, 432, 434, 434a, P 193, Q 14, 15, 16, 17, 18, 19, 19a, 20, 21, 22, 27, 29, 30, 32, 32a, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 94b, 95, 96, 96a, 96b, 96c, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 101a, 102, 103, 104a, 106, 109, 110, 111, 112a, 115, 121c, 187, 187a, 192, 193a, 195, 196, 196a, 197, 198, 199, 200, 201; **rā.t** L 246, 250, 266, 267, 268, 270, 271, 290, 292, 300, 317, 318, 319, 320a, 321, 324, 325, 331, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 377, 387, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, Q 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 20, 32a, 96c, 105, 112a; **rā.ʔt** L 316, 352, 354, Q 86, 158; **rqt** K 318, 360, L 413, P 51, 57, 176, 183, Q 3, 5, 83, 88, 95a, 162, 176a, 178, 193, 198b, 199; **rḳ.t** K 359, 360, 361, L 414, P 51, 57, 176, Q 2a, 3, 5, 71, 72, 82, 83, 84, 87, 88, 90, 91, 94, 168, 170, 171, 172, 174, 175, 177, 179, 181, 182, 188, 242; **rḳit** Q 80; **rḳʔt** L 282, 286, 312, 313, 314, 315, 353, P 49, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 107a, 113, 115, 117, 118, 118a, 119, 120, 121, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 177a, 178, 179, 182, 184, 186, 187, 188, 192, 195, 197, 212, 214, 218, 219, 220, 223, 224, 227, Q 1, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 79a, 80, 89, 93, 152, 153, 154, 156, 157, 158a, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 169, 180, 240; **ruḳt** Q 243; de vol-

gende opgaven zijn meervoud: **rāj.ər** L 214a, 265, 265b, 266, 268, 271, 289b, 292, 293, 294, 298, 299, 300, 317, 318, 318b, 319, 320, 320a, 320c, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 331b, 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 381b, 382, 385, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 423, 424, 425, 427, 429a, Q 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19a, 95, 96, 96a, 96c, 97, 99, 99*, 102, 104a, 105, 187, 195, 196, 197; **rāj.ər** L 422, Q 6, 8; **rāər** L 295, Q 4, 19b, 78, 165, 249; **rā.r** L 352; **rār** K 358, L 192, 192a, 267, 269, 269a, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289a, 291, 296, 297, 300, 386, 428, 429, 430, 431, 432a, 434, P 193, Q 2, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 32a, 33, 34, 35, 38, 39, 98, 100, 101, 103, 109, 110, 111, 112a, 112b, 113, 113a, 116, 117, 117a, 117b, 118, 119, 121, 121c, 192, 201, 202, 203, 203a, 204a, 206, 207, 208, 209, 211, 222, 243, 259, 278; **rā.r** L 312, 315, 316, 354, 355, 356, 387, Q 118a, 253, 284; **rār** L 270; **rar** Q 255; **rār** L 333; **rḳj.ər** Q 86, 87, 88, 90, 91, 94, 171, 188, 193, 198b, 199; **rḳj.ər** Q 93; **rḳj.ər** P 107a, 227; **rḳj.ər** P 214; **rḳj.ər** P 44, 52, 53, 58, 113, 115, 118a, 172, 173, 174, 175, 177, 177a, 178, 180, 182, 184, 186, 187, 188, 195, 197, 218, 219, 222, 223, Q 73, 74, 78, 79, 159, 164, 165; **rḳj.ər** K 315, 353; **rḳj.ər** P 121; **rḳj.ər** K 357, 359, L 413, P 46, 47, 48, 49, 50, 51, 56, 57, 117, 176, 183, Q 83, 160, 170, 177; **rḳj.ər** K 360, L 414, Q 2a, 3, 5, 71, 82; **rḳj.ər** L 314; **rḳj.ər** Q 175, 178; **rḳj.ər** K 316, Q 179; **rḳj.ər** K 318; **rḳj.ər** L 313, Q 75, 76, 77, 79a, 80, 153, 154, 155, 157, 158a, 161, 162, 163, 166, 167, 168, 168a, 169, 173, 174, 176a, 177, 180, 181, 182, 240, 241, 242; **rḳj.ər** Q 198; **rḳj.ər** P 55, 179; **rḳj.ər** Q 84, 89; **rḳj.ər** Q 83; **rḳj.ər** P 176a; **rḳj.ər** Q 1; **rḳj.ər** P 118, 119, 120, 192, Q 152, 156; **rāj** L 165, 191, 192a, 209, 210, 211, 213, 215, 215a, 216, 216a, 217, 244a, 246a, 247, 248, 249, 250; **rāj** L 163, 163a, 244b,

Afb. 12. Wiel
1. naaf 2. spaak 3. velgsegment

282, 286; *rōj* L 313; *rōj* L 159a; *rej* L 244c, 246; *rej* L 245; *rōjars* Q 172; *rouās* P 211; de volgende opgaven zijn verkleinwoorden: *rā'tjā* L 329; *ra'tjā* Q 203; *rakā* P 176; *rajkā* P 47; *rā.rkā* Q 101; *rōtskā* P 50; *rōjkā* L 286; *rōtjā* L 314; *rē.tjā* L 271, 289, 321, 326, 360, Q 19, 113, 279; *rētšā* L 387, Q 12, 83, 192, 196, 196a, 284; *rē'tšā* Q 199; *rēdākā* Q 116; *rētskā* L 417; *rē.rkā* L 355, 413, Q 3; *retjā* K 278, 353, L 164, 165, 210, 266, 291, 312, Q 20, 121c, 207; *retšā* Q 249; *re'tjā* Q 33; *retskā* L 372, 423; *retākā* Q 284; *rētšā* Q 198; *retjā* L 322; *retākā* K 358; *rē'tjā* Q 71; *rētšā* Q 95; *ri'tjā* Q 2, 156; **karrad**: *karrāt* L 244c, 266, 268, 426, 429, 434, Q 4, 97, 113a, 192; *kār*– L 246; *kēr*– L 271, 290, 291, 292, 295, 300, 376; *kēr*– L 288a, 295, 322a, 331; *karrat* K 278, 314, L 213, 214; *kēr*– P 46; *kēr*– P 44, 45; *kēr*– K 357; *karrōt* Q 96d, 198b; *kār*– Q 163, 168a; *kārrō't* Q 77, 155, 241; *kērō't* L 282, P 50, 54, 55; de volgende opgaven zijn meervoud: *karrājar* L 360, 420, 426, 429a, Q 96b, 99*; *kēr*– L 376; *kēr*– L 294, 322a, 332; *kērār* L 395; *karrār* L 429, Q 113a, 192, 263; *kēr*– L 288, 288a, 290; *karrōjar* Q 198b; *karrōjar* K 278, P 54; *kērōr* P 45; *kēr*– P 220; *kārrōjar* Q 96d; *kārrōr* Q 77; *karrāi* L 214; *karrōj* K 314; *karrōj* L 164; *karrej* L 244c; *kār*– L 246; **karrenrad**: *karārā* L 432, Q 33, 39, 99*, 111; *kērā*– L 377, 382, 383, 384; *kērā*– L 332; *kārārat* Q 117a, 119, 222; de volgende opgaven zijn meervoud: *karārār* L 432, Q 33, 11; *kērārār* L 383, 384; *kērā*– L 331; **wagenrad**: *wāgarāt* L 250, 295; *wāgarat* Q 117a; de volgende opgaven zijn meervoud: *wāgarāi* L 250; **wagelrader (mv)**: *wōgalrōr* P 220; **wiel**: *wil* K 278, 314, 315, 318, 353, 360, L 192, 265, 282, 288, 288a, 318, P 117, Q 97 (gebruikt door jonge boeren), 98, 170, 197; *wē.l* Q 101; de volgende opgaven zijn meervoud: *wilā* L 192, 288a, 318, P 51 (zelden), Q 98, 170; *wilā* K 278, 314, 316, 318, 353, 360, L 265, 282, 288, Q 97, 197; **karwiel**: *kārwil* K 318 (mv. *-wilā*), 353; *kēr*– K 358 (mv. *-wilā*), P 44 (mv. *-wilā*); **karrenwiel**: *kērāwil* L 314; **wagenwiel**: *wōgāwil* K 353.

2-1-2. VELG (Kaat 5)

(N 17, 65a-b + add; N G, 45a-b; JG 1a; JG 1b; JG 2b; A 4, 20a + c; L 20, 20c; monogr.)

[De oorspronkelijke betekenis van de term *velg* is “elk van de vier tot zes gebogen houten blokken, die samen de rand van het wiel vormen en waarin de spaken vastgemaakt worden”. Een aparte term voor de volledige houten rand bestond oorspronkelijk niet. Er is verwarring rond de term gekomen bij de opkomst van de fiets- en de autowielen, waarvan de randen niet uit aparte deeltjes bestonden, maar die uit één stuk gemaakt waren. Deze randen werden ook “velgen” genoemd. De verwarring blijkt duidelijke

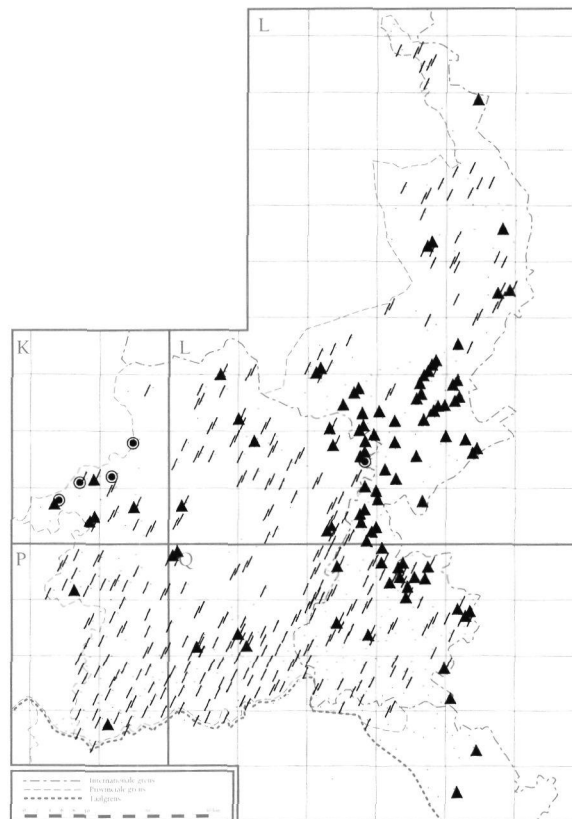
lijkt uit het feit dat voor zowel het houten blok als voor de volledige rand dezelfde termen, **velg** en **velling**, werden opgegeven. In de opgaven verschijnt bovendien vaak het meervoud, vooral in de betekenis van “houten rand”. Sommige opgaven zijn echter samenstellingen waaruit de betekenis eenduidig blijkt. Deze woordtypes staan onder B. en C. geordend en betekenen resp. *houten blok* en *wielrand*.

Zie afbeelding 12.3.]

A. de volgende opgaven zijn algemene benamingen voor een velg: **velg**: L 269, 271, 289, 320, 320a, 320c, 321, 322, 322a, 325, 326, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 373, 374, 383, 384, 386, 413, 431, 432, 432a, Q 1, 38, 99, 101, 117, 284; *velx* L 319, Q 28, 30, 33, 34, 378; *velx* L 282, Q 32, 119; *velax* L 289, 294, 298, 316, 358, 371, 381, 426, 434, P 49, Q 27; *velx* L 294, Q 22, 83, 89, 222; *velax* K 315, 353, 357; *velx* L 422, Q 39; *velox* L 244c; de volgende opgaven zijn meervoud: *velgā* L 248, 289, 314, 320a, 321, 322a, 325, 329, 331, 331b, 370, 377, 381b, 382, 386, 426, 428, 430, 434, Q 15, 20, 35; *velgā* L 244c, 294, 369, Q 27; *velgān* K 359; *velegā* P 219, Q 119; *velgā* L 369, 371, Q 262; *velegā* K 357, Q 211; *velegān* L 192a; *velgā* Q 79a; *velaxs* L 422; **velling**: *velen* K 278, 315, L 209, 211, 213, 214a, 215, 244a, 246, 249, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 282, 286, 288a, 288b, 289, 289a, 294, 314, 315, 317, 319, 352, 353, 354, 355, 356, 361, 362, 363, 366, 367, 368, 369, 372, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 420, 421, 425, P 117, 118, 121, 177a, 179, 186, 214, 223, Q 1, 2a, 3, 5, 7, 8, 9, 12, 15, 18, 21, 29, 30, 31, 32, 33, 71, 72, 76, 82, 83, 88, 95, 100, 102, 113, 118, 118a, 119, 154, 158a, 162, 164, 172, 180, 195, 198b, 211; *velan* L 216, 216a, Q 173; *velen* K 318, 358, 361, L 159a, 163, 163a, 164, 165, 244c, 265, 288, 289b, 295, 316, 324, 330, 360, 364, 368b, 423, 429a, P 44, 45, 51, 54, 107a, 176a, 195, Q 2, 4, 14, 19a, 19b, 22, 77, 78, 79a, 93, 96c, 96d, 97, 98, 99, 99*, 111, 112a, 113a, 156, 157, 162, 168, 178, 181, 209, 240; *velen* Q 101, 103, 192, 196, 196a, 197, 200, 201, 203a, 204a, 247, 247a; de volgende opgaven zijn meervoud: *velenā* K 318, 358, 360, 361, L 215a, 217, 211, 265, 265b, 266, 270, 299, 314, 315, 316, 317, 324, 354, 356, 359, 360, 361, 364, 365, 366, 368, 372, 420, 421, 422, 424, P 44, 51, 58, 113, 115, 118, 118a, 119, 120, 172, 173, 174, 175, 178, 180, 182, 184, 187, 188, 192, 197, 218, 220, 224, 227, Q 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 21, 33, 39, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 79a, 80, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 95, 96c, 97, 98, 102, 113, 116, 117a, 119, 152, 153, 155, 157a, 163, 165, 166, 168a, 169, 170, 175, 177, 203, 278, 241; *velenan* L 269, 313, 419, 429a, P 47, 48, 56, Q 96b, 172; *velanā* P 46, 50, 52, 53, 55, 57, 58, 94, 161, 171, 174, 178, 179, 188; *velenā* K 314, 357, 359, L 244c, 270, 290, P 54, 107a, 121, 176, 177, 186, Q 4, 19b, 32a, 71,

Kaart 5: VELG

- ▲ velg
- vellie
- / velling

99, 111, 159, 160, 187, 242; *velejan* L 312; *velejan* L 416; *velana* Q 1, 167; *veleja* Q 196, 204a; *velejs* L 163, 163a, 266, 286, 295, 414, Q 94b, 101, 198b, 209; **vellie**: *veli* K 314, 317a; *vela* L 371; *velia* K 353 (mv. idem); de volgende opgave is meervoud: *velian* K 316; **venning**: *veney* Q 118a; **velm**: *velm* P 55; **jante (fr.)**: *žant* K 278; *džāt* P 213.

B. de volgende opgaven zijn benamingen voor een houten blok: **blokken (mv.)**: *blqʷan* K 278; **velgblok**: *velx-blqk* L 373, 22; de volgende opgaven zijn meervoud: *velx-blqk* L 331, 373, 384; *velax-* Q 39; **vellingblok**: *velejblok* Q 111; de volgende opgaven zijn meervoud: *velejblok* L 164, 165; *velejblok* L 289b, 368, Q 32a, 77, 156; **vellingstokken (mv.)**: *velestok* L 429a; **stuk**: *stqk* L 316; de volgende opgaven zijn meervoud: *stok* Q 77; *stokar* L 317; **vellingstuk**: *velestok* Q 19a; **velmstukken (mv.)**: *velmstqk* P 55; **velgstukken (mv.)**: *velxstok* L 426; **omloopstukken (mv.)**: *omlopstok* L 326 (met sluitpin); **velghout**: L 320c; **vellingschoen**: *velesqun* Q 7. C. de volgende opgaven zijn benamingen voor de gehele wielrand: **velgkrans**: *velaxkrans* L 381;

velgenkrans: *velagkrans* L 382, Q 119; **velgenband**: *velgabant* L 434; **vellingkrans**: *velejkran* L 270; *velejkran* Q 204a; **vellingkrans**: *velejkran* Q 15; **velgronde**: *velxrona* L 322; **vellingrondsel**: *velejrqntsəl* K 314.

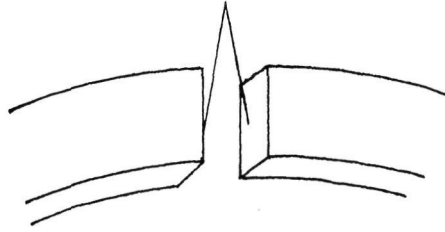
2-1-3. VERGARINGEN

(N 17, 66; N G, 45c, monogr.)

[De verbindingen of de raakvlakken tussen de uiteinden van de velgblokken.

Zie afbeelding 13.]

vergaringen: *vargerejn* Q 71; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *vargerejn* L 322a, 424, Q 156; *vargiʷrejn* Q 2; **vergaderings**: *vargadarejs* L 360, L 420; **vergaar (enk.)**: *vargar* Q 119; **garing (enk.)**: *gerej* L 383; **vergaarhout (enk.)**: Q 7; **kop**: *kopa* K 353, L 369, Q 1; *kop* L 270, 294, 382, Q 119; *kop* L 317; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *kop* L 270, Q 111; **kopvelgen**: *kop-velga* Q 20; **vellingkoppen**: *velejkop* Q 204a; **kopse kant (enk.)**: *kopsa kant* L 434; **gutten**: *got* L 381 (open of dicht), Q 96c; *got* Q 33, 111; **gudden**: *godan* K 358;

Afb. 13. Vergaring

gøðað Q 197; **voegen:** *vugə* P 51; *vøggə* P 48; **ang-leuven:** *anglōvə* Q 111; **dagen:** *dāx* Q 95; **scheidings:** *šeiðenks* Q 22.

2-1-4. VERBINDINGSPENNEN

(N 17, 66; N G, 45d)

[De houten of ijzeren pennen die de vergaringen met elkaar verbinden.

Zie afbeelding 14.]

gudden: *gūðə* L 270; **gudpin (enk.):** *gøtpen* L 289, 434, Q 19b, 33, 111, 204a; **velgpin (enk.):** *veləxpən* L 294; *vel^lx-* L 331; **houterpennen:** *ha.ltərpenən* L 163, 163a; **pennen:** *pən* Q 209 (enk. *pən*); **deuvels:** L 426; *dīvəls* L 289, 381, Q 1; **dübelen (d.):** *dūbələ* Q 95; *døbələ* Q 119; **velgdeuvels:** *vel^lx.dīvəls* L 382; **duimen:** *dīm* L 270 (enk. *duim*); **verbindingen:** *vərbindenə* L 164, 165; **wiggen:** *wegə* Q 27; **angen:** *aŋən* K 278; **spieën:** *spa^lə* K 357.

2-1-5. WIELBESLAG

[Behandeld in WLD II.11, pag. 129]

2-1-6. SPAAK

(N 17, 61a-b + 62a-b; N 18, 99; N G, 44a; JG 1a; JG 1b; JG 2b; S 34; A 4, 20b; L 20, 20b; L 7, 13; monogr.)

[Elk van de houten staven die de verbinding vormen tussen de velg van het wiel en de naaf. Afhankelijk van de omtrek van het wiel zijn er tien tot zestien spaken. Er zijn twee soorten spaken: ronde en platte. Voor zover ze specifieke benamingen krijgen, worden ze behandeld onder A resp. B.

Zie afbeelding 12.2.]

speek: *spēk* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 269, Q 4, 77; *spē.k* Q 3, 72, 82, 83; *spē^lk* Q 203a; *špēk* Q 33, 35, 113, 119, 202; *spek* K 358, L 414, P 50, 51, 107a, Q 2; *spik* K 360, 361, P 44, Q 1, 35a, 71; *spīk* L 355, P 55, 186, 197; *spi^lk* K 314, 315, 317a, 318, 353, L 265, 286, 314, 316, P 47, 213; *spēk* Q 198b, 200; *špēk* Q 39, 209, 247, 247a; *spek* L 211; *špēk* Q 197; *spejək* K 278; *spejk* L 191, 214, 215, 216, 244c, 246, 246c, 248, 249, 266, 267, 268, 271, 287, 288, 288a, 288b, 288c,

Afb. 14. Verbindingspen

289, 289*, 289a, 289b, 291, 318, 318a, 318b, 318c, 320a, 320c, 321, 322, 322a, 326, 328, 369, 372, 373, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 418, 425, 426, 427, 429a, 431, Q 7, 9, 14, 15, 17, 18, 78, 95, 96a, 96c, 96d, 156, 162, 176a, 198; *špejk* L 270, 290, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 323, 324, 325, 327, 329, 330, 331, 331b, 332, 333, 382, 383, 384, 385, 386, 426, 429, 430, 432, 434, Q 16, 19a, 19b, 20, 21, 22, 32, 32a, 97, 98, 99, 99*, 101, 103, 104a, 105, 110, 111, 113a, 193, 196, 204a; *spējk* L 209, 317, 360, 368b, 371, 416, 422, 423, Q 79a; *špējk* L 423, Q 112a; *špēx* Q 116, 121, 211; de volgende opgaven zijn meervoud: *spēkə* L 159a, 163, 163a, 164, 165, Q 3, 4, 35, 72, 86, 116, 206; *sp^lēkə* L 354; *spē.kə* Q 75, 76, 77, 79a, 80, 83, 84, 87, 89, 90, 91, 94, 154, 155, 157a, 161, 168a, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 177, 178, 179, 181, 188, 241; *špēkə* Q 33, 34, 112b, 113, 117, 117a, 118, 119, 121, 196, 200, 202, 203a, 204a, 208, 253, 255, 259, 278; *spē.k* Q 158a, 163, 182, 242; *špēk* Q 39; *spē^lkə* Q 93, 95; *spekə* P 118, 118a; *spiəkə* L 265, 282, 286, 312, 313, 314, 315, 316, 352, 353, 354, P 47, 48, 55, Q 240; *spi^lə* K 314, 315, 353; *spīkə* P 45, 52, 175, 177, 177a, 180, 182, 214, 219, 220, 227; *spīkə* K 316, 318, 355, 357, 359, 360, P 44, 46, 49, 211, 223; *spīkən* K 358, 361, L 413, 414, P 50, 51, 53, 54, 56, 57, 58, 107a, 113, 115, 117, 172, 173, 174, 176, 176a, 178, 179, 183, 195, 218, 224, Q 1, 2, 2a, 35a, 71; *špīkə* Q 195; *spīkəs* P 48; *spēkə* L 192a, 211, 216, Q 173, 180, 198b, 178; *špēkə* L 432a, Q 30, 117b, 203, 209; *spēk* Q 187; *špēk* Q 208; *špēkə* Q 33; *spe^lə* K 278; *spejkən* L 191, 214, 214a, 217, 318, 320, 425, Q 14; *spejkə* L 209, 210, 213, 215, 215a, 216, 244a, 244c, 246, 248, 249, 250, 265b, 266, 267, 268, 269, 271, 288, 288a, 288b, 289, 289a, 289b, 293, 318b, 320a, 320c, 321, 373, 374, 376, 377, 378, 381, 381b, 385, 429a, 431, P 119, 120, 121, 184, 186, 187, 188, 192, 197, Q 15, 18, 73, 74, 78, 79, 95, 96a, 96b, 96d, 98, 152, 153, 156, 157, 159, 160, 162, 164, 165, 166, 176a; *spej.kə* L 317, 319, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, Q 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 88, 96c, 167, 168; *špejkə* L 270, 292, 284, 295, 296, 298, 299, 322, 322a, 324, 325, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 383, 384, 386, 426, 428, 429, 432, 434, Q 19a, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 31, 32, 38, 96, 97, 99, 99*, 101, 102, 103, 109, 111, 112a, 113a, 192, 193, 201,

204a, 207, 284; *špejkān* L 326, 382, 430, Q 100; *špej.kā* Q 7, 32a; *spējkā* L 368b; *špēxā* Q 118a, 211, 222, 262; **karspeek:** *karspējk* L 423; *ker-* L 290; *kērspik* K 357; de volgende opgaven zijn meervoud: *karspiken* K 318; *keršpejkā* L 290; *kērspikā* K 357, P 44; **karrenspeek:** *karāšpejk* Q 27; **spaa:** *spāk* L 434a, Q 187; *spāk* L 330, 387, Q 102; *spōk* L 244b, 320; *spōk* Q 93; *špojk* Q 203; de volgende opgaven zijn meervoud: *spākān* L 291; *spokā* Q 86; *špōkār* Q 101; **sproot:** *sprōt* L 288c, Q 95; de volgende opgave is meervoud: *sprōyatā* Q 278; **schei:** *šej* Q 29; *skēj* P 197; **spil:** *spil* L 213, 215a; de volgende opgaven zijn meervoud: *spilān* L 246, 271, 291; *špila* L 322; **spon:** *špon* Q 98; **knuppel:** L 217; **rummel:** Q 30; **schier:** *šīr* Q 30; **balein:** *blēn* K 278.

A. de volgende opgaven zijn benamingen voor een platte spaa: **platte speak:** *platā spēk* L 164, 165, Q 4; *platā spē.k* Q 39; *platā spek* K 357, L 355, P 51, Q 1; *platā spi²k* L 316; *platā spēk* Q 198b; *platā spējk* L 317, 372, 422, Q 78; *platā spējk* L 373, 374, Q 156; *platā spējk* L 331, 426, Q 22, 111; de volgende opgaven zijn meervoud: *plātā spi²kā* K 318, L 282; *platā spējkā* L 322a, 429a; **platspeek:** *platšpēk* Q 119; **plat gespeekte:** *plat gāšpejkā* L 330; **platte spon:** *platā špon* Q 98; **gezaagde speak:** *gəzəx.dā spi²k* K 314; *gəzəx.dā spējk* Q 9; de volgende opgaven zijn meervoud: *gəzəx.dā spējkā* L 321; *gəzəx.dā spējkā* L 325; **gescherpte speak:** *geširptā spējk* Q 32a (hoekige spaa, afgeleid van wagen door middel waarvan aan deze spaa zijn vorm werd gegeven); **gekloven speak:** *gəklōvā spējk* Q 9; **gekloofde speken (mv.):** [*gekloofde*] *spi²kān* L 282; **smalle speak:** *smāl spējk* Q 7.

B. de volgende opgaven zijn benamingen voor een ronde spaa: **ronde speak:** *rōndā spēk* L 164, 165; *rōn* ~ Q 4; *rōj spēk* Q 119; *ron* ~ Q 39; *rōn spek* Q 1; *ron spik* L 355, P 51; *run* ~ K 357; *ronā spi²k* L 316; *rōj spējk* L 422; *ron* ~ L 372, Q 78; *rōn spējk* L 317; *ronj spējk* L 373, 374, Q 156; *ronj spējk* L 331, 426; *rōj* ~ Q 22; *ron* ~ Q 111; de volgende opgaven zijn meervoud: *ronjā spējkā* L 429a; *ron²* ~ L 322a; *ron* ~ Q 156; [*ronde*] *spi²kān* L 282; *ronā spi²kā* K 318; **rond gespeekte:** *ron² gāšpejkā* L 330; **ovale speak:** *ovāl spējk* L 426; **gekloven speak:** *gəklōvā spi²k* K 314; **gekloofde speken (mv.):** *gəklōjif.dā spējkā* L 321; **gereten speak:** *gərētā spējkā* L 325 (ovaalvormige spaa, werd door middel van splijten gewonnen uit een blok hout); de volgende opgave is meervoud: *gərētā spējkā* L 325; **rullenspeek:** *rōlāspejk* Q 7; **koetsspeek:** *kūtsspejk* L 423; **dogkarspeken (mv.):** *doxkarspēkā* Q 198b; **ronde spon:** *rōn špon* Q 98.

2-1-7. NAAF (Kaart 6)

(N 17, 58 +40 + 50b; N G, 43; JG 1a; JG 1b; JG 2b; JG 2c; L 20, 20a; L 39, 21; A 4, 20a; monogr.)

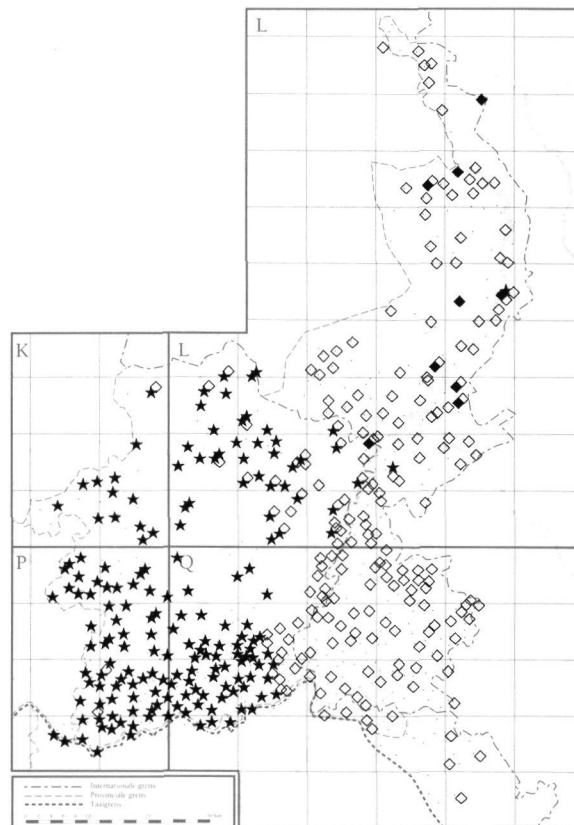
[Het ronde blok in het midden van het wiel waardoor de as steekt en dat met de velg verbonden is via de spaken. Ter versterking worden er naafbanden rond aangebracht. Zie ook de lemmata MIDDENNAAFBANDEN, MUILBAND en ACHTERNAAFBAND in WLD II.11 pag. 136 e.v.

Zie afbeelding 12.1 en 15.]

naaf: *nāf* K 278, L 159, 163, 163a, 164, 165, 191, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 215a, 216, 216a, 217, 244a, 244c, 246, 248, 249, 265b, 266, 268, 269, 270, 271, 282, 288, 288a, 288b, 289, 289a, 289b, 290, 292, 294, 295, 296, 298, 299, 316, 318, 318b, 319, 320, 320a, 320c, 321, 322, 322a, 324, 325, 326, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 355, 361, 362, 366, 368, 368b, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 376, 377, 381, 381b, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 415, 415a, 416, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 428, 429, 429a, 430, 431, 432, 432a, 434, Q 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19a, 19b, 20, 21, 22, 27, 29, 30, 32, 32a, 33, 34, 35, 35a, 38, 39, 88, 94b, 95, 96, 96a, 96b, 96c, 98, 99, 99*, 100, 101, 102, 103, 109, 111, 112a, 112b, 113, 113a, 116, 117, 117a, 118, 118a, 119, 121, 192, 193, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 203a, 204a, 209, 211, 222, 247, 247a, 255, 259, 262, 284; *nāf* P 176, 181, Q 86, 87, 88, 90, 91, 94, 96d, 162, 171, 172, 174, 175, 178, 179, 188, 198b; de volgende opgave is meervoud: *nēf* Q 117b; **karnaaf:** L 265, 361, 364; **karrennaaf:** Q 21, 117a; **naafblok:** L 373, Q 88, 97; **aaf:** *āf* L 210, 214a, 267, 269, 294, 331, 331b, 370; **karaaf:** *karaf* L 192a; **naas:** *nās* Q 97, 249; *nōs* Q 77, 176a; **dom:** *dum* K 353, P 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 113, 115, 117, 118b, 121, 172, 173, 176, 176b, 177, 177a, 180, 188, 189, 211, 212, 213, Q 2, 78; *dom* K 278, 314, 315, 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 359a, 360, 361, L 286, 312, 313, 315, 316, 317, 319, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368b, 369, 372, 381, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 422, P 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 58a, 118, 118a, 119, 120, 176a, 182, 183, 187, 187a, 192, 195, 196, 197, 219, 227, Q 2a, 3, 5, 71, 72, 73, 74, 76, 80, 81, 82, 83, 84, 89, 92, 152, 155, 155a, 156, 157, 157a, 159, 162, 163, 164, 164a, 165, 166, 168, 168a, 170, 171, 177, 181, 182, 240, 241, 242; *dōm* Q 4; *dōm* L 282, 314, 352, 353, 354, 414, P 107a, 174, 175, 178, 179, 184, 186, 214, 218, 220, 223, 224, Q 1, 72a, 75, 77, 79, 79a, 85, 93, 153, 154, 158a, 160, 161, 167, 169, 174, 176a, 178; *doym* L 369; *dōm* Q 160a; *domp* L 269; *doj* L 362, 416; **dam:** *dam* K 357, P 51; **kardom:** *kerdum* P 44; *ker-* P 119; *kardom* L 316; *kār-* Q 77; *ker-* L 413, P 56; *kēr-* L 286; *ker-* L 355; *kārdōm* Q 168a; *kērdōm* K

Kaart 6: NAAF

- ★ dom + sst
- ◇ naaf + sst
- ◆ aaf + sst

361a; **domblok**: *dumbløk* P 117; **bus**: *bøs* L 293, 322, 330, P 51, 55, 121, Q 77; *bøs* L 381; **karbus**: *karbøs* Q 203a; **ster**: *ster* L 312, 422, Q 8; **buis**: *bj̄š* Q 12.

2-1-8. NAAFBUS

[Behandeld in WLD II.11, pag. 133]

2-1-9. MIDDEN- EN ACHTERNAAFBAND

[Behandeld in WLD II.11, pag. 136 en pag. 138]

2-1-10. MUILBAND

[Behandeld in WLD II.11, pag. 136]

2-1-11. LUNS

[Behandeld in WLD II.11, pag. 133]

2-1-12. LUNSSCHIJF

[Behandeld in WLD II.11, pag. 134]

2-1-13. ACHTERSCHIJF

[Behandeld in WLD II.11, pag. 135]

2-1-14. STOOTRING

(N G, 48e)

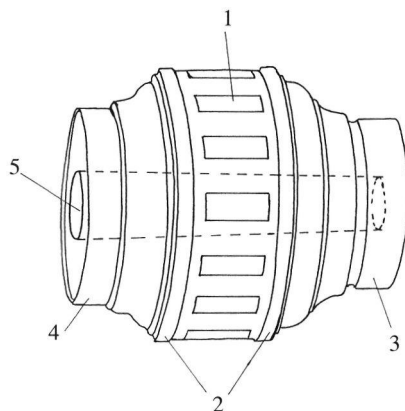
[Verdikking van de as tussen de asarm en het asblok waardoor het wiel op een veilige afstand van het asblok gehouden wordt. De stootring kan met de as worden meegegoten maar er ook als een los element om bevestigd zijn.

Zie afbeelding 16.3]

schijf: *šif* Q 19b; **stootschijf**: *stō^otšif* L 381; *štūt*-Q 33; *štū^ot*- L 270; *štūtšejf* Q 95; de volgende opgave is meervoud: *stōtsxivə* L 289; **slagschijf**: *šlāxš'if* Q 119; de volgende opgave is meervoud: *šlāxšivə* Q 111; **asbedschijf**: *as.bētšif* L 434; **klapschijf**: *klapšif* Q 204a; **stoot**: *stū^ot* L 369; **stootscheen**: *stōtšen* L 382; **loopscheen**: *loypšēn* L 294; **slagring**: *šlāxrenk* Q 27.

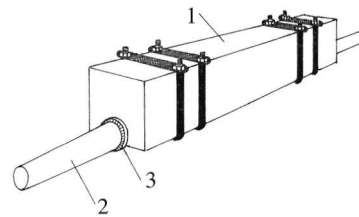
2-1-15. SLIJKPLAAT

[Behandeld in WLD II.11, pag. 139]

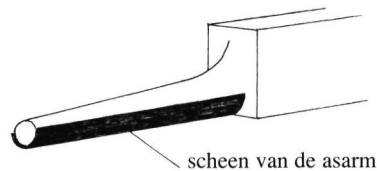
Afb. 15. Naaf

1. spaakgat 2. middennaafband
3. muilband 4. achternaafband
5. naafbus

Afb. 16. As

1. asblok 2. asarm 3. stooting

Afb. 17. Houten as

2-1-16. AS

(N 17, 52 + 54 + add; N 18, 98d + 99; N G, 49a + 53f; JG 1a; JG 1b; JG 1d; JG 2b; L 20, 20a; L 39, 21 + 22; A 4, 20a; Wi 15; monogr.)

[Een metalen stang of een houten stang met ijzere uiteinden die zich onderaan tegen de bak bevindt en waaraan de wielen van de kar of wagen draaien. De uiteinden van de as steken door de NAAFBUS (voor dit lemma, zie WLD II.11, pag. 133). Het middenstuk van de metalen as zit ter versteviging in een houten blok (het ASBLOK, zie pag. 22). Bij de (ouderwetse) houten as is het asblok niet apart, maar is het verdikte middenstuk van de as, waarin aan weerszijden een ijzeren staaf is bevestigd. In dit lemma zijn de algemene benaming voor de as en de meer specifieke voor de houten as (onder A. houten as) opgenomen. De specifieke benamingen voor de *kruiwagenas* zijn te vinden in het lemma *KRUIWAGENAS*, pag. 91.]

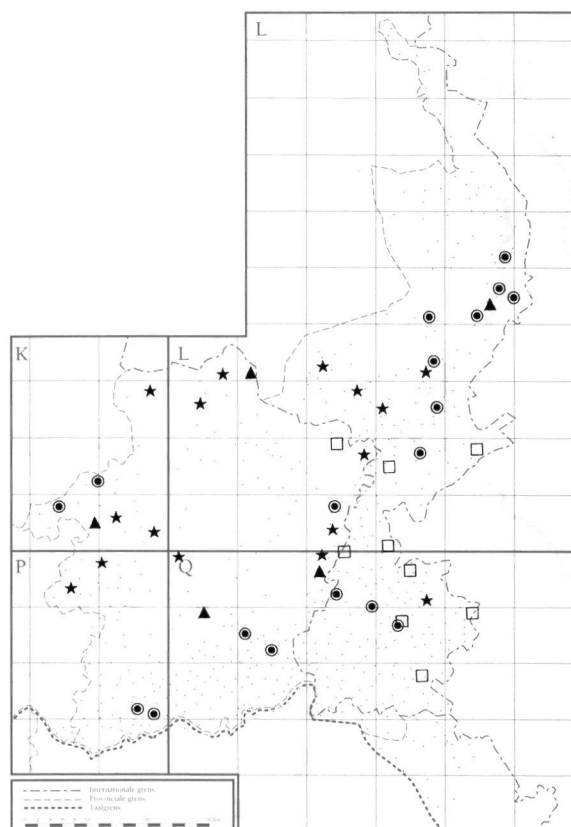
Zie afbeelding 16 en 17.]
as: *as* K 278, 314, 315, 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 360, 361, L 159a, 163, 163a, 164 (dim. *eskā*), 165, 211, 214, 250, 265, 268, 269, 270, 271 (dim. *eskā*), 288, 288a, 288c, 289 (dim. *eskā*), 289b, 292a, 295, 296, 299, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 318b, 319, 320 (dim. *eskā*), 320a, 320c, 321, 322, 322a, 324, 325, 326, 329, 330, 331, 331b, 332, 352, 353, 354, 355 (dim. *eskā*), 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 377, 378, 381, 382, 386, 387 (dim. *eskā*), 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 426, 0426, 429, 429a, 430, P 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 55, 57, 58, 107a, 113, 115, 116, 117, 118a, 119, 120, 172, 173, 174, 176, 176a, 178, 179, 180, 182, 213, 214, 218, 219, 224, 227,

Q 2, 2b, 3, 3a, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 19a, 20 (dim. *eskā*), 22, 31, 32a, 33 (dim. *eskā*), 39, 73, 77, 82, 83 (dim. *askā*), 84, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 94b, 95 (dim. *eskā*), 96a, 96c, 96d, 98, 99*, 101 (dim. *eskā*), 102, 111, 112a, 113, 113a, 116 (dim. *esxā*), 117a, 119, 158a, 162, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 176a, 178, 179, 182, 188, 192, 193, 195 (dim. *eskā*), 197, 197a, 198b, 199, 201, 203a, 206, 242, 284; *a.s* L 282, 286 (dim. *eskān*), P 56, 118, Q 2a, 71, 154, 177; *ās* K 361a, L 210, 244c, 246, 247, P 222, Q 76, 118a, 156a, 204a, 207 (dim. *eskā*), 208, 209, 222 (dim. *esxā*), 243; *ā.s* L 312, P 121, 177, 184, 186, 187, 188, 192, 195, 197, 220, 223, Q 74, 79, 79a, 153, 156, 157, 157a, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 211, 240, 247 (mv. *ē.s*), 247a (mv. *ē.s*); *ā.s* P 52; *q̄.s* L 290; *q̄s* L 266 (dim. *eskā*), 291; *es* Q 1; *ēr.s* Q 78; **aks:** *ēks* L 321 (dim. *ēkskā*); **karas:** *karas* L 244c, 360, 368b, 416, 420, 429, 432, Q 7, 21, 97, 113a, 198b; *kār-* Q 72, 77, 83, 155, 163, 168a, 174, 181; *kār-* L 268; *kēr-* L 314, 383; *kēr-* P 44, 45; *kēr-* L 294, 295, 318b, 321, 322a, 326, 332; *kēr-* K 357; *kārā.s* Q 241; *kēr-* Q 75; *kēr-* Q 152; *kērās* P 54, 177a, Q 80; **karrenas:** *kerās* L 384, 387; **ast:** *ast* Q 279 (mv. *astā*; dim. *eskā*); *a.st* Q 200 (mv. *ē.st*); **asjelen (mv.):** *esālā* Q 20, 201; **schinkel:** *šenkəl* Q 113a.

A. de volgende opgaven zijn benamingen voor een houten as: **hulteren as:** *hōltarā as* L 295; *hōltj²rā* ~ L 331, 331b; *hōltarā* ~ L 268; *hōltarā* ~ L 244c; **holten as:** *hōltān as* L 269; **houteren as:** *hōytarā as* L 318b; *hōytarā* ~ L 422; *hōltārān* ~ L 416; *hō²ar* ~ K 314; *hatarā* ~ L 355; **houten as:** L 282, 289, 368b, Q 98, 111; *hōtān as* K 258, P 51; *q̄tān* ~ Q 2; *hōtān* ~ K 353; *hō²an* ~ K 353; *hōltarā q̄s* L 290; **houten karas:** *hōtā kārās* Q 4.

Kaart 7: ASARM

- arm + sst
- schenkel + sst
- ★ spit + sst
- ▲ top + sst

2-1-17. ASARM (Kaart 7)

(N 17, 53; N G, 48d; monogr.)

[Elk van de uiteinden van de as die door de naven steken. Een asarm is steeds van metaal.

Zie afbeelding 16.2.]

arm: *er^m* L 268, 269, 290, 329, 420, Q 18, 83, 98; *erām* Q 93; *er^m* L 294, 382, P 186, 197; *erām* Q 111; *ērām* K 315, 353; **asarm:** *as.erām* L 270, 295; **spit:** *spet* L 282; *spit* L 326; *špit* L 322a; *spet* P 48; *spet* K 278, L 371; *spē^t* L 289, 314, 320a, Q 1; de volgende opgaven zijn meervoud: *spetā* P 51; *spetān* K 358; **asspit:** *asspet* L 422, Q 112a; *asspēt* Q 7; **asspits:** *asspets* K 361; **schenkel:** *šenkāl* Q 33; *šenkāl* L 369, Q 14, 19b; *šenkāl* L 381, 386, Q 111; de volgende opgaven zijn meervoud: *šenkāls* Q 20; *šenkālā* Q 111; **asschenkel:** *asšenkāl* Q 119; *asšenkāl* Q 204a; **toppen:** *tōp* Q 9; *tōpān* L 286; **astop:** *āstōp* Q 71 (mv. —*tō.p*); *astup* L 270; de volgende opgave is meervoud: *astōpā* K 357; **doppen (mv.):** *dōpān* L 432; **asdop:** *as.dop* L 289; **kop van de as:** *kōp .van dās* Q 78; **askop:** *askōp* L 423 (mv. —*kō.p*); **asstomp:** *asstomp* L 270; *asstūmp* L 416; **aseinde:** *asenⁱ* L 383; **aspunt:** *aspōnt* L 163, 163a; **toten (mv.):** *tōtā* L 265.

2-1-18. ASBLOK (Kaart 8)

(N 17, 40 + 44j + 50b + 51; N G, 48a; JG 1a; JG 1b; JG 1c; JG 2b; monogr.)

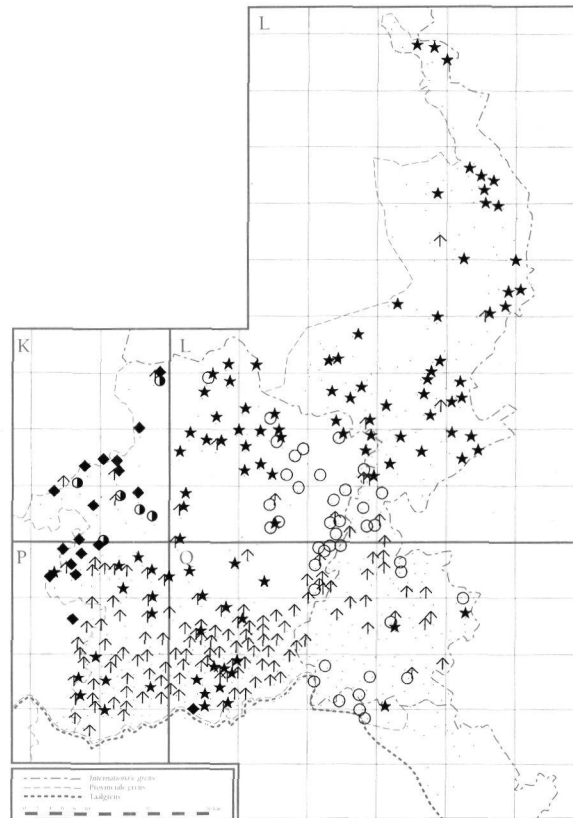
[Houten blok met aan de onderzijde een gleuf waarin de metalen as bevestigd wordt, ter versteviging van de as. Zie verder ook WLD I.1 pag. 67 voor het asblok van de ploeg.

Zie afbeelding 7.7 en 16.1.]

blok: *blōk* P 107a; **asblok:** *as.blōk* K 318, 353, 358, 361, L 244c, 295, 321, 329, 355, 372, 373, 414, 422, 423, 434, P 50, 52, 53, 54, 55, 57, 113, 115, 117, 118, 118a, 119, 172, 173, 174, 175, 176a, 178, 180, 182, 214, 218, 224, 227, Q 1, 2, 2c, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 71 (mv. —*blō.k*), 72, 73, 76, 77, 81, 82, 83 (vaste blok zonder holte waarin alleen de as ligt), 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 94b, 95, 96c, 96d, 98, 99*, 101, 111, 112a, 113, 113a, 153, 154, 155, 155a, 158a, 162 (mv. —*blōk*), 163, 168a, 169, 170, 172, 175, 176a, 178; *ās-* P 120, 121, 177, 177a, 184, 186, 187, 188, 192, 197, 220, 223, Q 74, 75, 79, 80, 152, 153, 156, 157, 157a, 159, 160, 164, 165, 166, 168, 204a, 211; *as.blōk* K 278, L 384, 416, 429, 429a, P 48, Q 18, 19a, 20, 21, 22, 32a, 97, 171, 174, 177, 179, 181, 182, 242; *ās-* Q 79a;

Kaart 8: ASBLOK

- as(sen)bed
- ↑ blok + sst
- ◆ kas + sst
- koffer
- ★ lade + sst

Ēr.s- Q 78; **assenblok**: *asəblok* Q 39; **asbed**: *as·bet* L 312, 317, 362, Q 12, 32a, 33, 193, 198b, 203a; *as·bet* L 358, 360, 361, 367, 368, 368b, 369, 372 (ouder), 415, 416, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 426, 429, 432, 434, Q 6, 7, 8, 9, 14, 19b, 27, 33, 117a, 197, 203a; *as·bēt* L 317; *ās·bet* Q 204a; **assenbed**: *asəbet* Q 111; **astenbed**: *a.stəb'et* Q 200 (mv. — *b'edə*); *ā.stəb'et* Q 247 (mv. — *b'edə*), 247a (idem); **lade**: *lāj* L 211, 266, 268, 270, 288a, 289, 289b, 319, 320c, 322, 331, 331b, 332, 322a, 355, 356, 358, 364, 369, 370, Q 1, 168; *lā* L 290, 386, Q 2, 209; *lqə* P 47, 54, 58, 119, 120, Q 2a, 71; *lqj* L 159a, 163, 163a, 282, 286, 314, 353, 354, 413, 414, P 174 (bij wagen), 175 (idem), 219, Q 1, 79a, 83 (men kan er allerlei in leggen), 158, 158a; *lōj* L 312; *lqj* Q 72, 161, 241; *lq* P 56, 57; **lade van de as**: *lqj van das* Q 1; **aslade**: *aslāj* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 268, 269, 270, 271, 295, 316, 317, 318b, 319, 321, 322, 325, 326, 331, 331b, 355, 356, 359, 371, 373, 377, 381, 382, 383; *aslā* Q 111, 119; *asla* L 294; *ās-* L 386; *aslqj* L 286, 313, Q 162, 163; *ās-* L 314; *aslqj* P 176, Q 242; *ā.s-* Q 167; *aslq^o* P 179; *ā.s-* P 195; **assenlade**: *asālāj* L 270, 289, 320a, 330, 331, 384; *asālā* L

294, Q 119; *asāla* L 387; **karlade**: *karlāj* L 265, 317, 360, 363, 365, 366, 417; *kēr-* L 356; *kārlqj* Q 3, 5; *kēr-* L 313, 315, 352, 353, P 56; **kas**: *kas* K 314, 315, 316, 359, P 45, 47; **kas van de as**: *kas van das* K 314, 318; *kas van dā as* K 317a, 357; *kas van dān as* P 44, 49; *kas van dās* Q 240; **askas**: *askas* K 278, 315, 353, 357, P 45, 46, 48, 51, 108; **assenkast**: *asəkast* L 289; **asbalk**: *as·bal^ok* K 353, L 354, 372, P 50, Q 2a, 8, 162; **bak van de as**: *bak van dās* Q 152; **asbak**: *as·bak* L 242, P 46; **ashout**: *ashōt* P 107a; **assenstok**: *asəštqk* Q 112a; **aslager**: *aslāgər* L 164, 165; **lageras**: *lāgəras* K 278; **tusas**: *tōsas* K 278; *tōšas* Q 101; **koffer**: *kqfər* K 278, 353c, 358, 360, 361, P 51; **pulm**: *pē.ləm* L 416; **aspulm**: *aspel^om* L 416; **sloof**: *slouf* P 51a.

2-1-19. SCHEEN VAN DE ASARM

(N 17, 55; N G, 49b)

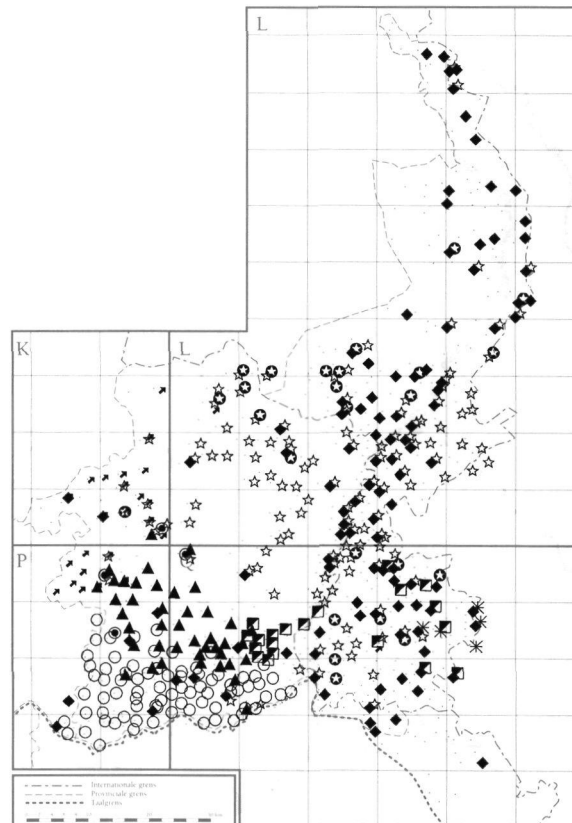
[Het met ijzer versterkte uiteinde van de houten as waarmee de as in de naafholte steunt.

Zie afbeelding 17.]

scheen: *šin* L 420; *šīən* Q 111; *šī^on* Q 119; *sxēn* L 244c, 414, Q 2; *šēn* L 321, 322a, 331, 331b,

Kaart 9: ZIJWAND

- ☆ plank + sst
- ◆ bred/berd + sst
- ⊙ schot + sst
- spon + sst
- * deel
- kist + sst
- komp
- ▲ mouw + sst
- korf

373, 422, 434, Q 18, 19b, 77, 98; *šēn* Q 209; *šē²n* L 422; *šējn* L 416; *šēn* L 382, Q 93; *sxēn* L 266; de volgende opgave is meervoud: *šē²nə* Q 193; **scheenas**: *šē²nas* L 331; **scheenstukken (mv.)**: *šēnštəkə* Q 111; **schenkel**: *šēnkəl* Q 18; *šējnəkəl* Q 9; *šēnkəl* Q 204a; de volgende opgave is meervoud: *šējnəkələ* Q 33; **slek**: *slek* L 318b; *šlek* Q 111; **kinken (mv.)**: *keṅə* L 317; **wreef**: *vri* L 326; **loopvlak**: *laup.vlak* L 381.

2-1-20. ZIJWAND (Kaart 9 en 15)

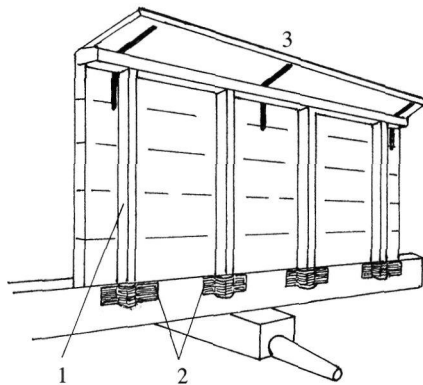
(N 17, 30a + 40 + 46a + add; N G, 53c + 60 a-b; JG 1a; JG 1b; JG 1c; JG 1d; JG 2a; JG 2b; JG 2c; A 26, 2b; Lu 4, 2b; monogr.)

[Elk van de zijkanten van een kar, wagen of kruiwagenbak. Herhaaldelijk worden in het materiaal speciaal de zijkanten van een hoogkar vermeld, die afgenomen kunnen worden. De zijwanden van de slagkar, die samen met de voorwand een vast geheel vormen, krijgen vaak geen aparte naam. De zijplanken zijn horizontale planken die tegen verticale rongen staan en waarop verhoogfels gezet kunnen worden. De

woordtypes **kist**, **mouw**, **komp** en **korf**, die thans 'elk van de twee zijwanden' betekenen, zijn oorspronkelijk termen voor de kar- of wagenbak als geheel. De benamingen voor dit geheel worden behandeld in het lemma BAK (pag. 35). Zie kaart 15 voor de verspreiding van de beide betekenissen van het woordtype **komp**. De meer specifieke benamingen voor de zijwanden van de kruiwagen worden onder het betreffende lemma behandeld (pag. 90).

Zie afbeelding 18.]

plank: *planjk* K 361a, L 270, 289, 325, 429; *pla.ṅk* L 359, 362, Q 8; *plā.ṅk* L 368; de volgende opgaven zijn meervoud: *planjkə* L 355; *pla.ṅkə* P 51, 52, Q 172; *planjkən* K 359, 360; *plenjk* L 266, 270, 289, 294, 299, 318, 325, 327, 331, 364, 373, 374, 377, 378*, 381, 382, 387, 416, 424, 426; *ple.ṅk* L 286, 313, 315, 317, 319, 358, 359, 360, 361, 362, 365, 368, 421, Q 9; *plē.ṅkə* L 369; *plenjk* L 288a, 290, 331, 381b, Q 1; *plē.ṅk* Q 10; *plēṅk* L 286, 316; *plē.ṅk* L 414; *plē.ṅk* L 422; *plenjk* L 375; **zijplank**: *ziplanjk* L 381, 434; *zi-* L 270, 370, Q 20, 0112; *zi^l-* Q 9; *zēj-* L 422, 423; *zēj-* L 420, Q 96d; *zējpla.ṅk* K 359; de volgende opgaven zijn meervoud:

Afb. 18. Zijwand

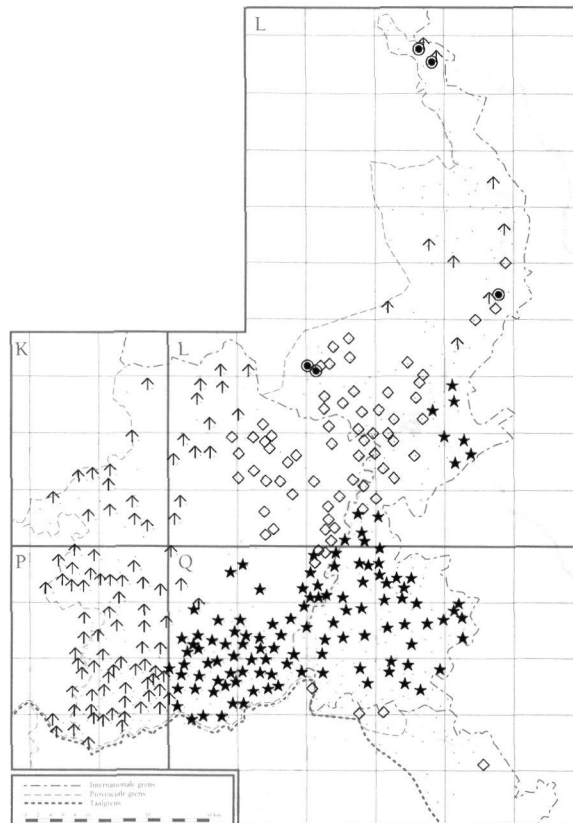
1. rong 2. rongkram 3. verhoogsel

ziplank Q 1, Q 33; *zi-* Q 98, 99*, 101, 103, 197; *zi-* Q 111; *zei-* K 361, L 359, Q 102, 106; *ze-* Q 188; *ze-* L 355; *ze-* K 317a; *zeipla.nka* K 318 (bij aardkar); *za-* Q 162, 181 (bij klitsji); *ziplank* Q 192; *zei-* Q 95; *zipl.nk* L 317, 319, 366, 369, 416, 417, 418; *zi-* L 316, 358 (bij hoogkar), 361, 372, 374, 423, Q 6, 8, 9, 10 (bij langkar; bij slagkar: gewoon de bak: niet afneembaar), 11, 12; *zei-* L 286, 312, 313, Q 3, 5; *ziplenk* L 381, 382, 383, 416, 426, Q 15; *zi-* L 295, 322a, 326, 328, 330, 331, 332, 361, 362, 367, 368, 377, 381a, 383, 386, 419, 426, 427, 429a, 430, Q 16*; *zi-* L 322; *zi-* L 374; *zei-* L 289, 314, 371, 414, Q 3, 3a; *ziplenk* L 317, 330, 360, 384, Q 14; *zi-* L 422; *zei-* L 164, 165; *zeiplenk* Q 4; **zijplankjes (mv.):** L 370; **karplank:** *karplank* L 424; *karpla.nk* L 418, 420; *kār-* L 355, Q 1; *ker-* L 288a, 314; *ker-* L 318b; *kē-* L 352; de volgende opgaven zijn meervoud: *karplank* L 419; *karple.nk* L 358, 363, 364, 365, 366, 367, 368b, 372, 415, 415a, 416, 417, 418, 420, 424, 434, Q 6, 7; *kār-* L 355, Q 3, 5; *kārplenk* L 268; *ker-* L 282, 289b, 294, 318b, 319, 324, 325, 331, 331b, 369, 370 (bij hoogkar, kan afgenomen worden), 376; *kerple.nk* L 282, 370 (bij hoogkar, kan afgenomen worden); *kēr-* K 361, L 312, 314, 353, 354, 356, 413, Q 1; *kēr-* K 360; *kērplenk* L 352; *kēr-* L 316, 318b; **karrenplanken (mv.):** *kerplenk* L 331, 382; **bred:** *bret* L 328; *bret* L 211, 214; *brēt* L 246, 246b, 269, 270, 271, 352, 369, 371, 372, 375, 424, 432, Q 98; *bre-t* L 326; *brēt* L 322, 381, 382; *breit* L 328; *brēt* Q 162; *brēt* L 368, 422, Q 77; de volgende opgaven zijn meervoud: *bretar* L 210; *brētjar* Q 156; *bredan* L 192; *bridan* L 360; *breta* L 211, 265; *bretā* Q 198b; *bretā* L 164, 165; *brētā* L 352; *brēar* L 369, Q 202; *brē.ar* L 371, 419, 421, 423; *brējār* L 271, 288, 288c, 292 (met opzetters), 292a, 293, 295, 318 (bij hoogkar afneembaar, zitten aan de rongen vast), 318b, 320, 320a, 321, 326, 369, 371, 0426, Q 7, 119;

brēr L 290, Q 117a; *brejār* L 325, 377, 378, 382, Q 197; *brējār* L 322; *brēr* Q 16*; *brējār* L 324, 373; *brēr* Q 019, 22, 203a; *brē.ar* L 419, 422; *bri.ar* L 317; *brijār* L 372, 420; *brejā* Q 188; *brēj* L 159a, 163, 163a, 248; **berd:** *bert* K 353, Q 3; de volgende opgaven zijn meervoud: *berder* K 357; **bredje:** *bretšā* L 295 (plank waarmee de kar dichtgemaakt wordt); *breitjā* Q 77; de volgende opgaven zijn meervoud: *bretšās* L 244c; *brētšās* L 266; *bretjās* L 211, 214, 247, 295; *brētjās* L 268, 269, 270, 271, 320a; **zijbred:** *zibrēt* L 268; *zi-* L 270, Q 96a; *zei-* Q 157; *zibret* Q 262; *zei-* Q 247a; *zibret* Q 35; *zijbret* L 191; *zijbre-t* L 326; *zibrēt* L 369; *zibrēt* Q 19b; *zibrēt* Q 97; de volgende opgaven zijn meervoud: *zibretan* L 214, 215a; *zejbrētān* P 119; *zejbrētān* L 165, Q 95; *zejbrētān* P 118b; *zibrē.r* L 369; *zibrējār* L 320c, 326, 374; *zijbrējār* L 320a; *zibrēr* Q 32a, 112; *zi-* Q 211; *zei-* Q 247; *zijbrērā* Q 112a; *zejbrejār* L 372; *zibrēr* Q 19b; *zi-* Q 39, 209; *zibrējār* Q 112b; *zi-* Q 203; *zibrēr.r* Q 21; *zibrēr* Q 22, 33, 36, 97; *zi-* Q 111, 203a, 204a; *zibrē.ar* L 372; *zejbrērā* P 186, 197; *zibrējā* L 295; *zi-* L 422; *zejbrēj* L 159a; *zijbrēj* L 163, 163a; **zijbredjes:** *zibrētšās* L 271; **karbred:** *karbret* L 244c; *kerbrēt* L 322a; *karbrēt* L 268, Q 8; *ker-* L 289; de volgende opgaven zijn meervoud: *karbrēr* L 429; *karbrēj* L 246b; *karbrēj* L 244c; *kārbre-rān* Q 94; **wagenbreden (mv.):** *wagān.brēj* L 163, 163a; **kistborden (mv.):** *kes.badān* P 169; *kes.batā* P 211; **schot:** *šot* L 292, 324, Q 193, 197; de volgende opgaven zijn meervoud: *sxōtān* K 358; *sxōtā* L 244c, 269, 288, 289, 318a; *šōtā* L 299, 318b, 321, 360, Q 14, 22, 30, 96, 98, 105, 111; *sxōtān* L 282, 286, 313, 314; **zijschot:** *zišōt* Q 111; de volgende opgaven zijn meervoud: *zejsxōtā* L 289a, 289*; *zišōtā* Q 111; *zejsxōtā* L 286, 316; **schutsel:** *sxōtsal* Q 2; *šōtsal* L 422; de volgende opgaven zijn meervoud: *sxōtsāls* K 357, L 362, Q 96d; *sxōtsāls* L 360; *šōtsāls* Q 10, 12, 13, 96c; **zijschoft:** *zēsxōft* K 315, 353; **stopfels:** *stōpsāls* Q 4; **zijstopfel:** *zijstōpsal* Q 21; **zijstop:** *zišōp* L 429; **zij:** *zej* Q 178; de volgende opgaven zijn meervoud: *zišā* L 318b, 384, Q 39; *zejā* L 289; *zājān* Q 92; **zijkant:** *zikant* Q 0112; de volgende opgaven zijn meervoud: *zikantā* Q 103; *zikent* Q 101; *zīkēnš* L 361; *zejkantān* Q 152, 160; **zijwand:** *zijwant* Q 11, 204a; de volgende opgaven zijn meervoud: *ziwēn* L 322, 322a; **zijstukken (mv.):** *zejstōkān* L 290, 291; *zijstōkā* Q 27; *zejstōkān* Q 91; *zejstōkā* Q 171; **zijklappen (mv.):** *zejklapan* L 267; **sponnen (mv.):** *sponā* K 314, L 314, P 50; *spōnā* K 278, 316, 317, 317a, 318 (bij hoofdkar), 353, 357, 358, 359, 359a, 360 (moderner woord voor de zijkanten van de hoogkar), 361, P 44 (alleen bij hoogkar), 45, 46, 47, 48, 49, 51 (balkjes van de planken), 54, Q 101; *spōnn* K 315, 316, 353; *spōnān* K 317a; **karssponnen (mv.):** *karssponā* K 318; **deel:** *dēl* Q 0112; *di-l* Q 113;

Kaart 10: ZIJLADDER

- hekken
- ★ ledder + sst
- ↑ leer + sst
- ◇ leier + sst

del Q 119, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; de volgende opgave is meervoud: *dels* Q 117a; **slagers (mv.):** *slīḡars* K 360; **slagen (mv.):** *šlēx* Q 197, 197a, 211; **schonen (mv.):** *schōnan* K 278; **trompen (mv.):** *trōmpə* Q 101; *trōmpə* Q 203a; **vlakken (mv.):** L 329, 377; **aile (fr.):** *el* Q 119; **wangen (mv.):** *waṅə* Q 211; **brakken (mv.):** *brakə* Q 96c, 112a; **kist:** *kis* Q 179; de volgende opgaven zijn meervoud: *kestə* P 107a, 176b, 212, 213, 219, Q 2, 10a, 153, 173, 241; *kistə* P 113, 115, 117 (bij langkar), 120, 172, 173 (ook boddelkar, staan vast), 174, 175, 176 (bij langkar of wagen), 176a, 177, 178, 179, 180, 182, 184 (niet bij boddelkar), 196, 214, 218, 224, 227, Q 157a, 158a, 162, 163, 169 (alleen bij oogstkar), 170, 174, 176a, 177, 178, 179, 181 (bij oogstkar), 182, 183, 242; *ki.stə* P 227; *kī.stə* P 177, 186 (ook bij boddelkar), 188, 192, 195, 197, 220, 222, 223 (ook bij boddelkar), Q 159 (ook bij klitsji), 165; *kiḡstə* P 121, 185, 187, 189; *kesə* Q 155a; *ki.sə* Q 156a, 160a, 164a, 167, 168, 241; *kīsə* Q 78, 80, 152, 156, 157, 157a, 160, 161, 164, 166 (meestal bij wagen, afneembaar), 167, 240; *kīzə* Q 162; **karkisten (mv.):** *karkestən* Q 169, 241; *kār-* Q 179; *kārkistə* Q 163, 177, 178, 182 (op langkar);

kērkistə P 187a; *kēḡr-* P 177a; **zijkisten (mv.):** *zeḡkestə* Q 174; *zeḡkistə* P 186, 197; *zēḡkēḡstə* P 118b, 177; **komp:** *komp* Q 21, 34, 202; *ko.mp* Q 82; *kōmp* Q 101, 112a; *kōmp* Q 32; *kōmp* Q 113 (het geheel van voor-, zij- en achterschotten), 211; de volgende opgaven zijn meervoud: *kompə* Q 86, 170; *ko.mpə* Q 82, 83, 84 (bij langkar), 87, 88, 89, 90, 93, 96c; *kōmpə* Q 96d; **karkompen (mv.):** *kārkōmpə* Q 93; *kārkōmpən* Q 92 (bij oogstkar); **mouw:** *mōu* P 53, 54, 55, 56, 187, 188, Q 71, 183; *mō* K 361a, P 119, Q 1, 78; *mō* Q 2; de volgende opgaven zijn meervoud: *mōuə* P 54, 58a, 118a, 118b, 119, 120, 178, Q 72, 73, 74, 79, 81, 153; *mōuḡwə* P 118, 121, Q 78; *mauə* P 50; *mōuən* P 56, Q 2a, 2b, 79a, 155; *mōḡə* P 52; *mōən* P 55; *moən* Q 1, 71, 72a, 75, 77; *mōə* K 361a, P 53, 57 (bij langkar), 58, 119, Q 71, 76, 77, 80, 83, 154, 158a, 168a; *mōən* L 421, Q 2 (langkar); **mouwtjes (mv.):** *mōukəs* P 55, 120, Q 71, 72; **karmouw:** *karmōu* Q 78; de volgende opgaven zijn meervoud: *karmōuən* Q 77; *kēr-* Q 73; *keḡr-* P 118a; *kērmōə* P 55; **mouwenkruis:** *mōuəkrēs* Q 2; **korf:** *kōrf* Q 1 (geheel); *kōrf* K 361, 361a; de volgende opgaven zijn meervoud: *korvən* P 117; *keḡf* P 52.

Afb. 19. Zijladders
1. ladderboom 2. sport

2-1-21. ZIJLADDER (Kaart 10)

(N 17, 12a + 30b + 40 + 46b + add; JG 1a; JG 1b; JG 1c; JG 1d; A 26, 2a; Lu 4, 2a; monogr.)

[Ladderachtige zijkant van de hooikar. De zijladder bestaat uit een aantal sporten, die twee ladderbomen verbinden. Een gedeelte van dit materiaal werd al eens behandeld in WLD I.3 pag. 93, maar wordt hier volledigheidshalve herhaald en aangevuld. De kaart is gebaseerd op de gegevens van WLD I.3 en I.13.

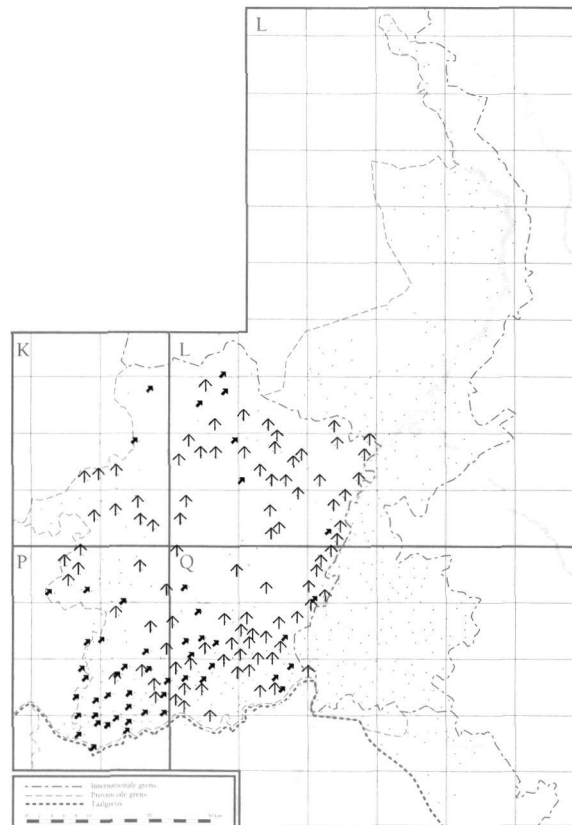
Zie afbeelding 19.]

ladder: *ledar* Q 90; *ledar* Q 71, 79, 87, 157, 170; *lqdar* Q 88, 96c, 154, 157a, 158a, 162, 168, 172, 177, 240; de volgende opgaven zijn meervoud: *ledars* L 329, 331, 331b, 322, 383, 384, Q 4, 75, 90, 94b, 117a, 118, 178, 179; *ledars* Q 74, 79a, 166; *lqders* L 433, Q 75, 80, 161, 167; *lodars* Q 102; *lodars* Q 105; *lodas* Q 22; *ledara* L 387, Q 21, 39, 90, 93, 94, 113, 117, 117a, 119, 121, 171, 174, 176a, 202, 204a, 211; *ledara* Q 3, 5, 72, 83, 84, 89, 91, 153, 155, 163, 169; *ledaran* Q 76, 77; *lqdara* L 429, Q 10, 11, 12, 13, 15, 18, 19a, 20, 21, 32, 32a, 33, 34, 38, 97, 98, 99, 99*, 101, 112, 0112, 181, 192, 193, 201, 203, 203a, 242; *lodara* Q 9, 16*, 36, 96a, 96c, 96d, 98, 103, 111, 112a, 112b, 162, 182, 188, 192; *lodara* Q 7, 21; *ledara* Q 162, 208; **oogstledder:** *oxstledar* Q 82; de volgende opgaven zijn meervoud: *quxstledars* L 331; *qus-* L 384; *osledars* Q 160; *quxstledars* Q 14, 019, 20; *qustledars* Q 94b; *qustledara* L 386,

Q 175; *qus-* Q 179; *quxstledara* L 0426, 429, 430, Q 111; *qus-* Q 9, 32; *os-* Q 33, 241; *qustledaran* L 429a; **karledders (mv.):** *kerledars* Q 152; **karledderen (mv.):** *karledara* Q 178; *karledara* Q 168a; *karlodara* Q 7; **zijledderen (mv.):** *ziledara* Q 204a; *zei-* Q 4; *ziledara* Q 111; **leier:** *lej.ar* L 371; *le.ar* L 420; *lej.ar* L 318b; *lej.ar* L 363, 364, 365, 366, 415, 416, 417, 418, 421, 423, Q 8; *l'ar* Q 200, 247, 247a; de volgende opgaven zijn meervoud: *lejars* L 268, 270, 288, 288a, 288c, 289, 289b, 318, 318b, 320, 320a, 320c, 321, 322, 325, 328, 330, 368b, 370, 373, 374, 375, 377, 378, 378*, 416, 422, 432, Q 198b, 209; *lej.ars* L 372; *lejars* L 371; *lejara* K 278, L 326, 366, 368b, 373, 377, 381, 381b, 382, 416, 421, 423, 426, Q 78; *lej.ara* L 317, 319, 358, 359, 360, 361, 367, 368, 369, 419, 422, 424, Q 6, 7; *lejara* Q 156, 247, 263; **leiertjes:** *lejarkas* L 360a; **hooileiers (mv.):** [*hooi*] *lejars* L 268, 295, 322; **hooileieren (mv.):** *hooi.lejara* L 322; **oogstleier:** *qustlej.ar* L 370; de volgende opgaven zijn meervoud: *quxstlejars* L 293, 375, 420; *qust-* L 326; *qustlej.ars* L 362; *quxstlejara* L 373; 422, 426; *qus-* L 432; **karleiers (mv.):** *karlejars* L 317, 360; *ker-* L 288a, 289, 320a, 324; **karleieren (mv.):** *karlejara* L 416; *kerlejara* L 356; **leierplanken (mv.):** *lejarpļenk* L 422; **leierwanden (mv.):** *lejarpwen* L 322a; **leer:** *l'ar* K 278, P 191; *lir* K 315, 316, 357, 358, 359, L 354, 413, P 46, 47, 49, 53, 55, 57, 176, 214; *l'ir* K 361, L 414, Q 2a; *l'ar* L 355, P 45, 52, 227 (vroeger bij

Kaart 11: LADDERBOOM

- ♣ balk + sst
- ↑ boom + sst

wagens); *liar* K 314, 317a, L 352, 353, Q 2; *lier* K 353; *lejr* Q 159; *lejār* P 187a, Q 156; *leiʔr* P 186; de volgende opgaven zijn meervoud: *lejārs* P 211, Q 78, 156; *lērān* K 359a, P 188, 220; *lerā* L 265; *leʔr* K 278; *lirā* K 357, 361, L 266, P 107a, 210a, 212; *li.rā* L 244c; *liʔrā* K 314, L 282, Q 71; *lirā* K 318, 358, L 316, 355, 414, P 44, 48, 50, 54, 55, 56, 57, 58, 113, 115, 117, 118a, 174 (vroeger op wagens, niet op de kar), 175, 176a, 179, 180, 182 (vroeger op de wagen), 218 (alleen bij de wagen), Q 1, 2; *lī.rā* K 360, P 51; *līrā* Q 1; *lirān* L 282, 286, 354; *liʔrā* L 315; *liʔ.rān* L 312, 313; *liʔrā* P 178; *liʔrā* P 172; *liārān* L 282, 286, 314; *lejīrā* P 118, 119, 121, 177, 192, 195, Q 78; *lejīʔrā* P 187 (ook bij wagen); *lēʔrā* Q 164; *lejārā* P 185, 186, 197; **oogstleren (mv.):** *uslīrā* P 224; *ūs-* P 173; *ūs-* P 219 (op wagen); *ūʔslīrā* P 177a; *quslejrā* P 120; *ust-* Q 73; *us-* P 184, 197 (op wagen, niet op kar), 223; *usleʔrā* Q 165; *usleʔrā* P 220; **karleer:** *kērlīr* P 56; de volgende opgaven zijn meervoud: *kērlīrā* L 316; *kerliʔrā* L 282, 314; *kērlīrā* L 316; *kērlējrā* Q 78; *kērlējīʔrā* P 188; **zijleren (mv.):** *zajlīrā* K 357; **horden (mv.):** *hōrdā* L 163, 163a; *hōrtā* L 215a, 248, 298; *hōrtā* L 269a; **hekken (mv.):** L 269;

hekās L 163, 163a, 289*, 289a; **spinnen (mv.):** *spōnā* K 278, 318, 358.

2-1-22. LADDERBOOM (Kaart 11)

(JG 1a; JG 1b)

[Elk van de twee balken van een zijladder, waartussen zich de sporten bevinden.

Zie afbeelding 19.1.]

boom: *baʔm* Q 5; *bō.m* Q 96c; *bō.m* Q 3, 72, 83; *b'um* K 361; de volgende opgaven zijn meervoud: *bejm* Q 5; *b'em* Q 3, 72, 83; *bōjm* P 188, 192, Q 8, 80, 96c, 152, 160, 161, 166, 168; *bōm* Q 241; *b'ym* K 361; **boompjes (mv.):** *bōmkās* Q 164; *bōmkās* P 195; **ledderboom:** *lōdārboʔ.m* Q 9, 10, 88; *ledārbo.m* Q 94, 171; *ledār-* Q 82, 83, 87, 90, 170; de volgende opgaven zijn meervoud: *lōdārbojm* Q 9, 10, 13, 88; *lōdārbojm* Q 188; *ledārbojm* Q 77, 153, 168a, 169; *lōdārbojm* Q 177; *ledārbojm* Q 94, 171, 178; *ledārbojm* Q 83, 84, 89, 170; *ledārbojm* Q 87, 90, 155; **leierboom:** *lej.ārboʔ.m* L 317, 319, 361, 362, 369, 416, 417, 418, 419, 423, 424, Q 6; *lej.ārboʔ.m* L 359, 360, 363, 365, 366, 367, 368, 415; de volgende opgaven zijn meervoud: *lej.ārboʔjm* L 317, 319, 369,

370, 372, 419, 424, Q 6; *lei.ərb.əjm* L 359, 360, 362, 363, 365, 366, 367, 368, 415; *lei.ərbəjm* L 420; **leerboom:** *lirbōm* P 48; *lirbū.m* K 359; *lirbūm* P 46, 178; *lirbū².m* P 44; *lirbū².m* L 316; *lirbum* K 360, L 413, 414, P 56, 118a, Q 1; *lirbu².m* K 315, 316, 357, 358, L 312, 315, 354, 355, P 45; *liər-* K 314, L 353; *leirboym* P 120, Q 73; de volgende opgaven zijn meervoud: *lirbu².m* K 315, 316, 318, 353, 357, 358; *lirbūm* K 359, Q 1; *lirbūm* K 360, L 413, 414, P 56, 118a; *lirby².m* L 312, 315, 354; *lirbim* Q 2; *lirrbū².m* L 355; *liərby².m* L 352; *leirbōjm* P 120, Q 73, 78; **bomen van de leeders (mv.):** *bōm van dā lēdārā* Q 153; **boom van de leier:** *bōym van dā lejār* L 371 (mv. *bōjm*); **balk:** *bal².k* K 278, 317a, P 172, 174, 214, 219, 220, 223, Q 2a, 71, 156, 157a, 172; de volgende opgaven zijn meervoud: *ba.².k* Q 154; *balək* P 173, 175, 180, 182, 224, 227; *ba.lək* P 50, 113, 117, 121, 179, 186, 187, 197, 218, Q 74, 75, 79, 157, 159, 165, 179; *bal².ən* K 278; *be.lək* P 184, 220, 223; **leiderbalk:** *lēdārba.lək* Q 175; de volgende opgaven zijn meervoud: *lēdārba.lək* Q 76, 91; *lēdārba.lək* Q 12; **leierbalk** *lei.ərba.lək* L 364; de volgende opgaven zijn meervoud: *lei.ərba.lək* P 177; *lei.ərbe.lək* L 356, 364, 422; **leerbalk** *lir.ba.lək* L 313; *li²r-* L 282; de volgende opgaven zijn meervoud: *lirba.lək* P 47, 58, 174, 177a; *li²r-* L 314; **leerden:** *li²rden* P 49; **opstaner:** *opstənār* P 57; de volgende opgave is meervoud: *opstənār* P 53; **dennen (mv.):** *dənā* Q 181; **bruggen (mv.):** *brōgā* P 176; **leierstukken (mv.):** *lei.ərstekā* L 421; **leederschalen (mv.):** *lēdāršā.lā* Q 11.

2-1-23. SPORTEN

(JG 1a, JG 1b)

[De scheien die de ladderbomen met elkaar verbinden.

Zie afbeelding 19.2.]

sproten: *sprōtā* K 314, 315, 353, 357, 358, L 288c, P 45, 47, 48, 224; *sprō.tā* K 361, L 312, 313, 315, 316, 319, 370, 372, 413, P 44, 46, 51, 56, 57, Q 7, 8, 9, 10, 11, 12, 88, 96c; *sprōtā* K 318, 359; *sprōtm* K 316; *sprōtā* P 49; *sprō².tā* P 53; *sprō².tā* L 371, 419, P 58, Q 13, 83; *sprō².tā* P 186, 220; *sprō².tā* Q 6; *sprōtā* P 115, 117, 173, 174, 175, 176, 176a, 177a, 178, 179, 180, 182, 218, 219, 227; *sprō².tā* P 172; *sprō².tā* P 50; *sprō².tā* P 113, 118a, 214; *sprō.tā* P 187, Q 165, 170; *sprō.tā* P 177, Q 152, 159, 164, 166, 174; *sprōtā* Q 188; *sprō².tā* P 177; *sprō².tā* Q 160, 179; *sprō².tā* L 359, 360, 363, 366, 368, 415; *sprō².tā* L 356, 358, 367, Q 94; *sprō².tā* L 369, P 184, 197, Q 171, 175; *sprō.tā* L 422, P 119, 120, 188, 192, 195, Q 75, 76, 77, 79, 80, 153, 154, 156, 157, 157a, 161, 162, 163, 168, 168a, 169, 177, 178, 182, 242; *sprō².tā* Q 74; *sprō.tā* P 121, Q 89; *sprō².tā* L 317, 361, 362, Q 90, 91;

sprō².tā L 364, 365, P 52, 118; *sprō.tā* Q 2; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *sprō.t* K 278, L 282, 286, 314, 352, 353, 354, 355, 414, Q 158a; *sprōt* K 317a; *sprō².t* Q 71; *sprō².t* Q 167, 240; *sprō².t* L 416, 417, 418, Q 3, 5, 72, 82, 172; *sprō.t* Q 1, 2a; **sproter:** *sprō².tār* Q 87; *sprō².tār* Q 181; **sprotsen:** *sprōtsā* L 421, 423; *sprōtsā* L 420; *sprō².tsā* L 424; **leedersproten:** *lei.ərsprō.tān* Q 8; *lēdārsprō.tā* Q 10; *lēdārsprō².tā* Q 155; *lēdār-* Q 241; *lei²rsprō².tā* Q 78; **leersproten:** *lirsprō².tā* K 360; *lirsprō².tā* P 55; *lērsprō².tā* Q 73; **sploot:** *splō².t* Q 84; **scheien:** *šējā* L 369; *šēj.ā* L 419, 421, 424, Q 9, 88; *šēā* Q 89; **leierscheien:** *lei.ərašēj.ā* L 360; **sponnen:** *sponā* P 177a, 223, Q 158, 162; *šponā* Q 98; *špōnā* Q 159; **speken:** *spē.kā* Q 174; *spej.kā* L 356, 422; *spej.kā* L 358; *spīkā* P 180.

2-1-24. VOORWAND (Kaart 12)

(N 17, 35 a-b + 47 + 49; N G, 61 a-b; JG 1a; JG 1b; JG 2b; JG 2c; A 26, 1b; Lu 4, 1b; monogr.)

[De vaste of afneembare voorplank van de kar of wagen. De kar met opklapbare bak heeft meestal een vaste voorwand; bij de kar met een bak die niet kippen kan, kan de voorwand weggenomen worden en door bv. een oogsthek vervangen worden om de laadruimte te vergroten.

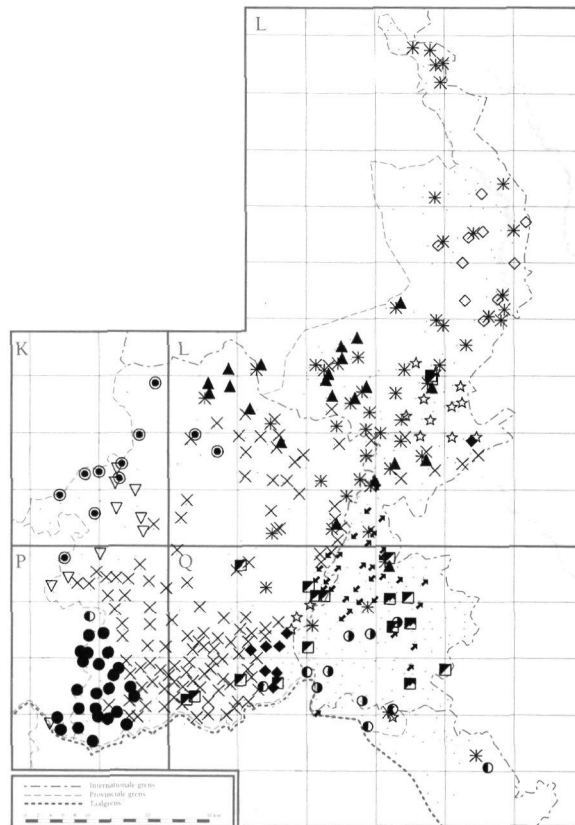
Dit lemma vertoont een grote gelijkenis met het lemma voor de achterwand. Dat is niet te verwonderen, omdat er betekenisuitbreidingen in de twee richtingen zijn geweest. Ten noorden van de lijn Halen (P 48) - Neeroeteren (L 368) hebben de benamingen voor de achterplank geleidelijk aan ook de betekenis voorplank gekregen, omdat de achterplank altijd een apart onderdeel van de kar of de wagen geweest is, terwijl de voorplank alleen maar bij de hoogkar los is en dus een apart onderdeel vormt. Ten zuiden van deze lijn is echter het omgekeerde gebeurd: de achterplank heeft de naam van de voorplank gekregen. Vermoedelijk hadden de karren hier oorspronkelijk helemaal geen achterplank. Toen men nadien de karbak achteraan ook ging afsluiten (om de laadruimte te vergroten), werd daarvoor dezelfde naam gebruikt als die van de voorplank, die hier sterk op leek. (Meer hierover is te vinden in Goossens 1963, pag. 54-58).

Op de kaart zijn voor Belgisch Limburg alleen de gegevens uit de mondelinge enquête opgenomen.]

bred: *bre².t* L 377; *brēt* L 328; *bret* L 420; *brit* L 366; *brie.t* P 197; *brēt* L 289b, 290, 296, 298, 316, 319 (mv. *brējār*), 320, 320a, 352, 369, 370, 371, 374, 382, 415a; *brē.t* L 269a, 286, 314 (ouder woord voor schot); *brē².t* L 353; *brēt* L 322; *brēt* L 373, 429; *brī².t* L 317, 368, 372 (vroeger vast), 417, 419, Q 5; *brīā.t* L 422; **voorste bred:** *vōstā brēt* Q 262; *vōrstā brēt* L 248,

Kaart 12: VOORWAND

- * bred + sst
- × hoofdbred
- ☆ schotbred
- ▽ hoofdbred
- ◇ bredje + sst
- ◆ hoofd + sst
- hoofdstuk
- ▲ schot/schut
- stop + sst
- stopsel + sst
- schoft
- kop
- kopeind
- kopstuk

265; *vērstā* ~ L 244c; *vērstā brejt* L 368b; [voorste] *brēt* L 246; *vōrstā* ~ L 290, 295, 320c; *vōrstā brēat* L 419; *vōrstā brēt* L 377; **voorbred**: *vōrbret* L 294; *vōr-* L 163, 163a, 165, 191; *vō²rbrēt* L 369; *vōr-* L 159a, 164, 165, Q 209; *vōrbret* L 211, 215a, 265; *vērbri²t* L 360; [voor] *brēt* L 370; *vōr-* L 270 (steeds afneembaar), 286, 288c, 289a, 289*, 295, 321, 353, 372, 374; *vōr-* L 290, 291, Q 96a; *vōrbrē.t* L 319, 371, Q 98; *ver-* L 372; *vō²rbrē.t* L 422; *vōrbrēt* L 377, 381; *vōrbrēt* L 292; *vōr-* L 322, Q 22; *vōr-* L 324; **vast voorbred**: *vast vōrbrēt* L 321; **karbred**: *karbret* L 316; *karbrēt* L 424; de volgende opgave is meervoud: *karbrīar* L 372; **hoofdbred**: *hōt.brēt* Q 173; *hēj-* Q 93; *hōt.brējt* Q 155a; *hōbrē²at* K 361; *hōjt.bri²t* P 118b; *hōjt.bri²t* L 317; *hōjt.briat* Q 75; *hōt-* P 194; *hēt-* Q 4; *het-* Q 3; *hōjt.briat* P 192 (mv. -*briat.r*), Q 152 (niet bij boddelkar; mv. *briat.r*), 157, 157a, 159, 165 (mv. *briat.r*); *hōt-* L 421; *qūt-* L 423; *hōjt.bri²t* P 189; *hūt-* Q 1; *hōjt.briē.t* P 183, 187a, 188; *het-* Q 2; *hōjt.briē.t* P 118, 120, 187 (mv.: -*briē.r*), 197, Q 78, 80 (mv.: -*briat.r*), 153, 154, 164, 166; *hō²t-* P 220; *hōt-* Q 160; *hōjt.brēt* L 318, 318b, 377, Q

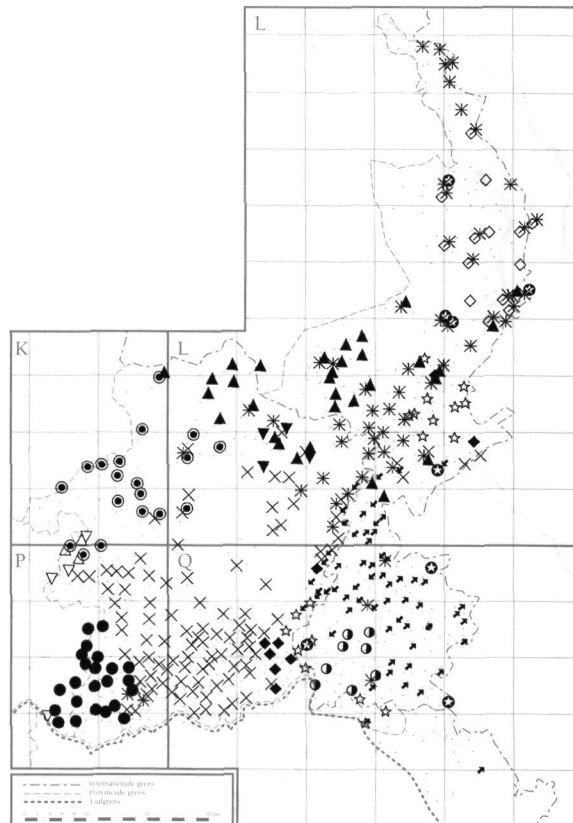
74, 163; *hōt-* Q 81; *hōt-* L 353; *hēt-* Q 92; *qūt.brē.t* Q 8; *hyat-* P 50; *hyt-* L 413; *hēt-* Q 72; *hej-* Q 82; *hej-* Q 90; *hēt-* Q 83; *hōjt.brēat* L 289, Q 161; *hōjt.brē².t* L 370; *hūt-* P 49; *hyt-* P 58 (vnl. bij langkar); *hēt-* Q 170; *hit-* P 52; *hī-* P 55; *hōt.brēt* P 119; *hōt.brē²at* Q 156a; *hit.brē².t* P 56; *hōjt.brēt* Q 158a, 162, 176a, 182, 241; *hōt.brēt* Q 181, 183; *hōt-* Q 177; *ēt-* Q 83 (slechts bij langkar); *hōjt.brē.t* L 382, Q 77 (niet bij klitsji), 167; *hōt-* Q 155 (bij enkelkar), 168a (niet bij klitsji), 177, 242; *hyat-* L 315; *ēt-* Q 84 (bij slagkar); *hej-* Q 87; *hōjt.brē².t* Q 76; *hōjt.brēt* L 387; *hōjt-* Q 160a; *hōt-* Q 169; *hōjt.briē.t* Q 79a; *qūt.brī.t* Q 7; *hej-* L 362, 418; *hōyt.brīat* L 369; *hōjt-* L 420, P 121, Q 71; *hēt-* P 186; *hyt-* L 316, 414; *hejt-* L 361, 363, 415; *hej-* L 356, 358, 359, 361, 364, 366, 367, 416; *hūt.brīat* Q 2a; *hī-* P 57; *qūt.brī²t* L 424, Q 6; *hōjt.brī²t* P 177; *hyt.brīē.t* P 53; de volgende opgaven zijn meervoud: *hejbrētār* L 415; *hūt.brēar* P 54; *hōjt.brē²r* Q 76; *hōt-* Q 242; *hōjt.brēr* L 386; *hejbrīat.r* L 360, 417; *hejbrōar* Q 86; **hoofdbred van voor**: *hōjt.brēt .van vōr* Q 240; **voorstē hoofdbred**: *vērstā hōjbret* L 381a; *vē²rstā ēt-* Q 83; *vōrstā hōjt.brēt* L 381b; *vōstā*

heĳ- Q 93; [voorstē] hōbreĳat P 118; vōstā hōit-brī P 193; vĳstā hō- P 220; verstā heĳ- L 367; vōrstā hōit-brīĳt P 196 (wagen); vĳarstā hōit-bria.t Q 74; vĳōstā hōit- P 119; [voorstē] hōt- P 185; vĳarstā hūt- P 118a; vē^orstā hēt- Q 3; vōrstā hōit-brīat P 221; vĳō.stā hōit-brīe.t P 195; vĳō.stā hōit-brīe.t P 177, Q 73; vĳōstā ~ Q 75; vĳōstā ~ Q 79; vĳarstā hōibriet P 121; [voorstē] hōit-brēt L 424; [voorstē] hūt- P 57; verstā hi- P 56; vĳarstā hōit-brīĳt Q 156; vōrstā hōt- Q 78; vōrstā hōt-brēat Q 71; vĳōstā hūt- P 58a; vĳōstā hūt-brēat P 54; vōrstā hōit-brē.t Q 168; vĳōstā ~ Q 163; vĳōstā hōt-brē.t Q 169; vĳōstā hōt- Q 77, 181; vĳō.stā ~ Q 241; vĳō-stā hēt-brē.t Q 89; vĳēstā ēt- Q 83; vĳarstā hōit- Q 156; vĳōstā hōt-brī P 197; vē.rstā heĳbrī^o.t L 418; voorhoofdbred: vōrhōt-brēĳt P 57; vērheĳbrēt Q 5; de volgende opgave is meervoud: vōrhōit-brēr L 386; kophoofdbred: kophōt-brēt L 382; hoogbred: hex-brēt Q 90; de volgende opgave is meervoud: hux-brēr Q 2a; schutbred: šōt-brēat Q 87; šōt- Q 209; šōt-brēĳt L 331; šōt- Q 94b; šōb- Q 96d; šōt-brēt L 376, 384; šōt-brēt Q 88; šēt-brē.t Q 91; šōt-brēt L 322a, 325 (gewoonlijk stond er een V-vormig hek op), 330; schootbred: šōt-brēt L 328; schutbred van voor: šōt-brēt va vōr Q 209; voorste schutbred: vōrst šōt-brēt L 325; vōrstā šōt-brēĳt L 330; vōrstā šōt- L 332; vōrstā šōt-brēt Q 96c; vōrstā šōt-brēt L 383; voorschutbred: vōrsōt-brēĳt L 331, 331b; vōrsōt-brēt L 293; kopbred: kop-brēt L 326, 369; kop-brēt Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; de volgende opgave is meervoud: kop-bredārs Q 77; stopbred: štōp-brēt Q 102; voorstopbred: vōrstōp-brēt Q 99*; bredje: brēĳtā L 267; brēĳā L 244c, 246b; brēĳā L 269a; voorste bredje: vōrstā brēĳā L 246; vōrstā ~ L 295; vōrstā brīĳā L 268; vōrstā brēĳā L 217; vōrstā brēĳtā L 266; voorbredje: vōrbretĳā L 250; berd: bet P 44; voorste berd: vōrstā bet P 46; vystā ~ P 45; voorberd: vōrbet P 46; hoofdberd: hōt.bert K 359a, 361a; hūt- K 358; hūat.bet P 47; hūt.bert K 360; hōt.bet K 314, 316; hōt- K 318, P 51; hoofdberd van voor: hūat.bet va vōr P 48 (ook bij bottelkar: los); voorste hoofdberd: vōrstā hūt.bet P 51; vōstā ~ P 44; kistbord: kis.bat P 211; hoofd: hōāt K 315, 353; hōt Q 77; hōt L 414; hōĳt Q 161; hūĳt K 357; hūt K 361; hūĳat K 358; heĳt Q 94 (slechts bij langkar), 171 (alleen bij langkar), 175 (mv. heĳar), 178 (bij langkar); heĳt L 364, Q 171; hāĳt Q 93; voorste hoofd: vĳōstā heĳt Q 93; vĳōstā ~ Q 174; vērstā ~ Q 91; vĳōstā hūĳt Q 171; voorhoofd: vōrhōit L 384; vōrhēt Q 92; karhoofd: karheĳt L 365; hoofdsel: heĳtsal Q 179 (bij langkar); voorstuk: vōrstōk L 269; vōrstōk Q 197; hoofdstuk: hōā.tstōk P 223; hōit- P 184, 186, 188 (wagen); hūĳt- P 120; hūat- P 117, 172, 175, 178, 179, 180, 182, 214, 218, 219, 227; yāt- P 176, 176a; hūtstōk P 210a, 212; hūet- P 55; hōtstōk Q 78; de

volgende opgaven zijn meervoud: hūtstōkā P 50; hūstēkā P 116; hūt- P 214; voorste hoofdstuk: vō^orstā hūatstōk P 174; vōstā ~ P 113, 115; vĳō.stā ~ P 177a; vĳāstā ~ P 224; vĳōstā hōtstōk P 220; vōrstā hūat- P 117; vōrstā hōtstōk L 420; kopstuk: kopstōk P 196 (voorstē stuk bij kar, zit vast), Q 263; kōp- P 107a; kopstōk P 189, Q 160, 174, 177 (bij klitsji); kōp- Q 188; kōpštōk Q 209; kopštōk Q 247a; kopstēk Q 1; kop: kōp L 322, P 186, 197, Q 2, 3, 10, 13, 22, 36, 39, 77, 83, 111, 112, 164a, 166 (bij klitsji), 178, 204a, 211; kōp Q 95, 176a; kō.p Q 12; voorkop: vōrkōp L 322a; kopeind: kōp.ent Q 193; kōp.ent Q 198b; kōp.en L 416; kōp.enj Q 103, 111; kōp.en Q 197; voorkopeind: vōrkōp.enj Q 101; kopplank: kōpplānk Q 1; schut: sxōt K 278, L 286, 312, 314, 316; šēt L 360; de volgende opgaven zijn meervoud: sxōtān L 282; sxōtān L 286, 314, 315; schot: sxōt L 286, 288, 288a, 289, 289b, 355, 364; šōt L 265, 320c, 382; de volgende opgaven zijn meervoud: šōtān L 313, 422; voorste schut: vōrstā sxōt L 313; voorste schot: vōrstā sxōt L 288; vōrstā ~ L 316; vōrstā ~ L 314; vōrstā šōt L 317, 318b; vōrstā ~ L 265; vērstā ~ L 360; voorschut: vōrsxōt L 282; voorschot: L 381; vōrsxōt L 318a; vōrsxōt L 286; vōr- K 278; vĳ^orsxōt L 289; vōrsōt L 318b, 320a; vōr- L 373; vēr- L 360; karschot: kersxōt L 289; keršōt L 322; kopschot: kōpsōt L 322, Q 22; stop: štōp Q 14, 15; štōp L 429, 430, Q 019, 19b, 21, 32a, 33, 36, 111, 0112, 112b; štō^op Q 199; voorste stop: vōrstā štōp L 433; vōrstā ~ Q 33, 35; vĳštā štōp Q 202; voorstop: vōrstōp L 434, Q 16*, 20, 32a, 36, 97, 112a; vō^or- Q 33; vōr- Q 204a; vĳrštōp Q 119; stopsel: štōpsal Q 11 (vast bij slagkar); štōpsal L 423, Q 8; štōpsal L 423, Q 019, 111; de volgende opgaven zijn meervoud: štōpsals Q 12, 96c; štōpsals Q 9, 10, 13; štōpsalā L 373; štōpsalā L 426; štōpsalā L 429a; voorste stopsel: vōrstā štōpsel L 373; vōrstā štōpsal Q 19a; vōštā ~ Q 21; voorstopsel: vōrstōpsal Q 9; vōrstōpsal Q 7, 12; vōrstōpsal Q 21, 97, 99*; vĳ^or- Q 11; de volgende opgaven zijn meervoud: vōrstōpsalā Q 98; vōrstōpsalā L 426, 429a; schoft: sxōft K 278, L 414, P 44, 51; sxōft K 317a, 358 (bij kippare kar, maar kan afgenomen worden), 361, 361a, L 353; de volgende opgaven zijn meervoud: sxōftān K 316, 357; voorste schoft: K 318, 359, 361; vĳōstā sxōft K 315; vōrstā ~ K 353; vōrstā ~ K 314, 318, 359; vōstā ~ K 353, P 44; vērstā ~ L 355; voorschoft: K 360, 361; vōrsxōft K 357, 358, P 51; vēr- L 355; vōrsxōft K 278; karschoft: kērsxōft L 352, 354; schoftplanken (mv.): K 361; schutsel: sxōtsal L 360; sxetsal L 356; schotsels (mv.): L 359; voorschutsel: vōrsōtsal L 420; voorschotsels (mv.): L 360; voorkant: vōrkant L 266, 269; vōrkant L 422; vōrkant^l L 288; voorplank: vōrplānk L 329; vōrplānk Q 96d; de volgende opgave is meervoud: vōrplēnk L 331.

Kaart 13: ACHTERWAND

- * bred + sst
- × hoofdbred
- ☆ schotbred
- △ berd + sst
- ▽ hoofdbred
- ◇ bredje + sst
- ◆ hoofd + sst
- hoofdstuk
- ▲ schot/schut
- ▼ schutsel
- stop
- stopsel
- ⊙ schoft
- ⊙ kopeind
- ⊙ klap

2-1-25. ACHTERWAND (Kaart 13)

(N 17, 30a + 36 + 48; N G, 61c; JG 1a; JG 1b; JG 2b; JG 2c; A 26, 1a; Lu 4, 1a; L 33, 4; L 40, 56; monogr.)

[De afneembare achterplank van de kar of wagen. Deze plank werd tussen de twee zijwanden geschoven om de laadruimte af te sluiten en kon tijdens het lossen weggenomen worden.

Voor de betekenisontwikkelingen van de verschillende woordtypes, zie de toelichting bij het lemma VOORWAND. Op de kaart zijn voor Belgisch Limburg alleen de gegevens uit de mondelinge enquête opgenomen.]

bred: *brēt* L 192, 210, 378; *brēt* L 328, Q 203a; *bret* L 420; *brīt* L 317, 368, 372, 421; *brēt* L 269, 269a, 286, 289*, 289a, 290, 314, 316, 319, 320, 320a, 326, 352, 354, 361, 370, 371 (min of meer brede plank die b.v. dient om de karren voor en achter te sluiten), 372, Q 7, 9; *brēat* L 423; *brēt* L 377, Q 178; *brēt* L 266, 295, 296, 298, 382; *brūt* L 420; *brī².t* L 317, 368, 369, 415, 417, 422; *brīat* L 419; **achterste bred:** *āxtarstā bret* L 265; *ēxtarstā* ~ L 244c; *ēxtarstā* ~ L 248; *axtarstā brēt* L 246, 290; *ēgalstā* ~ L 326; *erstā* ~ L 286;

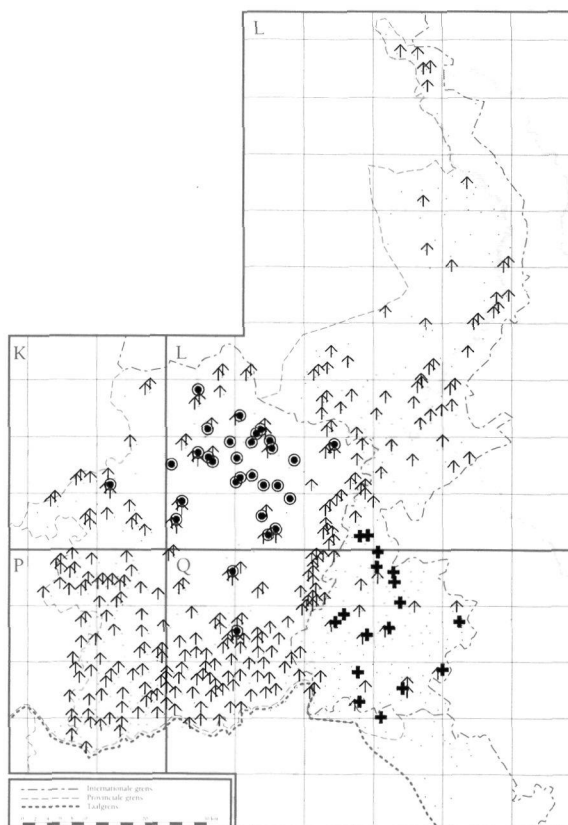
extarstā brē².t L 370, 419; *estā* ~ P 58; *ēgalstā brēt* L 377; **achterbred:** *axtarbret* L 164, 165; *extar-* L 163, 163a; *axtarbreat* L 377; *axtarbrēt* L 159a, 378; *axtarbret* L 211; *extar-* L 191, 215a; *axtarbrīt* L 372; *-brī².t* L 360; *-brēt* L 270, 271, 290, 291, 295, 319, 321, 326, 353, 369, 370, 374, P 55, Q 98; *-brē.t* L 319, 371; *-brēt* L 294, 381, 382; *-brēt* L 292, 295, 322, 324, Q 22; *ātarbrēt* Q 169; *axtarbrī².t* L 372, P 186, 197; *ātarbrēt* Q 167; **karbred:** *karbrēt* L 316; *-bret* L 250; *-brēt* L 316, 424; de volgende opgave is meervoud: *karbrīar* L 372; **hoofdbred:** *hōjt.bret* Q 162; *hōjt.brēt* L 382, Q 164a, 174; *hōt-* Q 173; *hōt.brēt* P 57, Q 155a; *hūt-* P 118a; *hejt-* L 368b; *hōjt.bre.t* Q 157; *hyat-* Q 74; *hōjt.brit* P 118b; *hej-* L 358, 362; *hōjt.brit* P 196; *hō-* P 121; *hej-* L 364; *hōt.bri².t* Q 1; *hōt-* P 194; *hōjt-* P 192, Q 75, 152, 157a, 159; *ōjt-* L 423; *hōt-* P 220; *hej-* L 360; *het.bri².t* Q 2; *hōjt.bri².t* P 183, 187a; *hit-* Q 2; *hōjt.briet* Q 153, 154, 156; *hōjt.brie.t* P 118, 120, 187, 188, 197, Q 78, 79a, 80, 160, 164, 166; *hōt-* P 220; *hōt.brēt* P 58; *hōjt-* P 188, Q 71, 74, 163; *ōjt-* L 424; *hyat-* L 312; *hēt-* Q 92; *hēā-* Q 174; *hejt-* L 415a, Q 178; *hej-* L 316, 317, 415;

hōt.brēt L 353; *ōit*– Q 8; *hyt*– L 413; *hyat*– P 50; *hy*– L 352; *h'ē*– Q 83; *hejt*– Q 72, 82; *hej*– Q 90; *ōit.brēt* L 423; *hōit.brēt* Q 161; *hibrēt* P 55; *hy²t*– P 49; *hēt*– Q 170; *hit*– P 52; *hōt.brēt* P 119; *hōt.brēt* Q 156a; *hō*– K 361; *hit*– P 54; *hōit.brēt* Q 158a, 162, 241; *hōit.brēt* Q 77, 167; *hōt*– Q 155 (bij enkelkar), 168a, 242; *hōt*– Q 173; *ēt*– Q 83, 84 (bij slagkar); *hej*– Q 87; *hōit.brēt* Q 76, 161; *hōit.brēt* L 387, Q 160a; *hōt*– Q 164a, 169; *hejbrū* L 418; *ōit.brēt* Q 7; *hōit.brēt* P 121; *hōit.brēt* L 420; *ōit*– Q 6; *hyt*– L 414; *hejt*– L 361; *hej*– L 359, 366, 367, 416, 417, Q 5; *h'ē*– Q 3; *hōit.brēt* P 177; *hōit.brēt* Q 80; *hyt.brēt* P 53; de volgende opgaven zijn meervoud: *hōt.brēt* Q 71; *hōit.brēt* Q 78; *hōit.brēt* P 187; *hit.brēt* P 54; *hōit.brēt* Q 241; *hejbrōar* Q 86; *hyt.brēt* Q 2a; *hejbrīar* L 417; **hoofdbred van achter:** *hōit.brēt* van *ē.tān* Q 240; **achterste hoofdbred:** *axtārsta hōit.brēt* L 381; *axtārsta hōit.brēt* Q 156; *exālsta hōit*– L 381b; *ātārsta hej*– Q 93; *axtārsta hōbrēt* P 118; *axtārsta hōit.brēt* P 196 (wagen); *hejbrīar* L 417; *axtārsta hejbrīt* L 367; *axtārsta hōt.brēt* P 185; *axtārsta hōit.brēt* P 119; *ēstā* ~ Q 74; *axtārsta hōt.brēt* P 118a; *axtārsta hēt*– Q 3; *axtārsta hōt*– L 421; *axtārsta hō*– P 220; *axtārsta hōit.brēt* P 221; *ē.stā hōit.brēt* P 177, 195, Q 73, 75, 79; *ē.stā hōj*– P 121; *ēstā hōt.brēt* P 58; *ē.stā* ~ Q 72; *ātārsta hōit.brēt* Q 79a; *ē²stā hōj*– Q 78; *ē.stā hōj*– P 58a; *ē.stā hit*– P 52; *axtārsta hōt.brēt* P 185; *axtārsta hit*– P 55; *ātārsta hōit.brēt* Q 176a; *ja.stā hōit.brēt* Q 163, 183; *ē.stā* ~ Q 168; *ja.stā hōit.brēt* Q 169, 181, 241; *ā.stā hēt*– Q 89; *ātārsta ēt*– Q 83; *ēstā hōt.brēt* P 197; *ē.xsdā hōit.brēt* Q 71; *axtārsten* *ōit*– L 424; *axtārsta hit*– P 56; *axtārsta hi*– P 57; *axtārsta hej*– L 364; *axtārsta* ~ L 418; *axtārsta* ~ L 416; **achterhoofdbred:** *axtārhet.brēt* Q 4; *axtārhet.brēt* L 382; de volgende opgave is meervoud: *axtārhet.brēt* L 386; **schutbred:** *šōt.brēt* Q 95, 197, 247a; *šōt.brēt* L 325; *šōt*– L 327, Q 94b, 96d; *šōt.brēt* L 376; *šō*– Q 96a; *šōt.brēt* Q 88, 188; *šōt.brēt* L 330 (mv. *-brēt*); *šē*– Q 188; **schotbred:** *šōt.brēt* L 328b; **schootbred:** *šōt.brēt* L 328; **schutbred van achter:** *šōt.brēt* van *ātār* Q 209; **achterste schutbred:** *axtārsta šōt.brēt* L 332; *ēgālsta šōt*– L 330; *axtārsta šōt.brēt* L 383; *axtārsta šōt.brēt* Q 96c; *ātārsta šēt*– Q 91; **achterschutbred:** *axtāršōt.brēt* L 331, 331b; *axtāršōt.brēt* L 293; **stopbred:** *šōp.brēt* Q 98; *šōp.brēt* Q 99, 99*; **zitbred:** *zitbrēt* L 377; **staartbred:** *start.brēt* Q 3; **kopbreder (mv.):** Q 77; **bredje:** *brētjā* L 192; *brētjā* L 214, 244c, 246b; *brētjā* L 268, 269a; *brētjā* L 270; *brētjā* L 267; **achterste bredje:** *axtārsta brētjā* L 246; *axtārsta* ~ L 295; *axtārsta brētjā* L 248; **achterbredje:** *axtārbrētjā* L 250 (zitbankje, bestond vroeger uit een kist ter breedte van de kar, gevuld met haksel en een beetje haver voor vrachtrijders met een lange

route), 268; *axtār*– L 214; **achterstbredje:** *axtārbrētjā* L 266; **karbredje:** *karbrētjā* L 211, 214; **schuifbredje:** *šūf.brētjā* L 270; **berd:** *bet* P 44; **achterste berd:** *axtārsta bet* P 45, 46; **eindberd:** *endbrēt* L 289; **hoofdberd:** *hōt.bēt* K 359a, 361a; *hyat.bēt* P 47; *hyt.bēt* P 45; **hoofdberd van achter:** *hyat.bēt* van *axtār* P 48; **achterste hoofdberd:** *axtārsta hōt.bēt* P 44; **kistberd:** *kis.bat* P 211; **hoofd:** *hōt* L 414, Q 93; *hōit* Q 172; *hōt* K 361; *hejt* L 364; *hejt* Q 93, 94, 171 (langkar en klitsji), 175 (mv. *hejār*), 178; *hōit* Q 171; **achterste hoofd:** *ātārsta hejt* Q 91; **achterhoofd:** *axtārhōit* L 384; *axtārōj* L 322a; **hoofdstuk:** *hōitstōk* P 184, 186, 189; *hō²t*– P 223; *hōt*– Q 78; *hōt*– P 117; *hō²t*– P 175; *hyt*– P 120, 172, 176b, 210a, 212, 214; *hyat*– P 117, 173, 178, 179, 180, 182, 218, 219, 227, 176; *yāt*– P 176a; *hūt*– P 178; *hut*– P 50; *ut*– P 169; *hyatstek* P 212; *hōitstek* P 218; de volgende opgaven zijn meervoud: *hytstekā* P 116, 214; **achterste hoofdstuk:** *exstā hōitstōk* P 113; *ēstā hōt*– P 172; *ēstā hō²t*– P 174, 224; **achterhoofdstuk:** P 117; **achterstuk:** P 176; *axtārstōk* P 184; **kopstuk:** P 189; de volgende opgaven zijn meervoud: *kopstōkā* Q 160, 174; **achterste kopstuk:** *axtārsta kopstōk* P 107a; **kopeind:** *kōp.ent* Q 193; *kōp.ent* Q 196, 198b; *kōp.enj* Q 101a, 103, 203a; *kōp* Q 106; **achterste kopeind:** *axtārsta kōp.enj* Q 101; **achterkopeind:** *ātārskōp.ent* Q 198b; **schut:** *sxōt* L 282, 286, 314, 315, 316; *sxēt* L 362; *šet* L 360; **schot:** *sxōt* K 278, 317, L 286, 288a, 288c, 289, 355, 360a, 364, 382, 422; *sxōt* L 269, 288, 289b; *šōt* L 313, 317; *šōt* L 295, 318, 320c, 322a, 373, 361, 373, 432; **achterste schut:** *axtārsta sxōt* L 312, 313; *axtārsta sxōt* L 316; **achterste schot:** *axtārsta sxōt* L 289, 318a; *axtārsta šōt* L 360; *axtārsta* ~ L 317; *axtārsta šōt* L 265; **achterste schoot:** *axtārsta sxōt* L 314; **achterschut:** *axtārsta sxōt* L 282; *axtāršōt* L 293; **achterschot:** *axtārsta sxōt* L 289; *axtārskōt* P 186, 197; *axtāršōt* L 360; *axtāršōt* L 318b, 320a, 322; **achterschoot:** *axtārsta sxōt* K 278; **karschut:** *kērsxōt* L 356; **karschot:** *kērsxōt* L 289, 289*, 289a; *kērsxōt* L 288a; **schutsel:** *sxōtsāl* L 360; *sxōtsāl* L 316; *sxetsāl* L 356; *šōtsāl* L 317; *šētsāl* L 358, 359, 361, 363, 365, 415; **schotsel:** *sxōtsāl* L 359; **achterschotsel:** *axtārsta sxōtsāl* L 360; **achterschutsel:** *axtāršōtsāl* L 420; **schoft:** K 359a; *sxōft* K 316, 317a, 318, 357, 358, 361a, L 353, 355, 414, P 45, 48, Q 1; *sxōft* K 278, 360, 361, L 352, P 44, 51; **achterste schoft:** *axtārsta sxōft* K 314, 318; *agārsta* ~ K 353; *axtārsta* ~ K 315, 359, L 353, P 44; *axtārsta sxōft* L 355; **achterschoft:** K 318, 360; *axtārsta sxōft* K 357, 358, 361, L 353, P 46, 51; *axtār*– K 315, 353; **karschoft:** *kērsxōft* L 354; **schoftplank:** *sxōftplank* K 361; **stop:** *stōp* L 426, Q 15, 204a; *stōp* L 0426, 429, 430, 433, Q 16*, 019, 21, 22, 32, 32a, 33, 34, 36, 39, 97, 111, 112, 0112, 112a, 112b, 117, 117a, 119, 211, 203, 208, 211; *stōp* Q 113, 121, 201,

Kaart 14: BAK

- ↑ bak + sst
- brak + sst
- + komp

202, 203a, 247a, 263; *žtop* Q 22; **achterste stop:** *ęxaštā štop* Q 33, 35; **achterstop:** *axtərštop* Q 19b; *axtərštop* L 434, Q 33, 204a; *axtərštop* Q 32a; **hinderstop:** *hejərštop* Q 119; **karrenstop:** *kāraštōp* Q 121; **stopsel:** *stōpsəl* Q 88; *stōpsəl* L 381, 419, 421, 423, 426, Q 8, 9 (mv. *stōpsəl*), 12 (mv. *stōpsəl*), 13 (mv. *stōpsəl*), 18; *stōpsəl* Q 96c (mv. *štōpsəl*); *stōpsəl* Q 10, 11; *štōpsəl* L 381a, 423, Q 019, 21, 97, 102, 111; de volgende opgaven zijn meervoud: *stōpsəl* Q 9, 12, 13; *stōpsəl* Q 96c; *štōpsələ* Q 98, 113a; *štōpsələ* L 426, 429; **achterste stopsel:** *axtərstā stōpsəl* L 373; *ęxtərstā štōpsəl* Q 19a; **achterstopsel:** *axtərštōpsəl* Q 7; *axtərštōpsəl* Q 21, 97; de volgende opgaven zijn meervoud: *axtərštōpsələ* L 429a; *axtərštōpsələ* L 426; **plank:** L 290 (bij de korte kar); **achterste plank:** *ęxtərstā pla.ŋk* L 316; *axtstā plaŋk* L 364; **achterplank:** L 331; **klap:** *klap* L 271, Q 30, 222; *klōp* L 381a; **klep:** *klep* L 210, Q 95; **achterklap:** L 290, 291; **achterkant:** *axtərkanŋ* L 422; *axtərkanŋ* L 288; **hoofdsel:** *hejtsəl* Q 179; *hetsəl* Q 178.

2-1-26. BODEM

(N 17, 23 + 45; N 18, 99; N G, 53d; JG 1a; monogr.)

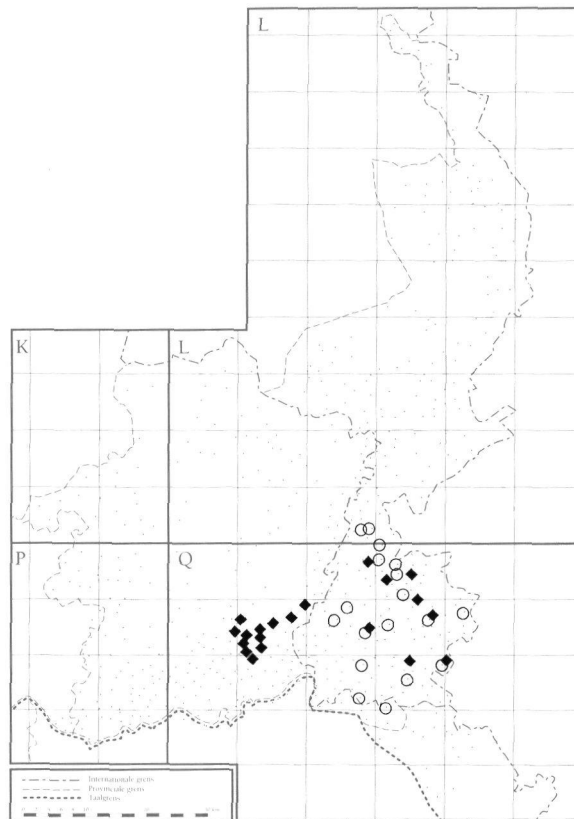
[De uit planken bestaande bodem van de bak van de kar, wagen of kruiwagen.]

bodem: *bōjəm* K 278, 318, 357, 358, L 159a, 211, 214, 265, 355, 422, 423, Q 95, 96c, 96d, 99*; *b'ōjəm* L 414; *bō.jəm* Q 1; *bōjəm* Q 2, 2b; *būjəm* L 368b, 424; *b'ūjəm* L 414, 417, 418, Q 5, 82; *bū.²jəm* L 416, Q 3; *būōjəm* Q 93; *būōjəm* Q 174, 178; *bōjəm* L 429a, P 213, Q 14, 15; *bojəm* K 278, 361, P 51, 186, 197, Q 2a, 9, 71, 79a, 161, 163; *bojəm* L 163, 163a, 164, 165, 314, 316, P 44, 48, 55, 107a, 176, 182, 224, Q 72, 77, 78, 83, 156, 162, 176a; *bujəm* L 317, 360, 372, Q 4, 193; *boj²jəm* P 227; *bojəm* Q 35a; *bōjəm* Q 192; *bōjəm* L 321; *baŋm* L 381; *bō²m* L 369; *bō²m* L 434, Q 19b, 27, 112a, 119 211 (mv. *bō²m*); *bōm* K 314, 315, 353, L 286, 288, 288a, 288c, 289, 289b, 318, 318b, 320a (zit vast op de karren), 322, 371, P 188, Q 209; *bō.m* L 320c; *bōm* L 266, 268, 269, 270, 271, 294, 295, 322a, 324, 325,

Kaart 15: KOMP (betekeniskaart)

- ◆ komp: zijwand (2.1.20)
- komp: bak (2.1.27)

326, 329, 330, 331, 331b, 373, 374, 377, 382, 383, 384, 386, 387, 426, Q 18, 19a, 20, 21 (mv. *bōm*), 22, 32a, 33, 39, 98, 101, 113, 113a, 197, 203a, 204a; *bōm* Q 111, 117a; *bōm* L 282; **bodem van de kar**: *bōjam vanə ker* P 54; **karbodem**: *karbōjam* Q 7; *kār*– Q 96d; *karbūjam* L 416; *karbujam* L 420, Q 198b; *kārbū²jam* Q 3, 5; *karbyjam* L 360; *karbojam* L 164, 165; *kār*– Q 77; *kā²rbō²m* L 268; *kerbōm* L 290, 295; *karbōm* L 244c, 429, Q 97; *ker*– L 322, 322a, 326; **karrenbodem**: *karabōm* L 432; *kerə*– L 331, 332; *karabom* Q 209; **planken voor de bodem (mv.)**: *plejk vj̄r dā bu²am* L 317; **bodemplanken (mv.)**: *bōmplaṅkən* Q 197; *bōjamplējk* L 422, Q 7; *bojam*– L 164, 165, Q 9; *bojamplējk* L 163, 163a; *boam*– Q 35a; *bōm*– L 330, 382; *bōmplēnk* L 286; **plankenbodem**: *plaṅkəbojam* P 55; **bodembreder (mv.)**: *bōmbrēr* Q 39, 211; *bōmbrēr* Q 204a; **kruigebodem**: *kr̄.ḡəbō.jam* Q 1 (kruiwagenbodem); **vloer**: *vlouər* K 357.

2-1-27. BAK (Kaart 14, 15 en 22)

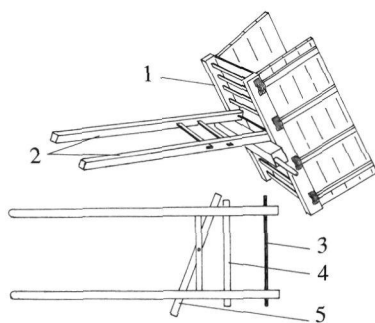
(N 17, 22; N 18, 99; NG, 57; JG 1a; JG 1b; JG 1d; JG 2b; monogr.)

[Het gedeelte van de kar, wagen of kruiwagen waarin de lading vervoerd wordt. De bak bestaat uit *zijwand*, *voorwand*, *achterwand* en *bodem* (zie die lemmata). Er kunnen zo nodig *hoogsels* (zie pag. 58) op gezet worden. Het woordtype **brak** betekende oorspronkelijk “zijwand” en werd als zodanig dikwijls in het meervoud gebruikt. De betekenis van de enkelvoudsvorm ontwikkelde zich metonymisch naar “bak in zijn geheel”. De betekenis “draagbalk van de bak” (zie het lemma DRAAGBALKEN, pag. 45), verwant met “zijwand” komt nog vaak voor, vooral in Nederlands Limburg (kaart 22). Kaart 15 is een betekeniskaart van het woordtype **komp**, dat oorspronkelijk “bak” betekende en later op bepaalde plaatsen de betekenis “zijwand” kreeg (zie het lemma ZIJWAND, pag. 24).

De woordtypen **slagbak**, **kipbak**, **slagkarbak**, **aardkarbak** en **klitsjibak** duiden een bak aan die kan kippen.

Zie afbeelding 20.]

bak: *bak* K 278 (mv. *ba²a*), 314, 317a, 318, 353, 357, L 159a, 163, 163a, 211, 214, 266, 268, 269, 270, 286 (mv. *bek*), 288, 288c, 289, 289b, 294, 295, 299, 317, 318, 318b, 319, 320c, 322, 324,

Afb. 20. Bak van de stortkar
1. draagbalk 2. berries
3. verbindingspils 4. slagschei
5. slaghout

326, 329, 330, 331, 355, 368b, 369, 370, 371, 372, 373, 377, 381, 383, 386, 414, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 426, 429a, P 44, 47, 48, 49, 52, 53, 107a, 174, 175, 213, 223, 224, Q 1, 2a, 3, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 19a, 32a, 72, 73, 74, 83, 84 (bij slagkar), 86, 90, 91, 93, 94, 94b, 95, 96c, 98, 99*, 101, 111, 112a, 117a, 161, 164, 168, 169, 171, 172, 174, 176a, 177, 178, 179, 188, 193, 197, 198b, 203a, 211, 240, 242; *bák* K 316, 358, 360, 361, L 314 (mv. *bek*), 353 (mv. *bek*), 354, 417, P 51 (alleen bij de stortkar), 56, 57, 58, 113, 115, 117, 118, 118a, 119, 120, 121, 172, 173, 176, 176a, 177, 178, 179, 180, 182, 176, 187, 188, 195, 214, 218, 219, 220, 227, Q 2, 5, 77, 78, 79, 82, 87, 89, 153, 154, 155, 156 (bij klitsji; mv. *bek*), 157, 157a, 159, 160, 162, 165, 166, 167, 170, 181, 182, 241; *ba.k* L 282 (mv. *be.k*), Q 71, 75; **bak van de kar:** *bak vanā kēr* P 55; **karbak:** *karbak* K 318, L 164, 165, 244c, 317, 368, 369, 422, 424, Q 7, 9, 10, 12, 18; *kār-* Q 4, 72, 83, 88, 90, 91, 168a, 175; *kār-* Q 93, 96d; *kār-* L 268; *ker-* L 270, 271, 289, 290, 295, 318b, 331, 331b, P 56; *kēr-* P 44, 195, Q 2a; *ker-* L 286, 320a, 326, 353; *kēr-* K 357, L 286, 316, 414, P 54, Q 78, 156; *kārbák* K 315; *kār-* K 359; *kēr-* L 313, 316, P 46, 55; *kēr-* P 50; *kēr-* P 192; *kēr-* P 177a, 184, Q 152; **karrenbak:** *karabak* L 360, 432; *kerā-* L 321, 331, 374, 382, 387; *kērā-* L 353; *kejāra-* P 186, 197; **laadbak:** L 322a, Q 204a; *lājibak* L 265, 369, 373; **mestbak:** *mest.bak* L 289b; **slagbak:** *slax.bak* L 282, 372, P 107a, Q 9; *slāx-* L 319, 322, 373, 419, 421, 424, Q 12; *slā.x-* L 368, 418, Q 8; *slō.x-* Q 3; *slq̄.x-* Q 71; *šlāx-* L 294, 325; **opslagbak:** *opslax.bak* Q 78; *opslq̄x-* Q 156a; **kipbak:** *kep.bak* K 278, L 282, 314, 315, 354, 416, 420, P 45, 46, 50, 53, 54, 55, 58, 58a, 121, Q 12, 72, 75, 82, 90, 96c, 155a; *kip-* L 332, Q 158; **bak van slagkar:** *bak van slaxker* P 51; *bak van slq̄xker* P 118; **bak van de slagkar:** *bák vanā slā.xkār* L 417; *bak*

vanā slq̄xkār Q 72; **slagkarbak:** *slaxkarbak* L 413; *slāx-* Q 95; *slq̄x-* Q 198b; *slq̄xkār* Q 1, 5, 83; *slāxkēr-* P 51a; **slagskarbak:** *šlaxskār* Q 204a; **bak van de aardkar:** *bák van detkēr* P 45; **aardkarbak:** L 413; *jtkerbak* K 357; *etkār* K 314; *jēt-* K 318, 318a; *etkār* K 353, P 44; **aardbak:** *ērt.bēk* K 360; **clitchètbak:** *kletšibak* Q 77, 81; *kletšibák* Q 80; *klitši-* Q 158a, 162, 163; **korte karbak:** *kortā kerbak* L 422; **komp:** *komp* Q 19b, 20, 111, 211; *komp* L 434, Q 27, 39, 97, 101, 113, 119, 192; *kump* Q 33; *kōmp* L 429, Q 99*, 204a, 209; *kōmp* Q 22, 197; **laadkomp:** *lājikomp* Q 97; **kuip:** *kaū.p* Q 241; **mouw:** *mou* P 197; **trog:** *trōx* Q 1; **brak:** *brak* L 358, 364, 366, 369, 413, 414, 415, 416, 417, 418, Q 3, 83; *brák* L 312; *braq* L 367; **karbrak:** *karbrak* L 317, 359, 360, 361, 363, 364; *karbraq* L 365; *kārbrák* L 355; *kēr-* L 315, 316 (vroeger), 354, 356; *kēr-* L 352; **aardkarbrak:** *ērtkarbrak* L 317; *ērt-* L 355; *jetkārbrák* K 318; *ērtkēr-* L 413; **brakbak:** L 416.

2-2. Specifieke onderdelen van de twee- en driewielige kar en de wagen

2-2-1. DISSEL (Kaart 16)

(N 17, 44a + 50b; N G, 70i-j; JG 1b; JG 1c; JG 1d; JG 2b; A 27, 19 + 21 + 22a; Lu 5, 19 + 21 + 22a; Wi 15; R 3, 93; L 33, 32; monogr.)

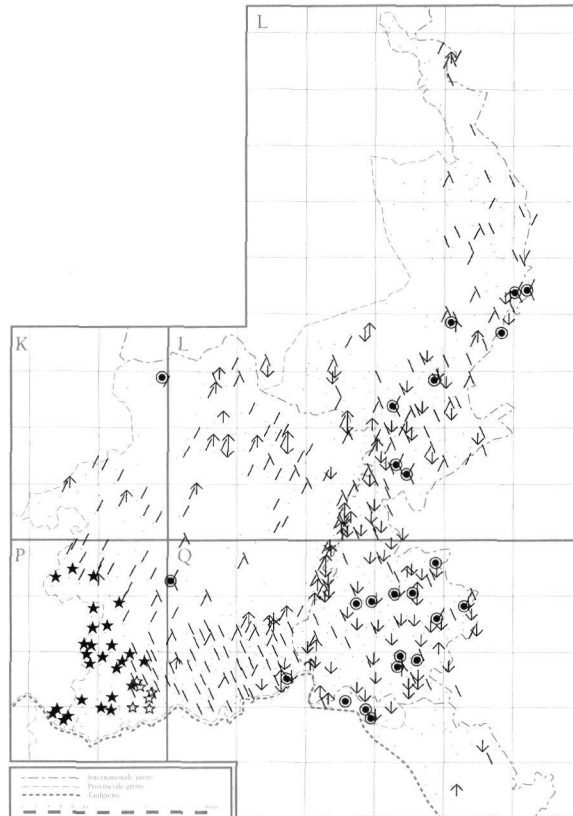
[Een (korte of lange) boom of balk die aan het voorste asblok van de driewielige kar, de boomwagen of de wagen bevestigd is. De bespanning van de paarden wordt aan deze balk bevestigd. Naargelang de lengte onderscheidt men de korte of kromme dissel (meestal te vinden bij de driewielige kar en de boomwagen), waaraan ten hoogste twee paarden ingespannen konden worden en de lange dissel (meestal te vinden bij de wagen), waaraan twee of meer paarden ingespannen konden worden. De woordtypen die via een attribuut één van deze twee disseltypen aanduiden zijn samengebracht op het einde van het lemma.

Zie afbeelding 7.8.]

dissel: *disal* L 164, 210, 245b, 282, 319, 358, 359, 360a, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, Q 71, 162, 173; *desal* K 314, 353, 358, 359, 360, 361, L 246, 250, 266, 267, 269, 271, 288, 289, 290, 295, 298, 313, 314, 316, 317, 318, 320, 326, 328, 329, 331, 352, 353, 354, 355, 360, 369, 370, 371, 372, 375, 378, 381, 381a, 381b, 382, 413, 414, P 49, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 118, 118a, 119, 120, 176, Q 2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 73, 77, 78, 80, 83, 87, 88, 89, 90, 93, 95, 117a, 121, 162; *desal* K 278, 315, 318, L 316,

Kaart 16: DISSEL

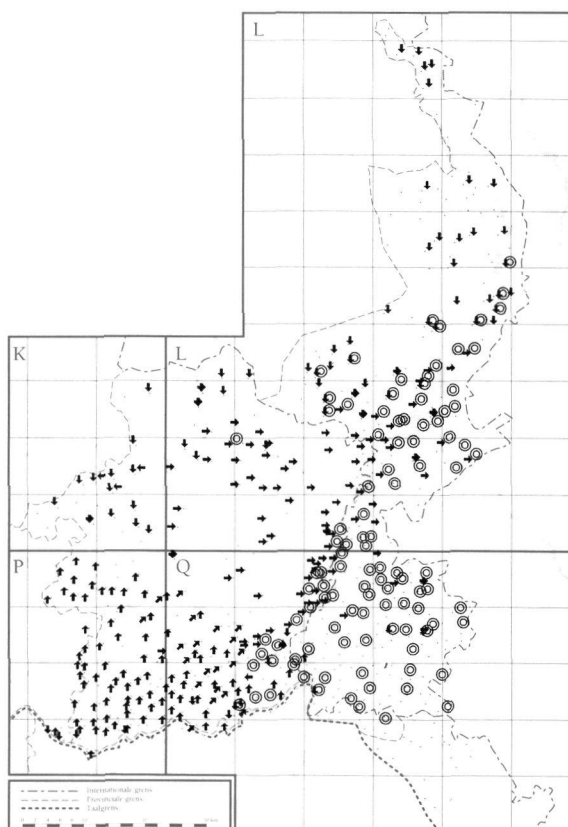
- / dissel
- \ disselboom
- ↑ distel
- ↓ distelboom
- ★ dijsem
- ☆ dijsemboom
- boom

P 51, Q 1, 2; *desal* K 357, L 286, 387, P 44, 45, 46, Q 113; **distel**: *distal* Q 178; *di-stal* Q 90 (driehoek van voren); *destal* K 353, 358, L 164, 269, 291, 298, 312, 314, 315, 319, 321, 354, 355, 360, 363, 364, 371, 413, 421, 422, 423, 424, P 50, Q 2, 8, 9, 10, 33, 39, 83, 86, 87, 95, 96c, 96d, 116, 156, 188, 198, 199, 203; *destal* Q 284; **dijsem**: *dejsam* P 47, 48, 107a, 116, 181, 188, 212, 219; *dejsam* P 185; *dēsam* P 50, 113, 115, 117, 172, 173, 174, 175, 176, 176a, 177a, 178, 179, 180, 182, 183, 214, 218, 219, 224, 227; *dē-sam* P 118a, 177, 213; **dessi**: *dēsi* K 314; **deichsel** (d.): *daiksal* Q 222, 262; **boom**: *baum* L 269, 322, 381, 381b, Q 36; *bōum* L 271, 291, Q 27, 97, 98, 162, 193; *bōm* L 297, Q 101, 200, 247, 247a; *bōm* K 278, Q 30, 39, 113, 179, 202, 204a; *bom* Q 203; *bu.m* Q 2; *bū-m* K 317; de volgende opgaven zijn meervoud: *bōim* L 271, 326, Q 201; *bōm* Q 117; **disselboom**: *disalbaum* L 367; *desal*-L 269, 271, 291, 292, 295, 330, 331, 332, 376, 378, 378*, 381, 381*, 382, 386, 419, P 189, 193, Q 93, 96a; *desal*-L 322; *dī.salbōum* Q 74, 79, 152, 156, 157; *disal*-L 415, P 188, 192, 195, Q 167, 168, 176a; *desal*-L 246c, 249, 268, 269, 289, 289, 294, 300, 318b, 320, 320b, 324, 326*, 328, 329, 365, 372, 373, 374, 381a, 381b, 0426, 429, 433, P 121, 187, Q 10, 12, 19, 19b, 78, 95, 99, 101, 163, 199; *desalbōum* L 377, L 420, 422; *desalbōm* L 293, 299, 300, 429a, 430, 431, 432, Q 15, 21, 35a, 106, 111; *disalbōm* L 214, 219, Q 32, 192; *desal*-L 192, 267, 270, 290, 327, 369, P 119, 121, 177, 184, Q 3, 32a, 35, 71, 102, 117a, 118, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 172, 180, 202 (bij een eventuele moderne wagen met een boom), 203, 204a, 208, 222, 263; *dī.salbō.m* Q 80, 157a, 161; *di.sal*-Q 75, 76, 77, 79a, 89, 94, 154, 155, 162, 168a, 169, 174, 175, 181, 182, 241, 242; *desal*-Q 72, 91, 170, 171; *desalbōm* Q 153; *disalbōm* L 165; *desalbūum* L 245; *desalbūm* L 246, 246b; *dī.salboom* Q 240; *disal*-L 163, P 188, Q 159, 164, 166; *desal*-P 195, Q 164a, 178; *desalbo*m L 210; *disalbu*m L 215a, 247; *desal*-L 244c, 246, 286, 313; *desalboom* L 312, Q 1, 2; **distelboom**: *destalbaum* L 318a, 319, 322a, 323, 368, 377, 424, 428, Q 7, 98, 99, 115; *destalbāum* L 289; *destalbōum* L 269a, 288a, 293, 324, 327, 374, 375, 379, 380, 382, 384, 429a, Q 9, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 34, 95, 100, 101; *destalbōum* L 372; *destalbōm* L 434a, Q 36, 111, 112, 193, 197, 247a; *distalbō.m* Q

Kaart 17: BERRIE

- * be(e)r + sst
- + ber(r)e + sst
- † berrie + sst
- * ber(ri)g +sst
- * berring + sst
- © boom + sst

177, 178, 179, 188; *destalbōm* L 296, 355, 421, 434, Q 16, 33, 39, 86, 112b, 113, 113a, 117, 119, 121, 175, 196, 204a, 207, 209, 211; *destal-* Q 262; *destalbūm* L 286; *destalbōm* Q 192, 203a; *destalbōm* L 360; **distelenboom:** *destalabaum* L 329; *destalabōm* L 426; *destalabōm* Q 35; **des-siboom:** *desibōm* K 278; **dijsemboom:** *dēsambōm* P 184, 186, 197; *dēsambaum* P 194; *dējz-* P 196; *dēsambōm* P 185; *dējāsambōm* P 220; *dē.sam-* P 223; *dēhēsabom* P 222; **karboom:** *kērbāum* L 269, 318b; *karbōm* Q 113; **karrenboom:** *karabōm* Q 208; **slagboom:** *šlāx.bōm* Q 101; **voorboom:** *vōrbōm* Q 21; **spanboom:** *španbōm* Q 121; **korte dissel:** *kōrtā disəl* L 163, 163a; *kōrtā desəl* L 268; *kōtān desəl* P 44; **kort disseltje:** *kōt desəl* Q 83; **korte dijsem:** *kōrtā dējsəm* P 212; *kōtān dējsəm* P 211; **korte disselboom:** P 188; *kōrtā desəlbaum* L 381; *kōtā desəlboum* P 186, 197; **korte distelboom:** *kōtā destalbōm* Q 204a; **enkele dissel:** *e.ŋkəl di.səl* Q 72; **kromme distel:** L 288a; **halve disselboom:** *halvā desəlboum* L 384; **lange dijsem:** *lanān dējsəm* P 211; **lange distelboom:** *lanā destalbōm* Q 204a; **dobbele dissel:** *dōbəl di.səl* Q 72.

2-2-2. BERRIE (Kaart 17)

(N 17, 16 + 50b; N G, 56b + 64b; JG 1a; JG 1b; JG 1d; JG 2c; L 32, 63; L 34, 10; A 27, 20; Lu 5, 20)

[Elk van de twee bomen van de hoog- en stortkar waartussen het paard gespannen werd. De berries van de hoogkar verschillen essentieel van die van de stortkar: bij de eerste lopen de berries onder de hele bak door en maken ze er deel van uit (de zijwanden worden erop vastgezet), terwijl bij de tweede de berries tot halverwege de bak lopen en een aparte constructie vormen waarop de bak rust. Hierdoor kan de bak van de stortkar kippen, terwijl de berries op hun plaats blijven. Wanneer de bak van de hoogkar echter gekipt moet worden, gaat het hele voorstel van de kar mee omhoog.

Zie afbeelding 20.2.]

berrie: *beri* K 317, P 211, Q 164a; *beri* K 314, 317a, 318, 353, 358, L 332, P 212, 214, 223, Q 91; *beri* K 316, 357, Q 94b; *bōri* K 359, L 115, 215a, 245, 248, 267, 288a, 290, 291, 296, 318a, 329, 360a, Q 35; *bō.ri* L 282; *bōri* K 278, 360, 361, L 163, 163a, 209, 244c, 266, 269a, 270,

271, 286, 288, 288c, 289, 320, 320b, 329*, 353, 354, 382; *bere* Q 242; *biere* Q 180, 193; de volgende opgaven zijn meervoud: *beris* L 312; *beris* K 315, 353, 358, L 318 (bij de korte kar), P 223; *beris* L 422, Q 1; *biere* Q 182; *bēris* Q 198b; *bōris* L 210, 214, 246b, 282, 286, 288a, 289a, 289*, 295, 314, 318b, 322, Q 111; *bōris* K 278, 361, L 159a, 164, 165, 246, 265, 268, 269, 270, 288, 289, 289b, 313, 320a, 324, Q 113a; **ber(r)e**: *berā* P 48, 173, 183, 189, 193, 210a, 213, Q 2, 80, 156a, 158; *biere* P 195; *berā* P 44, 45, 46, 47, 52, 53, 54, 55, 56, 174, 179, 184, 188, 192, 227, Q 77, 78, 79a, 95, 152, 153, 156, 157, 159, 160, 164, 166, 167, 241; *biere* Q 173, 179; *biarā* Q 172; *bōrā* Q 168; *bōrā* P 49, 50, 51, 118a, 119, 120, 176, 185, 186, 187, Q 73; de volgende opgaven zijn meervoud: *berās* P 116, 173, 219; *berās* P 44, 46, 47, 52, 56, 57, 121, 175, 179, 180, 182, 184, 188, 192, 195, 197, 218, 220, 224, 227, Q 78, 79a, 152, 153, 156, 157, 159, 160, 164, 166, 167, 176a, 242; *biere* Q 165; *bōrās* P 114, Q 168; *bōrās* P 113; *bōrās* P 49, 50, 58, 107a, 115, 117, 118, 118a, 119, 120, 172, 176a, 177, 177a, 178, Q 73, 161; *berān* Q 76, 77; *bōrān* Q 71; **be(e)r**: *ber* Q 158a; *biere* Q 181; *ber* Q 8 (ook bij klitsji), 72, 74, 75 (idem), 79, 82, 83, 89, 154, 155, 157a (idem), 162, 163, 168a, 240; *bōr* Q 2, 82; *bōr* Q 2a, 71; de volgende opgaven zijn meervoud: *berā* Q 8, 74, 75, 79, 154, 155, 157a, 162, 163, 240; **karberrie**: *kārbī.ri* Q 171; *kārbēri* K 353; *karbōri* L 289; *ker-* L 292, 318c; de volgende opgave is meervoud: *kārbēris* K 353; **karber(r)e**: *kārbje.rā* Q 175; *kārbiere* Q 91; **karbe(e)r**: *kārbēr* Q 83 (mv. *-berā*); **langbe(e)r**: *lanber* Q 72; *lanb.ber* Q 83; *lanbōr* Q 71; **lange berrie**: *lanā bōri* L 282; **korte berrie**: *kōrā bōri* L 282; **losse berrie**: *lōsā bēri* K 353; **slagberrie**: *slax.bōri* K 278; **disselberen (mv.)**: *desālbōrān* P 119; **ber(ri)g**: *berex* K 357; *ber²x* Q 5; *berax* L 355, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 367, 415, 416, 417, 418, Q 3, 87, 89, 90, 91; *berx* Q 4, 86; *bōrāx* L 294, 372, 381a, 382, 414, Q 1, 9 (geheel met scheien van de langkar), 96d, 113; *bōrx* L 292, 320, 322, 322a, 332, 375, 387, 0426, Q 10, 35, 112a, 211; *bōrāx* L 312, 314, 315, 316, 319, 352, 356, 370, 371, 377, 413, 414, 419, 420, 421, 423, 424, 429a, Q 1, 6, 7, 8 (geheel), 11, 12, 13 (geheel van de oogstkar), 84, 88, 96c; *bōrx* L 299, 300, 320a, 320c, 321, 325, 326, 328, 329, 331, 331b, 369, 373 (alles samen), 374, 378*, 381, 386, 426, 432, 433, Q 15, 19a, 22, 32a, 33, 97; de volgende opgaven zijn meervoud: *berāgā* K 357, Q 5; *berāgā* L 355, 359, 360, 363, 364, 366, 368, 415, 417, Q 90; *bergā* L 358, 368b; *bōrāgā* L 372, Q 10; *bōrgā* L 313, 330, 352, 370; *bōrāgā* L 314, 317, 414, 422, Q 84; *bōrgā* L 369, 371, 419, 420, Q 1, 27; **karber(ri)g**: *karberāx* L 365; *karbōrāx* Q 7; *kē²r-* L 414; *karbōrx* Q 9, 113; *karbōrāx* Q

18; *ker-* L 369; *kerbōrx* L 383 (bij de langkar); *karbūr²x* Q 96c; *karb²rex* L 317; de volgende opgave is meervoud: *karbōrgān* L 316; **karrenber(ri)g**: *karābōrx* Q 20; **langber(ri)g**: *lanbōr²x* Q 3; *lanbōr²x* Q 14; **hoogkarber(ri)g**: *h²ūskarber²x* L 416; **voorber(ri)g**: *vīrberx* L 416; **berring**: *bere²n* K 317; *bere²n* K 315; de volgende opgaven zijn meervoud: *bere²ns* K 318; *bere²nā* K 358; *bōrānā* Q 169; **losse berring**: *lōsā bere²n* K 318; **boom**: *baum* L 269, 330; *bōum* L 318b, 381b, Q 19b, 111; *bōm* Q 198b; *bōm* Q 113, 172, 202, 209; de volgende opgaven zijn meervoud: *bōm* Q 35; *bōim* L 269, 270, 289, 290, 291, 299, 318 (bij de hoogkar), 320c, 322, 327, 328, 329, 330, 331, 331b, 356, 373, 374, 381, 381b, 387, 426, 429, Q 9, 11, 22, 32a, 94b, 99*, 101, 192, 193, 197; *bōim* Q 172; *bōm* Q 222; *bōm* L 288c, Q 30, 112a, 112b, 113a, 117a, 119; *bēim* Q 90; **bomen van de kar (mv.)**: *bēim van dā kār* Q 91; **karboom**: *karbōum* L 429, Q 19a, 97; *ker-* L 292; *ker-* L 318b, 325, 274; *karbōum* Q 36; *karbōm* L 430; *kārbōm* Q 170; *kārbō.m* Q 171, 178; *karbom* Q 203a; de volgende opgaven zijn meervoud: *karbōm* Q 203a; *karbōim* L 429a, Q 35a; *kār-* Q 91, 177 (bij de oogstkar), 182; *karbōim* L 434, Q 8 (voorste deel), 15, 19b, 98, 101, 103; *ker-* L 289, 291, 292, 298, 381; *ker-* L 295, 322a, 324, 326; *karbōum* L 423; *karbōm* Q 196; *kārbōm* Q 204a; *kārbēm* Q 171, 178; *kerbeum* L 376; *kārbēm* Q 93; *kā²rbyum* L 268; **karrenboom**: *karābōum* Q 111, 112; *karābōm* Q 32, 113, 211; de volgende opgaven zijn meervoud: *karābōim* Q 99; *kerā-* L 384; *kerā-* L 331, 332; *kārabōm* Q 119; *karābōm* Q 27, 39; **voorboom**: *vōrbāum* L 386; *vōrbōum* L 426, 434, Q 14, 18, 19b, 21, 27, 96c; *vy²r-* Q 111; *vōr-* Q 33; *vōrbom* Q 88; de volgende opgaven zijn meervoud: *vōrbōim* Q 188; *vōrbōim* L 270, 381, 382, 383 (bij slagkar), 434, Q 9, 10, 13, 31, 95, 97; *vūrbōm* Q 119; *vōrbūm* L 424; **stelbomen (mv.)**: *stēlbōim* L 377; *stēlbōim* L 294; **gestelbomen (mv.)**: *gāstēlbōm* Q 119, 204a; **wagenboom**: *wāgābōum* Q 36; **lamoenbomen (mv.)**: *lamūnbōim* L 381; **trekboomen (mv.)**: *trēk.bōim* L 381; **arm**: P 212; *er²m* P 224; **karbrakken (mv.)**: *karbrakā* Q 15; **karrenbrakken (mv.)**: *karābrakā* Q 20; **tremen (mv.)**: *trēmā* L 372.

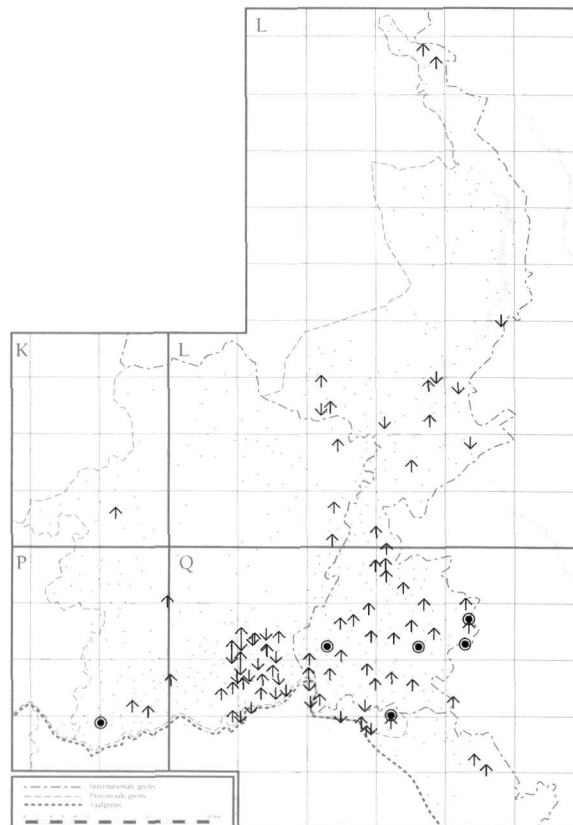
2-2-3. LAMOEN (Kaart 18)

(N 17, 50b + 90; N G, 54b + 56h + 64a; JG 1a; JG 1b; JG 1d; JG 2c; L 32, 63; L 34, 10; A 27, 20; Lu 5, 20)

[Het voorstel in z'n geheel: de twee berries en de verbindingsscheien. De benaming voor het lamoen komt voornamelijk voor in het zuidoosten van Belgisch Limburg en het zuiden van Nederlands Limburg.

Kaart 18: LAMOEN

- ↑ gestel + sst
- ↓ kerstel
- gespan

Zie afbeelding 21.]

lamoen: K 318; *lamūn* L 381; *lamuun* P 119; *lamu^on* Q 2; *lāmūn* L 270, 382, P 188, Q 203; *lāmī.r* Q 95; **stel:** *stēl* K 278; *stēl* L 416; *stēl* Q 7; **gestel:** *gāstēl* L 289, Q 85, 90, 91, 93, 168a, 171; *gāstēl* P 186, 197; *gāstē.l* Q 174; *gāstēl* K 358, L 163, 163a, 318b, 369, 420, Q 77, 83, 94b, 156, 162, 163, 176a, 188; *gāstē.l* Q 177 (klitsji); *gāstēl* L 422, Q 2; *gāstēl* Q 183; *gāstēl* Q 21, 32a, 98, 106, 111, 112, 112a, 119, 192, 193, 198b, 203, 204a; *jāstēl* Q 119, 222, 263; *gāstēl* Q 113; *gāstēl* L 322a, 329, 434, Q 19b, 20, 22, 33, 97, 99, 117a, 247, 247a; *gāstēl* Q 99*, 209; *gāstēl* Q 101, 203a; **kargestel:** *kergāstēl* L 382; **karrengestel:** *karəgāstēl* Q 262; **wagengestel:** *wāgəgāstēl* Q 95; **wagelgestel:** *wāgəlgāstēl* Q 204a; **kerstel:** *kərstē.l* Q 84, 86, 94; *kərstēl* L 270 (geheel zonder de bak), Q 77, 83, 89, 168; *kərstēl* L 294, 318b, 326; *krəstēl* Q 175 (slechts bij slagkar), 179, 180, 188 (aan de wagen); *krestēl* Q 178, 181; *krestəl* Q 93, 168; *kəstē.l* Q 182 (bij wagen, zonder disselboom); *kəstəl* Q 168a; *kəstēl* Q 169 (bij de klitsji), 170; *kərštēl* L 331, 384, Q 193, 197, 247a; *kərštēl* Q 200 (onderdeel van de hooiwagen); *kərštēl* L 198b; **onderstel:**

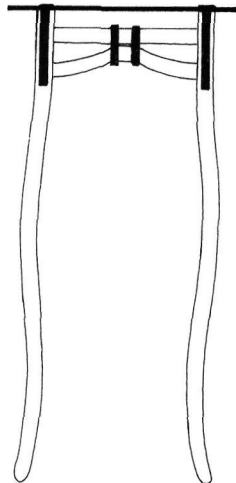
ōndərštēl Q 204a; **ber(ri)genstel:** *bərəgāstēl* Q 78; **gespan:** P 218; *gāspān* P 177a; *gāšpan* Q 112b, 121, 209; *gāšpān* Q 102, 119; **raam:** L 318, Q 2; **disselraam:** *disəlrām* L 317; *desəlrām* L 424; **disselbraam:** *desəlbrəm* P 119; **brancard:** *brānkār* Q 2, 162.

2-2-4. SCHEI

(N 17, 24 + 40; N 8, 106; N G, 56e + 58a; JG 1a, JG 1b; monogr)

[Elk van de houten balkjes die de berries verbinden en scheiden en ze zo evenwijdig houden. Deze balkjes worden door openingen in de berries gestoken en door middel van spieën stevig vastgezet. Het aantal scheien van een kar is afhankelijk van de lengte van de berries. Een hoogkar heeft bijgevolg meer scheien dan een stortkar.]

schei: *skej* P 214; *sxej* K 317a, L 210, 268, 269, 282, 286, 289, 289b, 312, 314, 315 (gewoonlijk 3 tot 4, bij hoogkar: 10), 316, 326, 354, P 50, 57, 121, 172, 174 (om te zitten), 176, 177a; *sx'ej* L 356; *sxej* K 278; *sxaj* K 315, 316; *sxēj* L 286; *sxāj* K 314, 353; *sxē* K 361, L 352, P 58; *sx'ē* L

Afb. 21. Lamoen

353, 414, Q 1, 2a; *sxē* K 357, 359, L 413; *sxē* K 358, L 355, P 47, 48; *š'ej* L 290, 292, 293, 295, 317, 318, 319, 325, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 365, 367, 368, 369, 370, 382, 415, 416, 417, 418, 419, 421, 423, 424, Q 6, 7, 9, 10, 11, 12, 27, 82, 96c, 117a, 162, 242; *šej* L 371, Q 5, 90, 94, 171, 175; *šēj* Q 33, 89; *šēj* L 372, 422; *šē* Q 3, 4, 71, 72, 80, 83, 84, 154, 158a, 161, 168a, 177; de volgende opgaven zijn meervoud: *skejā* P 197, 223, Q 164; *skējā* P 222; *skēā* P 182, 214, 219; *sxejā* P 118, 118a, 119, Q 73, 78; *sxej.n* L 312, 354; *sxejā* L 163, 163a, 164, 165, 266, 288, 288c, 289, 295, 314, 315, 316, 318a, P 120, 177, 184, 186, 187, 188, 192, 195, 220, Q 74, 152, 156, 159, 165; *sxejān* L 159a, 214, 268, 271, 288a; *sxej.an* L 356; *sxe^{rs}* P 213; *sxejā* K 278, L 244c; *sxējā* L 211, 414, P 54; *sxē.an* K 359; *sxēn* K 357, 360, L 355; *sxēj.an* K 358, L 286, 313; *sxējā* L 312, P 44; *sxējā* L 314; *sxējān* L 282; *sxēā* K 361, P 49, 50, 52, 53, 55, 57, 107a, 113, 115, 117, 173, 174, 175, 176, 179, 180, 218, 224, Q 1; *sxēⁿ* P 56; *sxēn* P 51, Q 2; *sxēs* P 47; *sxē^o* P 46; *sxē^o* P 48; *sxēn* K 314, P 44, 45; *sxā.jān* K 318 (aantal: drie); *sxāān* K 353; *šejā* L 265; *šijā* Q 109, 117a; *šejā* L 270, 292a, 294, 295, 318b, 320a, 320c, 321, 322, 325, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 377, 381, 382, 386, 424, 426, 432, Q 14, 18, 19b, 20, 21, 32a, 39, 95, 97, 98, 99*, 101, 111, 112a, 113, 121, 157, 160, 166, 167, 168, 176a, 182, 193, 198b, 203a, 209, 211, 240, 252; *šej.ā* L 317, 319, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 366, 367, 368, 369, 370, 372, 415, 419, 421, 422, Q 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 79a, 88, 242; *š'ejā* Q 96c, 119; *šejān* L 318, 322a, 383, 387, 429, 429a, Q 19a, 22, 94b, 96d, 197, 204a; *šej.jān* L 420; *šejā* Q 153, 179, 203a; *šej.ā* L 290, 371, Q 86, 87, 90, 94, 171, 172, 175, 178; *šējā* Q 4, 33, 79, 197a; *šējān* Q 72; *šējā* L 368b, 416, 423, Q 93; *šējā* Q

91; *šē.ā* Q 3, 4, 75, 76, 77, 83 (+ daarop planken voor de bodem), 84, 155, 162, 163, 169, 181, 241; *šēn* Q 170; *šēs* Q 177; **karschei**: *karšēj* L 360; de volgende opgaven zijn meervoud: *karšej.ā* L 364; *keršejā* L 326; *keršēj.ā* L 290; **karrenscheien (mv.)**: *kerāšejā* L 384; **dwarschei**: *dwēsskej* P 227; *dwarsxē* P 175; **gestelschei**: *gāstelš'ej* Q 119, 204a; **geschei**: *gāsxej* L 269; **brakken (mv.)**: *brakā* Q 19b; **broek**: *brōk* Q 112a (tot steun van de berrie); **broek van de berrie**: *brōk [van de] bi^orā* Q 172; **warsbred**: *wēš.brēt* Q 248; **dwarsrichels**: *dwēšrexāls* Q 20.

2-2-4. TOOT (Kaart 19)

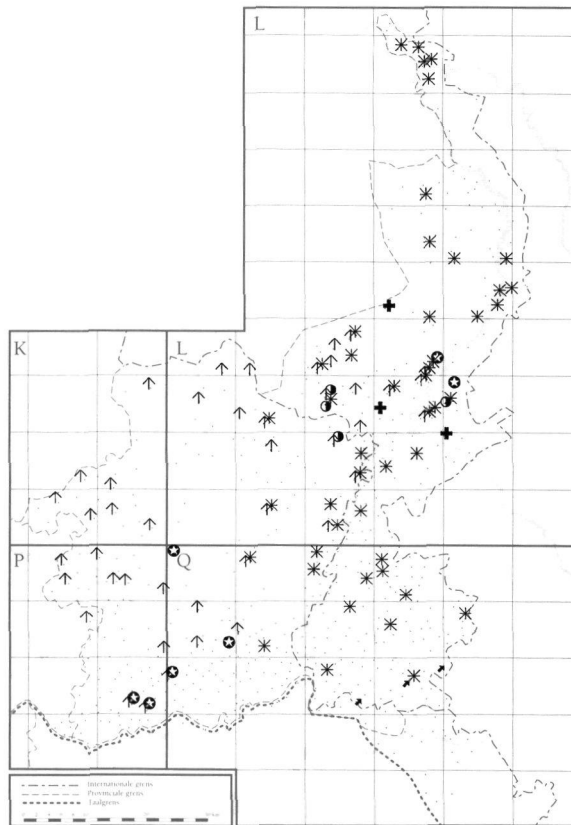
(N 17, 28 + 37a; N G, 59a; monogr.)

[Elk van de uitstekende delen van de berries (bij de hoogkar) of de bakbomen (bij de slagkar) achter aan de kar. De opgaven van de woordtypen **tomp**, **stoot** en **stots** zonder meervoudsuitgang zijn als meervoudig geïnterpreteerd wegens hun palataal vocalisme. Het is echter mogelijk dat het hier om enkelvoudige opgaven gaat, maar door het ontbreken van duidelijke tegenopgaven, is dat nauwelijks te achterhalen. Met het woordtype **staart** wordt het geheel aangeduid, in tegenstelling tot de andere woordtypen, waarmee elk deel afzonderlijk wordt benoemd.]

tomp: *tomp* L 270, 290, 294, 322, 324, Q 32a; de volgende opgaven zijn meervoud: *tōmp* L 211, 266, 270, 271, 288a, 290, 294, 295, 317, 324, Q 9; *tōmp* L 269; *tōmp* L 163, 163a, 164, 165, 318b, 416; *tōmp* L 159a; *tompā* L 288c, 289, 381, 382, 423, 426, Q 19a, 93, 97, 119; *tōmpā* Q 193; *tumpā* L 322a, 420, Q 7, 39; *tōmpā* L 329, 330, 332, 371, 372, Q 22, 111, 119, 204a; **kartomp**: *karto.mp* L 244c; de volgende opgaven zijn meervoud: *kartō.mp* L 244c; *kā^ortōmp* L 268; *ker-* L 270; *kartōmpā* Q 4; **achtertommen (mv.)**: *axtartōmp* L 270; *axtartompā* L 289; **braktommen (mv.)**: *braktōmpā* L 268; **toten (mv.)**: *tōtān* L 265; *tu.tā* L 383; **slagtoten (mv.)**: *slāxtutā* L 326; **top**: *tup* Q 1; de volgende opgaven zijn meervoud: *tōp* P 186, 197; *tup* Q 156; *tupā* L 294, Q 1; *tubā* L 331, 331b; **kartoppen (mv.)**: *kārtubā* Q 77; **stoten (mv.)**: *stjūt* L 318b; *štōt* L 332; *stū^otā* L 369; *stjūtā* L 318, 318b; **stots**: *štuts* Q 197, 204a; de volgende opgave is meervoud: *štuts* Q 211; **stoppen (mv.)**: *stupā* L 320c, 372; **tromp**: *trōmp* Q 209; de volgende opgaven zijn meervoud: *trōmpā* Q 98, 209; **staart**: *stert* K 278, 358, 361, L 286, 288, 288a, 289, 289b, 318b, 320a, 321, 322, 322a, 422; *stert* L 324; *stet* K 314, 318, 357, 358, P 44, 48, 51; *stērt* L 369; *start* L 282, 314, 316, 317, 360, 368b, 372 (mv. *stert*), 416; *stat* P 54, 55, 107a, 186, 197, Q 2, 71, 78 (mv. *stert*), 79a, 83, 156; *stārt* L 422, Q 2; de volgende opgaven zijn meervoud: *stertān* K 278, 358; *stertā* L 288, 289, 289b; *stetā* K 353; **karstaart**: *kerstert* L 318b, 321; *kērstet* Q 78; *kerstat*

Kaart 19: TOOT

- ↑ staart + sst
- * tomp + sst
- ⊙ top + sst
- stoot
- stots
- ✦ toot + sst

P 54; *kārstart* Q 4; **karrenstaart**: *karstart* Q 7; **staartje van de ber(ri)g**: *štētšā vanā bōrx* L 330; **achterste**: *ęxtarstā* Q 96d; *ętastā* Q 209; **achter-eind**: *ęxtaręnt* L 163, 163a; **letste**: *lęstā* Q 83; **achterkramp**: Q 117a.

2-2-6. TREKSCHEI (Kaart 20)

(N 17, 25a; N G, 58b; JG 1a; JG 1b)

[De eerste van de verbindingsscheien tussen de berries. Aan de uitstekende delen van deze schei werden vaak de trekkettingen of de strengen vastgemaakt met behulp van platte, gebogen ijzers. Zie ook het lemma UITSTEKENDE DELEN VAN DE TREKSCHEI pag. 43 en het lemma STRENGEN in WLD I.10, pag. 35. Zowel het feit dat er opgaven in het meervoud voorkomen als de opmerking van de correspondent uit Q 111 wijzen erop dat ook de tweede schei als trekschei gebruikt kan worden: "het vastmaken van de strengen is hier gebruikelijk aan het tweede balkje indien licht geladen, anders aan het eerste balkje".

Opmerking bij de kaart: er zijn vier benamingen die op het eerste zicht samenstellingen zijn van

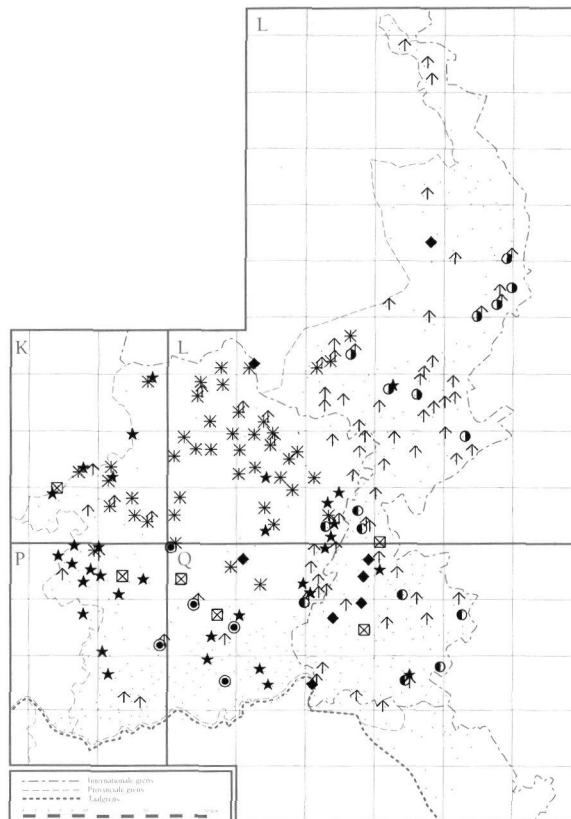
de plaatselijke benaming voor *streng* (**hacht**, **kling**, **klink** en **trek**). De verspreiding van **trekschei** stemt echter hoegenaamd niet overeen met de verspreiding van **trek** voor *streng*, wat doet besluiten dat het hier om een samenstelling met de stam van het werkwoord *trekken* gaat (vgl. hiervoor kaart 16 op pag. 36 van WLD I.10). Zie afbeelding 22.]

schei: *sxej* P 57; *sxej* K 317a; *sxej* K 278; *sxej*^o P 107a; *sxāj* K 314, 318, 353; *sxē* P 50, 51, 52, 58; *sxē*. P 53; *sxē*₁. P 46; *sxē* P 44, 45; *sxē*^o P 176a, 178; *šej* L 366, 419, 420, 423, 424, Q 6, 10, 12, 32a, 204a; *š'ej* L 417; *šej* Q 174, 178 (om te doen kippen); *šē* Q 76, 154; *š'ē* Q 82; de volgende opgave is meervoud: *šejā* L 324; **karschei**: *karsxej* L 244c; *kēr*–L 286; *karšej* Q 19a, 21, 98, 99*, 198b; *kāršē* Q 4; **voorschei**: *vōrsxej* L 163, 163a; *vōrsxē* P 56; **voorsteschei**: *vērstā sxē* Q 2a; *vjōstā sxē* P 55; *vōstā sxāj* K 353; *vōrstā šej* Q 101; *vōštā* ~ Q 20; *vjōstā š'ē* Q 72; **eersteschei**: *vōstā sxēj* Q 1; *vjōstā* ~ Q 78; *vjōstā šej* Q 163; *vjōstā šej* Q 71; *vōrstā šē* Q 83; **hoefeschei**: *hōfsxē* Q 2; *hōfsēj* L 318b; *hōfsēj* L 371; **hachtschei**: *haxtsxej* L 289, 289b, 315, 316, 353, 354, 356, P 51; *ha.xt*–L 282, 312, 314; *hā.xt*–L 313;

Kaart 20: TREKSCH EI

- ★ schei
- ◆ karschei
- eerste schei
- ☒ voorste schei
- ↑ trekschei
- * hachtschei
- klingschei
- klinkschei

ha.uxt– L 288a; *hāxtsxēj* K 278; *haxsxaj* K 316; *haxtsxēj* K 358; *hāxt*– L 286; *hāxsxēj* Q 1; *haxtsxāj* K 314, 318; *haxtsxē* K 361, L 352, 414; *haxtsxē* K 359, 360, L 355, 413; *haxtsxē* L 355; *haxtsēj* L 317, 358, 363, 364, 367, 368b, 415, 416, 418; *hax*– L 359, 360, 361, 362, 365, 368, 421; *hakšēj* Q 5; *haxš'ē* Q 3; **hachtenschei**: *haxtāsxē* K 358; **trekschei**: *trekskej* P 186, 197; *treksxēj* L 159a, 266, 268, 269, 288, 288c, 316, Q 78; *trēk*– L 164, 165, 289, 289b; *trək*– P 51; *treksxēj* L 314; *treksxaj* K 315; *treksxēj* L 211; *treksxē* K 361; *treksxē* K 357; *trēk*– K 358, P 48; *trekšij* Q 117a; *trekšēj* L 265, 295, 318, 318b, 321, 322, 329, 330, 332, 377, 432, Q 18, 22, 97, 112a, 193, 198b; *trēk*– L 270, 294, 320c, 326, 331, 369, 370, 372, 381, 382, 383, 387, 422, Q 7, 9, 11, 13, 14, 19b, 71, 96c, 96d, 197, 209; *trək*– L 322a; *trēkšēj* L 290, 371; *trekšēj* Q 113, 204a; *trekšēj* L 360; *trēk*– L 317, 423, Q 33; *trēkšē* Q 77; de volgende opgaven zijn meervoud: *trekšējā* L 386, 429; *trēk*– L 331, 331b, Q 111; **tweede trekschei**: *twē^odā* *trekšēj* L 434; **klingschei**: *klejxēj* L 268, 271, 288c; *klejšēj* L 270, 295, 325; de volgende opgave is meervoud: *klejxējā* L 324; **klinkschei**: *klejksxēj* Q 39; *klejksēj* L

426, 429, Q 96c, 211; *klejksēj* L 422; **klingscheien (mv.)**: *klejāšējā* L 384; **klinkenschei**: *klejkaš'ej* Q 119; *klejkašēj* Q 204a; **brugschei**: *brøksxē* L 414; *brøksēj* Q 176a; *brøksēj* L 420; **brug**: *brøk* Q 77; **strontschei**: *stro.ntšēj* Q 11; **hoofdschei**: *hiitsxē* Q 2; **kopschei**: *koppšēj* Q 178; **klingsbalk**: *klejbal* L 373; **hond**: *hō.nt* P 58.

2-2-7. TREKHAAK

(N 17, 25a; JG 1b)

[Haak in de berries waaraan de strengen bevestigd worden wanneer deze strengen geen gebogen ijzer hebben.]

karhaak: *kār^hōk* Q 172; *kēr^hōk* P 197; **trekhaak**: *trēkhōk* Q 175; de volgende opgave is meervoud: *trēkhō.k* Q 156; **helphaak**: *hē.lāphōk* Q 175; **stelthaak**: *stē.lthōk* Q 175.

2-2-8. UITSTEKENDE DELEN VAN DE TREKSCH EI

(N 17, 25b; N G, 58c)

[De delen van de trekschei waaraan de strengen bevestigd worden.]

Afb. 22. Trekschei

Zie afbeelding 23.]

tompen: *tømp* L 211, 270 (enk. *tømp*), Q 21; *tømpə* L 384; **scheitoppen:** *sxēitømpə* L 268; **trektompen:** *trēktømp* L 270; **klingtampen:** *kleyktømpə* L 270; **slagtampen:** *slāxtømp* L 266; **braktampen:** *braktømpə* L 268; **handen:** *hān* Q 2; *hān* P 107a, Q 93; *han* Q 193; *hej* L 422; *hej* Q 112a; *hej* L 322a; de volgende opgave is enkelvoud: *hant* Q 111; **handhaaf (enk.):** *hantəf* Q 83; **ang (enk.):** *aj* Q 78; **pennen:** *penə* Q 111; de volgende opgave is enkelvoud: *pen* L 381; **pinnen voor de hachten:** *penə vø də haxtə* K 353; **klingspinnen:** *kleyppenə* L 320c; **toppen:** *topn* Q 71 (enk. *top*); *tøp* Q 156; **scheitoppen:** *sxāitøpə* K 314; **aanspannertoppen:** *ānspondərtøpə* Q 7; **klingspinnen:** *kleyktyf* L 270 (enk. *tup*); **oren:** *ūrə* L 270; **trekoren:** *trēkō²rə* Q 111; **koppen:** *køp* L 286; **scheikoppen:** *sxēikøp* Q 78; **klinkarmen:** *kleyk-erm* Q 204a; **tappen:** *tabə* K 357; **tappen/zapfen (d.):** *sapə* Q 20 (enk. *sap*); **knoppen:** *knubə* L 331; **brugijzer (enk.):** *brøk.ajzər* Q 176a; **hingelen:** *hejələ* Q 89; **lange scheien** *laj šejə* L 386; **doorgaande schei (enk.):** *dörgōndə šej* L 290 (geheel).

2-2-9. STRENGEN

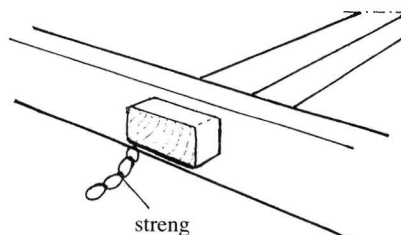
(N 17, 26; N 5A II, 59c; monogr.)

[Aanvulling van het lemma STRENGEN in WLD I.10, pag. 35: kettingen of touwen waarmee een

paard de kar of wagen trekt.

Zie afbeelding 28.3.]

strengen: *strejə* K 278, L 288a (touw), 289, 289b (idem), 294 (idem), 416, P 54, Q 77; *strējə* P 55; *strējə* P 107a; *strejə* K 361, P 44, 48, 51; *štrejə* L 331, 331b (leer of touwwerk), 332; **strengselen:** *štrejəsələ* Q 119 (leder); **hachten:** *haxtə* K 314, 318, 357, 358, L 265, 282, 288, 289, 289b, 314, 316, 317, 318, 318b, 355, 360, 368b, 414, 416, P 44, 51; *ha.uxtə* L 288a (ijzer); *hāxtə* K 278, 361, L 286; **trekken:** *trēkn* Q 71; *trēkə* P 213, Q 77, 78, 156, 162, 176a; *trēkə* Q 2, 79a; **trekker (enk.):** *trēkər* P 186, 197; **klinken:** *kleykə* L 270, 386, Q 1, 39, 99*, 101, 111, 112a, 113, 117a, 119 (ijzer), 196, 196a, 197, 204a, 211; *klējkə* Q 20, 96d, 193, 209; *klējnkə* Q 21, 33; *klējkə* L 429a, Q 88; *kleykə* Q 18, 19a, 22; **karklinken:** *karkleykə* Q 96c, 97, 98, 198b; *kār-* Q 94b, 204a; *kā²r-* L 268; *karklējkə* Q 203a; **klin-**

Afb. 23. Uitstekend deel van de trekschei

gen: *kļeṅa* L 265, 266, 268, 269, 270, 271, 288c, 290, 294 (kettingen met schalmen), 295, 299, 318b, 320a, 320c, 321, 322, 324, 325, 326, 329, 331, 331b (gemaakt van metaal), 332 (ijzeren schakels), 360, 371, 372, 373, 374, 377, 382, 384, 422, 432; *kļeṅa* L 369; *kļeṅa* L 420; **kar-klingen:** *karkļeṅa* L 214, 244c; *ker-* L 383; *ķer-* L 322a, 330; **karrenklingen:** *kerakļeṅa* L 387; **klings:** *kļeṅals* L 163, 163a, 211; **kettin-gen:** *ketenā* L 289, 426, Q 35a, 39, 117a; *ķetenā* L 422, Q 209; *kētenā* Q 7; *kø.tenā* L 360; **ket-tings:** *ketens* L 163, 163a; **trekkettingen:** *trekketenā* Q 9, 14; **karketting (enk.):** *karketen* L 164, 165; **karkettings:** *karketens* L 159a; **ket-telen:** *ķetala* Q 4, 83, 178; *ketala* Q 77; **karket-telen:** *kārketala* Q 83; **trekzeler:** *trek.zēlar* Q 4; **trekstel (enk.):** *trekstal* Q 93.

2-2-10. VOORSTRENGEN

(N 17, 27)

[Aanvulling van het lemma VOORSTRENGEN in WLD I.10, pag. 39: strengen waar het voorste van twee ingespannen paarden mee trekt en die aan de voorste schei of aan een haak in de berries van de kar of wagen zijn vastgemaakt.]

zeel (enk.): *zēl* Q 197; *zēl* Q 198b; *zēil* Q 98, 101, 193, 204a; **voorzelen:** *vyrzē.lā* Q 39; *vørzēilān* K 278, Q 7, 9; *vør-* Q 32a; *vyr-* L 372; *vørzēilā* L 420; *vērzilā* P 54, Q 2; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *vørzēl* Q 33, 77; *vūr-* Q 113, 117a; *ver-* Q 83; *vørzēil* Q 71; *vørzēil* L 325, Q 79a; *vør-* L 383, Q 96c; *vør-* L 288, 288c, 318, 330, 331, 331b, 369, 374, 377, 386, 426, 429, 432, Q 18, 20, 21, 96d, 97, 112a; *vør-* Q 176a; *vyrzē-* Q 111; *vūr-* L 360; *virzēil* L 416; *vørzēil* Q 203a; *vørzēil* L 282, 286, 314; **voorzeler:** *vørzēlar* Q 71; *vūrzēil.dār* Q 111; *vürsēlar* Q 4; **trekzelen:** *trek.zēla* Q 112a; *trek.zēlan* Q 35a; *trek.zēilā* L 214, 316, 373, Q 162; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *trek.zēl* Q 93, 94b, 117a, 178, 204a; *trek.zēil* L 271, Q 97, 99*; *trøk.zēil* L 422; **trekzeler:** *trek.zēilār* L 317; **kar-zeel (enk.):** *karzēl* Q 198b, 203a; **boomzeel (enk.):** *bōmzēl* Q 209; *bōumzēil* L 288c; **voorspanzeel (enk.):** *vørspanzēil* L 326; **strengen:** *streṅa* K 278; *streṅa* K 358; **strengels:** *streṅals* L 372; **voorstreng:** *vørstreṅa* L 269; *vør-* K 278; *vēr-* P 54; *vørstreṅa* P 48; *vør-* P 44, 51; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *vørstreṅ* L 163, 163a; *vūr-* L 368b; *vørstreṅ* L 330; **haamsel-streng (enk.):** *hōmsəlstreṅ* Q 96d; **staarten:** *stet* Q 78, 156; **voortrekken:** *vørtrekā* Q 162; **voortrekker:** *ve#rtrekār* P 186, 197; **stroppen:** *strōpā* K 361, L 317; *strōpā* L 271, 321, 372; *strōpā* L 317; *strēpā* L 416; *strōp* L 288a, 289, 289b, 318b, 320c; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *strōp* L 288a, 318b; **voorstroppen:** *vørstrōp* L 331; **voorspanstroppen:** *vørspanstrōpā* L 295; **voorhachten:** *vørhaxtā* K

318, 357, 358, L 318b, 414; *vør-* K 278, 314, 361; *vūr-* L 289; **voorspan:** *vørspan* P 55; de volgende opgave is meervoud: *vørspanārs* L 322; **voorklinken:** *vørkļeṅkā* Q 22; *vørkļeṅkā* L 429a; **voorspansklinken:** *vørspanskļeṅkā* L 268; **voortrekklinken:** *vørtrekļeṅkā* L 270; **zeelklinken:** *zēklēṅkā* Q 209; **haamklinken:** *hōmklēṅkā* Q 96d; **klingen:** *kļeṅa* L 324, 382; **voorklingen:** *vørkļeṅa* L 322a; *vør-* L 295, 382, 384; **voorspanskingen:** *vørspan.kļeṅa* L 371; **karrenklingen:** *kerakļeṅa* L 387; **voorspanket-tingen:** *vørspan.ketenā* L 270; **voorspanket-tings:** *vørspan.ketens* L 159a; **voorspankettin-gen:** *vørspansketenā* L 268; de volgende opgave is enkelvoud: *vørspansketen* L 211, 244c; *vørspan-* L 270; **trekkettingen:** *trekketenā* Q 14; de volgende opgave is enkelvoud: *trekketen* L 164, 165; **voorkettingen:** *vørketenā* L 422; **zeelkettingen:** *zēketenā* Q 211; **stropkettin-g (enk.):** *stropketen* L 265; **voorschachten:** *vyršaxtā* Q 119; **voorstangen:** *vērstaṅa* Q 1.

2-2-11. STRENGHAKEN AAN DE BERRIES

(N 17, 40 + 99; JG 1a; monogr.)

[De twee haken aan de voorkant van de kar waarmee de kettingen van het achterhaam aan de berries bevestigd werden. Deze kettingen dienden om het paard de kar achteruit te laten duwen. Vergelijk het lemma STRENGHAKEN (haken die de strengen met het haam of het borsttuig verbinden) in WLD I.10, pag. 37.]

haak (enk.): *h'ōk* L 418; **haken van de achterhaam:** *hēk .vanā axterhām* L 416; *hēk [van den] axtarhōm* Q 5; *hek [van den] ~ Q 3*; *h'ōk [van den] ~ L 414, Q 1*; *h'ōk [van den] āxtarhām* Q 2a; *h'ōk [van de] ā.tār'h'ōm* Q 72; **haken voor de achterhaam:** *hēk .vir dān axterhām* L 417; **achterhaamhaken:** *axtarhōmhō'ā* K 314; *ā.tār'h'ōm h'ōk* Q 82; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *ā.xtarhā.mh'ōk* Q 71; *ā.tār'h'ōm-* Q 82; *ā.tār'h'ōm h'ōk* Q 83; **trekhaken:** *trekhō'ā* K 314; **lichthaken:** *lexthōk* L 289; **noodhaak (enk.):** *nōthōk* L 331, 331b; **helphaak (enk.):** *hēlp'h'ōk* Q 83; **ogen:** *u'gā* P 48; **oren:** *ō'rā* Q 32a; **schachten:** *šaxtā* L 322 (achterste stuk van de kling, waarmee deze aan de trekschei vastzit); **klotsen:** *klōtsā* Q 2 (om te trekken, vast te maken: er zijn twee gaten in een knoop aan de bovenkant).

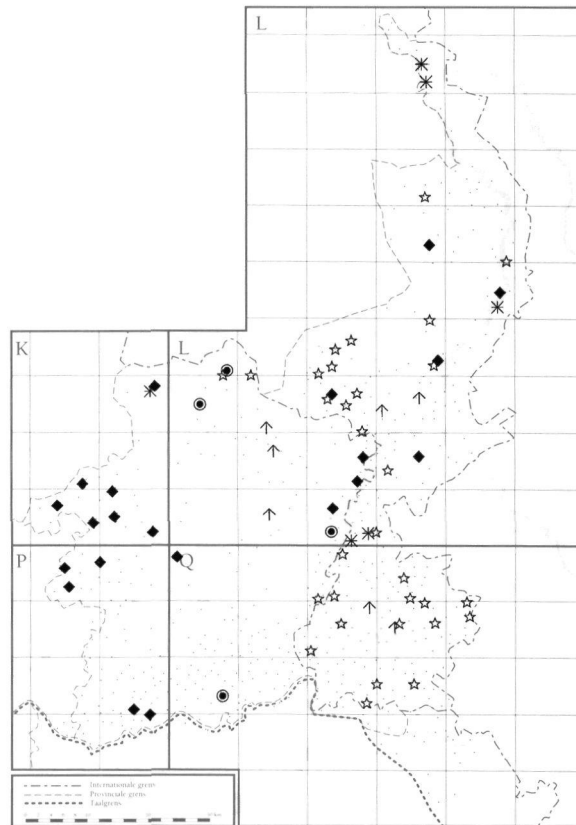
2-2-12. DRAAGBALKEN (Kaart 21 en 22)

(N 17, 17; N G, 56a; JG 1d)

[De twee balken waarop de zijanten van de bak van de slagkar rusten. Bij de hoogkar vormen de berries deze draagbalken, vandaar dat ze bij dit type kar geen aparte benaming krijgen. Bij de slagkar zijn de berries aan de draagbalken bevestigd door middel van een *berriespil*, waardoor de

Kaart 21: DRAAGBALKEN

- ◆ sleger
- brakslager
- ☆ brak
- ↑ sst met boom
- * balk

bak kan kippen, terwijl de berries horizontaal blijven. Zie ook het lemma BERRIESPIL, pag. 46. Het woordtype **brak** kan zowel “draagbalk” als “karbak” betekenen (zie ook het lemma BAK, pag. 35). Op kaart 22 is de verspreiding van beide betekenissen te zien.

Zie afbeelding 9.1 en 20.1.]

slegers: *slēgārs* K 314, 318, 353, 358, L 244c, 318b, 371, P 44, 51, Q 1; *slēgārs* L 294; *slēigārs* K 361; *slēigārs* P 186, 197; *slēgārs* K 357, L 382, 420, P 48; *slēgārs* K 278, L 269; *sligārs* L 372; **brakslagers:** *brakslāgārs* L 282, 422; **brakslagen:** *brākslēx* L 314; *brōkslōgā* Q 162; **brakken:** *brakān* L 211, Q 197; *brakā* L 268, 286, 288, 288a, 290, 294, 318b, 320a, 320c, 321, 381, 434, Q 12, 14, 18, 19b, 33, 39, 99*, 111, 112a, 113, 117a, 203a, 204a; *braqā* Q 95, 119; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *brak* L 282, 289b; **karbrakken:** *kerbrakā* L 289, 294 (enk. *kerbrak*); **balken:** L 429a; *balakā* L 164, 165 (nooit apart genoemd); *balāʔā* K 278; **draagbalken:** *drāgbelāk* L 270; **scheibalken:** *šēibelʔk* L 429; **brakbomen:** *brak.bōim* L 317; *brak.bēim* L 360, 416; **slagbomen:** *slāx.bōim* L 326; *slāx.bēm* Q 98; **onderboom (enk.):** *oņārbōum* Q 111; **stelbo-**

men: *štelbōim* L 325; **brakstukken:** *brakstokā* L 369; **brakhouter:** *brakhoutā* Q 97; **slaghouter:** *slāxhōtā* Q 4.

2-2-13. SPIL VAN DE BERRIES

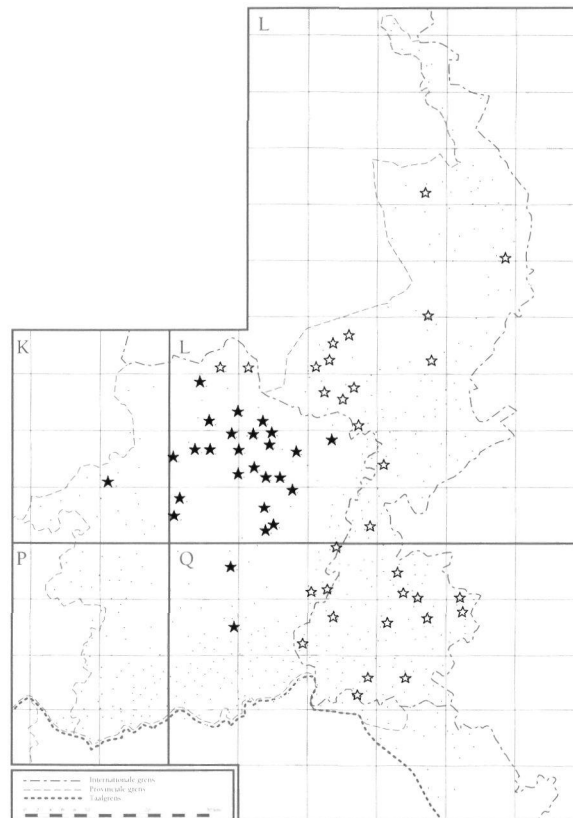
(N 17, 18; N G, 56c)

[IJzeren spil waarmee de berries van de slagkar aan de draagbomen onder de bak bevestigd zijn. Zie afbeelding 20.3.]

spil: *spel* K 278, 314, 353, L 265, 282, 314; *spel* P 51, 55; *spil* L 159a, 163, 163a, 268; *špil* L 270; **karspil:** *karspel* L 244c; *karspil* L 211; **kipspil:** *kepspel* L 422; *kipspil* L 268; **draaispil:** *drejšpil* L 270; **slagspil:** *slāxšpil* L 270; **berriespil:** *bōrispel* K 278; **pin:** *penā* L 331, 384; *pen* K 278, L 318b, 320a, 322, 330, Q 39, 162, 197; *peñ* L 369, P 55, Q 4, 198b; **karpin:** *ķerpen* L 324; **slagpin:** *šlāxpen* Q 111; **bergpin:** *bōrpxen* L 332; **bout:** *boūt* L 289, Q 14, 20; *bōʔāt* P 48, 54; *bōʔt* L 420, Q 1; *bōt* K 318, P 44; *bot* Q 156 (mv. *bodā*); *buāt* Q 78; de volgende opgave is meervoud: *bōt* Q 33; **karbout:** *kārbōʔt* Q 96d; **karrenbout:** *karābōūt* Q 32a; **brakkenbout:** *brakābōūt* L 434; **gestelbout:** *gāštēlbōūt* Q 111; **slagbout:**

Kaart 22; BRAK (*betekeniskaart*)

- ★ brak: bak (2.1.27)
☆ brak: draagbalk (2.2.12)

slāx-boūt L 381; **draaibout:** *drejibout* L 383; **karnagel:** *karnāgəl* L 416; *kār-* Q 204a; *kērnōgəl* K 257; **gestelnagel:** *gəštelnāgəl* Q 204a; **berriena-gel:** *bērināgəl* K 358; **rennagel:** *rennāl* Q 119; **pegel:** *pēgəl* L 416; *pīgəl* Q 77, 176a; *pīgəla* Q 93; *pēl* L 289; **piel:** *pīl* L 290, Q 162; **ijzer:** *aizər* Q 176a; **slagijzeren (mv.):** *slāx-izərə* Q 7; **stang:** *stan* L 288c, Q 9; **draaistang:** *drejistan* L 382; **gestelhout:** *gəštəlhoūt* Q 111; **degen:** *dēgə* Q 101; *dēgə* Q 117a; **staaf:** *štāf* Q 193; **ijzeren staaf:** *izərə stāf* L 316, 317; **berriepriem:** *bōriprēm* L 322a.

2-2-14. SLAGSCHEI

(N 17, 19; N G, 56d)

[De verbindingsschei(en) waarop de neergeslagen bak van de slagkar rust.

Zie afbeelding 20.4.]

schei: *sxāi* K 353; *sxej* L 159a, 214, 244c, 288a, 289b, Q 156; *sxēi* L 314; *sxē* K 357, 367, Q 2; *šej* L 265, 325, 383, Q 27, 32a, 94b, 198b; *šēi* L 368b, 372, 416, Q 79a, 178; *šē* Q 83; de volgende opgaven zijn meervoud: *sxēə* P 55; *šejə* L 381, Q 19b, 95, 96c, 101, 203a, 211; **slagschei:**

slōxskej P 186, 197; *slaxsxāi* K 318; *slaxsxej* L 163, 163a; *slāx-* L 268, 271, 289; *slōx-* Q 78; *slōx-* Q 156; *slaxsxej* L 282; *slaxsxēi* P 51; *slāxsxēi* P 54; *slaxsxē* K 358, L 355, P 44, 48, Q 1; *slaxsxē* Q 2; *šlāxsēi* L 290; *slaxšej* L 322a; *slāx-* L 318, 318b, 320c, 321, 326, 429a, Q 7, 18; *šlāx-* L 270, 295, 329, 330, 382, 426, 432, Q 14, 19a, 20, 21, 97, 98, 101, 111, 112a, 204a; *slōx-* Q 96d, 176a; *slōx-* Q 193; *šlāxs'ej* Q 119; *slāxsēi* L 317, 360, 420, 422, 423, Q 9; *slōx-* Q 71; *slāxsēi* L 371; *šlāx-* Q 113; *slāxsē* Q 4; *šlāxši* Q 117a; **karschei:** *kērsxēi* Q 78; *kērsxē* L 414; **karscheien (mv.):** *kerəšejə* L 384; **draagschei:** *drāxsxej* L 289; *drāxsxēi* L 286; **houtschei:** *hō^htsxej* L 316; *hō^htsēi* L 317; **broekschei:** *brōksēj* Q 197; **stootschei:** *štōtsēj* L 331; **achterschei:** *axtəršej* Q 96d; **kipschei:** *kipšej* Q 22; **klapschei:** *klapšej* L 332; **brug:** *bryk* Q 93; **klep:** *klep* Q 93; **karhout:** *karho^hət* K 278.

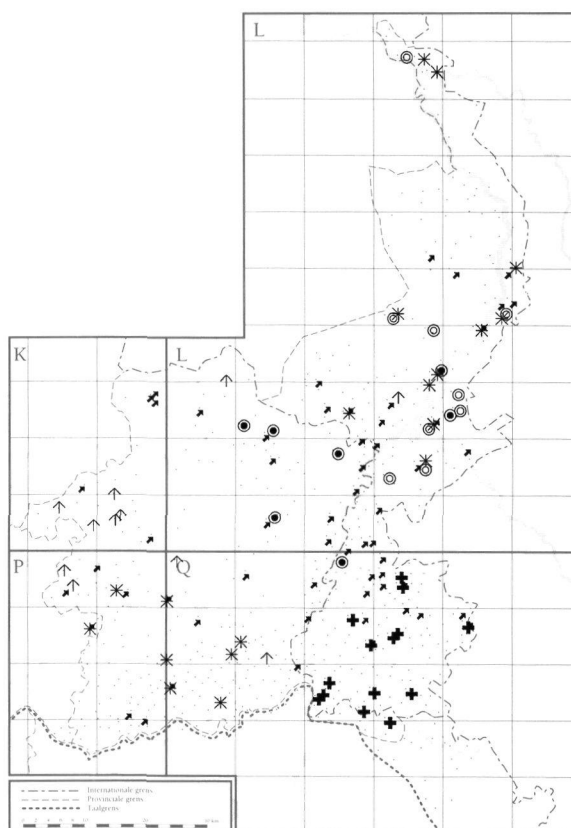
2-2-15. SLAGHOUT (Kaart 23)

(N 17, 20; N G, 56f)

[Het losse houten, soms draaibare balkje dat dient om de bak van de slagkar vast te zetten en

Kaart 23: SLAGHOUT

- ♣ hout + sst
- * schei + sst
- ↑ stok + sst
- ⊙ slot
- ⊙ sluiting
- ♣ degen/-l/-r

te voorkomen dat hij onverwacht kipt. Dit balkje moet weggenomen of -gedraaid worden eer men de bak kan doen kippen. Er zijn verschillende soorten vergrendelingen: 1. een balkje dat onder de berries door wordt geschoven in twee krammen die onderaan in de draagbomen van de bak zijn bevestigd, 2. een balkje dat in het midden doorboord is en onderaan in het midden van een van de voorste scheien van de karbak vastgemaakt is. Het kan onder de bak gedraaid worden en vastgezet in de twee haken onder aan de draagbomen van de bak. 3. een balkje dat boven de berries en de draagbomen op de schoot van de kar aangebracht is.

Zie afbeelding 20.5.]

hout: *hōt* L 324, L 429a (bij sommige karren werd een ketting gebruikt), Q 33; *hāt* K 278; **slaghout:** *slāxholt* L 244c, 268; *slēx-* L 269; *slāxhōt* L 266, 271, 289 (ouderwets), 295, 314, 318b, 320c, 321, 326, 374; *slāx-* L 329, 429, 432, Q 19a, 98, 101, 112a; *slāx.ōūt* L 420, 422; *slaxhōūt* L 317, 372; *slax.ōūt* L 371, 372; *slā²x.hōu²t* P 55; *slax.hōt* P 48; *slāx.ōt* Q 2; *slāxhō²t* Q 156; *slaxhōt* P 107a; *slāx-* P 51; *slāx-*

Q 39, 117a; *slōx-* Q 71; *slaxhot* K 361; *slōx-* P 186, 197; *slāxhōūt* L 360; *slaxhōjt* L 416; *slaxhōt* K 314; *slagāt* K 278; *slāxhōrs* Q 119; **stekhout:** *stēkhō²t* Q 96d; **steekhout:** *stēkhōūt* Q 94b, 96c; *stēkhōūt* Q 9 (mv. —*hōūtār*); *stēkhō.t* Q 188; **sluithout:** Q 21; *sluthōūt* L 384, Q 20; **sliehout:** *sl'ēthōūt* Q 32a; **kiphout:** *kephōūt* L 382; *kip-* Q 22; **draaihout:** *drēhōūt* L 434; **houwhout:** *hāūhāt* K 278; **stek:** *stēk* P 48; **sluistek:** *slōtstēk* K 358; *slōt-* P 44, Q 1; **scheistek:** *sxājstēk* K 318; **schuifstek:** *sxōfstēk* K 358; **slagstek:** *sloxstēk* Q 93; **sluistuk:** *slōtstōk* K 357; *slu²t-* L 282; *slōūt-* K 353; *slūstōk* L 324; **sluiting:** *slūteŋ* L 318b, 381, 382; *slū.teŋ* L 331, 331b; *sluteŋ* L 270, 330; *slūteŋ* L 290; *slyteŋ* L 159a; *slytēŋ* L 265; **schei:** *sxē¹* Q 156; *sxēj* P 107a, Q 78; *sxēj* P 54; *sxē* Q 2; *šēj* L 295; *šēj* Q 162; *šēj* L 368b; *šē* Q 83; *šāj* L 320c; **sluitschei:** *slu²tsxēj* L 268; *slutšēj* L 322a; *slōt-* L 265; *slut-* L 330; **slietschei:** *slītsēj* Q 13; **draaischei:** *drējšēj* L 270; **slagschei:** *slāxsēj* L 294; **draagschei:** *drāxsēj* L 382; **karschei:** *kāršē* Q 77; **houder-schei:** *hāltōrsxēj* L 163, 163a; **kipschei:** *kipšēj* L 270; **slot:** *slōt* L 316, 369; *slōt* L 294; *slōt* L 332,

Q 14; *slū²t* L 361; *slu²t* L 317; *slj²t* L 416; **degen**: *dēgə* Q 97 (werd vroeger wel eens gebruikt om ruzies uit te vechten), 99*, 113, 211; *dē²gə* Q 119, 193; *dēgə* Q 19b, 111, 198b, 209; *dē.gə* Q 33; *dē.x* Q 101; **degel**: *dēigəl* Q 111, 203a, 204a; *dīgəl* Q 198b; **kardegel**: *kārdēgəl* Q 204a; **deger**: *dēgər* Q 27; *dēgər* Q 197; **sabel**: *šəbəl* Q 178; **sluitboom**: *šlu.t.baum* L 383; *slj²t.bōm* L 211; **sluitwerk**: *šlūtwerk* L 383 (recenter, van ijzer); **slotbalk**: *šlōt.balk* L 331; **scheilat**: *sxeilat* Q 78; **kipkeper**: Q 7; **kramp**: *kramp* L 318.

2-2-16. KRAM

(N 17, 21; N G, 56g)

[Oog, haak of kram waarin het slaghout gestoken werd om het vast te zetten.]

kram: *kram* Q 4, 101, 113; de volgende opgaven zijn meervoud: *kramə* K 278, 314, 318, L 269, 312, P 48, 54, 107a, Q 1, 4, 178; *krəm* L 318b, Q 22, 98; **kramp**: *kramp* K 357, L 318b, Q 98; **degenkrammen** (mv.): *dējəgəkrāmə* Q 119; **degelkrammen** (mv.): *dējəgəlkrāmə* Q 204a; **sluitkrammen** (mv.): *slōtkramə* K 358; **stekkrammen** (mv.): *stēkkramə* P 48; **klam**: *klam* L 432; de volgende opgaven zijn meervoud: *klamə* L 416, 432, Q 9; *klamərs* L 369, 371; *klēm* Q 77; **degelklammen** (mv.): *dējəgəlklāmə* Q 111; **degelsklammen** (mv.): *dēgəlsklāmə* Q 204a; **haak**: *hək* L 211, Q 117a; de volgende opgaven zijn meervoud: *hək* L 159a, 266; *hək.k* Q 117a; **sluithaak**: *slūthək* L 382; *slūt-* L 270, Q 20; de volgende opgaven zijn meervoud: *šlū.thək* L 270; *šlōthək* L 331; *slōuathəkə* K 353; **degelhaak**: *dēgəlhək* Q 204a; **stelthaak**: *stēl²hək* L 322; **oog**: Q 113; de volgende opgaven zijn meervoud: *ōyūgə* L 372; *ōgən* L 163, 163a; *ōgə* Q 211; *ūgə* L 244c, P 51, Q 21; **ijzeren oog**: *izər ōyūx* L 422; **boutogen** (mv.): *bōyūyūgə* L 289; **sluitogen** (mv.): *šlūtōyūgə* L 384; **oren** (mv.): *ō²rə* Q 32a; *ūrə* Q 33; *ūr²rə* Q 39; **ijzeren oren** (mv.): *izərə ōərə* L 429a; **degenoren** (mv.): *dēgəō²rə* Q 111; **slot**: *šlōt* L 382, 386, 387; *slūt* L 368b; *slū²t* L 317; **kennef**: *kənəf* L 268, P 55; *kənəf* Q 71; **beugel**: Q 112a; *bygəl* Q 77; *bēgəl* L 360; **degenijzer**: *dēgəizər* Q 99* (mv. — *izərš*); **sluiting**: *slutenj* L 322a; **klauwen** (mv.): *klōyə* Q 156; **bascule** (fr.): *bəskyl* Q 96d.

2-2-17. HOUTRONG (Kaart 24)

(N 17, 7a-b + 40 + add; JG 1b; JG 1c; JG 1d; JG 2c)

[Constructie die vooraan op de hoogkar geplaatst werd wanneer men hout wilde vervoeren. De houtrong bestaat uit een rongblok, twee rongstokken en een raam. De twee rongstokken bevinden zich aan weerszijden van het rongblok; het rechthoekige of trapeziumvormige raam staat

in het midden op het rongblok. Dit raam beschermt het paard tegen de druk van de lading, terwijl de rongen de lading op haar plaats houden.

Hoewel bij heel wat opgaven een betekenis-aanduiding gegeven wordt, is het vaak onduidelijk of twijfelachtig wat er precies bedoeld wordt, omdat sommige woordtypen zowel als benaming voor “houtrong in zijn geheel” als voor “rongblok” en “raam” voorkomen. Toch is hier gekozen voor een vierdeling van het lemma: de opgaven waarbij geen betekenisindicatie gegeven werd, zijn vooraan geplaatst; de opgaven waarbij die indicatie er wel was, zijn naargelang de betekenis ondergebracht onder A. *de houtrong in zijn geheel*, B. *het rongblok* of C. *het raam*.

Op kaart 24 zijn alleen de metaforische benamingen opgenomen, omdat zij elkaar zonder lacunes geografisch aanvullen en omdat de andere benamingen minder specifiek zijn en ook als benamingen van het rongblok en de rongen werden opgegeven.

Zie afbeelding 24.]

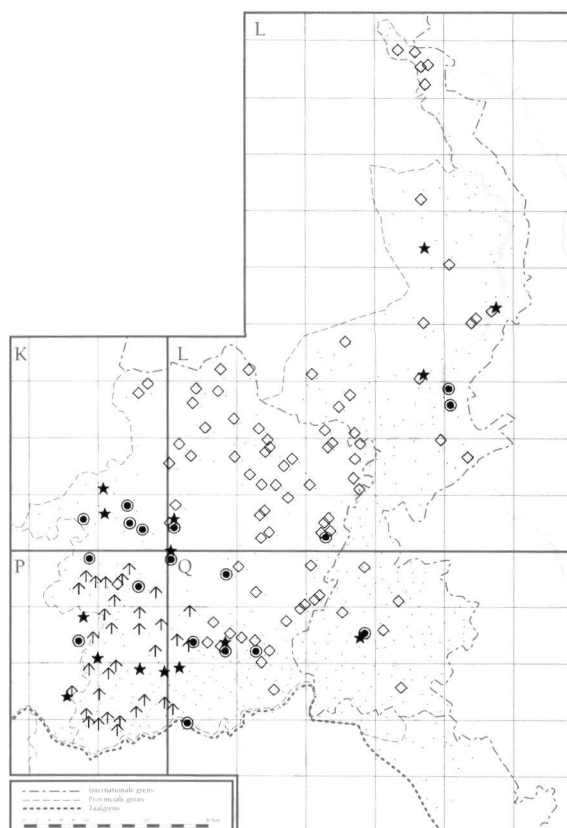
romblok: *rōmblok* K 358; *rum-* P 44; **ronblok**: *ronblok* L 355; *rōnblok* K 314; **schemelblok**: *šēməlblok* Q 75, 82; **schansenblok**: *šənsənblok* Q 7; **bok**: *bok* L 352, Q 72; *bok* L 369, 416; **houtbok**: *hōyt.bok* Q 8; *hōyt.buk* L 288a; **schemer**: *šēmər* L 332; **houtschamel**: *hōytšəməl* L 422, 423; **schamer**: *šəmbər* L 420; **houtschamer**: *hōytsxambər* Q 7; **mannetje**: *menəkə* K 358, 359, 360, 361.

A. de volgende opgaven zijn benamingen voor de houtrong in zijn geheel: **rongblok**: *rōnblok* K 314; **romblok**: *rom-* P 46; *rum-* P 45, 47 (mv. — *bløkə*); **voorstel schemelblok**: *vjōstə šēməlblok* Q 77; **houtblok**: *hōyt.blok* Q 87; **bok**: *bok* Q 83, 84, 94; *bok* L 361, 362, 365, 415, 421, Q 90, 171, 179 (kruisvorm, laatste plaats); *boək* L 418; **houten bok**: *hō.tə bok* Q 175; **houtbok**: *hōyt.bok* Q 96c; *ōy.t-* Q 13; *hōyt.bok* L 317, 369; *hōy².t-* L 359, 360, 366, 367, 368, 417; *hō.t-* Q 5; *hāt-* K 278; **schemels** (mv.): *šēməls* L 294; **houtschamel**: *ōy.tšəməl* L 424 (mv. — *šəmələ*); **hond**: *hō.nt* P 55, 56, 58, 118a, 119, 177a, Q 2, 78; *hōnt* P 179, 224, Q 71; *hō.nt* P 52, 53; *hont* P 174; *ont* P 176; *hō.nt* P 118, 120, 177, 220, 223, Q 73, 74, 164 (de disselboom steekt erin), 166; *hō.nt* P 197, Q 79a; de volgende opgave is meervoud: *hōn* P 192, 195, Q 159; **hondje**: *hōntšə* P 218, 219; de volgende opgave is meervoud: *hōntšəs* P 182; **mannetje**: *menəkə* K 360, L 414, P 57 (de blok zelf is een romblok), 113, Q 3, 240; **karhout**: *kārhō.t* Q 174.

B. de volgende opgaven zijn benamingen voor het rongblok: **blok**: *blok* L 324, Q 209; *bløk* L 282, P 107a; *bløk* K 278; **rongblok**: *rōnblok* K 318, Q 78; *rōy-* K 358, L 286, 316, 372, Q 101, 111; *rōnk-* L 360; *rōy-* L 317, 422; *ruy-* P 48; *rōnblok* Q 1; **romblok**: *rōmblok* K 358, 361, P 51

Kaart 24: HOUTRONG
(metaforische benamingen)

- ◇ bok
- ★ ezel
- ↑ hond
- mannetje

(er staat een “menneke” op); *rom-* L 354, 414, Q 71; *rōm-* Q 4; *rum-* Q 2 (mv. *-blək*), 83; *rom-blok* P 54; **ronblok**: *rōnblək* L 413; *run-* K 357; **schemelblok**: *sxēmāblək* Q 79a; *sximāl-* Q 88; *šēmāl-* Q 20, 21, 76, 83, 93, 162; **schemelsblok**: *šēmālsblok* Q 33; *šēmāls-* Q 19a; **schemerblok**: *šimārblək* Q 99*; *šēmārblok* L 384, Q 32a; de volgende opgaven zijn meervoud: *šēmārblək* Q 101; *šimārblək* Q 96d; **schemersblok**: *šimārsblək* Q 96c; **schamelblok**: *šāmāblək* L 372; *šqmāl-* Q 204a; *šqmālblok* L 432 (mv. *-blək*); **schamerblok met ring**: *šqmārblək mēt reŋk* L 419; **houtblok**: *hōūt.blək* Q 7, 9; *hōūāt-* P 55; *hāt-* K 278; **kramblok**: *kramblək* Q 1; **bok**: *bək* L 314, 316, 353, 370, 371, 416, Q 77; *bok* L 321, 322a, Q 39, 204a; *buk* L 270; **hout-bok**: *hōūt.bək* L 282, 286, Q 88; *hōlt.bok* L 163, 163a; *hōūt.*– L 313 (middelste rongblok werd in de winter gebruikt om hout te vervoeren), 320a; *qūt-* L 422; *hōts-* Q 121; **schemel**: *sxēmāl* L 268 (om te voorkomen dat het hout het paard raakt), 271, 295; *sxi²māl* L 289; *šēmāl* L 270, 331, 331b; *šīmāl* L 318b; *šēmāl* Q 14; de volgende opgaven zijn meervoud: *šēmāls* L 331; *š²māls* L 318b; *šēmāla* L 386; **houtschemel**: *hōūtš²māl* L 290,

322; **schemer**: *šēmār* L 387; de volgende opgave is meervoud: *šēmārs* L 382; **voorsteschemer**: *vōrstā šēmār* L 383; **rong**: *roŋ* L 416; de volgende opgave is meervoud: *roŋa* L 368b; **ron**: *ron* Q 97; **rol**: *rōl* Q 77; **schraag**: L 421.

C. de volgende opgaven zijn benamingen voor het raam: **rongblok**: *rōŋblək* L 314; *roŋ-* L 353; de volgende opgave is meervoud: *rōŋblokān* L 268; **romblok**: *rōmblək* K 358, L 282; *rōām-* K 317a; **houtblok**: *hōūt.blək* L 316; *hōūt-* L 286, 314, 372; de volgende opgave is meervoud: *hōūtblək* Q 20; **rolblok**: *rōlblək* P 51; **bok**: *bək* K 278, L 266, 354, 413, 423, P 55, Q 13, 76, 96c, 111; *bok* L 289, 315, 360, 368b, 373, 414, 416, Q 21, 97; *buk* L 270, 290, 295; **houtbok**: *hōlt.bək* L 159a; *hōūt-* L 421; *hōūt-* L 372; *hōt-* Q 4; *holt.bok* L 164, 165, 211; *hōūt-* L 312, 319, 320c, 386; *hōūt.*– L 363; *hōt.*– L 416; *hōūt.buk* L 295, 383; *hōūt.bō²k* L 317; de volgende opgave is meervoud: *hōūt.bək* L 372; **schemerbok**: *šēmārbuk* L 384; **schemel**: *šīmāl* L 321; de volgende opgave is meervoud: *šēmāls* L 294; **houtschemel**: *hōūtšxēmāl* L 289b; de volgende opgave is meervoud: *hōūtš²māls* L 320a; **schemer**: L 370; *šimār* L 371; **houtschemer**: *qūtšqmār* L

Afb. 24. Houtrong
1. raam 2. rongblok

422; **ezel**: *ēzəl* K 318, 358, L 244c, 414, P 174, Q 101; *ē.zəl* Q 1, 152, 153; *ēzəl* Q 111; *Ēzəl* L 270, 322a; *ējzəl* P 107a; *ejzəl* P 176a; *ejʔ.zəl* P 187; *jēzəl* Q 77; **hond**: *hɔnt* P 117; *ho.nt* P 50; **hondje**: *hintʂə* P 54; **mannetje**: *mənəkə* K 361, Q 101; *mənəkə* K 357, L 422, P 51, Q 1, 77, 79a; *mənəkə* Q 93; *mən.kə* L 331, 331b; **rong**: *roŋ* Q 77; de volgende opgave is meervoud: *roŋə* Q 78; **rom**: *rum* Q 83; **ronnen (mv.)**: *rɔnən* Q 88, 101; **raam**: *rām* L 163, 163a, 289b, 324, Q 14, 32a; **houtraam**: *hoʊtrām* Q 7; **raamwerk**: *rāmwerək* Q 111; **hout**: *oʊt* Q 2; **houten Nel**: *hoʊtənel* Q 7; **paardje**: *pijʂə* Q 2; **koning**: *kɔnəŋ* L 322.

2-2-18. RONGEN (Kaart 25)

(N 17, 12c + 31 + 44g + add.; N G, 60d; JG 1a; JG 1b; JG 2b; JG 2c; Lu 4, 3a)

[Twee tot acht houten of ijzeren spijlen die op de kar of wagen staan ter versteviging en/of ondersteuning van de zijwand (zowel zijplank als -ladder). De rongen zitten bij de wagen en de hoogkar met ladders in de rongblokken, terwijl ze bij de stortkar door middel van rongkrammen bevestigd zijn aan de onderzijde van de draagbalken van de karbak.

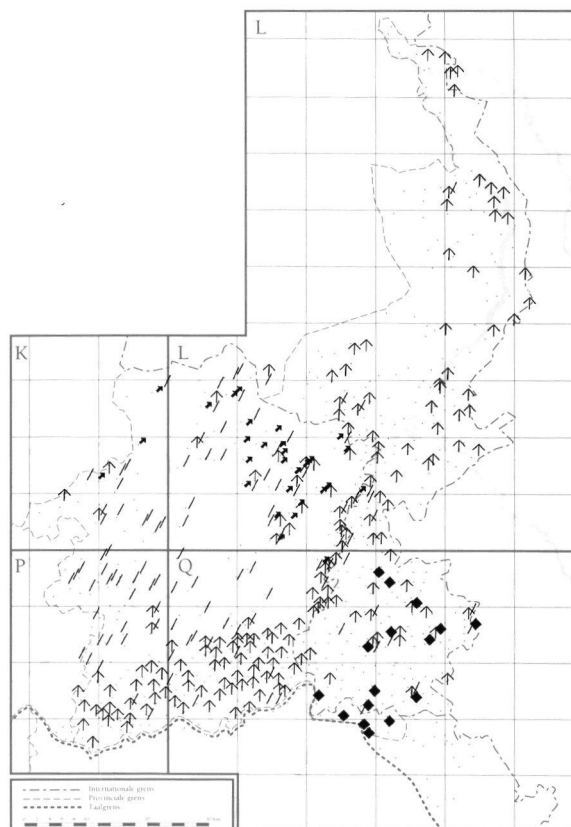
Zie afbeelding 18.1 en 25.1.]

rongen: *roŋə* L 163, 163a, 214 (enk. *roŋ*), 214a (enk. *roŋ*), 215 (enk. *roŋ*), 217 (enk. *roŋ*), 245b

(enk. *roŋ*), 246a (enk. *roŋ*), 266, 268, 270, 286, 288, 288a, 289, 289b, 290, 295, 314, 318, 318b, 319, 321, 322a, 353, 360, 361, 362, 364, 367, 370, 371 (enk. *roŋ*), 372, 373, 377, 381, 382, 415a, 416, 417, 418, 419, 422, 426, 432, 434, P 188, 192, 195, Q 18, 19a, 39, 76, 79a, 81, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 94, 94b, 96c, 98, 101, 111, 112a, 119, 157, 162, 163, 166, 168, 168a, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176a, 178; *rōŋə* L 210 (enk. *rōŋ*), 271, Q 113; *rɔŋə* L 159a, 211, 244c, 368, P 175, 179, 182, 183, 197, 214, 218, 219, 220, 223, 224, 227, Q 19b, 77, 78, 80, 93, 95, 117a, 152, 155, 158a, 160, 161, 164, 167, 177, 183, 211; *rɔŋə* L 369, P 187a, 197 (enk. *roŋə*); *rɔŋə* P 184, 186 (enk. *roŋə*); *rɔŋə* L 434; *ruŋə* K 315, 353, Q 83; **karrongen**: *karrɔŋə* L 163, 163a, 164, 165; *kaʔrroŋən* L 268; *kārroŋə* Q 154; de volgende opgave is enkelvoud: *kārroŋ* Q 96d; **schemelrongen**: *šēmālroŋə* Q 20; **schamelrongen**: *šq̄mālroŋən* L 420, 421, 422; **rommen**: *rɔmə* Q 77, 96d; *romə* Q 82, 83, 181; *rumən* P 120, 171, 176b; *rūmə* P 119; **ronnen**: *rɔnə* Q 101, 193, 204a; *rɔʔnə* P 187; *ronə* L 424, Q 6 (enk. *ron*), 9, 10, 11, 12, 13, 88, 96c, 97, 111, 179; *rɔnə* L 423; *runə* K 357, Q 159; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *rɔn* P 174, Q 101; **ronden**: *ronjə* L 294, 320a, 320c, 322, 325, 330, 382, 384, 429; *runjə* Q 33; **rontjes**: *rɔnʔəs* L 331, 331b, 332; *rɔnʔəs* L 383; **schamelron**: *šāmālroŋə* Q 9 (enk. *-rɔn*); *šq̄mālronən* Q 8; de

Kaart 25: RONG

- ↑ rong/ron/rom + sst
- / stek/stok/stuk/staak + sst
- kluppel + sst
- ◆ tromp

volgende opgaven zijn enkelvoud: *šauməlron* Q 6; *šǫmalron* Q 7; **schemelronnen**: *šǫmalrona* Q 10; **schemerronden**: *šēmərroñjə* L 384; **stekken**: *stekə* K 316, 358, L 423, P 115, 117; *stəkə* L 373, Q 156; *stēʔar* K 314; *stəkərs* L 416; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *stek* Q 174; *stək* Q 78; *stĕk* L 286; **rongstekken**: *ronstekən* K 361, L 362, Q 83; *ronstekə* L 420, 422, Q 1, 93; *ronj-* K 358, L 372, Q 98; *ruñ-* P 48; *ronjstekə* Q 119; *ronjk-* Q 197; *ronjstekə* Q 111; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *ronstek* L 313; *ruñ-* Q 2; *ronstek* L 286; *ronstĕk* L 282; **rongstekker**: *ronstekər* L 312, 364; *ronj-* L 315, 319, 353, 355, 359, 361, 365, 366, 367, 416, 417, 418, Q 78; **romstekken**: *romstekən* L 282, 313, 414, P 53, 55, 56, 57, 58, 118, 119, 120, Q 2a, 71, 72, 75; *rum-* P 50, Q 2; *rūʔm-* P 118b; *romstekə* P 54; *rōm-* Q 4; *rum-* Q 1, 78, 83; *romstēʔə* K 278; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *romstek* K 314, L 286, Q 74; *rum-* P 176; **romstekker**: *romstekər* K 360, 361, L 314, 352, 413, Q 3, 5; *romstekər* Q 71 (enk. — *stek*); **ronstekken**: *ronstekən* L 282, Q 9; *ronjstekə* Q 204a; **ronstekker**: *ronstekər* L 354, 414; **kramstekken**: *kramstekə* P 56, 57; *kramstekə* K 357, 358, P 51,

Q 4, 7; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *kramstek* L 414, Q 1, 3, 5; **kramstekker**: *kramstekər* L 312, 352; **klamstekken**: *klamstekən* Q 101; *klamstekə* K 278, L 318b, Q 9; *klamstēʔə* K 314; *klamstekə* Q 117a; **klamstekker**: *klamstekər* L 422; **klammelstekken**: *klamalstekə* Q 14; **schemelstekken**: *šimalstekə* Q 178; **schamelstekken**: *šǫmalstekə* L 426; **schamelstekker**: *sxǫmalstekər* L 419; **schamerstekken**: *šǫmərstekə* L 422; **grabstekken**: *grapstekə* Q 72, 73, 164a, 241; *grapstĕkə* Q 75; *grapstekə* Q 156; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *krapstek* Q 82; *grapstek* Q 78; **grabstekker**: *grapstekər* Q 71; **trompstek**: *trōmpstĕkə* Q 99*; de volgende opgave is enkelvoud: *trōmpstĕkə* Q 204a; **trompenstekken**: *trompəstĕkə* Q 204a; **ledderstekken**: *lĕdərstekə* Q 80; **leerstekken**: *lĭrstekən* L 286, P 55; *lĭrstekə* L 355, P 50; **spanstekken**: *spanstekə* P 46; **hoekstekken**: *hōkstekən* L 420; **steunstekken**: *stĕñstekə* P 107a; **scheistekken**: *sxejstĕkən* P 172; **rongstuk** (enk.): *raunstōk* P 186, 197; **romstuk** (enk.): *rōmstōk* P 52; **scheistukken**: *šejstōkə* Q 178; **stokken**: *stōkən* P 117; **rongstokken**: *ronjstōkən* L 360; **romstokken**: *romstōkə* K 318 (enk. —

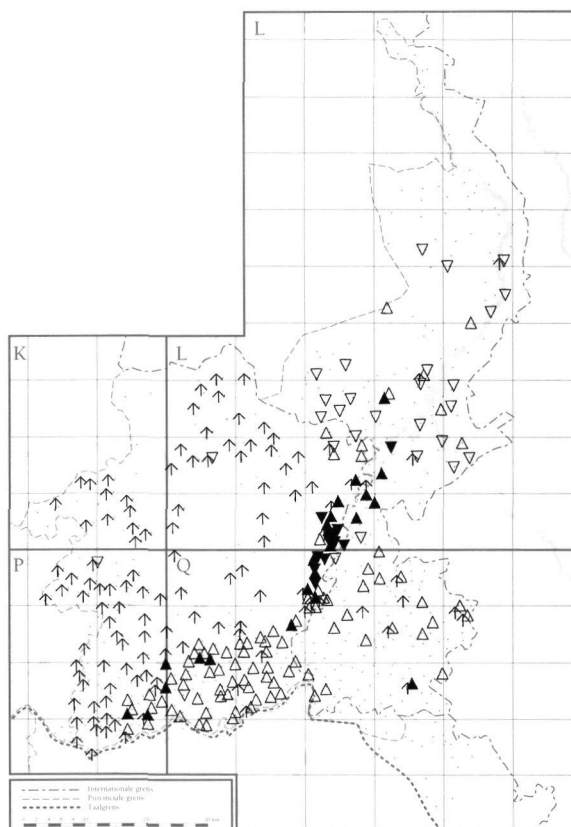
Afb. 25. Rongblok en rong
1. rong 2. rongblok

støk), 360, 361, P 53; *rum-* K 316; *romstokə* P 51, 57; de volgende opgave is enkelvoud: *rōjmstøk* Q 74; **ronstokken:** *runstøkə* K 357; **grabstokken:** *grapstøkən* Q 77; **staak:** *stēk* L 320c; de volgende opgave is enkelvoud: *stō.k* K 318; **rongstaken:** *ronstākən* L 316 (enk. — *stā.k*); **rongstāk.k L 282 (enk. — *stā.k*); **rongenstaak (enk.):** *rōnəstāk* L 210; **kramstaken:** *kramstākən* P 48; **zijstaken:** *z'ist'ēk* L 416; **kluppels:** *klōpəls* K 315; *klōpəls* L 372; **rongkluppels:** *ronklōpəls* L 313, 314, 316, 360 (enk. — *klōpəl*), 361, 415a; *ronklōpəls* L 316, 317, 360, 368; *ronklepəls* L 362, 367; *ruŋ-* L 418; *ronklepəls* L 356, 358 (enk. — *klepəl*), 359, 360, 361 (enk. — *klepəl*), 362, 363, 364, 368, 368b, 415; *rūŋ-* L 416; **rongkluppelen:** *ronklōpələn* L 319, 369; **romkluppels:** *romklepəls* K 278; *romklepəls* L 313; de volgende opgave is enkelvoud: *romklōpəl* K 317a; **schamelkluppel (enk.):** *šōmalklōpəl* Q 7; **rongkneppels:** *ronknēpəls* L 415; **houter:** *hōtər* L 288; **ronghouter:** *ronhōtər* L 265, 373, Q 111; **romhouter:** *romhōtər* L 356; **ronhouten:** *ronhōtə* Q 22; **schamelhout (enk.):** *šōmalhōt* Q 7; **karhouter:** *karhōtər* L 265; *kər-* L 322; **klammershouter:** *klamərsōtər* L 371; **streefhouten:** *strēfhōtə* Q 96d; **schamelen:** *šōmalə* L 423, 424; *šāumələn* Q 6; **schamen:** *šōmə* L 424; **schemelen:** *sxēmələn* Q 9; *šēmələ* Q 11; *šimələ* Q 196, 196a; **schemers:** *šēmərs* L 371; **rongblok****

(enk.): *ronblōk* L 286, Q 2; *ron-* L 312, 422; **romblokken:** *romblōkə* P 52 (blok en stok samen); *romblōk* Q 75; *rumblēk* Q 2; **schemelblokken:** *šēməlbłōk* Q 169; *sximəlbłēk* Q 90; *šēməlbłēk* Q 83 (enk. — *blōk*); de volgende opgave is enkelvoud: *sxēməlbłōk* Q 92; **schamelblokken:** *sxōməlbłōk* Q 90, 96d; de volgende opgave is enkelvoud: *šōməlbłōk* L 373; **tromp:** *trompən* Q 21, 32a, 39, 111, 119; *trompə* Q 197, 198b, 204a; *trōmpə* Q 113, 113a, 203a, 209; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *tromp* Q 101; *trō.mp* Q 193, 200, 247, 247a; **trompselstek:** *trōmpsəlšte* Q 101; **grabben:** *grapə* Q 83; *grabə* P 58, 117, 175, 177, 189, 214, Q 71, 78, 79a, 160, 178; de volgende opgave is enkelvoud: *grap* Q 75; **leiergrabben:** *lēiərgamə* P 184; **klammen:** *klamə* L 317, 360, 416; **klampen:** *klampə* L 369, P 55; **krammen:** *kramə* L 423; **scheien:** *sxēn* P 107a, 197; *sxējən* P 117, 197, 214; *šējə* L 387, Q 153; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *sxēj* P 172; *sx'ēj* Q 2a; *š'ēj* L 418; **staanders:** *stōndərs* P 115; **opstaanders:** *opstōndərs* Q 156; *opstendərs* Q 3; **opstaners:** *opstənərs* L 417; **staanden:** *stōndə* K 278; **opgaanders:** *opgōndərs* Q 209; **ijzers:** *ēzərs* P 218; *ēzərs* Q 152; **ijzeren:** *ēzərə* P 176a; **raamijzer (enk.):** *rōəmējəzər* P 121; **palen:** *pəl* L 268; **stijpen:** *stipən* K 278 (enk. — *stip*); *stepə* P 44; **rongstijpels:** *ronstipəls* L 317.

Kaart 26: RONGBLOK

- ↑ rongblok (rom-, ron-)
- ▽ schemel
- ▼ schamel/schamer
- △ schemel(s)blok (schemer(s)-)
- ▲ schamel(s)blok

2-2-19. RONGBLOKKEN (Kaart 26)

(N 17, 12b + 13a + 44f + 44g; N G, 70c; JG 1b; JG 1d; JG 2b; JG 2c; monogr.)

[Twee tot vier dwarsbalken die zowel bij de hoogkar met ladders als bij de langwagen voorkomen en waarin op de uiteinden de rongen gestoken worden. Bij de hoogkar gaat het om blokken waarop de ladders rusten. Deze ladders worden dan ondersteund door de rongen, die in de rongblokken zitten. Bij de wagen gaat het om dwarsbalken die op de langboom bevestigd zijn. Hier ondersteunen de rongen die in de rongblokken zitten de zijwanden van de wagen.

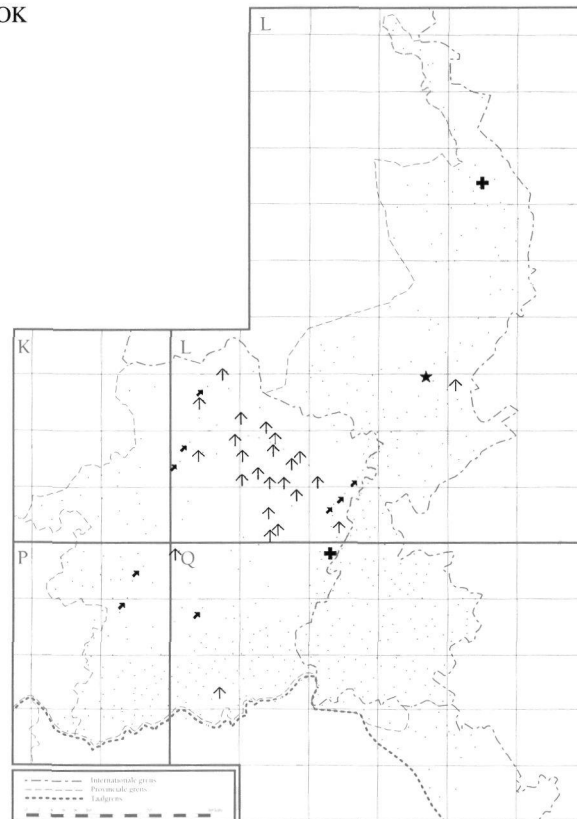
Zie afbeelding 7.2, 9.2 en 25.2.]

blokken: *blokə* Q 209; *blək* P 118b, 177, Q 160; *blək* Q 174; **rongblokken:** *ronbləkən* K 361; *rəŋ* P 183; *ronbləkən* L 353; *rəŋbloʔə* K 314; *ronblək* L 282, 314 (enk. —*blək*), 316 (enk. —*blək*), 317 (enk. —*blək*), 353 (enk. —*blək*), 372, P 182, 187a, 188, Q 78 (enk. —*blək*), 98, 111; *rəŋ* L 268, P 223 (bij de wagen), Q 119; *ronblək* Q 78; *ronblək* L 312 (enk. —*blək*), 382, Q 176a; *rəŋ* L 422; *raŋŋ* P 197; *ronblək* L 313, 415; *ronblək* L 356, 358, 359, 360 (enk. *ronkblək*),

361, 362, 363, 366, 368, 416, 417; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *ronblək* K 315, L 369, Q 2, 176a; *rəŋ* L 420, P 214, 218, 219, 227 (bij de wagen), Q 1, 93; *rəŋŋ* P 187; *rəŋ* L 322a; *ruŋ* L 364, P 48; *ronblək* L 316, 373, Q 39; **romblokken:** *rəmbləkən* K 358 (enk. —*blək*), 360, L 282 (enk. —*blək*); *rom* K 359 (enk. —*blək*), 359a, 361 (enk. —*blək*), P 52, 53, 55, 56, Q 2a; *rum* K 353, P 46, 47, 115, 173, Q 1 (enk. —*blək*); *rūm* P 44; *rumbləʔə* K 353; *rombləkən* L 315, P 51 (enk. —*blək*), 57, 178; *rum* P 48, 50 (enk. —*blək*); *rəmblək* P 175, 224; *rom* L 286, 313, 414, P 58, 118, 118a, 119, 120 (enk. —*blək*), 121, 176a, Q 73, 74, 181 (enk. —*blək*; bij de wagen); *rum* P 177; *romblək* L 286; *rōm* L 314; *rūʔmblək* P 118b; *rumblek* Q 5; *romblək* L 355, P 54, Q 3 (enk. —*blək*), 72, 82; *rōm* Q 4; *rum* Q 2, 83; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *rəmblək* K 318, P 180, Q 2; *rom* K 314, 316, L 286, 313, 352, 355, 413, P 52, 57, 121, 176a, Q 117; *rum* K 353, P 47, 113, 172, Q 71; *rə.m* P 58a; *romblək* L 316, P 179; **ronblokken:** *rəmbləkən* L 282; *ron* K 361a, P 56; *ronbləkə* L 360; *ronblək* L 315 (enk. —*blək*), Q 10, 12, 13, 96c; *runj* Q 33; *ronblək* L 314; *rōn* P 191;

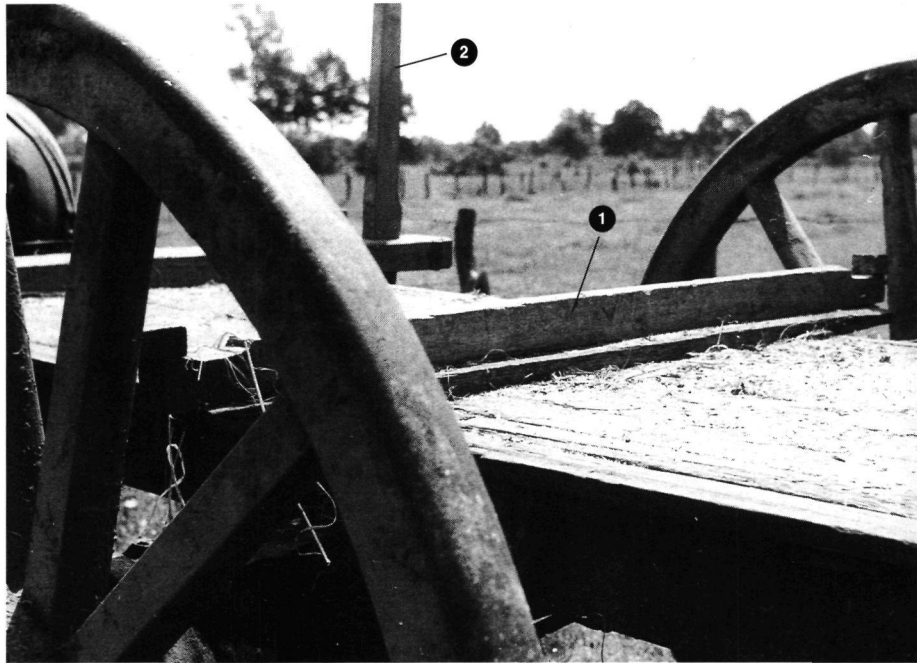
Kaart 27: MIDDELSTE RONGBLOK

- ↑ pulm + sst
- pulf
- ✦ pulp
- ★ pul

ronble+k P 54; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *ronbløk* K 318, P 174, Q 204a; *ron-* K 357, L 354; **schemelblokken:** *šēmālbloka* L 322a, Q 77; *šēmālbloka* L 265, Q 21; *skēmālbloq* P 186; *skēj.māl-* P 197; *sxē.māl-* P 192, 195, Q 152, 159, 164; *sxej.māl-* P 184; *sxi^o.māl-* P 220; *šēmāl-* L 324, Q 19b, 20, 75, 76 (de middelste heeft geen rongen), 77, 79, 79a, 80, 101, 154, 155, 163, 166, 167, 175, 177, 178, 179, 182 (enk. —*bløk*), 183; *šēmāl-* Q 162; *šēmāl-* Q 18, 172; *šimāl-* Q 88, 94b, 168a, 174, 194, 211; *šī^o.māl-* L 369, Q 111 (enk. —*bløk*), 119; *šimāl-* Q 188; *šī^o.māl-* Q 10, 96c; *šēmālbloq* Q 240, 241; *šēmāl-* L 422; *šēmālbloq* Q 83, 84, 86, 90, 91, 170, 171; *šimāl-* Q 87; *šimālblek* Q 198b; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *šēmālbloq* Q 113, 153, 157, 168, 169, 181; *šēmāl-* Q 93; *šimāl-* Q 89; *šēmālbloq* L 295; **schemelsblok:** *šēmāls.bloka* Q 19a; *šēmāls.bløk* Q 33, 158a (enk. —*bløk*); *šimāls.bløk* Q 117a; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *šēmāls.bløk* Q 19b, 161; **schemelenblokken:** *šī^o.mālbloq* Q 12; *šī^o.mālbloq.k* L 319; **schemerblokken:** *šēmārbloq* L 332 (enk. —*bløk*), 384, Q 32a, 101, 173; *šimār-* Q 99*; *šīemār-* Q 13; *šī^o.mār-* L 370, 371, Q 97, 111;

šēmārbloq L 319, Q 112a; *šimār-* Q 96d; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *šēmārbloq* Q 113a; *šē^o.mār-* Q 113; *šimār-* Q 96d; *šīemārbloq* Q 178; *šīamār-* L 370, 371; **schemersblokken:** *šimārsbloq* L 319; **schamelblok:** *sxēmālbloq* L 381, 419; *šqmāl-* L 422, 432; *šōmālbloq* L 420; *šqmāl-* L 424, Q 9, 204a; *šqumālbloq* Q 7; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *šqmālbloq* L 421; *šqmālbloq* L 373; **schamelsblokken:** *šqmālsbloq* L 426; *šqmālsbloq* L 372; **schamelenblok (enk.):** *šqmālbloq* L 423; **schamerblokken:** *šqmārbloq* L 372; **schemenblokken:** *šēmān.blokan* Q 81; **schemels:** *sxēmāls* L 244c, 268, 271, 288c, 355, P 51; *sxēmāls* L 266; *sxi^o.māls* L 320c; *šēmāls* L 294, 326 (enk. *šēmāl*), 331 (enk. *šēmāl*), 331b, 383, Q 160; *šimāls* L 318b; *šī^o.māls* L 318, 320a, 321, 322, 330, 369; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *sxi^o.māl* L 289; *šēmāl* L 270; **schemelen:** *šēmāla* L 386; *šēmāla* Q 14; **schemers:** *sxēmārs* L 289, 382; *šēmārs* L 382, 387; **schemeren:** *šēmārā* L 429; **schamelen:** *šāmāla* L 429a; *šqmāla* L 424, Q 6, 7, 9; de volgende opgave is enkelvoud: *šqmāl* L 423; **schameren:** *šqmārān* Q 8; de volgende opgave is enkelvoud: *šqmār* L 422; **schambers:**

Afb. 26. "Pulm"
1. middelste rongblok ("pulm") 2. rong

šambars L 420; *šqmbars* L 377; **houtblok** (enk.): *hqt-blqk* Q 10; *qt-blqk* Q 12; **leiersblokken**: *lejarsblqk* L 324; **ledderblokken**: *lqdarblqkan* Q 88; *lqdarblqk* Q 80; **scheiblokken**: *skejblqk* P 186, 197; *sxej-* Q 78 (enk. — *blqk*), 156; **laddersteunblokken**: P 117; **steunblokken**: *stqjnblqk* Q 164a; **draagblokken**: *drax-blqk* Q 22; **schuifblokken**: *šqyf-blqk* Q 179; **hond** (enk.): *hont* P 221, Q 165 (middelste en achterste van de wagen); *hq.nt* Q 153 (achterzijde); **houter**: *hqtar* L 288; **schemelhout** (enk.): *šēmālhqt* L 420; **scheien**: *sxejā* L 163, 163a; *sxējā* P 107a; *sxejā* K 278; *šejā* L 265, 318b, 322; *šējā* Q 113; *šéā* Q 162; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *sxej* L 289; *šej* Q 209; **terwarsschei** (enk.): *tariāsxej* Q 156; **bokken**: *bqk* L 288a, 371; de volgende opgave is enkelvoud: *bqk* Q 1; **houtbok** (enk.): *hāt.bok* K 278; **rongbok** (enk.): *rqñbqyk* L 264; **bovenbok** (enk.): *bqñvābqk* Q 22; **balken**: *balkā* P 55; **dwarsbalken**: *dwējās.balʔā* K 314 (enk. — *balk*); *dwars.bēlk* L 373.

2-2-20. MIDDELSTE RONGBLOK (Kaart 27)
(N 17, 13b + 44h; JG 1b; JG 1c; JG 1d; JG 2b)
[Middelste van de drie rongblokken van een hoogkar of een wagen. De woordtypen **pulm**, **pulf**, **pulver**, **pulp** en **pul** staan voor een specifiek rongblok, dat ter ondersteuning diende en geen rongen had. Zie hiervoor ook kaart 27.

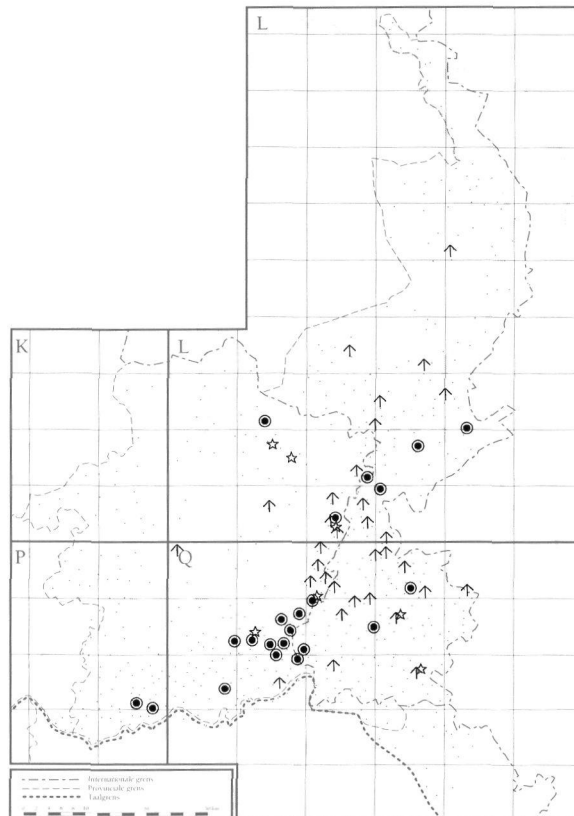
In het materiaal kwamen vaak benamingen voor die ook bij het meer algemene "rongblok" gegeven waren. Vanwege hun algemene karakter zijn die hier niet meer opgenomen.

Zie afbeelding 26.]

pulm: *pqlām* L 282, 314, 316, Q 1; *pqlām* L 354; *pqlām* L 317, 423; *peʔm* L 415; *pe.lām* L 356, 359, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 415; *p'elām* L 360, 361, 362, 416, 417, 418; *palʔm* L 331; *pōmāl* Q 162; **aspulm**: *aspelām* L 416; **pulf**: *pqlaf* L 312, 352, 353, 372, 420; *pqlaf* L 419; *p'qlaf* L 372, Q 71; *pe.laf* P 56; de volgende opgave is meervoud: *pqlāvār* P 58; **pulp**: *pqlāp* L 215 *pylāp* Q 6; **pul**: *pql* L 322a; **middelste blok**: *midālštā blqk* Q 178; *melštā* ~ P 115; **middelste rongblok**: *medālštā rōñblqk* Q 9; **middelste romblok**: *medālštā romblqk* P 53, 57; **middenronblok**: *medānrqñblqk* L 413; **middelste schemelblok**: *medālštā šē.mālblqk* Q 76; **middelste schamelblokken** (mv.): *medālštā šqmālblek* Q 204a; **middelste schamelsblok**: *medālštā šqmāls.blqk* Q 7; **middelste schemerblok**: *medālštā šēmārblok* L 332; *medālštā šīʔmār-* Q 111; **middelste schemersblokje**: *medālštā šīmārs.blqkskā* L 370; **middenrong**: *medāroñk* L 360; **middelste rom**: *metštā rōm* Q 78; *medālštā rum* Q 83; **middelste schemel**: *medālštā šīʔmāl* L 369; **middelste schemer**: *medālštā šēmār* L 383; **middelste schei**: *midālštā šej* Q 162.

Kaart 28: BRIL

- bril
- ↑ bred + sst
- ☆ plank

2-2-21. RONGOGEN

(N 17, 32; N G, 60e; monogr.)

[Metalen krammen waarin de rongen gestoken werden om ze aan de draagbalk van de bak te bevestigen.

Zie afbeelding 19.2.]

ogen: *ōgə* Q 117a; *augə* L 290, 294; *ougə* Q 14; *ūgə* L 244c, 266; *ūxə* P 107a; *uʰəgə* K 353; de volgende opgave is enkelvoud: *ōx* Q 112a; **rongo-****ogen:** *ronōgən* L 322a; *ronōgə* L 159a; *ronaugə* L 271, 295; *raun-* P 186, 197; *ronoʰgə* L 270, 289, 432, Q 19a, 101, 111; *ronōugə* L 420; *rūnōigə* L 416; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *rō-ηουx* L 289b; *ronūʰx* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; **rongenoo-***gon:* *ronəougə* L 382; de volgende opgave is enkelvoud: *rōnəūəx* L 210; **ronogen:** *ronougə* Q 97; *ronʰougə* L 294; *ronl-* L 330, 331, 384; **romogen:** *romūʰgə* K 318; **trompogen:** *trompaugə* Q 111; **trompen-****ogen:** *trompəōgə* Q 119; **karogen:** *karougə* L 429; **kramogen:** *kramōgə* Q 7; **grapogen:** *grap.ōgə* Q 93; **oren:** *ōrən* L 163, 163a, 331, 331b, 382, 383, 386, Q 21; *ōʰrə* L 294, 426,

429a, 434, Q 32a; *ū.rə* Q 33; **ijzeren oren:** *izərə* *ōrə* Q 20; **rongoren:** *ronōrə* L 294; *ronōʰrə* L 381; **karoren:** *kerōrə* L 294; *kerūrə* L 270; **klammen:** *klamə* L 288, 289, 314, 318b, 320c, 360, 373, 416, 422, 423, P 51, Q 2, 9, 96c, 96d, 198b; **karklammen:** *kārklamə* Q 4; **klammels:** *klaməls* L 318, 321; **klammers:** *klamərs* L 320a, 369, 371, 372; **klemmen:** *klemə* P 55; **krammen:** *kramə* K 278, 357, P 44, 48, 54, Q 1, 178; **huizen:** *huzə* L 289, 318; *husə* L 414; *hōzə* L 422; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *hūs* Q 204a; *hōʰs* Q 79a; **huizer:** *huzər* Q 22, 39; **huisten:** *hustə* L 326, 332, 374, 377; *hu.stə* L 322; *hüstə* L 324; **ronggaten:** *rongātə* L 268; **ronggater:** *rongātər* L 368b, 373; **scheigater:** *šeiġātər* L 387; **rongkoter:** *ronkōtər* L 286; **trompen:** *trompə* Q 19b, 98, 111, 204a; *trompə* Q 95, 99*; de volgende opgave is enkelvoud: *tromp* Q 18.

2-2-22. BRIL (Kaart 28)

(N 17, 14b; JG 1b; JG 2c)

[Verzwaard, dwars sluihout aan de achterkant

Afb. 27. Bril

van een hoogkar waardoor de vregelpaal gestoken werd. De vregelpaal is een boom die overlans in de bak van de hoogkar ligt en die, samen met de vregelstok en het bindtouw, gebruikt wordt om het hooi vast te zetten (voor meer uitleg zie WLD I.3, pag. 88-89 onder de lemmata TOUW OM HET HOOI VAST TE SJORREN, VREGELPAAL en VREGELSTOK). Zoals op de kaart duidelijk blijkt, is dit systeem vooral in gebruik in de streken met de meest vruchtbare grond, m.n. in het Maasland en in het zuidoosten van Haspengouw. Zie afbeelding 27.]

bril: *brel* L 317, 373, 382, 422, 432, P 186, 197, Q 39, 77, 87, 89, 94, 94b, 101, 162, 171; *brelā* L 384; *brēl* Q 91; *brēl* Q 19b, 88, 193; *brēl* Q 96c; *brēl* Q 93, 172, 188; **bred:** *briet* L 372, 420; *brēit* L 424; *brēt* L 266, 322a, 332, Q 20, 22; *brēt* Q 178; *brēt* L 288c, Q 1, 7, 9, 10, 11, 18, 97, 98, 112a; *brēt* L 326, 422, Q 193; *brūt* L 372; *brūt* L 416; **vregelbred:** *vrēgālbrēt* Q 33; *vrēigāl-* Q 21; **vregelsbred:** *vrēgāls.bret* Q 117a; **trulbred:** *trōlbrēt* Q 111; *trōlbrēt* Q 99*; *trōlbrēt* L 424; **brilbred:** *brelbret* Q 204a; **achterbred:** *axtərbrēt* L 374; **koningsbred:** *kōneņs.brēt* L 426; **draai-bred:** *drēbrēt* L 429; **plank:** *plāk* L 422; **trulplank:** *trōlplanĵ* Q 111; *trōl-* Q 96c; *trōlplānĵ* Q 204a; **draaiplank:** L 360; *drēplanĵ* Q 84; **brilplank:** *brelplanĵ* Q 111; **windplank:** *wenplanĵ* L 362.

2-2-23. SLEKKEN

(N 17, 29 + 99; N G, 59c; JG 1d)

[Metalen plaatjes of kapjes waarmee men de uiteinden van de berries tegen slijtage beschermt of waarmee men beschadigde berries verstevigt.]

slekken: *slekā* K 318, L 163, 163a, 164, 165, 214, 244c, 265, 266, 268, 271, 288, 289, 289b, 317, 318b, 320a, 320c, 321, 322, 322a, 360, 369, 371, 374, 377, 382, 416 (enk. *slek*), 420, 422, 423, 429a, P 48, 51, 186, 197, Q 9; *sleʔən* K 278; *slēkā* L 295; *šlekā* L 270, 290, 294, 295, 325, 330, 331, 331b, 381, 382, 383, 384, Q 21, 32a, 97, 111, 112a, 113, 117a, 119, 204a; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *slek* L 159a, 282, Q 1; *šlek* L 434; **ijzeren slekken:** *iʔzərā slekā* L 314; **lichtslekken:** *lextslekā* L 289; de volgende opgave is enkelvoud: *lextslek* L 326; **voorspanslek (enk.):** *vōrspanslēk* L 326; **slekjes:** *slekskās* L 289; **beslag (enk.):** *bāslāx* Q 18; *bāslōx* Q 83; *bāslāx* L 332, 386, Q 19a, 22, 33, 111, 211; **boombeslag (enk.):** *bōmbāslāx* Q 39; **beslagsels:** *bāslēxsāls* P 107a; **toten:** *tūtā* L 288a, 290, 318b; *tūtā* L 368b; **platen:** *plātā* Q 209; **schermplaat (enk.):** *šermplāt* Q 193; **slijtplaatjes:** *slejtpleitjās* L 373; **stootplaten:** *stōtplātā* L 373; **boomplaten:** *bōmplātā* Q 111; **voorplaten:** *vōʔrplātā* Q 33; **plaatjes:** *plātšās* Q 156; *plētšās* Q 83; **hulp-iijzers:** *hōlpēzārs* K 353; **brakkenijzer (enk.):** *brakāizər* Q 204a; **broekijzer (enk.):** *brōgi.zər* Q 13; **valijzer (enk.):** *valizər* Q 197; **berriesbeschermers:** *biribāsxērmārs* K 357; **bomenbeschermers:** *bōjmbāšērmārs* L 322; **kappen:** *kapā* L 372; **mutsen:** *mōtsā* K 314; **berband (enk.):** *berbānt* Q 162; **bomenringen:** *bēmrenĵā* Q 93; **huis (enk.):** *hōjs* Q 77; **slichten:** *slextā* Q 7.

2-2-24. HOOGSEL

(N 17, 34 + 40 + add; N 18, 99; NG 60g; JG 1a; JG 1b; JG 2b; A 26, 1 + add, monogr.)

[Plank die horizontaal op de zijwand bevestigd wordt om hem hoger te maken en zo de laadruimte te vergroten.

Het woordtype **steekhoogsel** duidt een plank aan die boven op de zijleest gezet wordt als extra verhoging.

Zie afbeelding 18.3.]

hoogsel: *hōxsāl* L 332, 381a, 382, 434, Q 21, 77, 113, 162, 174, 175; *hōʔxsāl* L 289; *hōaxsāl* L 381; *hōxsāl* K 353, L 314, 353, Q 76, 79a, 154, 161, 167, 168, 168a, 177, 178, 181; *hōsāl* Q 241; *hōxsāl* L 286, P 220, Q 284; *hōjxsāl* Q 156, 157; *hōjsāl* P 121; *hyāxsāl* Q 19b; *ijāxsāl* L 424, Q 6, 7; *yāxsāl* L 422, Q 8, 13; *yōxsāl* Q 9; *hijxsāl* K 315; *hijxsāl* K 357, L 420, P 44, 51, 113, 179, 180, 213, 214, 219, 224, 227, Q 1; *ijxsāl* L 423; *hyxsāl* K 358, 361, L 413, P 176, Q 121, 197; *hysāl* Q 240; *h'ēxsāl* Q 72; *hēsāl* Q 170; *hixsāl* L 364, P 56, Q 2a; de volgende opgaven zijn meer-

voud: *hoogsele* K 361; *hoxsels* K 314; *huxsels* K 358, P 176b; *hōxsels* L 322a, 326, 329, 331, 331b, 332, 383, 432, P 120, Q 20, 22, 81, 160, 164a, 173, 179; *hōxsels* L 289, 294, 321, 322, 426; *hōsels* Q 174; *hōxsels* L 429a; *hōxsels* K 278, 316, 353, L 211, 266, 282, 312, 313, 314, 315, 352, 353, P 187, 187a, 188, 192, 197, Q 75, 77, 79, 152, 155, 156, 157a, 158a, 159, 160, 161, 162, 164, 166, 169, 174, 177, 178, 181, 182, 183, 242; *hōsels* L 414, Q 80, 153, 176a; *hōgals* Q 14; *hōxsels* L 330; *hōxsels* L 214, 250 (om kafstro of kaf te laden), 286, P 184, 186, 189, 196, 222, 223, Q 155a, 156; *hōksels* L 163, 163a; *hōixsels* P 177; *hōixsels* P 118, 118b, 119, 120, 121, Q 73, 74, 78; *hōixsels* L 370; *wōxsels* Q 19a; *hōixsels* L 288, 290, 317, 319, 320c, 369, 419, Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *hyxsels* L 270, 271, 316, 369, 371, 373, P 48, 49, Q 10, 96c; *yōxsels* Q 11, 12; *hōixsels* K 318, 357, 359, 360, L 268, 288a, 295, 318b, 421, P 44, 45, 46, 47, 50, 51, 58, 58a, 107a, 115, 116, 117, 172, 173, 174, 175, 177a, 178, 182, 183, 218, Q 71, 88, 96d, 188; *hōxsels* L 372, 423, P 176, 176a; *hyxsels* K 357, 361a, L 354, 414, 420, 422, P 116, 118a, 195, 214, Q 1, 95, 163; *hōsels* K 360, 361, Q 172; *hōxsels* Q 86; *heixsels* Q 72; *hēsels* Q 84, 92, 171; *ēisels* Q 83; *hesels* Q 89; *hōxsels* L 355, 356, 358, 359, 360, 362, 363, 365, 366, 367, 368b, 415, 416, 418, P 52, 53, 54, 55, 57, Q 2, 3, 5, 87; *hōxsels* L 361, 368; *hōsels* Q 90; *hōxsels* L 415a, 417, 418, Q 4, 72a; *hōxsels* L 386, Q 18, 101; *hōxsels* Q 33; *hōxsels* L 429, Q 98, 204a, 209; *hōxsels* Q 32a, 39, 95, 111, 112, 113, 179, 193, 198b, 211; *hōxsels* Q 119; *hyxsels* Q 192; *hōsels* Q 102, 105; *hōxsels* L 418, Q 82; *hōsels* Q 91; *hōsels* Q 94; *hōxsels* Q 99*; *hōksels* Q 263; **recht hoogsel:** *rex hōxsels* L 270; **hoge hoogsele** (mv.): *hu²x hu²xels* L 244c; **karhoogsel:** *kērhyxsels* K 357; de volgende opgaven zijn meervoud: *karhōxsels* L 360; *karhoogsele* L 372; **hoogselkje:** *hōsels* Q 1; de volgende opgaven zijn meervoud: *hōxsels* Q 156; *hōxsels* Q 1; *hōsels* Q 83; **verhoogsele** (mv.): *vār hōxsels* Q 22; *vār hōxsels* L 384, 432; *vār hōxsels* L 295, Q 71; *vār hōxsels* L 422; **verhoogsele** (mv.): *vār hōxsels* Q 209; **bred:** *brēt* L 326, 424; de volgende opgaven zijn meervoud: *brēt* L 325; *brēt* L 322; **bredjes** (mv.): *brētjes* L 331, 331b; **rechte bredjes** (mv.): *rextā brētjes* L 294; **hoogselbred:** *hōxselsbrēt* Q 121a (mv. — *brēt*), 121b (mv. — *brēt*), 121c (mv. — *brēt*), 121d (mv. — *brēt*), 121e (mv. — *brēt*); de volgende opgave is meervoud: *hōxselsbrēt* Q 204a; **steekbred:** *stēkbrēt* L 269; de volgende opgave is meervoud: *stēkbrēt* Q 117a; **steekbredjes** (mv.): *stēkbrētjes* L 164, 165; — *brētjes* L 295; **vlakken** (mv.): *vlakā* L 331, 331b, 332, 377; **schotten** (mv.): *šotān* L 319; **hoogschotten** (mv.): *hu²xšotā* L 265; **schutsels** (mv.): *šotsels* L 317; *šetsels* Q 5; **zetsels** (mv.): *zetsels* P 52; **zetselen**

(mv.): *zetsels* P 52; **opzetsel:** *opzetsels* L 159a; de volgende opgave is meervoud: *opzetsels* Q 1; **hortjes** (mv.): *hōrtjes* K 317a; *hōrtjes* L 387; **steekhoogsel:** *stēkhōxsels* L 270; *stēkhōxsels* Q 119; de volgende opgaven zijn meervoud: *stēkhōxsels* Q 111; *stēkhōxsels* Q 113.

2-2-25. GRABBEN

(JG 1b)

[Verbindingsstukken tussen de zijleesten. Blijkens de geografische spreiding van de opgaven waren de grabben alleen in het zuidwesten van Belgisch Limburg in gebruik.]

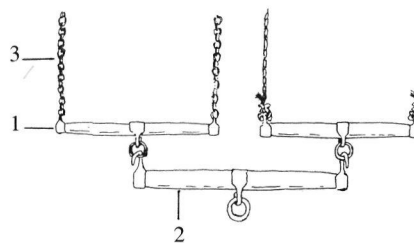
grabben: *grabā* P 119, 173, 175, 177a, 178, 184, 195, Q 73, 78, 156, 160, 168a; *grapā* Q 162; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *grap* P 58, 113, 171, Q 2; **grabjes:** *grefkās* Q 178; **grabstekken:** *grapstekā* Q 163.

2-2-26. ZWENGHOUT (Kaart 29)

(N 17, 69a; N G, 65a; monogr.)

[Dwarshout dat aan de voorkant van kar- of wagenbodem (bij de wagen eventueel ook aan de dissel) is bevestigd en waaraan de hachten of trekkettingen van het paard vastgemaakt worden. Volgens een informant wordt het trekhout “alleen dan bij de kar gebruikt als het paard de haam tijdelijk niet kan dragen, en het borsttuig moet gebruiken, waarbij trekhout niet gemist kan worden”. Informanten uit K 314, L 294 en Q 176a melden ook dat het trekhout zelden of nooit bij de kar gebruikt wordt -bij een kar met berries gaat dat ook niet-, maar wel bij de wagen. Ook aan de ploeg en de eg kan een dergelijk dwarshout gehangen worden. De benamingen hiervoor stemmen overeen met die voor het zwenghout voor de wagen. De hier opgenomen kaart is gebaseerd op het materiaal van dit lemma en van het lemma ZWENGHOUT, SPOORSTOK in WLD I.2 pag. 177-178.

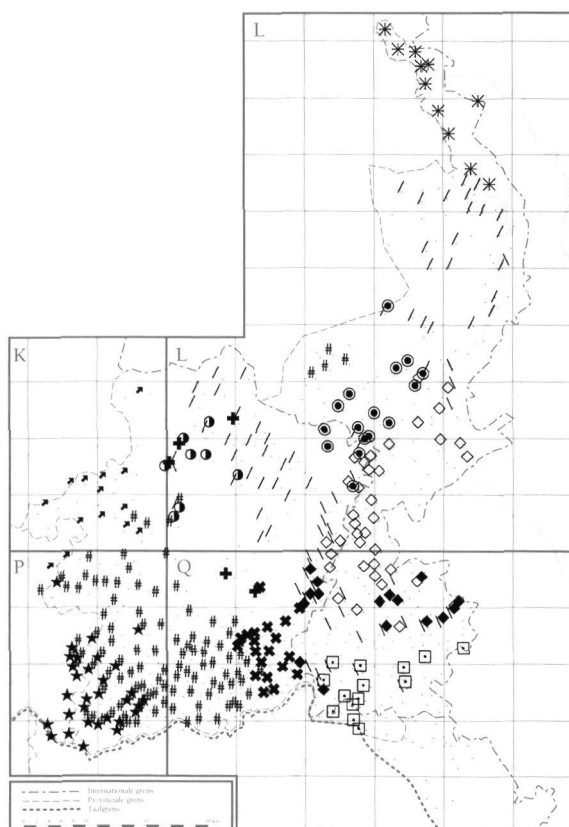
Zie afbeelding 28.1.]

eghaam: *exhām* L 282, 316, 312; *ex-* L 314,

Afb. 28. Balans en zwenghout
1. zwenghout 2. balans 3. streng

Kaart 29: ZWENGHOUT

- * haampje
- ✱ haamsel
- \ ploeghaam
- / egghaam
- ◉ veldhaam
- ◻ tooghaam
- ✚ achterhaam
- ✚ haamhout
- ◊ (d)warshout
- ◆ warsel
- # koppel
- ★ hameel
- ⊙ trekschei

356; *ēx-* L 413; *ēgām* L 359; *ēgām* L 360; *ekām* L 368; *ekām* L 317; de volgende opgave is meervoud: *ex.hāmān* L 282; **dubbel egghaam:** *dqbālā eqhām* L 416; *dqbālā ekām* L 294; *dqbālān ēīgām* L 360; **ploeghaam:** *plōx.hām* L 372; *plōgām* L 420; **veldhaam:** *velt.hām* L 413; **trekhaam:** *trēk.hām* L 270; **hameel:** *hamil* P 212, 219; *amejl* P 188; *amil* P 218; *ami²l* P 117, 214; *amā¹l* P 193; *awial* P 114, 177a, 178; **koppel:** *kōpəl* P 54, 57, 116, 117, 120, 177a, 188, 197, Q 1, 83, 89, 156, 156a, 164, 166, 180; de volgende opgaven zijn meervoud: *kōpāls* P 177; *kōpāls* P 192; *kōpālā* Q 181, 241; **dubbel koppel:** *dobəl kōpəl* L 289; **knuppelen (mv.):** *knōpālā* Q 204a; **kop:** *kō.p* P 187; **evenaar:** *efānēr* L 271; *efālēr* L 271; *efālār* L 244c, 268 (komt slechts zelden voor).

2-2-27. BALANS (Kaart 30 en 31)

(N 17, 69b; N G, 65b; JG 1b; JG 1d; JG 2c; L 34, 11; monogr.)

[Dwarshout, dat met een haak aan een wagen vastgemaakt wordt en waar de zwenghouten met de strengen van de -meestal twee of drie- paarden aan bevestigd worden. Dit dwarshout is dub-

bel zo breed als het gewone ZWENGHOUT (zie dat lemma pag. 59). Het wordt alleen gebruikt in de streken met de zwaardere en meer vruchtbare grond: Haspengouw en het Maasland. Uit de rest van Limburg waren er hier en daar ook opgaven, maar aangezien deze steeds identiek waren met die voor het gewone zwenghout, kan men aannemen dat het om vergissingen gaat. Dubbele zwenghouten komen ook voor bij de ploeg en de eg (zie het lemma EVENAAR, TWEESPANZWENGHOUT in WLD I.2 pag. 179-180).

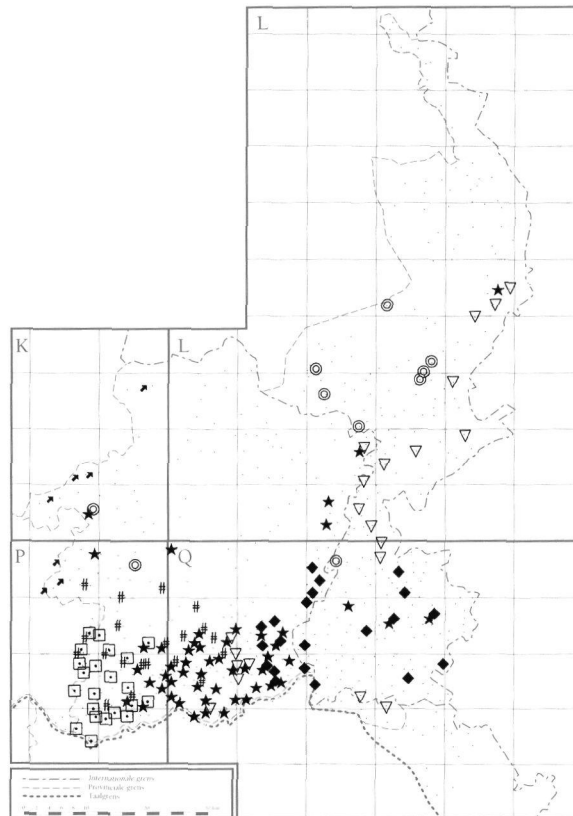
Kaart 30 is gebaseerd op materiaal van het lemma BALANS. Ter vergelijking is hier kaart 31 opgenomen, gebaseerd op het materiaal van het lemma EVENAAR, TWEESPANZWENGHOUT in WLD I.2.

Zie afbeelding 28.2.]

balans: *balans* K 357, L 269, 420, P 51, Q 19b, 90, 97, 111, 113, 156a; *balāns* P 197, Q 78; *balā.ns* Q 167; *balā.ns* Q 242; *bālans* L 371, 422, Q 1, 83; *bāla.ns* Q 153, 168, 240; *bālāns* P 186, 197; *bālā.ns* P 121, 188, 192, Q 77, 79, 79a, 91, 154, 155, 156, 157, 157a, 159, 161, 169, 171, 174, 179, 181, 241; *bālā.ns* Q 94, 172, 177, 178, 182; *blā.ns* Q 75, 80, 152, 166; *blā.ns* Q 162,

Kaart 30: BALANS

- ★ balans
- gespan
- ▽ (dubbel) (d)warshout
- (dubbele) zwing
- ⊙ (dubbele) schei
- ◆ (dubbel) warsel
- # (d)warsschei

164; **zwing:** *zwen* K 278, 314, 315, 353, P 44, 48; **dubbele zwing:** *dōbala zwen* P 47; **warsel:** *wērsal* Q 9; *wērsal* Q 95, 96c; *wērsal* Q 101; *wērsal* Q 204a; *wiasal* Q 93, 94, 175; *wiasal* Q 178; *wesal* Q 198b; *wejsal* Q 12; *wēsal* Q 11; *wē²šal* Q 113; *wēšal* Q 211; **warselen:** *wiasalan* Q 86, 87, 178; *jā.sala* Q 188; *wesala* Q 174; *wē.sala* Q 33; *wēšala* Q 111; **weespannig warselen:** *twi²špenax wēšala* Q 111; **dobbel warsel:** *dōbāl wērsal* Q 13; *dōbāl wērsal* Q 111; **dobbel warselen:** *dōbāl wē.sala* Q 33; **lang warsel:** *lanjk wē.sal* Q 39; **warshout:** *wērsholt* L 271; *wērshout* L 295; *wērs-* L 371; *jas-* Q 176a; *wiōshō²t* Q 168; *wērshōt* Q 197; *wiōs-* Q 77; *wia.shō.t* Q 169; *jā.s-* Q 241; *wiōs-* Q 168a; *wiēs-* Q 77; *wēi²shōt* Q 209; **dubbel warshout:** *dōbāl wērshout* L 331; *dōbāl wērs-* L 384; *dōbāl wērs-* L 426; *dōbāl wēs-* L 373; *dōbāl wēs-* L 381; *dōbāl wēš-* Q 20; *dōbāl wēš-* L 434; *dōbāl wēs-* L 382; **weespanswarshout:** *twi²špens-wērsholt* L 270; **dwarshout:** Q 168a; **dobbel dwarshout:** *dōbāl dwēshout* Q 22; **warselhout:** *wiērsalhō.t* L 414; **schei:** *sxej* Q 156; *sxē* K 357, P 56; **dubbele schei:** *dōbāl sxej* L 289; *dōbāl šej* L 294, 322a; **dobbele schei:** *dōbāl šej* L 265,

318b, 321, 322; **warsschei:** *wiassskej* P 186; *wēsskej* P 176a; *wia.ssxej* P 118; *wiā.s-* P 118a, 119, 120, 177, 177a, 187, 188, Q 78; *jas-* P 50; *wiāssxē* Q 2; *wiāssēj* Q 71, 161; *wias-* Q 76; *jā.s-* Q 74; **dwarsschei:** *dwejskē* P 183; *dwēssxēj* P 113; *dwias-* P 177; *dwē²sxē* P 115; **terwarsschei:** *tərwiasssxēj* Q 152; *tərsjās-* P 58; *twərsjāssxē* P 50; *tərwiasšēj* Q 75; *tərwiasšēj* Q 155; *tjāsskē* P 188; **trekschei:** *trekšēj* L 371; **losse trekschei:** *losə trekšēj* L 326; **koppelschei:** *kōpālsxēj* Q 73; **gespan:** *gaspan* P 113, 115, 117, 176, 176a, 177a, 178, 179, 180, 182, 184, 197, 214, 218, 219, 220, 224, 227; *gāspān* P 121, 177; **dobbel gespan:** *dōbāl gāspan* P 186, p 197; **achterste gespan:** *exstə gaspan* P 173; *estə* ~ P 174; **voorgespan:** *vōjrgāspan* P 172, 178; **weesgespan:** *twi²gāspan* P 172; **driegespan:** *drēgāspan* P 172; **dubbel warsstel:** *dubāl wējāstəl* Q 119; **weespansgestel:** *twiāšpens.gāstəl* L 270.

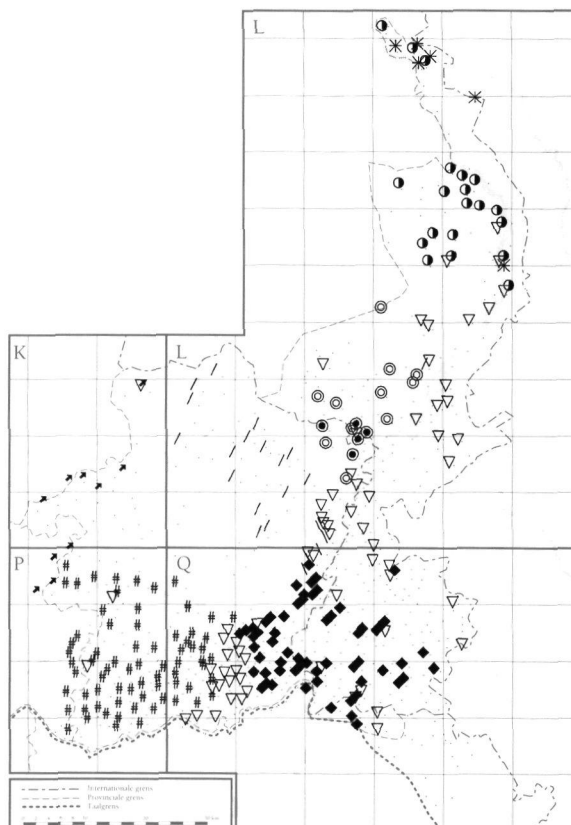
2-2-28. BOTTERIKEN

(JG 2b)

[Dit lemma geeft aanvullende informatie bij het lemma BOTTERIKEN in WLD I.3 pag. 93: De lad-

Kaart 31: EVENAAR

- evenaar
- * zwing
- * tweehaam
- / dubbele eghaam
- \ dubbele ploeghaam
- ⊙ dubbele schei
- ⊙ dubbele trekschei
- ▽ (dubbel) (d)warshout
- ◆ (dubbel) (d)warsel
- # (d)warsschei

derachtige constructie die voor en achter op de hoogkar wordt geplaatst om de laadcapaciteit te vergroten. Dit lemma bevat alleen maar meervouden.]

botteriken: *bōtarekə* K 356, 359a, 361a, L 319, 367, 415a, P 58, Q 72a, 74; **haletten:** *haletə* P 187a, 196, Q 155a, 160a, 164a, 173, 183; *aletə* P 118b, 120, Q 86, 92; *galetə* P 183; **horens:** *hōras* P 176b, 178; *haūaras* P 58a; *qūras* P 116; *hōras* P 120.

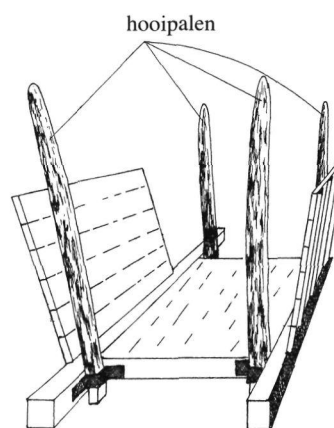
2-2-29. HOOIPALEN

(N 17, 40 + 72b; N G, 59e)

[Vier lange palen die op de vier hoeken van de bak van de hoogkar gezet worden om hooi te vervoeren. Blijkens de geografische spreiding van de opgaven waren de hooipalen vooral in het midden en het noorden van Nederlands Limburg in gebruik. Zie afbeelding 29.]

palen: *pəl* L 294, 331, 331b; *pəl* L 265, 332; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *pəl* L 434; *pəl* L 330; *pūəl* Q 77; **karpalen:** L 214; *kā²rpəl* L 268; *kērpəl* L 290; *kērpəl* L 244c, 294; *karpəl* L

265; de volgende opgave is enkelvoud: *kērpəl* L 295; **hooipalen:** L 384; *hōipəl* L 270, 322; de volgende opgave is enkelvoud: *hōipō²l* Q 113; **bermpalen:** *bermpəl* L 270, Q 204a; de volgen-

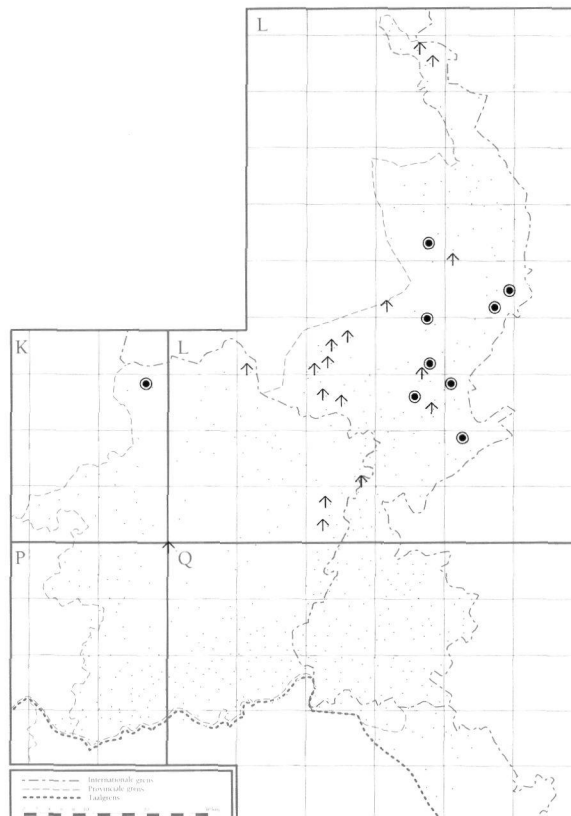

Afb. 29. Hooipalen

Kaart 32: TURFHEKKEN

↑ hekken + sst

● hort(je) + sst

de opgave is enkelvoud: *bermpōl* L 270; **oogst-palen:** *auxstpōl* L 331, 322; **karhouter:** *kerhqutar* L 325; **bermhouter:** *bermhqutar* Q 111.

2-2-30. TURFHEKKEN (Kaart 32)

(N 17, 72a + c)

[Apart hekken dat voor, achter en opzij op de kar gezet wordt om turf te vervoeren. Aanvulling van de lemmata VOORHEK OP DE KAR en ACHTERHEK OP DE KAR in WLD II.4, pag. 31.]

hekken: *hekā* L 265 (mv. *hekās*), 289b, 318b (mv. *hekās*), 320c (mv. *hekās*), 373; de volgende opgaven zijn meervoud: *hekās* L 286, 288, 288a; **schuthekken:** *sxōthekā* L 266, Q 1; *šōt-* L 322a, 422; *šōtekā* L 420; **turfhekken:** *tōrfhekā* L 289; *tōrf-* L 322a; *tōrf-* L 289b; *tōrfheqā* L 329; de volgende opgaven zijn meervoud: *tōrfhekās* L 163, 163a; **peelhekken:** *pelhekā* L 265; **horten (mv.):** *hōrtā* L 270, 331, 384; *hōrtā* L 394; **turfhorten (mv.):** *tōrfhōrtā* L 325; *tōrfhōrtān* K 278; **klohorten (mv.):** *klothōrtān* K 278; **hooghorten (mv.):** *huāxhōrtā* L 244c; **hortjes (mv.):** *hōrtjās* L 290; *hōrtjās* L 271; **turfhortjes**

(mv.): *tōrfhōrtjās* L 294; **turfschoor:** *tōrfšōr* L 326; **vlikkenschoor:** *vlekāšōr* L 326; **turfleier:** *tōrflejār* K 278; de volgende opgave is meervoud: *tōrflejārs* L 270; **turfbreder (mv.):** *tōrfbrējār* L 324; **lattenbredjes (mv.):** *latābretjās* L 268.

2-2-31. VARKENSHORT, -BAK (Kaart 33)

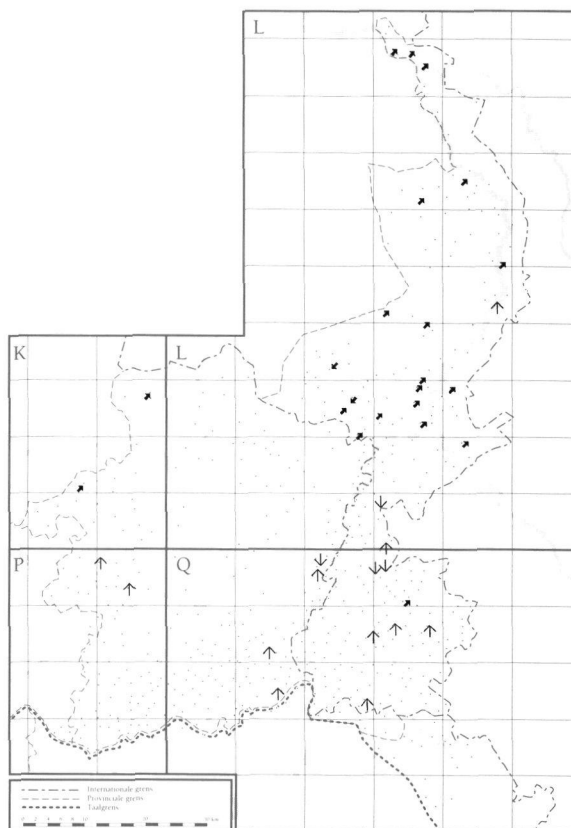
(N 17, 37b + 72d + 73; A 26, 3a)

[Hek of kist gebruikt voor het vervoer van varkens. Onder A. staan de woordtypes die betrekking hebben op een gewelfd hek dat uit drie gebogen plankjes bestond (voor, midden en achter) die met een tiental latten verbonden werden. Dit hek werd over de wagen gelegd om te voorkomen dat de varkens uit de kar zouden springen. Onder B. staan de woordtypes die betrekking hebben op een planken kist waarin de varkens gezet werden en die op de kar geplaatst werd. Op de kaart wordt een zaakgrens zichtbaar die door het midden van Nederlands Limburg loopt.

Uit het feit dat deze vraag in de vragenlijst slechts sporadisch werd ingevuld, kan geconclu-

Kaart 33: VARKENSHORT, -BAK

- ✱ hort + sst
- ✦ varkenshekken
- ↑ varkensbak
- ↓ krat + sst

deerd worden dat dit voorwerp waarschijnlijk niet of nauwelijks nog in gebruik was. Het ontbreken van materiaal voor Belgisch Limburg kan erop wijzen dat het voorwerp daar ofwel al langer verdwenen is, ofwel nooit in gebruik is geweest.]

A. de volgende opgaven zijn benamingen voor een varkenshort: **hort**: *hort* L 214; *hört* L 265, 268, 290, 330, 384; *hört* L 322a, 325; *hōyart* K 278; *hört* L 322; *hurt* Q 39; *hot* K 314 (mv. *hoʔar*); *höt* L 321, 326; **varkenshort**: *verkashort* L 211; *vērkas-* L 163, 163a; *verkashört* L 268, 320c, 331; **poggenhort**: *poghort* L 159a; **varkenshekken**: *verkashekā* L 289b, 320c; **varkensrug**: *verakarsq* L 290.

B. de volgende opgaven zijn benamingen voor een varkensbak: **krat**: *krat* L 432, Q 22; **varkenskrat**: *verkaskrat* Q 21; **varkensbak**: *verkas.bak* L 270, P 51, Q 9 (mv. *-bek*), 20, 93, 101, 111, 113a, 178, 197; *vērkas.bak* P 55, Q 96d; **varkenskist**: *verkaskes* Q 39; **kratbalken** (mv.): Q 7.

2-2-32. ROSDOEK (Kaart 34)

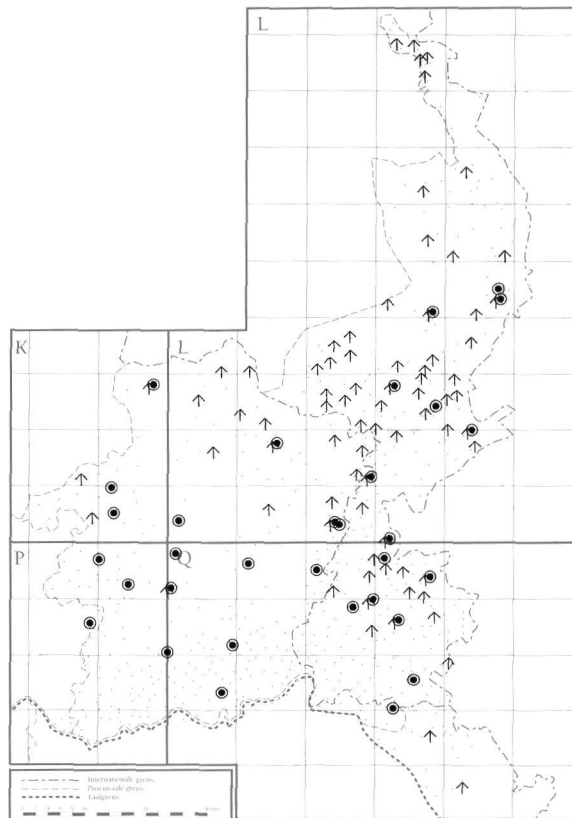
(N 17, 84; A 26, 3a; monogr.)

[Een onder de kar opgehangen doek waarin onder meer paardenvoer kan worden opgeborgen.]

rosdoek: *rqs.dök* L 244c, 266, 268, 270, 288, 288a, 288c, 289, 289b, 292, 294, 295, 299, 316, 317, 318, 318b, 320a, 320c, 321, 322, 322a, 324, 325, 326, 330, 331, 331b, 332 (opgehangen onder de kar voor gereedschap en haverzak), 360, 368b, 371, 372, 373, 374, 377, 386, 416, 420, 422, 426, Q 18, 19a, 21, 32a, 33, 35a, 39, 98, 101, 111, 112a, 113, 211; *rqs-* L 331, 383; *rös-* L 290; *rqs.dōk* L 317, 369; *rqs.dqyk* L 384, Q 20; *rqs.dqyk* Q 284; *ros.dok* K 314, 316, 355, 360, Q 253; *rqs.duk* K 278, 357, 159a, 163, 163a, 164, 165, 211, 214, 282, 286, 314, Q 2; *rqs.du^ok* L 265; **raamdoek**: *rāmdox* Q 121; **zak**: *zak* K 318, 358, L 422, P 55, 107a, Q 2, 4, 78; **roszak**: *ros.zak* L 269, 270, 329, 360, 384, 414, P 44, 51, Q 1, 20, 35a, 98, 111, 162, 204a; *rös-* L 290; **voerzak**: *vörzak* Q 97, 209; **karzak**: *karzak* Q 9; *kār-* Q 77; **broodzak**: *brō^ozak* L 373; *brüt-* L 423; **matzak**: *mat.zak* K 278; **baal-**

Kaart 34: ROSDOEK

- ↑ rosdoek
● zak + sst

zak: L 324; **knapzak:** Q 22; **vuilik:** *vu.lək* L 322; **karbuidel:** *karbūl* L 429; **rosbuidel:** *rōs.būjəl* Q 7; **net:** *net* Q 78; **besace (fr.):** *bəzas* Q 93; **musette (fr.):** *məsət* Q 159.

2-2-33. ROSBAK

(N 17, 85)

[Onder de kar opgehangen bak of mand voor proviand.]

bak: *bak* L 282, 316, 317, 372, Q 39, 112a, 156, 197; **rosbak:** *ros.bak* L 211, 244c, 265, 289, 295, 318b, 320a, 321 (boodschappen werden er in bewaard), 322, 329, 331, 377 (vnl. bij vrachtrijders), Q 21, 211; *rōs-* L 290; *rōs-* L 383; **voerbak:** *vōrbak* L 373, Q 22; *vor-* L 416; **getuigbak:** *gətūjx.bak* Q 77; *gətūx-* K 278; **haverbak:** *havərbak* K 278; **paardsbak:** *pērts.bak* L 269; **broodbak:** *bru^ot.bak* L 324; **provisiebak:** *prōvėjəsəbak* Q 1; **hangbak:** *hanbak* Q 14; **voederbak:** *vujərbak* Q 79a; **bergingsbak:** Q 204a; **mand:** *man* K 258, L 317; *manj* Q 22; *mān* Q 4, 156; *mēn* L 316; **karmand:** *kē^ormān* Q 71; **rosmand:** *rōsmanj* L 290; **havermand:** *havərmant* K

278; **marktmand:** *mērkma^on* P 55; **karmandje:** *kērmēntšə* P 54; **karrenmandeltje:** *kārəməndəlkə* Q 209; **schavier:** *šavēr* L 422; *savjēr* L 270; *šāvər* Q 7; **schavelier:** *səvolj^or* L 271; **kist:** *kīs* Q 78; **kistje:** *keskə* Q 93; *kejškə* Q 33; **karkistje:** *kerkīšə* L 290 (een kistje voor onder tegen de karbak getimmerd met deurtje en sluiting, voor mondvoorraad en papieren); **karrenkistje:** *kārəkēškə* Q 209; **haverkas:** *hqvərkas* K 314; **broodkas:** *bruxtkas* K 314; **krat:** *krat* L 373; **ben:** *bēn* L 164, 165; **schuif:** *šyf* Q 39; **slee:** *slej* L 159a.

2-2-34. ONDERBAK

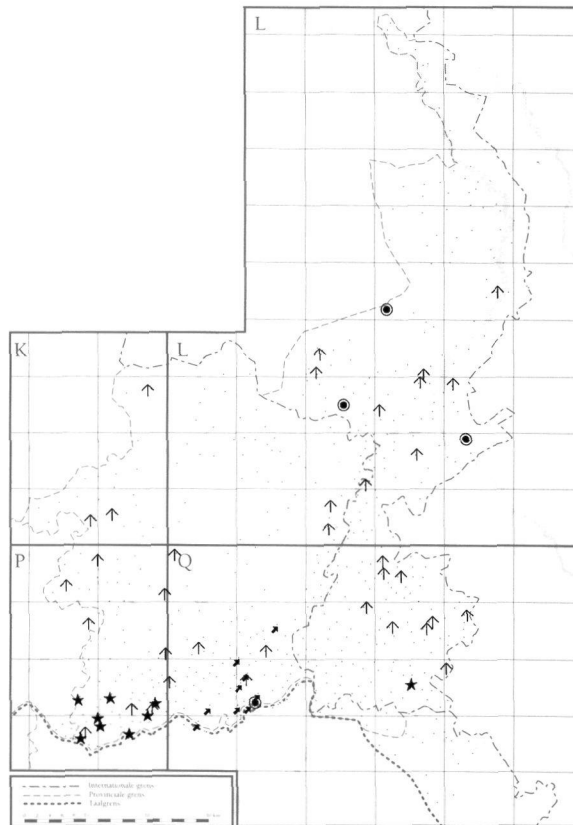
(N 17, 86)

[Onder de kar opgehangen laadvloertje.]

bak: *bak* L 282, 317, 368b, 373, Q 71 (hing aan de linkerzijwand van de kar), 98, 117a; **bakje:** *bekskə* Q 20; **onderbak:** *ondərbak* L 268, 322a, 360, 423, P 107a, Q 78, 112a, 162; *ōndər-* L 163, 163a; *ōndər-* L 422; *ōndər-* L 244c; *qnər-* Q 9; *unər-* K 257; *oņər-* L 289, 324, 329, Q 111; *o^hņər-* L 369; *ōņər-* L 383; *uņər-* L 420; **getuig-**

Kaart 35: VORK

- ↑ vork(ele) + sst
- * braak
- ★ arm + sst
- scheer

bak: *gəṭəx.bak* K 278, Q 78; *gəṭix-* L 416;
geriefbak: *gərif.bak* Q 78; **gescheerbak:**
gešərbak Q 22; **bijbak:** *bibak* L 330; **schommel-**
bak: *šomalbak* L 270; **planchertje:** *plāšəkə* Q 1;
lade: *lāj* L 331; **rosplank:** *rosplanḡk* L 321 (er zat
 vaak een hondje op als de kar stilstond); **onder-**
kist: *oṅarkes* Q 7.

2-3. Specifieke onderdelen van de driewielige kar

2-3-1. VOORWIEL

(N G, 67a; A 27, 22b; Lu 5, 22b)

[Klein wendbaar wielje vooraan aan de kar.]

klein rad: P 184, 212; *klēn rəjt* P 177; *klaj rəjt* P
 118; **voorste rad:** *vōrstə rat* P 211; **voorrاد:** P
 119; **ploegrad:** *plōxrāt* L 381; **rullenrad:** *rələrəjt*
 Q 90; **radje:** *rəjtə* Q 87; *rētjə* Q 30; **spoorradje:**
[spoor]rəjtšə Q 80; **rullen:** *rələ* Q 9; *rələ* Q 97;
rollen: *rolə* L 0426; *rulə* Q 247a; **voorwiel:**
vērwil Q 2; **voortrein:** *vīrtrejn* L 360; **loper:**
ləjpar Q 166.

2-3-2. HOUTEN SLEEPBLOK

(N 17, 42; N G, 68a)

[Houten blok vooraan aan de kar in plaats van
 een voorwiel. Dit komt enkel voor bij een
 klein voertuigje op twee wieltes, dat dient om
 akkerwerktuigen te vervoeren. Vergelijk het
 lemma PLOEGSLEDE in WLD I.1, pag. 78 e.v.]

slof: *slof* P 51, 219, Q 19b; *sluf* L 381, 382, P
 179, 220, Q 157; *slūf* Q 156; **slob:** *šlop* L 434;
slup L 269; **slee:** *šlej* L 369; *sləy* P 218, 219 (2
 wieltes en sleepblok); **sleephout:** *šlēphəyt* Q 33.

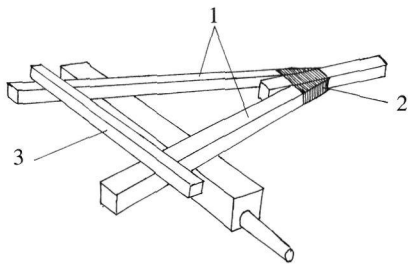
2-4. Specifieke onderdelen van de wagen

2-4-1. VORK (Kaart 35)

(N 17, 44b; N G, 70e; JG 1b; JG 1d)

[Het geheel van de twee schuin naar achter
 lopende balken die boven het asblok bevestigd
 zijn en waartussen aan de voorzijde de dissel is
 geplaatst. Deze balken maken deel uit van het

Afb. 30. Voorstel van een langwagen
1. voorste vork 2. snuit 3. zwik

voorstel van de langwagen. In tegenstelling tot de achtervork, die deel uitmaakt van het niet draaibare achterstel, kan deze vork draaien. Zie afbeelding 7.4 en 30.1.]

vork: K 278, 357, 358, L 269, 289, 322, 322a, 331, 373, 420, 422, P 107a, Q 22, 33, 98, 111, 113, 113a, 119; *vør²k* L 288b, P 48, 51, 167, 214, Q 1, 78, 156, 211; *vør²k* Q 79a, 176a; *ve²r²k* P 186, 197; *ve²r²k* Q 93; *ve²r²k* Q 2; **disselvork:** *desəlvør²k* L 326, Q 78; **voorvork:** *vør[vork]* L 382; **vorkele:** *vør²kələ* Q 111; **wagenvorkele:** *wāgəvørkələ* Q 32a; **wagelvorkele:** *wāgəlvørkələ* Q 32a; **broek:** *brøk* Q 19b, 167, 169, 176a, 177, 181, 240; *brøk* Q 182; *brøk* Q 168a; *brøk* Q 87; **scheer:** *šer* L 384; *šer* Q 181; *šer* L 265, 320c; **armen (mv.):** *er²m* P 179, 195, 197, 218, 223; *er²m* L 429a, Q 204a; *er²mə* P

174, 182; *er²mə* P 214; **vorkarmen (mv.):** *vørək.er²m* Q 204a; **houvasten (mv.):** *hevastə* K 314; **gaffel:** *gafəl* Q 39; **streefbalken (mv.):** *strēf.bel²k* L 381.

2-4-2. SNUIT

(N 17, 44c; N G, 70g; JG 1d)

[De voorkant van de twee balken die samen de vork vormen, waartussen de dissel is bevestigd.

Zie afbeelding 7.6 en 30.2.]

snuit: *snūt* L 316, 317, 422; *snut* L 269, 322a, Q 9; *snu.t* Q 77; *snu²t* L 420; *snu²t* L 317; *snōt* K 357, 358, P 48, 177a, Q 1; *snōt* Q 2; *snōt* P 115, 224; *snōt* P 186, 197, Q 79a; *snōt* P 51, 197, 188, 220, Q 78, 156, 160; *snāt* P 175, 178, 182, 218, 219, 227; *snē²t* L 288b; *snūt* L 331, Q 204a; *šnut* Q 22, 111, 119; *snūts* L 382; **distelsnuit:** *destəlsnūts* Q 197; **naas:** *nās* Q 7, 22, 32a; *nōs* Q 93; **muil:** *mul* L 163, 163a; *maul* Q 176a; **trek-punt:** L 289.

2-4-3. ZWIK

(N 17, 42 + 44d; N G, 70f; JG 1b; monogr.)

[De dwarsbalk die de vorkhouten onder de bak van de langwagen met elkaar verbindt.

Zie afbeelding 7.5 en 30.3]

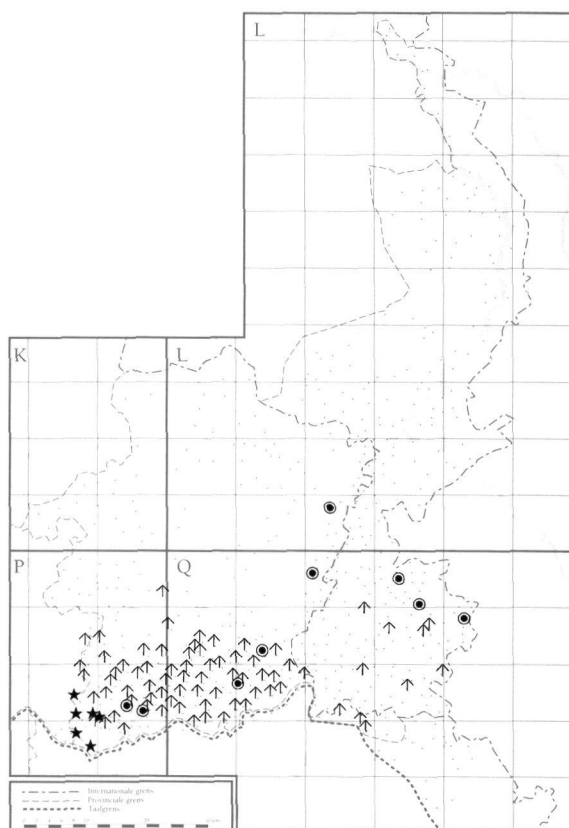
zwik: *zwek* K 314, L 282, 289, 322a, 360, 382, 420, 422, P 44, 48, 113, 172, 173, 174, 176,

Afb. 31. Langboom

Kaart 36: LANGBOOM

- ↑ langwagen
- langboom
- ★ langweg

177a, 179, 180, 182, 218, 219, 224, 227, Q 7, 78; *zwek* Q 2; *zwē.k* P 195, Q 79, 152, 153, 162, 164, 166, 168, 170, 181; *zwik* P 214; *zwē.k* Q 156, 159; *zwē.k* P 188, 197, 220, 223, Q 165; *žwek* L 331; *žwēk* Q 196, 196a; *žwik* Q 111; *šwek* Q 119; *šwēk* Q 211; *šwik* Q 112a, 204a; **zwikbalk**: *šwek.balk* Q 204a; **zwingel**: *zwēnəl* K 357.

2-4-4. LANGBOOM (Kaart 36)

(N 17, 44e; N G, 70b; JG 1b; JG 1d; monogr.)
 [Lange dikke balk die de verbinding vormde tussen het voorstel en het achterstel van de langwagen. Via de lengte van de langboom kan de lengte van de langwagen bepaald worden. Op de langboom rusten de drie rongblokken van de wagen, waarop de rongen gezet konden worden ter ondersteuning van de zijwanden. De langboom steekt achteraan door een opening tussen het rongblok en het asblok en wordt daar versterkt door de twee achterste tangarmen. Aan de voorzijde is de langboom door middel van een bout verbonden met het rongblok, de draaischijf, de zwik en het asblok, zodat het voorstel wendbaar is.

Zie afbeelding 7.1 en 31.]

lange wagen: *lanə wāgə* Q 192; **langwagen**: *lan̄kwāgə* Q 98, 111, 113; *lan̄kwān* Q 211; **langwagel**: *lan̄wāgəl* Q 2, 113a; *lan̄kwā.gəl* Q 200, 204a, 247, 247a; *lan̄kwā.gəl* P 113, 172, 173, 176a, 179, 180, 219, 224, Q 73, 89, 94, 154, 155, 162, 168, 170, 172, 174, 176a, 177, 179, 241; *lan̄k-* Q 178, 181; *lan̄k-* P 117, 121, 177, 177a, 184, 186, 187, 188, 192, 195, 197, 220, 223, Q 75, 76, 78, 79, 79a, 80, 152, 153, 156, 157, 157a, 159, 161, 164, 165, 166, 167, 168a, 175, 182, 188, 240, 242; *lan̄k-* P 178, 218, Q 160; *lan̄kwā* P 183; **langweg**: *lan̄kwex* P 174; *lan̄kwex* P 175, 181, 182, 214, 218, 227; **langboom**: *lan̄bōm* Q 93, 112a; *lan̄k-* Q 33, 119; *lan̄bō⁴m* L 420; *lan̄bōm* P 186, 197, Q 9; *lan̄k-* Q 176a.

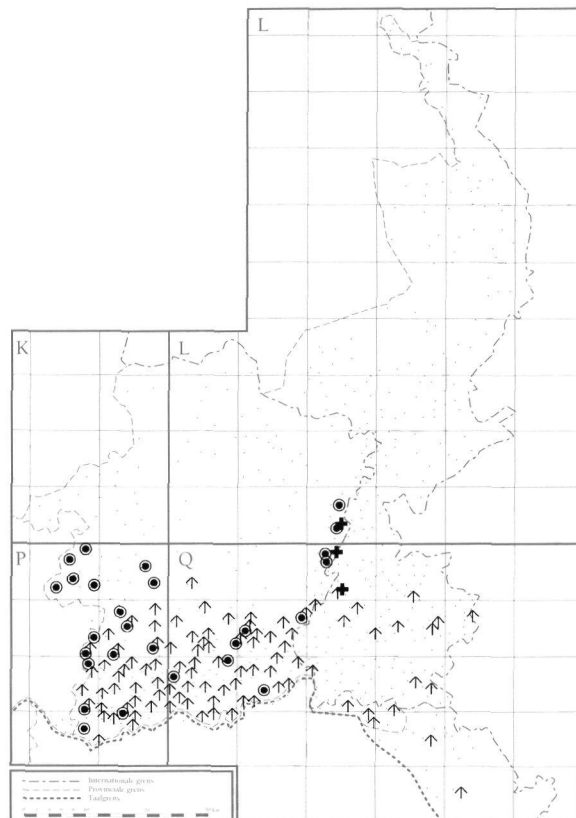
2-4-5. ACHTERVORK

(N 17, 44i; N G, 70d; JG 1b)

[Het geheel van de twee schuin naar achter lopende balken aan de achterzijde van de langwagen, die aan de ene kant tegen de langboom bevestigd zijn en aan de andere kant door ope-

Kaart 37: REM

- ↑ mechaniek
- frein (fr.)
- ✚ rem

ningen tussen het asblok en het achterste rongblok steken. Deze balken dienen ter versteviging van de verbinding van de asblok en de langboom en maken deel uit van het achterstel van de langwagen.

Zie afbeelding 7.3]

achtervork: L 422; *axtərvørək* Q 204a; *axtərvørək* Q 2; **scheer:** *šir* L 326; **achterscheer:** *axtəšēr* L 384; **armen (mv.):** *erəm* Q 33, 111, 119, 204a; **kleine armen (mv.):** *klejn erəm* P 174; **langwagenarmen (mv.):** *lankwāgærəm* Q 111; **schoren (mv.):** *šqrə* L 382; **strevers (mv.):** *strēvərs* Q 1; **streven (mv.):** *strēvə* L 381, Q 19b; **koppelbalken (mv.):** *kopəlbəlak* L 331; **steunbalken (mv.):** *stənbalkə* L 282; **schrage balken (mv.):** *šrəx balkə* Q 39; **versterkingsstukken (mv.):** *vərstərəkənstəkə* Q 9; **staart:** *stat* P 107a.

2-4-6. REM (Kaart 37)

(N 17, 40 + 44j + 49 + 50b + 99 + add; JG 1b; JG 1c; JG 1d; JG 2c; monogr.)

[De rem komt vrijwel alleen voor bij de wagen. Er bestaan verschillende systemen. Essentieel hierbij is dat steeds een remblok tegen de rond de

velg van het wiel bevestigde metalen band kan schuren. De informant van Q 99* vermeldt het volgende: "Vroeger werd de rem door middel van een zwengel aangedraaid. Thans wordt de rem in werking gesteld door een ijzeren hefboom. Deze ijzeren staaf heeft aan het losse uiteinde een ketting, die vastgemaakt wordt aan een haak, welke zich bevindt aan de zijkant van de karbak. Het is dus een vereenvoudiging, de zwengel is vervangen door een hefboom." De respondent van P 48 omschrijft de wagenrem als een "blok met ketting aan as om te remmen."]

mechaniek: *mēkanik* P 184, Q 90, 174, 253; *mēkanek* Q 96c; *mēkanek* Q 83; *mekanik* Q 77; *mēkanik* Q 79a; *mēkanek* P 175, 224; *mēkanik* Q 80; *mekanik* P 177, 180, 188, 192, 197, Q 166, 182; *mekanik* P 186, Q 72, 162; *mēkanikk* Q 74; *mekanek* P 119, 173, 174, 177a, 182, 213, 218, Q 82, 88; *mēkanek* P 115 (ouder), 117 (weinig gebruikt), 118, 120, 121 (oud systeem), 176a, 179, 187, Q 2a, 18, 71, 73, 84, 87, 91, 94, 99*, 101; *mikanik* P 176, 195 (ook bij langkar), 220, 223, Q 159, 174, 188; *mikanik* Q 79, 89, 113, 153, 154, 157, 160, 161, 163, 164, 165, 167, 168, 171, 175, 178, 179, 200, 240, 241; *miganik* Q 78;

mikanek P 178, 219, 227, Q 152, 172; *mēkanēk* Q 284; *meknek* Q 75, 160a; *mekāmek* Q 111; *nekāmek* Q 111; *nikānik* Q 157, 181, 204a, 208, 209, 242, 247, 247a; *nikānek* Q 113a; *niknik* Q 119; *ekāmek* Q 97; *krikāmik* Q 169; *knikānik* Q 39; **frein** (fr.): *frē* L 420, 422, P 44, 50, 56, 57, 172, 176a, 214, Q 7, 88, 155, 177; *frē* Q 8, 156; *frē* P 115, 118, 118a, 121, 175, 224; *frē* P 45, 113, Q 77, 83; *frē* P 47, 48; **blokfrein**: *blokfērē* P 50; **rem**: *rem* L 422, Q 6, 18; **hem**: *hem* Q 284; **blok**: *blok* Q 168, 181; **sleepblok**: *slēp·blok* P 48; **schuif**: *sxōf* Q 76.

2-4-7. MOLEN

(N 17, 44j + 50a + 50c; N G, 71c; JG 1b; JG 1c; JG 1d; monogr.)

[Dat deel van het voorstel dat ervoor zorgt dat het voorstel wendbaar is. Het bestaat uit twee in elkaar draaiende metalen ringen die zich tussen het voorste asblok en het rondblok bevinden. De molen komt alleen voor bij de molenwagen.

Zie afbeelding 9.4 en 32.]

molen: *mōlā* K 278, 314, 358, L 163, 163a, 164, 165, 265, 268, 269, 270, 282, 288, 288a, 289, 289b, 295, 316, 318b, 320a, 322a, 330, 331, 331b, 371, 373, 382, 384, 422, 423, 426, P 44, 113, Q 9, 19a, 19b, 22, 32a, 71, 94b, 95, 96d, 98, 99*, 101; *mō.lā* P 118a, 188, 192, 224, Q 75, 78, 79, 79a, 80, 152, 153, 156, 157, 157a, 159, 160, 161, 164, 166, 177, 182, 240, 241, 242; *mō.lā* P 48, Q 73, 96c, 211; *mōy.lā* P 179, 186, 223, Q 33;

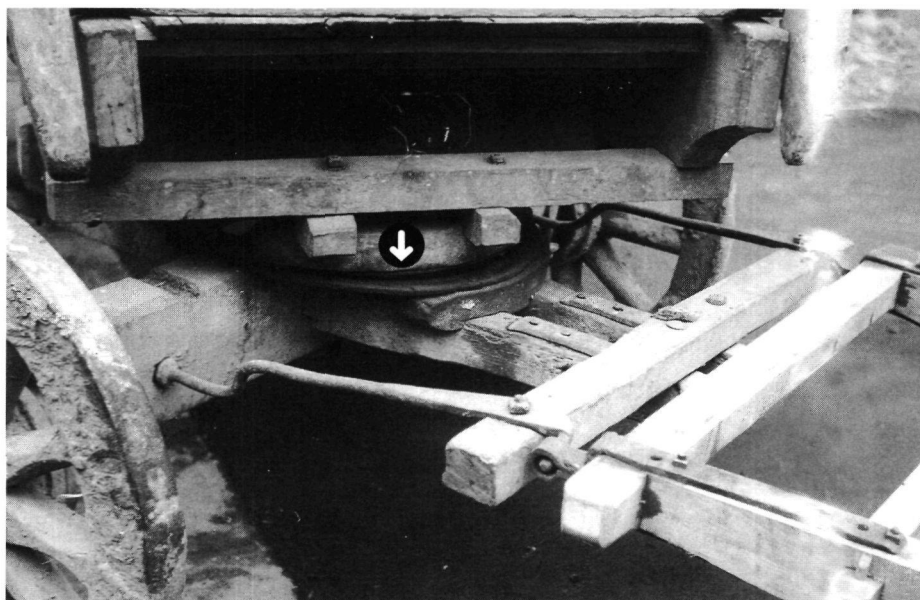
mōy.lā P 195; *mōlā* P 107a, Q 197; *mōylā* P 115, 176, 176a, 177a, 178, 180, 184, 187, 219, 227; *mōy.lā* P 117, 118, 119, 120, 121, 172, 173, 177, Q 74; *mōlā* L 294, 322, 325, P 51, Q 203a, 204a, 209; *mōln* K 353; *mōlā* K 361, L 290; *mōy.lā* Q 111, 119, 172, 188; *mōy.lā* Q 39, 76, 155, 175; *mōy.lā* Q 77, 89, 154, 162, 167, 168, 169, 174, 181; *mōy.lā* Q 168a, 176a, 179; *mōylā* L 317, 420, Q 113, 198b; *mōlā* L 355, P 55, Q 1, 2; *mōy.lā* Q 83; *mōy.lā* L 360, Q 90, 91; *mōylā* Q 87, 93, 171; *mōylā* Q 94; **draaimolen**: *drēimōlā* L 381; *drēy.mōlā* L 420; *drāmōlā* Q 1; **draagmolen**: *drēxmōlā* L 434; **wagelmolen**: *wō.gālmōy.lā* Q 178; **molenwagel**: *mō.lāwōgāl* P 218; *mō.lā-* P 113, 174, 175, 182, 197, 220, Q 156, 159, 165, 166, 242; *mōy.lā-* P 177, 195; *mōylā-* P 173, 177a, 178; *mō.lā-* P 188; **molenstel**: *mōlāstēl* L 270; **koning**: *kōney* L 326, 432; **draaias**: *drēias* L 289; **losse stel**: *losā ēstēl* L 331; **draaiend onderstel**: *drējēnt·onjāstēl* Q 7.

2-5. Onderdelen van de huifkar

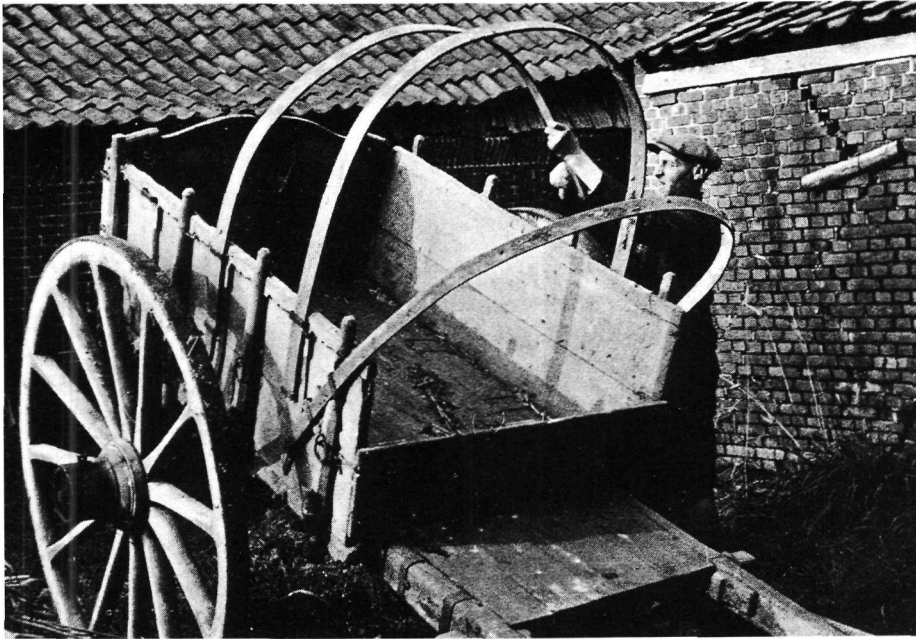
2-5-1. HUIF

(N 17, 10b; S 15; Wi 17; L 27, 32; L 1a-m; monogr.)

[Kap van de huifkar. Deze kap wordt over hoe-

Afb. 32. Molen

Afb. 33. Huifhoepels

pels getrokken, die vooraf op een hooikar gezet worden.]

huif: *hūf* L 209, 210, 211, 213, 215a, 217, 246a, 248, 266, 267, 268, 270, 286, 288c, 289, 290, 291, 294, 313, 319, 320a, 323, 333, 371, 386, 422, 423, Q 30, 32, 35, 39, 101, 102, 103, 104a, 110, 111, 112a, 113, 117b, 118, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 202, 203, 204a, 207, 208, 248, 284; *ūf* Q 9, 11; *hū²f* L 360, 369; *huf* K 361, L 214, 244c, 246, 249, 250, 269, 271, 282, 288, 288a, 289b, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 314, 316, 317, 318, 318b, 320, 320c, 321, 322, 322a, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 356, 360a, 362, 366, 368, 372, 373, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 387, 414, 415, 420, 425, 426, 427, 429, 429a, 430, 431, 432, 434a, Q 2, 10, 14, 19, 19a, 20, 21, 22, 27, 29, 32a, 33, Q 97, 98, 99, 99*; *uf* Q 7, 12, 16; *hu²f* L 245; *hōf* Q 74, 196; *hōf* K 315, L 419, Q 96a; *hō¹f* K 278; *hō²f* K 353; *hof* P 193; *hō¹f* K 360, Q 71; *hō²f* P 119, Q 77, 83, 95; *houf* K 359, L 315, 352, 355, P 51, 58, 121, 177, 186, 188, 192, 197, Q 1, 3, 78, 86, 88, 95, 96c, 96d, 105, 156, 164a, 167, 168a, 172, 179, 187, 193, 198, 198b; *hauf* P 50, 51, 211, Q 72, 83, 89, 154, 162, 168, 176a, 177; *hou¹f* Q 241; *hūf* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 191, 265, 312, 364, Q 35a; *hū²f* L 418; *hy¹f* Q 222; *hōf* L 244b, P 47, 48; *hōf* K 314; *hōf* Q 211; *hōf* L 367; *hōif* P 52, Q 93; *hōif* P 54; *u¹ōf* K 317; *hāf* P 172, 179, 183; *āf* P 176; *hāif* K 357; *heif* P 55, 118a; *hef* P 107a; *hif* L 416, 417; **huifje:** *hūfkā* Q 10; **bâche** (fr.): *baš* K 358,

L 312, 415, 422, P 48, 57, 115, 119, 121a, 175, 176, 186, 211, Q 4, 12, 79a, 88, 94, 161, 162, 209, 240, 254; *bāš* Q 179, 259; *baš* Q 196, 196a; *bēš* Q 158; **kap:** *kap* K 357, P 44, 119, 183, 187a, 213, 219, Q 1, 77a, 168; **doek:** *duk* Q 78, 166; *dox* Q 116; **zeil:** *zēil* P 51; **hoes:** *hō²s* L 353; **klep:** *klep* Q 116.

2-5-2. HOEPELS

(N 17, 74 + 99)

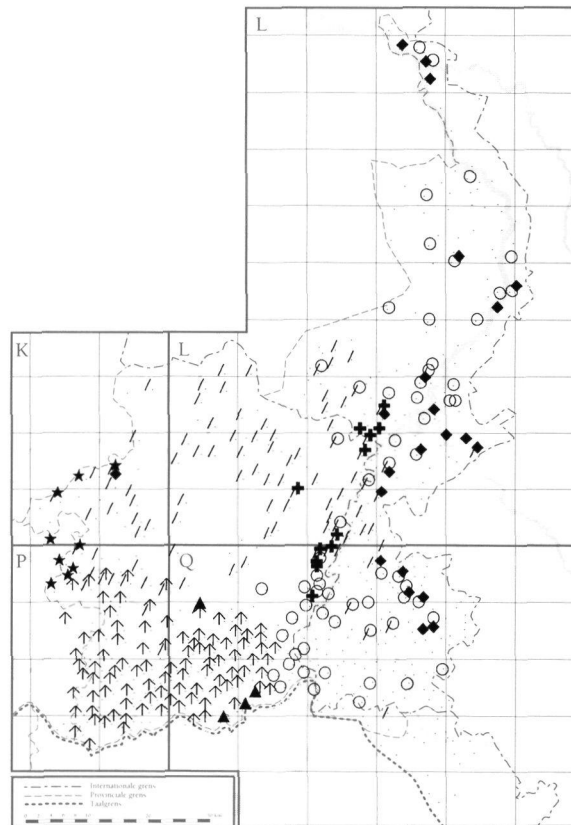
[Houten hoepels waarover de huid gespannen werd. De hoepels werden in krammen tegen de zijplanken bevestigd. Meestal waren het er vijf, waarvan de voorste naar voren helde.

Zie afbeelding 33.]

repen: *rēipā* L 269, 270, 271, 288a, 289, 290, 294, 295, 318, 318b, 320a, 320c, 321, 322, 322a, 325, 329, 330, 331, 331b, 332, 369, 372, 374, 377, 382, 383, 386, 416, 422, 429, 429a, 432, Q 7, 19a, 20, 22, 32a, 78, 97, 98, 99*, 101, 111, 112a, 156, 193; *rēipā* L 317, 360, 368b, 371, 372, 416, 422, 423, Q 9; *rēpā* L 316, 420, Q 2 (enk. —*rip*), 33, 39, 77, 101, 113, 113a, 117a, 204a; *rē²pā* K 278, 318, Q 71, 78; *rē²pān* L 286; *rē²pā* K 314, 357, 358, L 265, 282, 314, P 44, 48, 107a; *rīpā* P 55; *rīpā* K 361, L 266, 414, P 51; *rēpā* Q 4, 77, 93; de volgende opgave is enkelvoud: *rēp* Q 209; **boogde repen:** *bōgādā rēpā* Q 1; **huifrepen:** *hūifreipā* L 289b, 331, Q 111; *huf* L 268, 270, 318b, 326, 384; **karrepen:** *kerreipā* L 324; **beugels:** L 159a, 163, 163a, 295; *būgāls*

Kaart 38: KARSTEUN

- / dam + sst
- ↑ stek + sst
- stelt + sst
- ◆ stijp + sst
- ★ steun + sst
- ⊕ houweel + sst
- ▲ hak + sst

Q 96d; *bøgals* L 373; *bøigals* Q 156; **beugelen:** *by^ggala* Q 119; **huifbeugels:** *hufbøgals* L 211, 289; **karbeugels:** *karbøgals* L 244c, 268; *kejær*–P 186, 197; **beugsels:** *bøxsals* L 373; **hoepels:** L 330; **huifringen:** *haufrēnk* Q 176a; **banden:** *bēnj* Q 14 (van ijzer).

2-5-3. ZOOM

(N 17, 75)

[Open zoom in de huif, waardoor een koord loopt waarmee men de huif kan vastsjorren.]

schuif: *sxūf* L 159a, 163, 163a, 211, 289, 289b; *šūf* L 265, 318b, 320a, 321, 322a, 326, 329, 331, 331b, 373, 374, 382, 386, 422, 429, 429a, Q 7, 20, 22, 98, 111, 112a, 204a; *šūaf* L 369; *sxuf* L 282, 316; *šuf* L 317, Q 3, 39; *šūif* Q 101, 193; *šūuf* L 372; *šūif* L 420, Q 77; *šūif* L 372; *sxūf* Q 1; *sxāif* K 357; *šif* L 416; *sxēf* Q 2; *sxūf* L 244c, 266, 268, 271; *sxuf* L 269; *šuf* L 270, 290, 295; **huifschuif:** *hufšuf* L 384; *hufskūif* P 186, 197; **zoom:** *zōm* L 164, 165; *zōum* L 325; **sluif:** *slūf* K 358; *slāif* Q 156; **schuifring:** L 289; **schuil:** *sxūil* P 51; **opschuiver:** *opxūvār* K 314.

2-6. Steunen

2-6-1. KARSTEUN (Kaart 38)

(N 17, 40 + 77 + 78 + 79 + 99; N G, 62a + 63a-b; JG 1a; JG 1b; JG 1d; JG 2b; JG 2c; R 14, 23e; monogr.)

[Steun die onder de kar geplaatst wordt bij het laden en lossen. Er zijn drie types karsteunen, die over het algemeen dezelfde benamingen hebben: een zware, T-vormige steun die de voorkant van de kar ondersteunt en die bij het rijden onder de schoot wordt opgehangen, een lichtere steun die voorkomt dat de kar bij het laden en lossen naar achter omkipt en die bij het rijden achteraan onder de kar hangt en tenslotte een stok van ongeveer een meter die de berrie steunt en die bij het rijden onder de berrie hangt. De woordtypes **houweel** en **hak** zijn voorbeelden van betekenisverschuiving: toen de wegen nog niet geasfalteerd en bijgevolg soms slecht berijdbaar waren, had de boer een hak bij zich waarmee hij de wielen vrij kon maken als de kar of wagen vastgereden was. Deze hak werd ook gebruikt als steun voor de berries. Later, toen de wegen beter wer-

den, was deze hak niet meer nodig en werd de steun, die in de plaats van de eigenlijke hak kwam, soms ook "hak" of "houweel" genoemd. Het eerste deel van het lemma is samengesteld uit benamingen die voor de drie types karsteun gelden. De meervoudsvormen zijn wel steeds benamingen voor de berriestutten (de derde bovenvermelde soort). De woordtypes waarbij door een toegevoegd adjectief of het eerste lid van de samenstelling duidelijk wordt om welke karsteun het gaat, staan onder A. Zware karsteun, B. Lichte karsteun en C. Berriestut.

Zie afbeelding 34 en 35.]

dam: *dam* K 278 (alleen onder de hoogkar), 315, 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 360, 361, L 282, 286, 288, 288c, 289, 289b, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 318b, 319, 320a, 320c, 326, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 369, 370, 371, 372, 373, 381, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 426, 429, 432, 434, P 45, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 119, 175, Q 1, 2, 2a, 3, 4, 6, 7, 14, 19a, 19b, 20, 21, 71, 78, 97, 101, 111, 209; de volgende opgaven zijn meervoud: *damə* K 278, 314, 318, 353, 357, 358, 359, 359a, 360, 361, 361a, L 282, 286, 288, 288a, 289, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 352, 353, 355, 356, 359, 360, 361, 362, 364, 367, 368, 368b, 369, 372, 414, 415, 415a, 418, 423, 429a, P 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 119, 187a, Q 1, 2, 3, 20,

22a, 71, 72a, 74; **kardam:** *kardam* L 424, 429a; *kār-* Q 3; *ker-* L 289b, 314; *kēr-* P 55; de volgende opgaven zijn meervoud: *kardamə* L 316; *ker-* P 55; **steldam:** *stelt-dam* L 322a; **madam:** *madam* Q 2; **stelt:** *stelt* L 214, 244c, 265, 266, 268, 269, 271, 289, 326, 370, 381, 382, Q 5, 9, 10, 11, 12, 38, 88 (om de kar in evenwicht te houden), 91, 93, 94b, 96c, 96d, 174, 179, 198b; *stēlt* L 163, 163a, Q 9, 172, 188, 175; *steltʷ* L 289, 322, Q 11 (ouder); *stēlt* Q 198b; *steltʷ* L 320, 320a, 423, Q 7; *stōlt* L 369; *štelt* L 295, 322, 373, Q 19a, 19b, 21, 39, 97, 98, 101, 111, 113, 193, 197, 198b, 204a; *šteltʷ* L 290, 294, 325, 330, 331, 331b, 332, 377, 382, 423, Q 32a, 33, 211; *šteltʷ* L 423, Q 32a; de volgende opgaven zijn meervoud: *steltən* L 214, 265, 266, 268, 269, Q 5, 10, 12, 13, 88, 95, 96c, 96d, 179, 198b; *steltə* L 159a, 211, Q 9; *steltʷə* L 322a, 382; *stēltə* L 163, 163a; *steltən* Q 9; *šteltə* L 295, 324, 423, Q 99*, 111, 113, 117a, 119, 204a; *šteltə* Q 203a; *šteltʷə* L 290, 294, 330, 377, Q 32a; *štēltə* Q 198b; **karstelt:** *kārstelt* Q 88; *karsteltʷ* Q 7; **trekstelt:** *trekstelt* L 211; **stek:** *stek* P 49, 58, 113, 115, 118a, 118b, 121, 175, 180, 186, 188, 220, 223, 224, 227, Q 2, 74, 78, 80, 83, 86, 153, 154, 155, 161, 162, 177; *stək* P 107a, 176a, Q 79, 156 (mv. —ə, gewoonlijk twee), 174, 176a, 178 (mv. —ə); *stək* P 55; de volgende opgaven zijn meervoud: *stekə* P 50, 58, 58a, 116, 117, 118b, 119, 120, 121, 223, Q 71, 156a, 161, 162, 173, 241; *stəkə* P 176, Q 178;

Afb. 34. Karsteun

Afb. 35. Lichte berriestut

karstek: *kārstek* Q 72, 76, 77, 81, 82, 83, 84, 89, 90, 92, 93, 158a, 162, 163, 164a, 167, 168, 168a, 169, 170, 177, 178, 182, 240, 241; *kēr-* P 118b, 177; *kēr-* P 50, 53, 55, 187, Q 71, 75, 80, 165 (bij voerlui: *vork*); *kēr-* P 120, 197; *kēr-* P 113, 117, 172, 176, Q 78, 79a, 157, 160, 164, 166; *kēr-* P 118, 173, 174, 177, 177a, 179, 182, 184, 192, 195, 214, 218, 219, Q 73, 78, 79, 152, 156, 157, 159; de volgende opgaven zijn meervoud: *kārstekə* Q 77, 83, 90, 93, 155a, 164a, 167, 169, 174; *kēr-* P 177, 196, 197, Q 75; *kēr-* Q 78, 160a; *kēr-* P 178, 184, 188, 189; *kēr-* P 187a; *kēr-* P 172, Q 78, 156; *kerstekər* Q 1, 71; **steltstek:** *stē.lstek* Q 94, 171; **stijp:** *stip* K 278, L 159a, 164, 165, 271, 322, 326, 381, 382, Q 96d; *stīp* L 424; *step* K 316; *štīp* L 270, 329, 432, Q 33, 39, 112a, 113, 113a; *štīp* L 329, 386, Q 22; de volgende opgaven zijn meervoud: *stīpən* L 164, 165, 266, 271, 382, 422; *stepə* Q 156; *stīpə* L 270, 383, 386, Q 39, 113, 211; **karrenstijp:** *kerəštīp* L 331, 384; **kruisstijp:** *krytsštīp* L 270; **bok:** *bok* L 416, Q 9, 98; *bok* L 374, Q 19b, Q 113; *buk* L 332; *bu^ok* L 268; **steun:** *stōn* K 314, 315, 353, P 44, 45, 46; *stōjn* P 47, 48; de volgende opgaven zijn meervoud: *stōnən* K 316, 356, 357, 359a, L 164, 165, P 45, 48; *stōnə* P 44; *stōnə* K 353; **steunders (mv.):** *stōndərs* P 44; **ondersteunsels (mv.):** L 164, 165 (de zware stijpen aan de voor- en achterkant van de kar zijn al lang vervangen door stijpen onder de berries, omdat de andere door paarden stuk getrapt wer-

den met de achterpoten); **been:** *bīⁿ* P 47; *bīⁿ* P 48; **vork:** *vōr^ok* Q 167, 240; **vorkje:** *verkskə* Q 83; **stut:** *stōt* Q 38; **stoel:** *stū.l* Q 241; **steunbalk:** *stōjn**ā**lk* P 186, 197; **stok:** *stōk* P 107a; **degen:** *dē.gə* Q 9; **steel:** *stē.l* Q 87, 174; **houweel:** L 374; *hōuwi^ol* L 325; *hōuwi^ol* L 371; *ōuwi^ol* L 424 (ouder), Q 12 (bij oude karren om de weg vrij te maken); *aywi^ol* L 322, 415, Q 6, 7, 8, 9; **weel:** *wi^ol* L 321 (mv. —ə), 370; *wēl* L 289 (mv. —ə), 326; **hak:** *hak* Q 4, 71, 181, 242; de volgende opgaven zijn meervoud: *hakə* Q 4, 71, 183; *hək* Q 181; **karhak:** *kār**h**ak* Q 177, 181.

A. de volgende opgaven zijn benamingen voor de zware steun aan de voorzijde van de kar: **voordam:** *vōrdam* L 429a; **berstek:** *ber**st**ek* Q 79; **spanstek:** *span**st**ek* Q 166 (in de balans van de wagen); **voorstijp:** *vōr**st**īp* L 384.

B. de volgende opgaven zijn benamingen voor de lichte steun aan de achterzijde van de kar: **achterste dam:** *ax**t**ər**st**ə* [*d**am***] K 359, L 316, 362, 367, 415, 415a, 423, P 56, Q 2a; *extər**st**ə* ~ K 361a, L 314, 416, 417, 418; *extər**st**ə* ~ L 317; *ex**ā**l**st**ə* ~ L 319; *er**st**ə* ~ L 386; *ēs.d**ə*** ~ P 55; *ēs.d**ə*** ~ P 54, 55, Q 2; *ē^os.d**ə*** ~ Q 1; **kleine dam:** *kle**jn** dam* L 362, 416, 417, 418, Q 21; *klēn* ~ L 414; **achterdam:** *ax**t**ər**dam*** K 357, 359a, 360, 361, L 282, 286, 288c, 289b, 313, 315, 318b, 319, 353, 355, 358, 359, 360, 364, 368, 369, 370, 372, 416, 419, 420, 422, 424, 426, 429a, 434, P 50, 57, Q 3, 4, 19b, 20; *āx**t**ər-* Q 1; **dammetje:** *dam**k**ə* L 429; *d**em**k**ə*** L 282; **klein dammetje:**

klēn demkə L 353; **achterste stelt**: *axtərstə stelt* L 211, Q 88, 96d; *axtərstə štelt* L 294; *ekāštə* ~ Q 39; *axtərstə šteltʃ* L 332; **achterstelt**: *axtərstelt* L 266, 268, 295, 322a, Q 5, 95; *axtərstelʃ* L 322, 382, Q 18; *axtərštelt* L 324, Q 39, 97, 111, 112a, 113; *axtərštelt* Q 99*, 203a; *axtəršteltʃ* L 330, 377, 382, Q 33, 96; **achterste stek**: *axtərstə stek* P 173; *axərstə* ~ P 50; *ātərstə* ~ P 121, Q 176a, 178; *atəstə* ~ Q 93; *jatstə* ~ Q 177; *āstə* ~ Q 86; *ēstə* ~ P 58a, Q 72; *estə* ~ P 58, 119, 178, 197, Q 75, 78, 81; *ęstə* ~ P 176b; *ęs.də* ~ Q 71; *ęjstə* ~ P 223; *ęstə* ~ Q 77; **korte stek**: *kotə stək* P 107a; **kleine stek**: *klēnə stək* Q 77; **achterstek**: *ātərstek* P 171, Q 80, 83, 90, 155a, 178; **stekje**: *stəkškə* Q 83; **achterstijp**: *axtərstip* L 164, 165, 381, 382; *axtərštīp* L 270, 329, 383, 384, Q 113; **stijpje**: *štīpkə* L 386, Q 22; **achterste steun**: *axtərstə stōn* K 316; *axtərstə stōn* P 44; *agəstə stōn* K 314, 353; **kleine steun**: K 356; **achterweel**: *axtərwiʃl* L 321; **achterste hak**: *jastə hak* Q 181 (aan langkar); **achterste karhak**: *jastə kārhak* Q 177.

C. de volgende opgaven zijn benamingen voor een berriestut: **berrestek**: *berəstek* Q 160, 178; de volgende opgave is meervoud: *bərəstəkən* P 120; **steunstekken** (mv.): *stōnstəkən* P 197; *stōjn* ~ Q 80; **stijpstek**: *stīpstek* P 118b; de volgende opgave is meervoud: *stīpstəkə* P 177; **damstek**: *damstek* Q 169; de volgende opgave is meervoud: *damstekə* P 46; **staanders** (mv.): *stēnərs* P 52; **licht**: *lixt* Q 101; **stut**: *stōt* L 318b; **schraag**: *sxrāx* L 289.

2-6-2. DRIEPOOT

(N 17, 80; JG 1d)

[Steun die onder de schoot van de kar gezet wordt en die gebruikt wordt bij het oogsten en eventueel bij het smeren van de as. Voor de woordtypes **knecht**, **kracht**, **wip**, **krik** en hun samenstellingen is er overlap met de benamingen voor de KARWIP (zie dat lemma in WLD II.11, pag. 128-129), een hefboom die ook gebruikt wordt bij het smeren van de as.]

driepoot: L 332; *dripōʃt* Q 32a; *dripōt* Q 22, 98; *drēpūt* L 372; *drēpūt* L 268; *drē* ~ K 358; *drē* ~ L 269; *dri* ~ Q 111; **driepoter**: *drēpūtər* K 361; **smeerpoot**: *smērpūt* L 268; **pikkel**: *pekəl* Q 156; **driepikkel**: *drēipekəl* L 422; *drē* ~ L 414, P 44, 51, Q 96c; **bok**: *bək* Q 111, 211; *bo.k* L 373; *buk* L 325; **karbok**: *karbək* L 422, Q 111, 112a; *kār* ~ Q 4, 93, 204a, 209; *kēr* ~ Q 2; *kerbuk* L 270, 295, 329; **karrenbok**: *karəbok* Q 39; **driebok**: *dribok* L 373, 429a; *dribok* L 432; **smeerbok**: *smērbok* L 426; *smējr* ~ L 423; **derde been**: *dədə biən* K 314; **driebeen**: *drējbēn* L 420; **drievoet**: *drēvūt* Q 161; **luie knecht**: *lōjə knext* L 214, 282, 288, 289, 318, 318b, 320a (een hefboom, wordt gebruikt bij heel oude karren), 321, 324, 374, 382; *lōj* ~ L 270; *lōjə* ~ L 371; *lōjə knex* L 330,

383; *lōjə* ~ Q 9 (mv. ~ *knextə*); *lōjə knext* L 244c, 265; *lōjə knext* L 290; *lōjə knext* L 360; **domme knecht**: *dōmə knext* L 317; **karknecht**: *karknext* K 278; *ker* ~ L 322a; *kēr* ~ L 326; **karrenknecht**: *kerəknex* L 331; **wagenknecht**: *wāgəknex* Q 33 (alleen in gebruik bij kasteelheren); **domme kracht**: *domə kraxt* L 360; **wip**: *wep* L 159a, 282, 286, 316, 317, P 48, Q 7; *wōp* Q 1, 20; **karwip**: *karwep* K 278; *kār* ~ L 355; *ker* ~ L 314; *kēr* ~ K 357; **krik**: *krek* L 164, 165, P 107a, Q 77; *krōk* K 278; **paardje**: *pijētšə* Q 2; **vorkje**: *verkskə* Q 83; **ezel**: *ējzəl* Q 78.

2-6-3. STEUNPAAL VOOR OPGESLAGEN HOOVKAR

(N 17, 82)

[Lange steunpaal welke men plaatst onder de berries van een opgeslagen hoogkar.]

stijp: *stīp* L 271, 316, 320c, 322; *stīp* L 416; *stīʃp* L 317; *stēp* Q 178; *štīp* Q 19a, 32a, 98, 99*, 101, 197, 111; *štīp* L 331, 331b, Q 33; **karstijp**: *kərstep* K 361; **paal**: *pōl* L 270, 372; *pōʃl* L 282; **karpaal**: *karpōl* L 159a, Q 204a; *ker* ~ L 326; **karrenpaal**: *kerəpōl* L 321; **steunpaal**: *stōnpōl* L 244c; *stōnpōl* L 420; **stutpaal**: *stōtpōl* L 322a; **mik**: *mek* K 278; **karmik**: *karmek* K 278, 268, 360, Q 112a; *ker* ~ L 318b, 331; *kēr* ~ L 422; **karmik** Q 101; **vork**: *vōʃk* Q 78 (mv. —ə), 79a, 156; *verʃk* Q 93; *verʃk* Q 1; *vōrk* Q 22; **stijpvork**: *stīpvōʃk* L 384; **stelt**: *štelt* Q 98; de volgende opgave is meervoud: *steltən* L 269; **lange stelt**: *lan šteltʃ* Q 21; **gaffel**: *gafəl* L 416, Q 77; *gōfəl* L 290; **steun**: *stōn* P 44; **steunt**: *stōnt* L 318b; **karsteun**: *kārštōn* Q 193; **ondersteunder**: *ondərstōndər* Q 156; **hout**: *hōyt* L 324 (had de vorm van een gaffel); *hōyt* Q 9; **karstek**: *kārstek* Q 83; **steunstek**: *stōnstēk* P 55; **stutboom**: *stōt.bom* L 163, 163a; **steunboom**: *stōnbuʃəm* K 357; **staanderik**: *stēnərek* L 371; **stut**: *stōt* Q 204a; **schamper**: *šempər* L 332; **staak**: *štāk* L 270; **schoor**: *šōʃr* L 317.

2-6-4. HOUWEEL (Kaart 39)

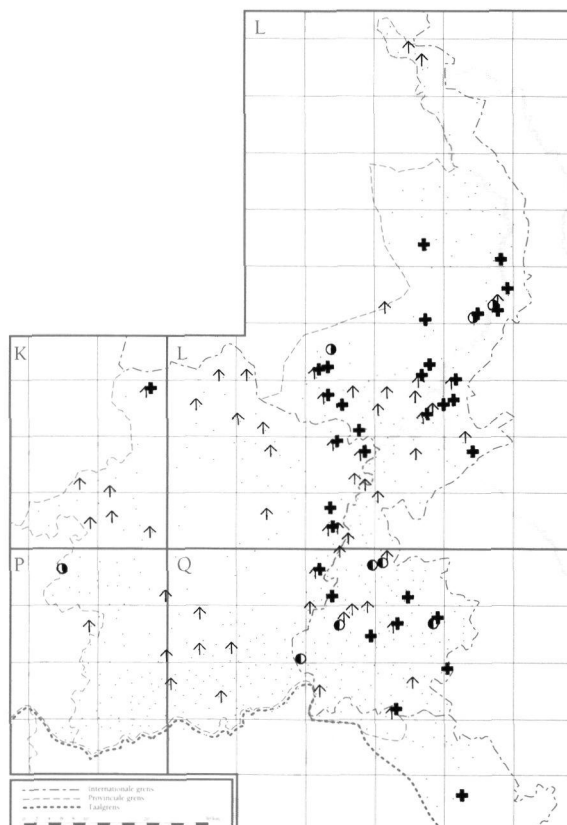
(N 17, 83; JG 1d; monogr.)

[Houweel of hak die vroeger gebruikt werd om de wielen van de kar of wagen vrij te maken als die vastgelopen was op slechte wegen. De hak werd ook gebruikt als steun voor de kar of wagen tot de wegen beter werden en ze als steun vervangen werd door de zware karsteun.]

hak: *hak* K 278, 314, 358, 361, L 265, 282, 286, 314, 316, 317, 320a, 329, 369, 372, 373, 382, 416, 423, 429a, 432, P 107a, Q 9, 14, 77, 78, 79a, 96c, 97, 98, 156, 204a; *ak* L 369, 422; *heg* L 316; **karhak**: *karhak* K 318, L 163, 163a, 360, 373, 429a; *kār* ~ Q 162, 209; *ker* ~ L 270, 289, 318b, 325, 326, 330; *kēr* ~ K 357; *kēʃr* ~ Q 71; *kērak* Q 2; **aardhak**: *ērthak* L 322; *ērt* ~ L 289, 384; *jāt* ~

Kaart 39: HOUWEEL

- ↑ hak + sst
- ✚ houweel
- bikkel
- ◐ bik

Q 156; **rothak**: *rothak* L 331, Q 22, 111; **laphak**: *laphak* L 324; *lap.ak* L 371; **hooghak**: Q 198b; **boshak**: *bošhak* Q 99* (bij struikgewas); **houweel**: *hōuwēl* L 289b, 318b, 330, 331, 331b, 368b, 386, Q 18 (ondersteunsel), 113; *hōuwēl* L 422; *ōuwēl* L 420; *hōuwīl* L 268; *hōuwīl* L 290, 294; *ōuwīl* L 369; *hōuwil* L 289, Q 211; *hōuwīl* K 278, L 244c, 270, 271, 295, 320c, 321, 322a, Q 39, 111, 209; *ōuwīl* L 371, Q 9; *huwīl* Q 101; *hōil* Q 284; **pikhouweel**: *pekhōuwēl* L 332; **loshouweel**: *loshōuwēl* Q 18; **bikkel**: *bekal* Q 21, 22, 94b, 99* (bij steengrond), 193; *beqal* Q 113; **bik**: *bek* L 270, 288, 295, P 44; **pik**: *pek* L 159a, Q 112a; **pioche** (fr.): *pijoš* Q 197; *pijos* K 278; *pjos* P 51; **aardhouw**: *ert.hōuw* L 288; **kruisbijl**: *kryts.bīl* L 268; **aks**: *aks* P 55.

3. WERKEN MET DE KAR

3-1. LADEN

[Behandeld in WLD I.10, pag. 72]

3-2. LADING

[Behandeld in WLD I.10, pag. 73]

3-3. MET DE KAR RIJDEN, IETS VERVOEREN (Kaart 40)

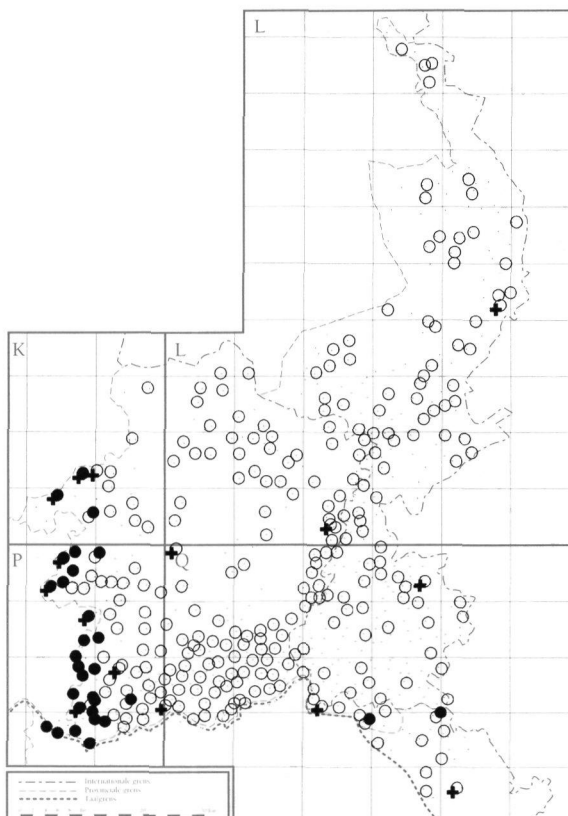
(N 17, 94; RND 97; monogr.)

[Dit lemma vormt een aanvulling van het lemma 16.6 MET PAARD EN KAR RIJDEN in WLD I.10, pag. 68. Alleen de opgaven voor de plaatsen waarvoor in WLD I.10 geen materiaal voorhanden was, zijn hier opgenomen. De kaart combineert de gegevens van beide lemmata.]

varen: *vārən* L 211, 214, 373, 384, Q 19a, 94b; *vārə* K 357, 358, L 244c, 245, 246b, 246c, 265, 266, 268, 269, 270, 288c, 289b, 294, 295, 298, 299, 320c, 322, 322a, 324, 325, 331, 331b, 368b, 374, 375, 376, 377, 381, 383, 386, 414, 416, 424,

Kaart 40: MET DE KAR RIJDEN

- varen
- voeren
- ✚ rijden

425, 426, 428, 429, 429a, 432, Q 1, 4, 14, 18, 19a, 21, 22, 32a, 35a, 39, 97, 98, 99, 99*, 111, 112a, 117a, 121, 200, 203a, 204a, 209, 211, 247, 247a, 251, 255, 259, 278; *fārā* Q 38; *vērā* Q 5; *vōrān* Q 71, 77, 198b; *vōrā* K 357, L 159a, 164, 165, 290, Q 86, 96d, 154, 176a, 180, 183, 193, 198b; *vōrā* Q 196, 200, 206; *fōrā* Q 161; *vorā* Q 93; *vōrā* L 314, 414; *vōrā* P 54, 184, 222, Q 71, 72; **voeren:** *vōrā* K 314; *vōrā* P 117; *vōrā* P 107a, 172, 212; *vōrā* P 51; *vōrā* P 211; *vōrā* Q 247a (leiden); **rijden:** *rējā* P 107a; *rēn* Q 1; *rīān* Q 35a; *rijā* L 422.

3-4. UITWIJKEN

[Behandeld in WLD I.10, pag. 77]

3-5. INHALEN

[Behandeld in WLD I.10, pag. 77]

3-6. MET DE KAR ACHTERUIT RIJDEN
(Kaart 41)

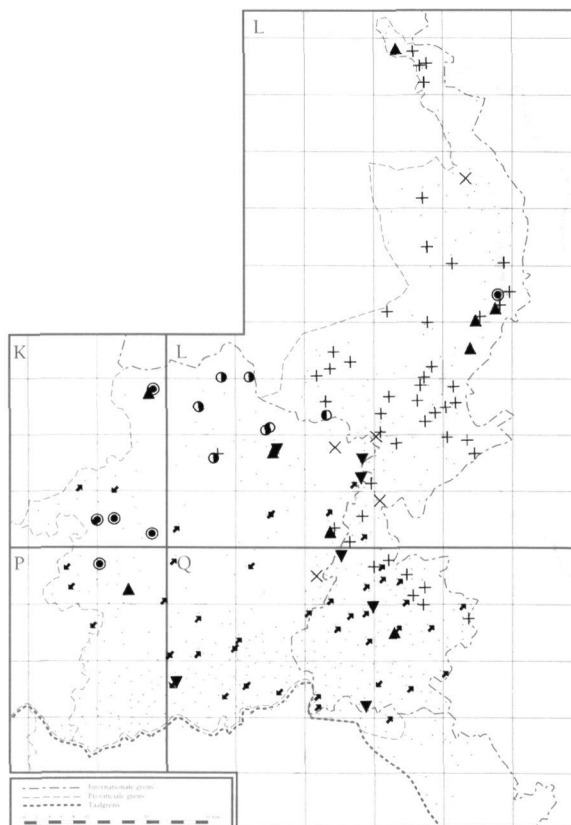
(N 17, 95 + 99)

[Voor de voermansroep om het paard achteruit te doen gaan, zie WLD I.10, pag. 82 onder het lemma ACHTERUIT.]

terugzetten: *tərək-zetā* L 268, 326; *trək-* L 266, 270, 373, Q 21, 22, 112a; *tərək-* L 289b, 290; *trək-* L 288, 289, 294, 318b, 322a, 324, 422, 426, 429a; *tərək-* L 295, 322, Q 39; *tryk-* L 330, 374, 386, Q 119; *tərək-zetā* L 265; *tərək-* L 332; *trək-* L 271, 384; *tərək-* L 377; *trək-* L 325, 329, 383; *tryk-* L 331, 331b, Q 35a; *trək-zetā* Q 33; *tərək-* L 163, 163a; *trək-* L 164, 165, 211, 244c, 268, Q 112a; **hup terugzetten:** *hēp tryk-zetā* L 355; **terug-ju zetten:** *trək-ju zetā* L 426; *trək-ju* ~ L 288c; **achteruit zetten:** *axtərūt-zetā* L 369, 432; *axtərūt-zetā* L 374, Q 9; *axtərūt* ~ L 214; **hup zetten:** *hēp-zetān* L 318; *hōp-zetā* L 317, 318b; **stoten:** *stūtā* K 358; **terugstoten:** *trəkstūtā* Q 176a; *trək-* Q 77; *trək-* Q 18; *trəkstūtā* L 429; *trykstūtā* Q 78; *trəkstūtā* Q 79a; *trəkstūtā* Q 83; *trəkstūtā* Q 96c; *tryk-* L 414; *tryk-* Q 198b; *trək-* L 368b; *trəkstūtā* Q 71; *trəkstūtā* L 372; *tryk-* Q 198; *trəkstūtā* Q 1; *trək-* Q 2; *trəkstūtā* K 314; *trəkstūtā* L 416; *trəkstūtā* Q 22, 98; *trəkstūtā* Q 32a; *tryk-* Q 111; *trəkstūtā* Q 99*; *trəkstūtā*

Kaart 41: MET DE KAR
ACHTERUIT RIJDEN

- + terugzetten
- × achteruit zetten
- terugstoten
- achteruit stoten
- ▼ terugvaren
- ▲ achteruit varen
- huppen
- hup zetten
- ⊙ kruien

Q 19a, 97, 101; *trøkštutə* Q 33; *təruk-* Q 39, 113, 117a; *tryk-* Q 204a; *trøkštū^ətə* Q 209; *tsətrøkštūsə* Q 211; **terug-op stoten**: *trøk. op stutə* L 420; **achteruit stoten**: *atərut stōtə* Q 178; *ātəraut* ~ Q 176a; *ātəqūt* ~ Q 77; *axtəqūət stōqtə* Q 78; *ātəq^ət* ~ Q 156; *axtəqūt stutə* Q 4; *axtəqūt stū^ətə* K 318, 357, P 44, 48; *axtəqēt* ~ P 107a; *axtəqūtstūjtə* L 416; *axtərutštū^ətə* Q 203a; **achterstoten**: *ātərstōtə* Q 162; **terugvaren**: *trøk.vārə* L 372; **terug-uit varen**: *trējk. qūjt vārə* L 360; **terug-op varen**: *tətrøk. op vārə* Q 98; *trøk. op* ~ Q 14; *tryk. yp* ~ L 371; **terug-ju varen**: *tryk-jū vōrə* Q 156; **op-terug varen**: *op tryk vārə* Q 197; **achteruit varen**: *axtərit vārə* L 422; *axtərut* ~ L 270, 295, 299, Q 111; *axtəq^əūt* ~ L 360; *axtəryt vōrə* L 159a; *āxtəqūt vō^ərə* K 278; *āxtəqūt vō^ərə* P 55; **kruien**: *krajə* K 357; *krōjə* K 278, 361, L 269, P 51; *krōjə* K 358; **hup-terug kruien**: *hup tətrøk krōjə* K 278; **huppen**: *hōpə* L 282, 314, 317; *hēpə* L 355; **terughuppen**: *trōxhōpə* L 286; **terugduwen**: *trōx.dūjə* Q 7; *try^ək.dūjə* Q 113a; *trøk.dōjə* Q 96d; **achteruit rijden**: *āxtəraut rejə* P 186, P 197; **terug-op gaan**: *trygop gō^ən* L 424; **terug-stuiken**: *trōxstukə* Q 193.

3-7. AFLADEN

[Behandeld in WLD I.10, pag. 74]

3-8. DE STORTKAR DOEN ACHTEROVERSLAAN (Kaart 42)

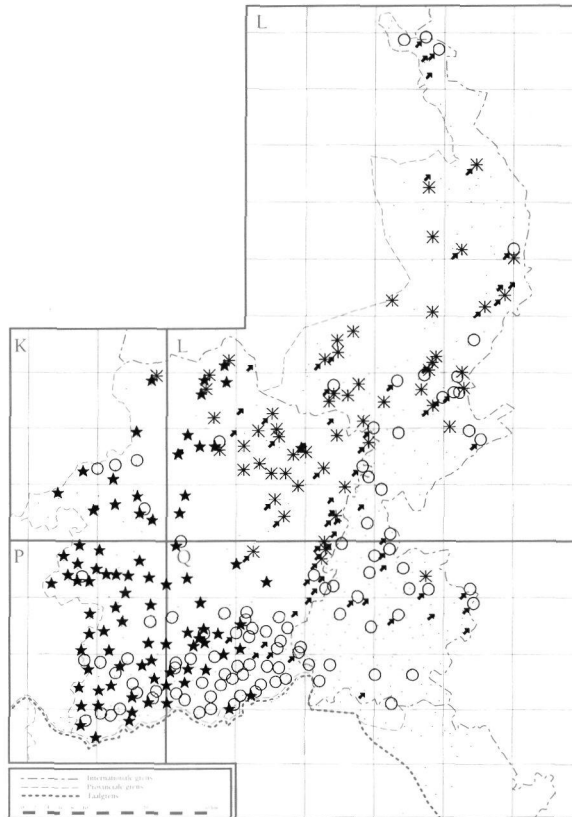
(N 17, 88)

[De kippbare bak van de stortkar doen kippen om de lading te lossen. Dit lemma vormt een aanvulling op het lemma KIPPEN, STORTEN in WLD I.10, pag. 74. De kaart combineert de opgaven uit beide lemmata.]

opkappen: *opkapə* K 314, L 355, P 54, 107a, 186; **de kar omkappen**: *də kār ōmkapə* K 318; **kippen**: *kepə* Q 96c; *kipə* L 289, Q 111, 113, 117a; **de kar kippen**: *də kar kepə* Q 97; **opkippen**: *opkepə* L 317, 360, 368b, 372, 416, 420, 423, Q 4, 22, 93, 97, 98, 112a; *opkipə* L 163, 163a, 164, 165, 214, 266, 268, 269, 270, 271, 286, 289, 289b, 295, 318b, 322a, 324, 332, 386, 426, Q 32a, 77, 98, 111, 119, 197; *upkipə* K 357; **opstoten**: *opstōtə* L 211, 214, 326; *opstō^ətə* L 289, 289b, 294, 322; *opstō^əətən* K 278; *opstūtə* L 266, 317, 368b, 422; *opstū^ətə* L 314; *opstū^ətə*

Kaart 42: DE STORTKAR DOEN
 ACHTEROVERSLAAN

- ★ sst met kappen
- ✦ kippen + sst
- sst met slaan
- * sst met stoten

L 244c, 265, 268, 282, 288, 288a, 295, 318, 318b, 320a, 320c, 321, 416, 422, Q 7, 9; *opstōta* L 331, 331b, 383; *opstōta* L 322a, 325, 330; *opstūtā* Q 35a; *opstūtā* L 290; *opstūtā* L 270; **omhoogstoten:** *omhūxstutā* Q 4; **opslaan:** Q 94b; *opslōn* Q 96d; *opslōn* L 159a, 163, 163a, 268, 322, 368b, 373, Q 14, 18; *opslōn* L 318b; *opslōn* Q 156; *opslōn* Q 198b; *opslōn* Q 176a; *opslūn* Q 198b; *opslōn* L 299, 324, 329, 331, 331b, 332, 377, 384, 386, 429, 432, Q 19a, 20, 21, 22, 101; *opslōn* Q 97, 99*; *opslōn* Q 203a; *opslōn* Q 33, 39, 111, 112a, 117a, 119; *opslūn* Q 204a, 209; **storten:** *stōrtā* L 330.

3-9. DE HOOGKAR DOEN ACHTEROVERSLAAN

(N 17, 89)

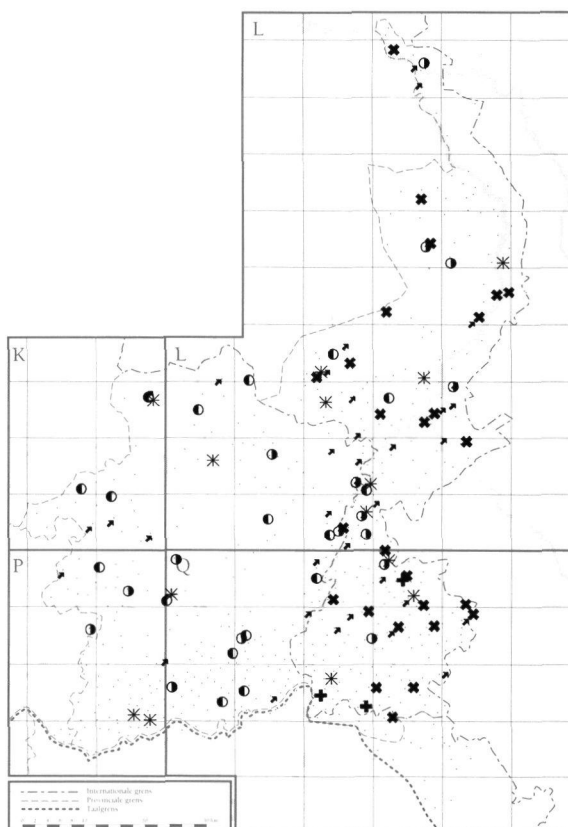
[De hoogkar doen achteroverslaan, zodat de berries omhoog steken. Het paard dient daartoe te worden uitgespannen, aangezien de bak van de hoogkar niet kantelbaar is.]

opkappen: *opkapān* K 278, 361, Q 77; *upkapā* K

357; **omkappen:** *omkapā* K 314; **kippen:** *kipā* L 330; **opkippen:** *opkepā* L 316, 368b, 422, 429a, Q 94b, 112; *opkipā* L 271, 295, 384, Q 32a; **opstoten:** *opstōta* L 211, Q 162; *opstōta* L 294, 322, 426, 429a; *opstōta* L 289b, 371, 377; *opstōta* Q 93; *opstōta* L 289, 373, 374; *opstōta* Q 9; *opstōta* P 186, 197, Q 156; *opstōta* Q 7; *opstōta* K 278; *opstōta* L 266, 268, 414, 422, 423, Q 96c, 96d; *opstōta* L 286, Q 1; *opstōta* L 265, 269, 282, 288a, 288c, 289, 295, 314, 317, 318, 320c, 321, 372, 422, Q 2; *up-* P 48; *opstōta* L 420; *opstōta* L 416; *opstōta* L 360; *opstōta* L 416; *opstōta* P 51, 54; *opstōta* L 329, 331, 331b, 332, 383, Q 20; *opstōta* L 322a, 325, Q 22; *opstōta* L 386; *opstōta* Q 19a; *opstōta* L 432; *opstōta* Q 204a; *opstōta* L 270, 290, 324, Q 111, 119; *opstōta* L 295, Q 35a, 113, 197; **omhoogstoten:** *omhōxstōta* Q 77, 176a; *omhōxstōta* Q 4; **opslaan:** *opslaān* P 55; *opslōn* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 294, 318b, 368b; *opslōn* Q 156; *opslōn* Q 78; *opslōn* K 358, Q 77, 79a; *opslōn* Q 71; *opslūn* Q 198b; *opslōn* Q 211; *opslōn* Q 99*; *opslōn* Q 98, 101; *opslōnā* L 374; *opslūn* Q 193; *opslūn* Q 209; *opslōn* Q 33, 39, 111; **opslagen:**

Kaart 43: SCHOKKEN

- schokken
- schokkelen
- ✱ stokken
- ✚ stokkelen
- ✦ slaan/slagen
- * stoten

opslag P 44; **ze is opgeslagen:** *zə es. ɔp. ɡəslāgə* L 372; **oplaten:** *ɔplətə* Q 21; *ɔpluətə* Q 178; *ɔplōtə* Q 78; **op laten gaan:** *ɔp lətə ɡən* L 326; **de kar laten opschieten:** *də kār lətə ɔpsxitə* L 355; **op stek zetten:** *ɔp stək zətə* P 107a; **omhoogspannen:** *omhɔɣspanə* Q 83; **de kar opstijpen:** *də kar ɔpštɪpə* Q 97.

3-10. DE KAR GEREFORMEERD MAKEN

(N 17, 87 + 93)

[De berries van de stortkar averechts onder de bak doordraaien, zodat de kar onbruikbaar wordt.]

geus maken: *ɡəs mākə* L 322a; **de kar geus zetten:** *də kar ɡəs zətə* K 278; **de kar gereformeerd maken:** *də kər ɡərəfɔrmērt mākə* L 422; **reformereren:** *rəfɔrmērən* L 286; **de kar in de ho stoten:** *də kar en dən hō stɔtətən* K 278 (dit waren deugnietenstreken, waarbij de berries onder de kar geslagen werden); **de kar met de boom in de hoogte zetten:** *də kar metə bōm inə hūdə zitə* Q 198b; **de kar onbruikbaar maken:** *də kār ɔn-brūk. bār mākə* Q 209; **de kar een heilige dag geven:** *də kar enən heilegən dāx ɡēvə* Q

97; **de kar lam maken:** *də kər lām mākə* L 331; **de kar opslieten:** *də kar ɔpslētə* Q 22; **forceren:** *fɔrsērə* L 423; **overdraaien:** *ɔvərdrējə* L 321; **plat leggen:** Q 97; *plat legə* L 289; **griffelen:** *ɡrefələ* L 318.

3-11. SCHOKKEN (Kaart 43)

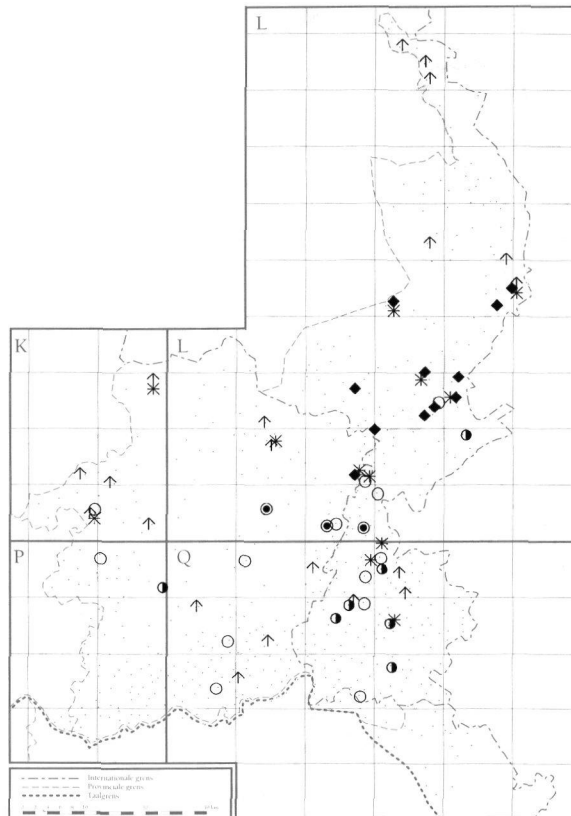
(N 17, 97)

[Gezegd van een kar of wagen.]

slaan: *slān* K 361, L 164, 165, 289b, 320a, 321, 368b, 371, Q 7, 78; *slōn* L 369, Q 96c; *slɔn* L 282; *sluɔn* Q 178; *slɔn* K 278; *slɔn* Q 71; *slān* L 332, 377, 383, Q 32a, 97, 99*, 111; *slē* Q 39, 211; *slē* Q 119; *de kar-slōjt* L 372, 420; *sliɪ* L 288a; *slōjt* L 432; *slējt* L 295, 331, 331b, 429a; **slagen:** *slāgə* K 357, 358, P 44; **stoten:** *stōtə* L 322a; *stōtə* L 289, 373; *stautə* P 186, 197; *stoutə* K 278; *stūtə* L 268, 318b, 355; *stutə* L 318b, Q 2; *stutə* L 426, Q 22, 39; *stutə* Q 193; **schokken:** *sɔkə* K 318, L 286, 288, 314, P 51, Q 2; *sɔkə* K 278, 314; *šɔkən* L 373, 416, 422, Q 9, 83; *šukə* L 324, Q 162; *žukə* Q 77, 176a; **schokkelen:** *sɔkələ* L 163, 163a, 244c, 266, P 107a; *šokələ* L 426, 429, Q 22; *šoqələ* L 360,

Kaart 44: RAMMELKAR

- ↑ rammel(s)kar
- ratelkar
- verratelde kar
- * schokkelkar
- ◆ kloterkar
- ◐ hoddel(s)kar

372; *šukələ* L 331; **schoggelen:** *šogələ* L 423, Q 101; *d'ogələ* P 55; *žugələ* Q 1, 83, 156; **stuiken:** *stokə* Q 18; *stukə* L 159a, 211, 244c, 265, 269, 271, 289, 295, 326; *stu^okə* L 288c; *štokə* L 423; *štqkə* Q 20; *štukə* L 270, 295, 329, 330, 384, Q 33, 98, 111, 112a, 113, 117a, 119, 203a, 204a, 209; **stuikele:** *štukələ* Q 33, 197, 198b; **klatsen:** *klatsə* L 316, 317, Q 96d; *klətsə* Q 79a; **schudden:** *sxədə* P 55; *šədə* L 317; **daveren:** *dāvərə* Q 156; **bottelen:** *bətələ* Q 93; **rammelen:** *ramələ* Q 78; **hotsen:** *hotsə* L 332; **ratelen:** *rətələ* Q 19a; **klabotsen:** *klabətsə* Q 4; **de kar is te los in de brak:** *də ker es tə los enə brak* L 322.

3-12. KARREN

(N 17, 98)

[Aanhoudend met de kar rijden voor een karwei. Bij uitbreiding ook: veel op en af lopen, fietsen, rijden.]

karren: *karə* K 278, L 164, 165, 266, 373, 422, Q 18, 35a, 97, 99*, 197, 198, 198b, 203a; *kārə* K 314, L 355, Q 2, 119, 121, 204a; *kərə* L 270, 282, 318, 320a, 320c, 329, 374, 384; *kərə* L 369, 371; *kərə* L 414; **op en neer karren:** *op. en nēr kərə*

L 322a; **aankarren:** *an·karə* L 159a; **afkarren:** *afkarə* Q 96c; **karweien:** *karweijə* Q 162; *kerweijə* Q 178; *kərweijə* Q 96d; *kərweən* Q 77; *kəwēijə* Q 93; **sjuuwen:** *šəuwə* L 265, 288, 289b; **vrachten:** *vraxtə* L 429a, Q 9, 14, 22; **vrachtrijden:** *vraxrijə* L 295, 384; **op en af varen:** *op. en af vārə* Q 20; **voorakker varen:** *vōrakər vārən* L 288a; **vrachtvaren:** *vraxt·vārə* Q 19, 33; *vrax-* Q 18; **voeren:** *vōrə* Q 7; **jutteren:** *jōtərən* L 423; *jōtərən* L 377.

3-13. RAMMELKAR (Kaart 44)

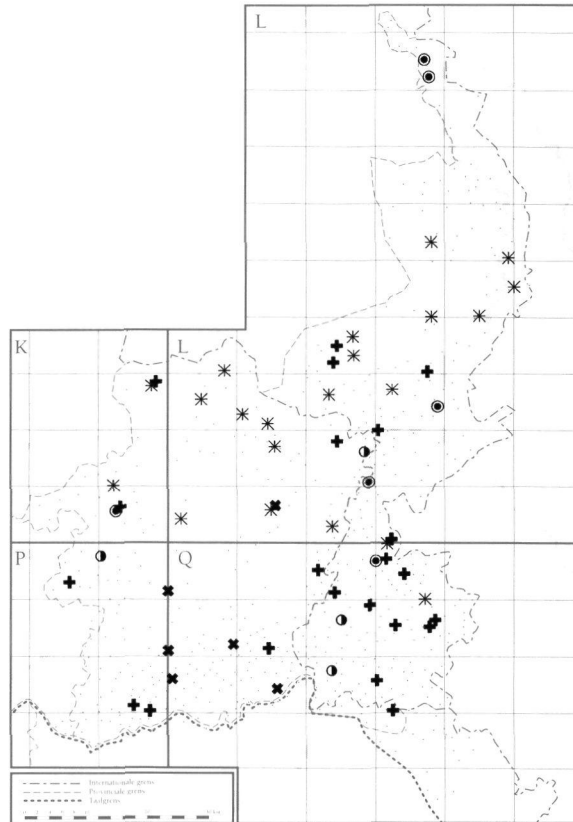
(N 17, 92)

[Kar die veel lawaai maakt.]

rammelkar: *raməkar* K 278, L 159a, 164, 165, 244c, 268, 317, 360, Q 9; *raməlkār* K 314, Q 93, 176a; *raməlkər* K 361, L 271; *raməlkər* K 357; *raməlkə^or* Q 71; **rammelkarretje:** *raməlkarkə* K 318; **rammelskar:** *raməlskar* Q 33, 39, 97; **ratelkar:** *rətəkar* L 329, 373, 423, 432, Q 4, 19a, 22, 98, 197; *rōtəlkār* Q 162; *rūqətə-* Q 77; *rətəlkər* K 357, P 51; **verratelde kar:** *vərrətəldə kar* L 422, 429; **de kar is verrateld:** *də kar es vərrətəlt* L 368b, 416; **kloterkar:** *klotərkar* L 372 (met uit-

Kaart 45: DE KAR WIPT

- ✦ (de kar) slaat(op/om)
- ✱ (de kar) slaagt op
- ✳ (de kar) kwik(kel)t
- ⊙ (de kar) kipt (op)
- (de kar) zwikt

gelopen bussen); *klōtarkār* L 265; *klōtarkēr* L 270, 271, 320a (als de wielen te los staan), 329, 330, 331, 331b; *klōtār*– L 322a (andere naam voor vrachtkar die belletjes aan de achterhaam voerde om de aandacht te trekken), 374 (idem); **schokkelkar**: *sxōʔalkar* K 278; *šokāl*– L 373, Q 20, 21, 111 (kipbare kar die los op de berries ligt); *šoqāl*– L 360, 372; *žōkāl*– L 317; *žokākār* L 355; *sxuqālker* L 271; *šukāl*– L 332 (een kar die veel ruimte heeft tussen bus en as); *sxokalkēr* K 357; **schoggelkar**: *šogalkār* L 265; *šugalkēr* L 322; **stokkelkar**: *štokalkar* Q 97; **hoddelkar**: *hōdalkār* Q 2, 162; *hōdalkēr* Q 32a; **hoddelskar**: *hodalskar* Q 97, 99*, 111, 203a; *hōdalsker* L 384; **hotselkar**: *hōtsalkar* L 282 (een kar die aan het verslijten is); *hutsalkēr* L 377; **hosselkar**: *hosalkār* L 265; **hotselaar**: *hutsālēr* Q 7; **hodderkar**: *hōdārker* P 44, P 51; **botterkar**: *hōtārker* L 289; **lodderkar**: *lodārker* P 51; **klotskar**: *klōtskēr* K 357; *klōtsk ēr* L 314; **rakelkar**: *rōkalkēr* L 321 (gewoonlijk oude of slecht onderhouden kar); *rūʔkāl*– L 289; **bommelkar**: *bumalkār* Q 2; *bōmalkēr* P 55; **schokselkar**: *sxokskalkēr* L 316; **klinkende kar**: *kleŋkəndə kēr* Q 78; **kar die slaat**: *ker di šlēt* L 331, 332; *kar di slō* K 278.

3-14. DE KAR WIPT (Kaart 45)

(N 17, 96 + 99)

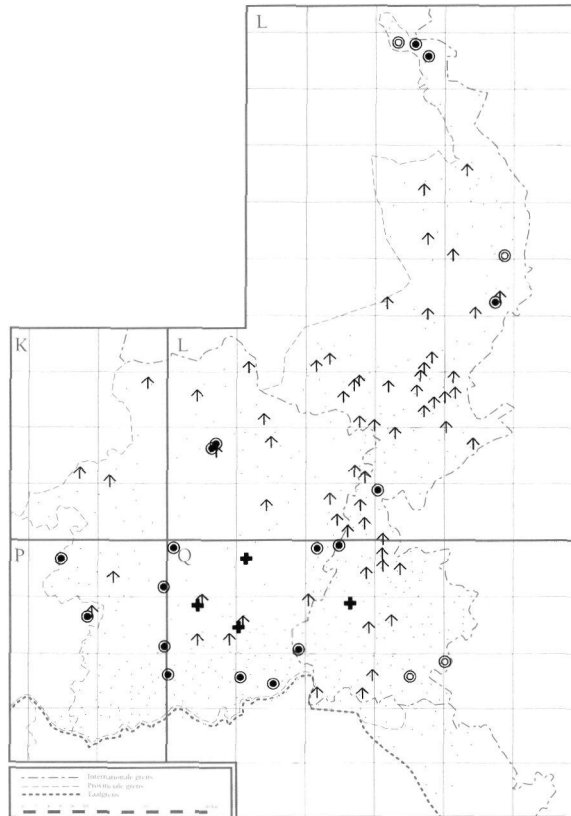
[Als de kar op een verkeerde manier geladen is (zie de lemmata **TE LICHT IN DE RUG** en **TE ZWAAR IN DE RUG** op pag. 84), heeft ze de neiging om te wippen.]

kwikken: *kwekə* L 288c; *de kar- kwekt* K 278, 318, L 244c, 268, 282, 290, 295, 314, 360, 414, 416, 422, Q 112a, 114; *kwek* L 271; *kwektj* L 288a, 318b, 324; **kwikkelen**: *kwekələ* L 316, 317; **kwinkelen**: *de kar- kweŋkəlt* Q 20; **knikken**: *de kar- knikt* K 357; **opslaan**: *opslōn* K 278; *oꝛpslōn* P 186, 197; *opšlōn* Q 20; *opšlō* Q 113; *de kar- slōjt* op L 374; *slōjt* op Q 9; *slōt* op K 358; *slýt* up P 48; *sly* op K 278; *slējt* op L 289b; *slējt* op L 369, Q 18; *slet* op Q 93; *slīʔj* op L 288; *šlēt* op L 322a, Q 98, 111; *šlēʔt* op Q 203a; *šlēt* op Q 33, 113a; **omslaan**: *de kar- slēt* om Q 209; **slaan**: *de kar- šlēt* Q 22; **opslagen**: *de kar- slōx* op Q 178; *slux* op Q 78; *slyx* op Q 77, 156; *slēxt* op L 416; *slix* op Q 2; **kippen**: *de kar- kept* K 358; *kipt* L 164, 165, 329; **opkippen**: *de kar- kept* op Q 21; *kip* op L 373; **zwikken**: *de kar- zwekt* P 51; *zwektj* L 371; *žwek* Q 99*, Q

Kaart 46: TE LICHT IN DE RUG

- ↑ te licht in de rug
- te licht
- ⊙ de kar draagt te licht
- ✦ de kar hangt in de onderhulp

193; **wippen**: *de kar- wept* K 361, L 386; *wep* L 331; **balansen**: *de kar- blanst* L 332; **schudden**: *de kar- sxt* K 357; **willen opkappen**: *de kar- welt- opakə* K 314; **erg stoten**: *de kar- stōv̄ ɛrx* L 289b (de kar maakt veel bewegingen); **opzwikken**: *op-zwikə* L 269; **stuikelen**: *stukələ* Q 198b.

3-15. TE LICHT IN DE RUG (Kaart 46)

(N 17, 96 + 99)

[Als men teveel achteraan in de kar laadt, kan het paard de kar moeilijker trekken, omdat het gewicht van de lading de bruikriem omhoogdrukt. Hierdoor kan de kar de neiging hebben om te wippen (zie ook voor het lemma DE KAR WIPT pag. 82).]

te licht in de rug: *tə lext en də røk* L 332; *tə lext enə* ~ L 322; *tə lex. en də* ~ L 295, 373, 423; *tə lex. enə* ~ L 386; *tə lex. endə* ~ Q 96c; *tə lix. inə* ~ Q 198; *tə lēx. en də* ~ L 266; *tə lext en də røk* L 289b, 290, 294, 324, 329, 374, 377, 420; *tə lext enə* ~ L 289, 320a, 320c, 321, 322a, 325; *tə lex. en də* ~ L 270, 426, 429a, Q 197; *tə lex. enə* ~ L 330, 331, 331b; *tə lex. en də* ~ Q 101; *tə lēx. en*

də ~ L 372; *tə lix. en də røk* Q 79a; *tə lext en də røk* L 214, 286, 314, 317, Q 22; *tə lext enə* ~ K 318; *tə lext en də* ~ P 107a; *tə lext in dən* ~ L 211; *tə lēxt en də* ~ L 265; *tə lex. en də* ~ Q 77; *tə lixt en də røk* Q 71; *tə lext en də røk* L 368b, 355; *tə lext enə* ~ P 54; *tə lex. en də* ~ Q 83; *tə lext enə røk* L 360; **te locht in de rug**: *tə lox. en də røk* Q 20; *tə lōx. en də* ~ L 429; *tə lux. en də* ~ Q 32a; *tə loxt in də* ~ K 278; *tə lōxt ens* ~ K 314; **te licht in gen rug**: *tə lex. igən røk* Q 111, 203a; **te licht aan de rug**: *tə lex. ān də røk* L 372; **te licht op de rug**: *tə lext opə røk* L 416; **te licht**: *tə lext* L 163, 163a, 270, 355, P 44, 107a, Q 94b; *tə lex* Q 1, 7, 14, 96d, 176a; *tə lix* Q 78; *tə lēx* Q 2; **te licht in de rug geladen**: *tə lext en de røk ʔgelājə* L 244c; *tə lex. en də røk ʔgalājə* L 383, Q 19a; *tə lext enə røk lājə* L 320a; **te locht in de rug geladen**: *tə luxt en də røk ʔgalādən* Q 33; **te licht geladen**: *tə lex. galōjə* Q 178; *tə lix. galā* Q 156; *de kar- lajt* *tə lext* L 355; **te locht geladen**: *tə lōx. galājə* L 432; **te licht dragen**: *de kar- drēxt* *tə lēxt* L 159a; *drōxt* *tə lēxt* Q 204a; *drēxt* *tsə* ~ Q 211; **licht dragen**: *de kar- drōxt lex* L 268; **in de onderhulp hangen**: *de kar- hiŋt. enə ɔnərhələp* Q 71; *de kar- heŋk. en d ɔnərhələp* Q 83, Q 97;

hejt. en dā qnarhēlap Q 4; in de band hangen: de kar- *hejt. en dān bant* L 268; te licht van voor: *tā lext .va vōjīr* P 107a; licht in de berrie: *lext. enā bōri* L 289; foeperen: de kar- *fupart* L 164, 165.

3-16. TE ZWAAR IN DE RUG

(N 17, 96 + 99)

[Als men teveel vooraan in de kar laadt, kan het paard de kar moeilijker trekken, omdat door het gewicht van de lading de draagriem op de rug van het paard drukt, waardoor het paard snel vermoeid raakt.]

te zwaar in de rug: *tā zwār en dā røk* L 266; *tā zwōr en dā* ~ L 295, Q 9; *tā žwōr en dā* ~ L 332; *tā žūr inā* ~ Q 198; *tā zwār en dā røk* L 294; *tā zwōr en dā* ~ L 318b, 429, 429a; *tā zwēr enā* ~ L 289; *tā žwōr en dā* ~ L 270, Q 19a; *tā žwōr enā* ~ L 325, 331, 331b; *tā zwār en dā røk* Q 22; *tā zwār in dā* ~ L 164, 165; *tā zwār enā* ~ K 318; *tā zwōr en dā* ~ Q 77; *tā zwār en dā røk* L 416; *tā zwōr en dā* ~ L 355; te zwaar in gen rug: *tā žur igān røk* Q 203a; te zwaar te rug: *tā zwōr tā røk* Q 162; te zwaar geladen: *tā zōr galōjā* Q 178; te zwaar op het paard geladen: *tā zwōr en dā hām* L 326; zwaar in de berrie: *zwēr enā bōri* L 289; te zwaar dragen: de kar- *drōxt tā šūr* Q 204a; dragen: de kar- *drōx* L 331.

3-17. MET STAANDE KAR VAREN

[Behandeld in WLD I.10, pag. 74]

4. KRUIWAGEN

4-1. Algemeen

4-1-1. KRUIWAGEN (Kaart 47)

(N 18, 97a; N G, 51; N 11, 28; RND, 129; Gwn 8, 1b; S 19; L 29, 4; L 16, 19a; L 1a-m; L 1u, 139; L 45, 14a; L B, 193; JG 1d; A 14, 14a; monogr.)

[Kleine eenwielige kar met twee berries, die door een mens voortgeduwd en soms ook getrokken wordt. Vaak is er op de berries een bak gemonteerd, waarvan de zijplanken soms afgenomen kunnen worden. Er bestaan echter ook kruiwagens zonder zijplanken en met enkel een hoge voorplank, waarbij de berries via scheien met elkaar verbonden zijn. Zie voor het onderscheid de lemmata BAKKRUIWAGEN, SCHEIEN-KRUIWAGEN en PLATTE KRUIWAGEN op pag. 87, 88 en 89. De informant van P 214 merkt hierover op: "een soort kruiwagens met planken bodem.

Zijstukken kunnen naar believen opgezet of afgenomen worden). De kruiwagen wordt voor het vervoer van kleine lasten, zoals bijvoorbeeld mest, gebruikt". Volgens de informant uit Q 77 werd de kruiwagen gebruikt "om allerlei materiaal (behalve cement, zand enz.) te vervoeren" Volgens de informant uit L 269 gebruikt men de kruiwagen wel om zand te vervoeren. De respondent uit L 377 vermeldt als mogelijke vrachten "zakken, ook ander goed (aardappelen, wortels, steenkolen)".

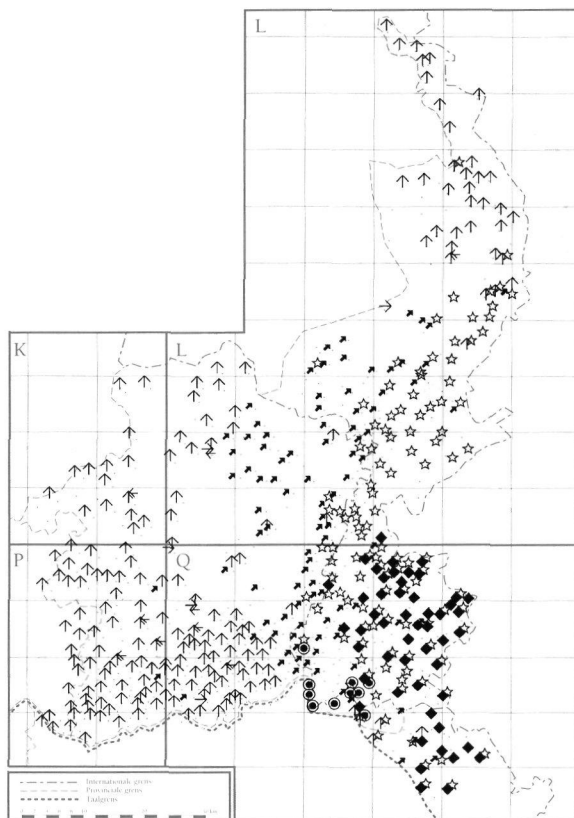
Zie voor meer informatie ook de lemmata KRUIWAGEN in WLD II.4, pag. 30, in WLD II.8, pag. 78 en in WLD II.9, pag. 19 en STEENKAR in WLD II.8, pag. 56.

Zie afbeelding 36.]

kruiwagen: *kru.wā.gān* L 312, 313, 315, 316; *krōy.*– L 352, 354, 355, 356; *kruwāgān* L 214, 245b, 0247, 271; *krōy.*– K 359; *krō.*– P 44; *kry.*– L 215a, 299; *krōj.*– K 278, 315, L 282, 286, P 47, 48, 177, Q 81; *krōj.*– L 163a, 286; *krēj.*– P 118a; *krū.wā.gā* L 314; *krō.*– L 413, 414, Q 4; *kruwāgā* L 269a; *kru.*– L 209, 210, 214, 215, 216, 217, 244c, 245, 246, 246a, 246b, 246c, 247, 248, 249, 250, 268, 269, 353, 417; *krōy.*– K 359, L 266; *krā.*– K 316, 353; *kry.*– L 192a, 215a; *krōj.*– K 317a, L 115, 159a, 163, 192, 213, P 108, Q 154; *krōj.*– L 159a, 164, 191, 214a; *krōj.*– K 278, L 165; *krē.*– K 358, 360, 361; *kruwōgān* Q 83; *krōy.*– Q 72; *kro.*– Q 168a; *krōj.*– Q 166; *krōwōgān* K 314; *krūwō.gā* Q 170; *krōy.wōgā* Q 1, 3; *krā.*– Q 180, 181, 241; *krōj.*– K 318, P 115; *krō.*– K 278a, P 197, Q 3; *krō.*– K 315, 317; *krē.*– P 184; *krawōgā* Q 163; *kruiwen:* *krōyān* L 355; *krōyā* L 266; *kruiwen:* *krōyān* L 355; *krōyāgā* Q 1; *krōjgā* L 265; *krōjgā* L 281; *krōgā* L 279, 284; *kruiwagel:* *krō.wā.gā* P 51; *krē.*– Q 2; *krē.*– Q 2a; *kruwāgā* L 422; *krōy.*– Q 158; *krō.*– K 359, P 44; *krōj.*– K 358, 360, L 413, P 51a; *krōj.*– Q 247, 247a, 248, 253; *krō.*– K 361a, 361, P 46, 47, 48, 49, 212, Q 2; *krē.*– P 50; *krē.*– P 52, 53, 54, 55, 56, 57; *kraj.*– K 357; *kra.*– P 45, 210a; *krā.*– P 211; *kru.wō.gā* Q 89, 170, 174, 179; *kru.*– Q 178; *krōy.*– Q 3, 4, 72, 76, 77, 82, 83, 155, 167, 168a, 171; *kra.*– Q 162, 163, 168, 169, 177, 181, 182, 183, 240, 241, 242; *krō.*– Q 75; *krō.*– Q 158a; *krūj.*– Q 94; *krō.*– P 118a, Q 79a, 153, 161, 166; *krō.*– P 184, Q 73, 79, 80, 157a; *krō.*– P 118, 120, Q 74; *krō.*– P 121, 177, 179, 188, 195, 196, 219, Q 74, 78, 152, 157, 159, 165; *krē.*– P 187, 192, 197, 223, 224, Q 2, 156, 160, 164; *krē.*– P 186; *kr'ōw'ōgā* P 117, 176a; *kruwōgā* Q 85, 93, 173, 175; *kra.*– L 369; *krō.*– K 353; *krō.*– Q 1; *krō.*– Q 84, 154; *kry.*– Q 88; *krōj.*– K 316, 318, P 183, Q 249; *krō.*– P 58, 107a, 113, 115, 119, 172, 173, 174, 175, 176, 177a, 178, 180, 181, 182, 187a, 213, 214, 218, 227, Q 71; *krēj.*– P 222; *kruiwaal:* *krōy.wā* P 177; *krē.*– Q 78; *kruwāwēl* P 120; *kruiwel:* *krauwā* Q 168; *krō.*– K 359; *krōj.*– Q 71; *krō.*– Q 75; *krē.*– Q 2; *kruiwel:* *krauwā* Q

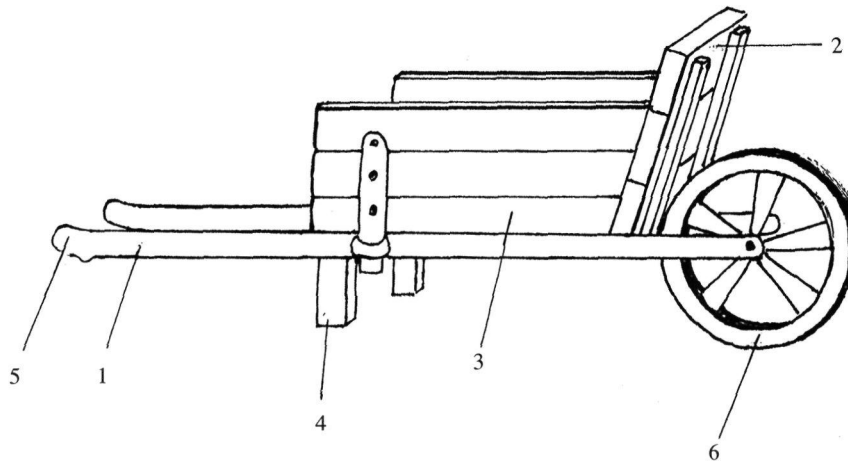
Kaart 47: KRUIWAGEN

- ↑ kruiwagen
- kruiigen
- ← kruiwen
- kruikar
- ◆ schubkar
- ☆ schur(g)kar
- stotskar

167; *kr̥.gəl* Q 71; **kruiwager**: *kr̥wōgər* K 314, 315; **kruikar**: *kr̥kar* L 316a, 317, 372, 422, 423, Q 8; *kr̥ū-* L 416, 417, 418; *kru-* L 317, 324, 356, 359, 361, 362, 368, 371, 424, Q 7, 9, 10, 11, 13, 18, 96c, 97; *kru^h-* L 419, 420; *kro^h-* L 421, 422, 423; *kr̥^h-* Q 96a, 96d, 164a; *kr̥^h-* L 372, Q 113; *kru^h-* L 358, 360, 364, 366, 367, 415, Q 97; *kr̥j-* L 416; *kr̥j-* Q 20, 99*, 100, 197, 197a; *kry-* Q 99, 103, 196; *kr̥j-* L 164, Q 2, 192; *kr̥j-* Q 105, 112; *kr̥j-* Q 102, 253; *kru^hkār* L 360; *kr̥q-* Q 3, 88, 88a, 90, 91, 94b, 95, 95a, 98 (met zijwanden), 172, 187, 188; *kr̥j-* Q 210, 254, 259; *kr̥^o-* Q 156 (spottend: oude kruiwagen); *kr̥ker* L 267, 289, 289b, 318, 318b, 319, 320, 321, 369, 374; *kru-* L 370; *kr̥j-* Q 193; *kr̥j-* L 271, 322, 333; *kr̥j-* L 290, 292a, 293, 294; *kr̥j-* L 288; *kr̥ker* L 320a, 324, 326; *kru-* L 318; *kr̥j-* L 288c; *kr̥q-* Q 187a; *kr̥kār* L 292, 316a; *krou-* Q 5, 87; *kry-* L 265c, 291; *kruj-* L 363, 365; *kr̥-* L 288, 288a; *krukēr* L 379, 380; **schur(k)kar**: *šorkar* L 424, 428 (de laadbak bestaat uit planken), 429, 434, Q 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22; *šor-* L 425, 426, 0426, 427, 430, 431, 432, Q 6, 16, 19a, 96c; *šjira-* Q 111*; *sx̥or̥-* L 267; *šor̥-* L 386, Q 101a; *šorker* L 297, 298,

300, 322, 332, 376; *šor-* L 270, 271, 294, 295, 296, 299, 330; *šor-* L 322a; *šūr-* L 269a; *šor̥-* L 269, 329, 331, 381; **schurgkar**: *šor̥kar* Q 17, Q 20, 21, 97; *šor^ox-* L 426; *šor^ox-* Q 36; *šor̥ker* L 322, 329; *šor̥x-* L 381; **schurgskar**: *šor̥skar* L 214a, 371, 421, Q 15, 19, 30, 35, 101, 112, 196, 201, 203a; *šor̥xs-* L 433, Q 27, 32, 98, 101, 111; *šor^oxs-* Q 33, 39, 113, 118; *šor^oxs-* L 267, Q 95, 96; *šor̥xs-* Q 21; *šor̥xskār* Q 121; *šor̥xsker* L 269, 291, 325, 375, 378, 381, 382; *šor̥xs-* L 289, 291, 327, 330, 374, 387; *šor̥xs-* L 320; *šor̥xs-* L 327, 377; **schurreskar**: *šor̥skar* Q 30, 35, 97, 101, 103, 111, 192, 201, 211, 222; *šor̥s-* L 420, Q 110; *š̥or̥s-* Q 253; *š̥er̥s-* Q 247; *šor̥skār* Q 116, 119, 121, 202, 204a, 208, 249, 259, 263, 278, 284; *š̥or̥s-* Q 248; *š̥ol̥s-* Q 249, 279; *šor̥sker* L 294, 387; *š̥or̥s-* L 269; *šor̥skār* Q 205; **schurskar**: *šorskar* L 433, Q 14, 21, 29, 30, 32 (zonder rechtopstaande planken), 35a, 36, 98, 101, 112, 117a, 201; *šors-* L 267, 430, 431, 434, Q 19, 20, 27, 32a, 33, 103, 109, 207; *šors-* Q 118; *šors-* L 432; *š̥os-* Q 18, 19b; *šorskār* Q 116, 208; *šors-* Q 204a; *š̥ors-* L 268; *šorsker* L 292, 325, 375, 377, 378, 381, 381a, 382, 387; *šors-* L 294, 298, 300, 322, 324, 328, 329, 376, 381b,

Afb. 36. Platte kruiwagen met zijkanten
1. kruiwagenberrie 2. hoofdbord 3. zijkant 4. poot 5. handvat 6. wiel

385; *šos-* L 332, 333; *šos-* L 383; **schurgelskar:** *šorgəlskar* Q 203, 206; *šorgəls-* Q 253, 284; *šorgəlskār* Q 204a; **schurgerskar:** *šorgərskar* Q 203; *šōrərskār* Q 204a, 253; **schubkar (d.):** *šupkar* Q 18, 21, 30 (met rechtopstaande planken), 32 (idem), 32a, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 98 (met zijwanden), 101 (voor grondwerk), 101a, 109, 111, 111*, 112a, 112b, 113, 113a, 113c, 117, 117b, 119, 201, 202, 203a, 207, 247, 253, 262; *šūp-* Q 255; *šop-* Q 20, 27, 103; *šop-* Q 112, 118; *šupkār* Q 116, 121 (dim: *-kēršə*), 121b, 202, 208, 211, 222, 251, 259 (met rechte berries en zijplanken), 260, 263, 278, 279, 284; *šūp-* Q 117a; *šupkēr* Q 1; **stootkar:** *stōtkār* Q 162; *stūt-* Q 95; *stutky^r* P 184; **stotskar:** *štotskar* Q 198, 209; *štuts-* Q 196, 196a, 197; *stuts-* Q 198b, 199, 203a; *štut^s* Q 200; *štut^skār* Q 247a.

4-1-2. KRUIEN (Kaart 48)

(N 18, 100 add; Wi 33; S 19; L 29, 4; L 1a-m; RND 97; A 42, 13 add + 16 add; monogr.)

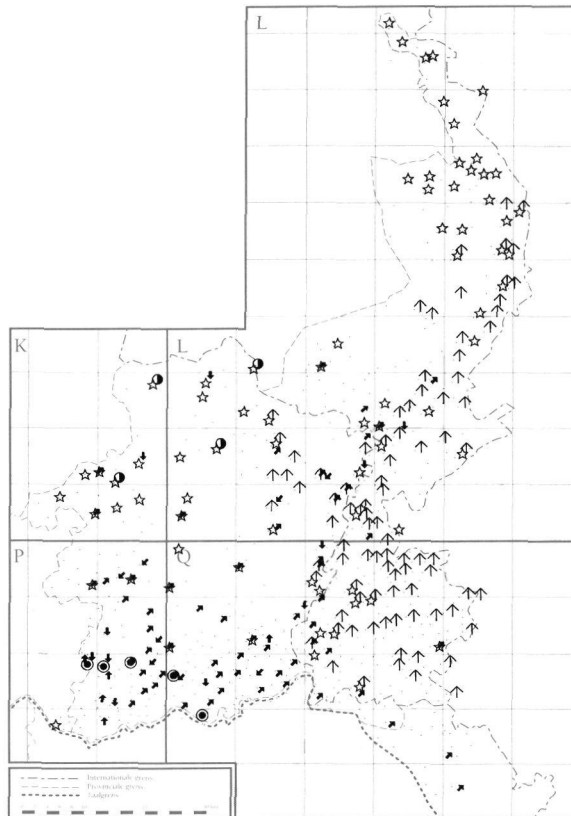
[Een last met een kruiwagen vervoeren.]

kruien: *kruūə* L 266, Q 116; *kruən* L 299; *krūən* L 352, 355, 414, Q 1, 10; *kraūə* Q 89; *krāən* L 413, Q 2; *kryə* Q 98; *krījə* L 378; *kriən* L 417; *krōən* K 358; *krōən* K 353; *krōə* P 211, Q 78; *kruūə* L 269, 286, 312, 316, 360; *krōjən* Q 3; *krōjə* K 317; *kryjə* L 191, 192a, 209, 210, 211, 214, 215, 216, 317, 245, 246, 246a, 249, 250, 268, 288, 289, 295, 313, 321, 326, 330, 374, 387, Q 19, 97, 104a, 196; *krījə* L 215a, 427, 428, 434a, Q 12; *krōjən* K 278, 315; *krōjə* K 318, 357, 359, L 115, 163, 164, 192, 213, 214a, P 50; *krōjə* L 314, Q 187; *krōjə* L 159a, 372; *krejə* P 55; **wegkruien:** *wexkrōjən* K 314; *wexkryjən* L 314; **vortkruien:** *vortkrōūə* Q 1; **verkruien:** *vərkrōən*

K 314; **gekruien:** *gəkrōjə* Q 102; **kruigen:** *krugə* Q 12; *krūgə* L 329; *krejgən* L 313; **kruiwagelen:** *krōjwāgələ* P 172; *krej-* P 177; *krauwōgələ* Q 240; *krōj-* P 176; *krē-* Q 156; *krauwōgələ* Q 167; **kruikarren:** *krōukarə* Q 86; **schurgen:** *sxō^rgə* L 249, 268, 269, 271; *sxō^rgə* L 247, 250, 267, 268; *šō^rgə* L 297, 300, 322, 325, 329, 331, 367, 377, 381, 420, 424, 428, 429, 431, 432, Q 15, 19, 20, 21, 22, 29, 30, 32, 33, 35, 36, 39, 98, 102, 111, 112, 113, 117a, 117b, 118, 193, 196, 201, 202, 204a, 211, 222; *šō^rgə* L 265c, 266, 290, 296, 298, 317, 327, 328, 333, 362, 371, 378, 382, 385, 387, 419, 422, 425, 426, 427, 434, Q 9, 14, 16, 27, 32a, 95, 97, 99, 101, 103, 110, 203; *šō^rgə* L 270; *šōrjə* Q 121; *šō^rgə* Q 10; *šerəgə* L 360, 366, 368, 415, 416; **schurgelen:** *šōrgələ* Q 208, 247a; *šōrgələ* Q 207; *šōrgələ* Q 247; **varen:** K 357, L 289, 360, 370, 374, 419, 420, P 53, 55, 193, Q 2, 8, 9, 89, 12, 95, 196, 248, 259, 284; *vāvərən* P 58; *vōvərən* K 315, L 414, P 119, P 120, P 177, P 187a, P 188, Q 3, Q 71, Q 88, Q 93, Q 156, Q 162, Q 167, Q 168, Q 168a, Q 175; *vōvərən* Q 154, Q 179; *vōvərə* P 192; *vō^rrə* P 50, Q 72; *vōjərə* Q 158; *vērə* Q 78; **met de kruiwagen varen:** L 320; **met de/een kruikar varen:** *met. də krūkar vārə* Q 12; *met n krōukar* ~ Q 96a; **varen met de kruikar:** Q 105; **met de/een schurskar varen:** *met. də šōrskar vārə* L 430; *met. də šōrsker* ~ L 323; *met n šōrskār* ~ Q 116; **stotskar varen:** *štotskār vōvərə* Q 198; **wegvaren:** *wex.vārə* L 418, Q 12; *-vā^rrə* P 58; *-vōvərə* P 121, 186, Q 78, 177; *-vērən* L 368; **vortvaren:** *vōt.vōvərə* Q 172; *fut-* Q 166; **uitvaren:** *aut.vōvərə* Q 72; **hervaren:** *hervōvərən* Q 168a; **vervaren:** *vərvārən* P 56; *vərvōvərən* P 54, 121, Q 156, 173; *vərvērən* L 368, 416, P 188; **voeren:** *vījərə* P 115, 176, 180; **wegvoeren:** *wex.vījərə* P

Kaart 48: KRUIEN

- ☆ kruien + sst
- kruiwagelen
- ↑ schurgen
- ✦ varen + sst
- ✦ vervaren
- † voeren + sst
- † vervoeren
- wegdoen

218; **vortvoeren:** *vørt-vurān* Q 90; **vervoeren:** L 312, Q 161; *vərvørā* L 372, 377, Q 7, 88; *vərvjřā* K 317, P 117, 172, 176, 183; **wegdoen:** K 318; *wex-dūn* L 286; *-duⁿ* L 355; **ewegdoen:** *əwex-dūn* K 278; **rijden:** *reĭān* K 359; *reĭn* K 358; **schieben (d.):** *šibān* Q 222; **zaten:** *zātā* P 188; *zq̄tā* P 192.

4-2. Soorten

4-2-1. BAKKRUIWAGEN

(N 18, 97c + add; NG 51 + 52c; JG 1b; L 1a-m; L 1u, 139; L 16, 19a-b; A 14, 14a; A 42, b-e-f; monogr.)

[Kruiwagen met een vaste bak: twee vaste zijplanken, een hoofdbord en -soms- een vast achterschot. De bakkruiwagen is de eigenlijke opvolger van de scheienkruiwagen. Door de vervanging van de potstal door de stal op steen moest de mest veel vaker verwijderd worden (tot twee keer per dag tegenover twee keer per jaar). De scheienkruiwagen was hiervoor niet zo geschikt, omdat de mest tussen de scheien op de

grond viel. Daarom werd vaak overgeschakeld op een kruiwagentype, dat oorspronkelijk alleen maar in de bouw gebruikt werd. Het gebied waarin dit kruiwagentype voorkomt overlapt bijgevolg volledig met dat van de scheienkruiwagelen. Zie ook WLD II, 8 pag. 78 onder het lemma BAKKRUIWAGEN.

Zie afbeelding 37.]

mestkruiwagen: *męskrū.wā.gān* L 313; *mestkrōĭ-* K 361; *męstkrōĭwāgā* L 295; *mest-* K 278; *męstkrōĭ^hwāgā* Q 4; **plankenkruiwagen:** Q 3a; *plā.ŋkākkrū.wā.gān* L 316; *plāŋkākroĭwāgān* L 352, 354, 413; *plāŋkākruwā.gā* L 314, 353; *plā.ŋkākroĭ-* L 356; *plāŋkākroĭ^hwāgā* Q 4; **kompenkruiwagen:** *kumpākroĭwōgā* Q 83; **bakkruiwagen:** *bakkroĭwāgān* L 352; *bakkrōwāgā* K 358; **brakkruiwagen:** *brākkkrū.wāgān* L 315; **mestkruiwagen:** *męstkrōwāgā* K 361a; **kruiwagen met planken:** *krōĭwāgān męt ple.ŋk* L 352; **kruiwagen met zijplanken:** L 282; **kruiwagen met bredjes:** *kruwāgā met bretjās* L 268; *kruwāgā met breĭās* L 244c; **mestkruigen:** *męstkrōĭgā* L 265; **bakkruigen:** *bākkroĭgā* Q 1; **plankenkruiwen:** *plā.ŋkākroĭ.ən* L 355; **toeë kruiwagel:** *tāe kruwōgāl* Q 170; *tōā krōĭwō.gāl*

Afb. 37. Bakkruiwagen

Q 168a; *toye kra.μ*– Q 168; *toya krā*– Q 84; **bakkruiwagel**: *bakkrēwāgəl* Q 2b; *bakkruwō.gəl* Q 174, 175; *bakkrōy.*– Q 171; *bakkrū. wōgəl* Q 94; *bakkrywōgəl* Q 88; **mouwkruiwagel**: *moukrōywōgəl* Q 76; *mōkrō^h*– Q 77; *moukrō^h*– Q 71, 74; *moukrōwōgəl* Q 75; **mouwenkruiwagel**: *mōkrēwāgəl* Q 2; **mouwskruiwagel**: *mōyskrō.wō.gəl* Q 79; *mōyskre.wōgəl* Q 78; **kompenskruiwagel**: *kompəkruwō.gəl* Q 89; *ko.mpəkrōy.wō.gəl* Q 83; **aardekruiwagel**: *jātkrēwāgəl* Q 2; *jōtkraμ.wō.gəl* Q 77; **mestkruiwagel**: *mēstkrōwāgəl* P 44; *mēskrē*– Q 2; *mēyskrēwāgəl* Q 156; *mēskraμwōgəl* Q 176a; *mē.skrō^h*– P 58; *mēyskrō^h*– Q 71; **voederkruiwagel**: *vūjəkrōwōgəl* P 58; **kistenkruiwagel**: *kistəkruwōgəl* Q 179; **kruiwagel met kisten**: *krū.wōgəl mēt kistə* Q 178; *kraμwō.gəl mēt* ~ Q 177, 182, 241, 242; **kruiwagel bet sponnen**: *krōwā.gəl bē sponə* P 44; **kruiwagel met mouwen**: *kraμwōgəl mēt mōən* Q 77; *kraμwōgəl mēt mōyə* Q 72; **kruiwagel met bak**: *kruwō.gəl mēt bak* Q 170; **mouwenkruiwel**: *mōyəkroijwəl* Q 71; **aardekruiwel**: *jātkrō.wəl* Q 75; *jātkrē.wəl* Q 2; **kruigel met kisten**: *krō.gəl mēt kistə* Q 169; **plankenkruikar**: *plāṅkəkrūkar* L 356, 419, 422, Q 7, 9, 12; *plāṅkə*– Q 13; *plēṅkə*– L 368, 418; *plēṅkə*– L 364, 417; *plēṅkəkrōkar* L 367; *plēṅkəkrōy*– L 372; *plēṅkəkrūy*– L 416; *plāṅkəkrōkār* Q 3; *plāṅkəkrōy*– Q 193; *plā.ṅkəkrūker* L 319, 369; *plāṅkəkraμ*– Q 5; *plāṅkəkrōj*– Q 105; *plā.ṅkəkrūker* L 317; *plē.ṅkə*– L 361, 362; *plā.ṅkəkrūjkar* L 363, 364; *plē.ṅkə*– L 358, 359, 365, 366, 367, 415; **planckerkruikar**: *plē.ṅkəkrūkār* L 360; **boerenkruikar**: *burəkryker* L 290; **drekkruikar**: *drekkruiker* L 324; **mestkruikar**: *mēskrōykar* Q 91, 95, 95a (om mest uit de stal te rijden); *mēstkrūker* L 289, 289b, 318b, 324; *mēstkrō*– L 292a; *mēstkrūy*– L 291; *mēstkrōyker* L 290; *mēstkrōyker* L 321; **kompenskruikar**: *k.ompəkrūkar* Q 96c; *kōmpəkrūy*– Q 99*; *ko.mpəkrōykar* Q 88; **kistenkruikar**: *kestənkryker* L 290; **bakkruikar**: *bakkrōykar* Q 96a; *bakkrōykar* Q 90, 94b, 172, 188; *bakkryker* L 291; *bakkrūker* L 326; *bakkrōykar* Q 87, 91; **stootkruikar**: *stu^hkrūkar* L 370; **toeë kruikar**:

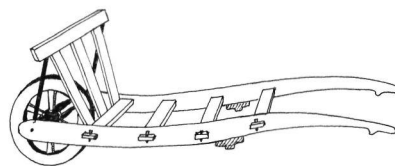
tu^h krūkar L 421, Q 8; *toy*– L 423; *tukrukar* L 424; *toy*– Q 9; *tu^hkr^hukar* L 420 (zelden, wel in metaal, voor zand, cement enz.), Q 7, 10, 11; *toykrouy*– L 422; *toykrouykar* Q 86; **korte kruikar**: *kōrtə krūkar* L 419, 424; *kōrtə* ~ Q 9; **toeë schur(k)kar**: *tušōrkar* L 0426, 427, 434, Q 14, 15, 18, 19a, 21; *tu^h*– Q 6; *tušōrker* L 426; **kruikar met planken**: *krūjker mēt plēṅk* L 290; **toeë schurgskar**: *tušōrxskar* L 421, 433; **toeë schur(re)skar**: *tušōrəskar* L 420; *tušōrs*– Q 14; **bakschur(k)kar**: *bakšōrkār* L 386; *bakšōrker* L 270, 294 (voor het vervoer van grond, zand en grint (mest), kruiwagen voor de bouw); *bakšōr*– L 331; **kompeschur(k)kar**: *kompšurkar* Q 18; **kompeschurgskar**: *kompšōrxskar* Q 101; **mestschur(k)kar**: *mēysšōrker* L 295; **schubschurskar**: *šupšōrəskar* Q 111; **kipschurgskar**: *kipšōrxskar* L 381b; **kipschurskar**: *kipšōsker* L 383; **schur(k)kar met planken**: *šōrker [mēt planken]* L 332; **schurgskar met planken**: *šōrxskar [mēt] plēṅk* L 433; **schur(k)kar met zijplanken**: *šōrkar mēt -ziplāṅkə* Q 15; **mestkar**: *mestkar* L 420; *mes*– Q 113a; *mēstkar* Q 204a; *mēs*– Q 247; *mēstker* L 325, 330; *mē^hst*– L 377; *mēs*– L 331, 331b; **mestwagen**: *mēstwāgə* L 211; *mes*– L 268; **kipkar**: *kepker* L 381; *kip*– L 300 (ijzeren kruiwagen op luchtbanden), 331; **kipwagen**: *kipwāgə* L 246; **bakkar**: *bakkār* Q 96d, 188; **plankenkar**: *plēṅkəkar* L 317; **toeë kar**: *tōykar* L 360.

4-2-2. SCHEIENKUIWAGEN

(NG 51 + 52f; N 18, 97a-b; L 16, 19b; A 42, 15; monogr.)

[De scheienkruiwagen is volgens Theuwissen (1969), pag. 71 een typisch Limburgs kruiwagentype. "Het bodemvlak bestaat uit een aantal dwarslatten, meestal zes, zonder bedekking met planken. Het hoofdbord heeft vijf of zes scheien tussen de bovenrand en de achterste dwarslat van de bodem; ook het hoofdbord heeft geen planken bedekking." Men treft dit type aan in het noorden van Belgisch Limburg en het Maasland. Zie afbeelding 38.]

scheikruiwagen: *sxejkrū.wāgən* L 312, 315; *sxejkrūwāgən* L 314; *sxēkrūwā.gə* L 353; *šxēkrō^h*– L 413; **scheienkruiwagen**: *sxej.əkrūwā.gən* L 316; *sxej.əkrōywāgə* L 356; **sprotenkruiwagen**: *sprō.təkrōywāgə* L 354; **mestkruiwagen**: *mēstkrōywōgə* K 353; **scheikruiwagen**:

Afb. 38. Scheienkruiwagen

wen: *sxĕkrōwĕn* L 355; **scheikruikar:** *šĕjkrĕjkar* L 416; **scheienkruikar:** *sxĕakrukar* L 356; *šĕa-* L 367; *šĕjĕkrykar* L 416; *šĕjĕkrōwĕ-* L 360; *šĕjĕkrōwĕkār* Q 188; *sxĕjĕkruker* L 289; *šĕjĕkrukar* L 317, 361, 362; *šĕjĕkru-* L 358, 359, 360, 363, 365, 366; **ladderkruikar:** *lĕdĕarkrōjker* Q 105; **mestschurskar:** *mĕššōrsker* L 382; **scheienkar:** *šĕjĕkar* L 317; *šĕjĕkār* L 360, Q 204a.

4-2-3. RULSKAR

(NG 51 + 52f; N 18, 97a-b; L 16, 19b; A 42, 15; monogr.)

[Kruiwagen die alleen voor het vervoer van bladeren en hooi gebruikt wordt (zie hiervoor Roukens 1937, pag. 147). Het is een kruiwagen zonder zijwanden of hoofdbord, maar met rondom rechtopstaande staafjes of latjes. De informant uit L 428 merkt op over dit type dat het “voor het ophalen van bladeren, bosgras, hooi, sprokkelhout, enz; de laadbak bestaat uit ronde stokken, enkele centimeters van elkaar geplaatst, dikke en dunne stokken wisselen elkaar af”. Zie voor het woord *ruls* ook het Sittards Woordenboek s.v. *rōls*: “korfhekje van gevlochten tenen of latwerk, geplaatst op kruiwagen e.d. om een grote hoeveelheid van gering gewicht te kunnen vervoeren, b.v. bladeren, hooi, aardewerk etc.” Deze kruiwagen komt alleen in het zuiden van Nederlands Limburg voor. Zie afbeelding 39.]

ruls: *rōlts* Q 113; *rōls* Q 39, 117a; *rōls* L 428, Q 19b, 27, 32a, 33, 98; *rōjls* Q 32; *rōls* Q 21; **rulskar:** *rōlskar* Q 14, 101, 111, 113; *rōlskār* Q 119, 121, 121a, 121b, 121c, 121e, 121d, 121e; **schur(k)kar met ruls:** *šĕrkar [met] rōls* Q 20.

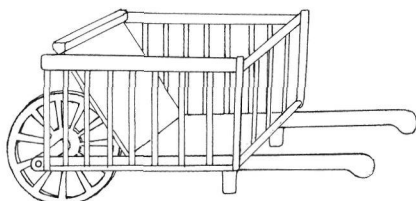
4-2-4. PLATTE KRUIWAGEN

(N 18, 97b; N 18, add; N G, 51 + 52b; JG 1b; L 1a-m; L 1u, 139; L 16, 19a-b; A 42, 13c-d; monogr.)

[De platte kruiwagen is een kruiwagen waarvan de bodem uit planken bestaat, die langs de berries op scheien genageld zijn. Op de berries, schuin boven het wiel, bevindt zich het hoofdbord. De bovenrand van het hoofdbord wordt

met de bodem verbonden door vier scheien, waartegen eveneens planken genageld zijn. Het hoofdbord zelf wordt door twee schuinstaande stokjes gestut. Opzij kunnen twee zijwanden op de bodem aangebracht worden, zodat de kruiwagen een bak heeft. Zie ook Theuwissen (1969), pag. 69-71. Deze kruiwagen komt vooral voor in het Maasland. In het noorden van Belgisch Limburg, waar de scheienkruiwagen in gebruik is, vindt men geen platte kruiwagen. Zie afbeelding 36 en 40.]

platte kruiwagen: *platā krōwāgā* K 278; **open kruiwagen:** *ōpān krōwāgān* L 352; **grote kruiwagen:** *grōtā krōjwāgān* L 163, 163a; **open kruiwagel:** *ū^o.pā krō.wō.gāl* Q 83, 84; **lange kruiwagel:** *lanĕ krēwāgāl* Q 2; **platte kruiwagel:** *platā krōwāgāl* P 48, Q 2b; ~ *krēwōgāl* P 186, 197; **groentenkruikar:** *grōntākroukār* Q 95; **langkruikar:** *lanĕkrūkār* Q 8; *lanĕkru-* L 419, 422, 424 (bodem vast, voor stuk uit ladders), Q 7, 9 (om voeders bij te halen), 10, 11, 12, 13, 96c; *lanĕkru^u-* L 372; *lanĕkrj-* Q 99*; *lanĕkrōwĕkār* Q 88, 96d; *lanĕkruker* L 318b, 371; **lange kruikar:** *lanĕkrūkār* Q 9; *lanĕ krjkar* Q 99*; *lanĕ krōwĕkār* Q 88; **platte kruikar:** *platā krukar* L 369, 420; *platā krō^u-* L 372; **grote kruikar:** *grōtā kruker* L 289; *grōtā* ~ L 318b; **open kruikar:** *ō.pā krūkār* L 423; *ō.pā kru-* Q 11; *ū^o.pā* ~ L 424; *ōpā krōwĕkār* L 422; *ū^op krōwĕ-* Q 193; *wōpā krōwĕkār* Q 86; *ōpān kruker* L 326; **kruikar met losse bred:** *krjker met lōsā brĕt* L 290; **kruikar met losse slagen:** *krjkar [met losse] šlĕx* Q 197, 197a; **langschur(k)kar:** *lanĕšĕrkar* L 429, 434; *lanĕšĕr-* Q 6, 14; *lanĕšĕrkār* L 386; *lanĕšĕrker* L 330; **langschur(g)skar:** *lanĕšĕrĕskar* L 420; *lanĕšĕrxs-* Q 101; **platte schur(k)kar:** *platā šĕrkar* Q 19a; *platā šĕjĕr-* L 0426; *platā šĕrker* L 270; **platte schurskar:** *platā šĕrsker* L 382; *platā šĕs-* L 383; **open schur(k)kar:** *ōpā šĕrkar* L 434, Q 15; *ō^opā šĕr-* Q 6; **open schurgkar** *ōpā šĕrĕx-* L 426; **schurgskar met losse zijbreder:** *šĕrxskar met lōsā zjĕbrĕr* Q 33; **schur(k)kar met losse komp:** *šĕrkar met lōsā komp* L 434;

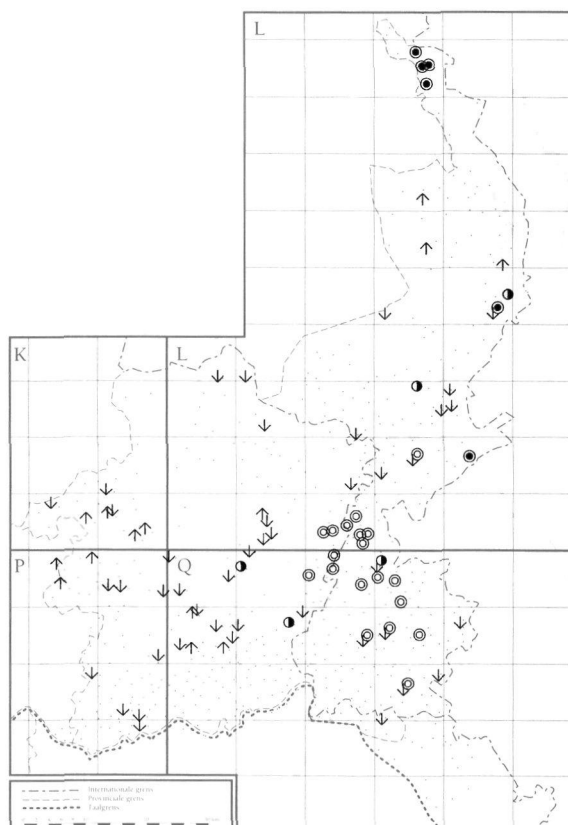
Afb. 39. Rulskar

Afb. 40. Platte kruiwagen zonder zijwanden

Kaart 49: HOOFDBORD

- ⊙ kraan
- kroon
- rug
- ↓ kop + sst
- ↑ hoofd

schurgskar met losse komp: *šorxskar met lqsə komp* Q 32; **schubkarre met losse breder:** *šupkar met lqsə brēr* Q 111; **langstotskar:** *lanstutskar* Q 198b; **platte stotskar:** *platə stutskar* Q 198b.

4-3. Onderdelen

4-3-1. HOOFDBORD (Kaart 49)

(N 18, 98b + 99 + add; N G, 53c; JG 1a; JG 1d; monogr.)

[Vaste, schuin boven het wiel geplaatste voorwand van de kruiwagen.

Zie afbeelding 36.2.]

kop: *kop* K 318, 353, 358, L 265, 270, 282, 286, 317, 321, 331, 331b, 332, 372, 381, 416, 417, 418, P 54, 55, 176, 186, 197, 222, Q 1, 2, 2a, 2b, 3, 3a, 22, 26, 71, 72, 74, 78, 82, 83, 96c, 96d, 101, 111, 119, 204a, 209, 211; **schurskarrenkop:** *šorskerəkop* L 382; **kraan:** *krān* L 382, 423, 426, 0426, 427, 429, 430, 434, Q 9, 14, 15, 19a, 19b, 32a, 33, 39, 101, 111, 113a, 204a; *krān* L 422; **kroon:** *krōn* L 163, 163a, 164, 165, 386;

kruⁿ L 270; **rug:** *rōx* K 278; *rōk* L 271, 322, Q 22; *rēx* Q 88; *rēx* Q 4; **hoofd:** *hōit* Q 71; *hōit* Q 79a; *hōt* L 244c, Q 77; *hōt* K 361; *hīt* K 361a, P 51; *hīt* L 211, 268, P 44; *hy^t* K 357, 358, P 48; *hēt* L 416; **bred:** *brēt* L 288a, 290, 371; *brēt* L 368b; *brīt* L 317; **hoofdbred:** *hōit.brēt* L 294; *hōit.brēt* L 289b, 318b, 320a; *hōt-* L 326; *hyt-* L 295; *hōit.brēt* Q 176a; *hōt-* Q 77; *hōit.brēt* L 322a; *hōibrūt* L 359; *hēt.brūt* L 360; *hōit.brīt* L 289, P 177; *qīt-* L 420; *hēt-* L 416; *hi-* Q 2; **hoofdbredje:** *hōt.brētjə* L 291; **schutbred:** *šot.brēt* L 325; **hoofdberd:** *hōt.bēt* K 314; *hyt-* P 48; *hōbōt* K 278; **kopstuk:** *kōpstōk* P 107a, 213, Q 1; *kōpstōk* Q 193; **hoofdstuk:** *hōitstōk* Q 156; **shot:** *sxot* L 266; *šot* L 324; **voorschot:** *vōrsxot* L 289; **schoft:** *sxoft* K 278, 314; **bok:** *bōk* Q 99*; *bōk* Q 39; *buk* L 383; **voorste plank:** *vērstə plank* L 355; **voorplank:** *vōrplānk* Q 197, 197a; **voorplankje:** *vōrplēnkskə* L 386; **kopeindje:** *kōbeņskə* Q 192; **hoofdsel:** *hētšəl* Q 179.

4-3-2. ZIJWANDEN

(N 18, 98a + add; N G, 53c; JG 2b; monogr.)

[Zijkanten van de platte kruiwagen. De meer algemene benamingen zijn terug te vinden onder het lemma ZIJWAND, pag. 24. Het woordtype ruls staat voor een bijzondere soort zijkant, die niet uit planken bestaat, maar uit latjes en die voornamelijk dient voor het vervoer van takken, bladeren en dergelijke. Zie ook het lemma RULSKAR, pag. 89.

Zie afbeelding 36.3.]

kruiwagenplanken: *krōwāgəpla.ŋkə* K 361; *krūwāgəple.ŋk* L 316; *kruwā.gə-* L 312, 314, 353; *krōyūwāgə-* L 352, 354, 356; *krōwāgə-* L 413; *krō.īwāgəplēŋk* L 282; **kruiwagensplanken:** *kruwāgəsplēŋk* L 268; *krō.wāsplā.ŋkə* K 360; **kruiwagelplanken:** *krō.wā.gəlplē.ŋk* L 414; **kruiwagelsplanken:** *krō.wā.gəlsplā.ŋkə* P 50; *krōwō.gəlsplā.ŋkə* K 318; **kruiwenplanken:** *krōy.wəplē.ŋk* L 355; **kruiwelsplanken:** *krō.wəlsplā.ŋkə* K 359; **kruiogenplanken:** *krō.gəplē.ŋk* Q 1; *krōigəplēŋk* L 265; **kruikarplanken:** *krukərpplē.ŋk* L 419, 424, Q 7; *kruwkar-* L 372; *kruker-* L 289, 289b, 291, 318b; *krōker-* L 288a; *krukərpplē.ŋk* L 367; *krukkar-* L 363, 364, 415; *krōykarplēŋk* L 360; de volgende opgave is enkelvoud: *krukerplāŋk* L 318b; **schurkkarplanken:** *šōrkərpplēŋk* L 0426 (enkv. –*plāŋk*), 434; *šōrker-* L 322; **schurskarrenplanken:** *šōrskərpplēŋk* L 325, 382; *šōrskərpplēŋk* L 322a; de volgende opgave is enkelvoud: *šōrskarəplāŋk* L 430; **bakplanken:** *bakplā.ŋkə* Q 188; **brakplanken:** L 360; **brederplanken:** *brējərpplēŋk* Q 7; **kralplanken:** *kralplēŋk* L 294; **stopselplankje (enk.):** *stōpsəlpplēŋkskə* Q 9; **losse planken:** *lōsə plāŋkə* Q 32a; **laadplanken:** *lāipplēŋk* Q 5; **bijplanken:** *biplāŋkə* Q 193; **zijplanken:** *zēiplēŋk* L 420; **kruikarbreder:** *krukərbriā.r* L 422; de volgende opgave is enkelvoud: *krukərbriē* Q 9; **kruiwagelenberden:** *krāīwāgəlābēdā* K 357; **kruiwagelkisten:** *krōwō.gəlkēstā* Q 78; *kru.wō.gəlkēstā* Q 178; **kruiwagelskisten:** *krōwō.gəlskēstā* P 177a; **kruiwagelschotten:** *krōwāgəlsxōtān* K 258; **kruiwelmouwen:** *krō.wəlmōā* Q 75; *krō.wəl-* Q 2a; **kruiwelsmouwer:** *krō.wəlmōā* P 56; **kruiwelsmouwen:** *krō.wəlmōā* P 118; *krō.wəlmōā* P 53; **ruls:** *rōls* Q 32a, 33, 101, 113; *rōls* L 429, Q 39.

4-3-3. KRUIWAGENWIEL

(N 18, 99 + add; JG 1b; JG 1d; A 2, 60; monogr.) [Wiel van de kruiwagen. In dit lemma zijn alleen de specifieke benamingen opgenomen. Die blijken alleen in het zuidoosten van Limburg sporadisch voor te komen. De meer algemene benamingen zijn opgenomen in het lemma WIEL, pag. 15.

Zie afbeelding 36.6.]

rullen: *rōlā* Q 196, 196a; **rullen:** *rōlā* Q 9, 10, 12, 95a, 101, 198b; **kruiarrullen:** *krukərrōlā* Q 9.

4-3-4. KRUIWAGENAS (Kaart 50)

(N 18, 98d; N G, 53f; JG 1d)

[De kleine metalen staaf die aan de voorzijde van de kruiwagen in de berries draait en waaraan het wiel is bevestigd. In dit lemma zijn alleen de benamingen opgenomen die specifiek zijn voor de kruiwagenas. De meer algemene benamingen voor de as staan onder het betreffende lemma (pag. 21).]

schurskarrenas: *šōrskərpplē.ŋk* L 382; *šōrskərpplē.ŋk* Q 119; **kruikaras:** *krukərpplē.ŋk* Q 9; *kruker-* L 289b; *krījkar-* L 416; **pegel:** *pēgəl* L 294 (zeer oud), 320a, 325, 332, 382; *pīgəl* Q 77; **kruikarpegel:** *krukərpplē.ŋk* L 318b; **bout:** *bōyt* L 383, P 46, Q 7, 14, 96c, 99*; *bōyt* L 422; *bōyt* Q 78; **krui-karbout:** *krukərbōyt* Q 12; *krukərbōyt* Q 9; **schurkkarbout:** *šōrkərbōyt* L 343, Q 15; **rad-bout:** *rāt.bōyt* Q 9; **nagel:** *nāgəl* Q 19a, 19b, 27, 33, 111; **schurkkarnagel:** *šōrkərnāgəl* L 427; **schurskarrennagel:** *šōrskarənāgəl* Q 111; **schubkarrennagel:** *šupkarənāgəl* Q 111; **karnagel:** *kārnāgəl* Q 204a; **drijf-nagel:** *drēfnāgəl* L 331; **spil:** *spel* K 314, 353, L 163a, 282, 326; *spil* L 211, 268; *spilā* L 163, 164, 165; *spil* L 270; *spel* K 278, L 422; *spēl* L 265; **pin:** *penā* L 330; *pīn* Q 204a; **its:** *ets* Q 22; **boor:** *bōr* L 420.

4-3-5. KRUIWAGENBERRIE

(N 18, 98c + 99 + add; N G, 53a; JG 1a; JG 1b; RND 129; monogr.)

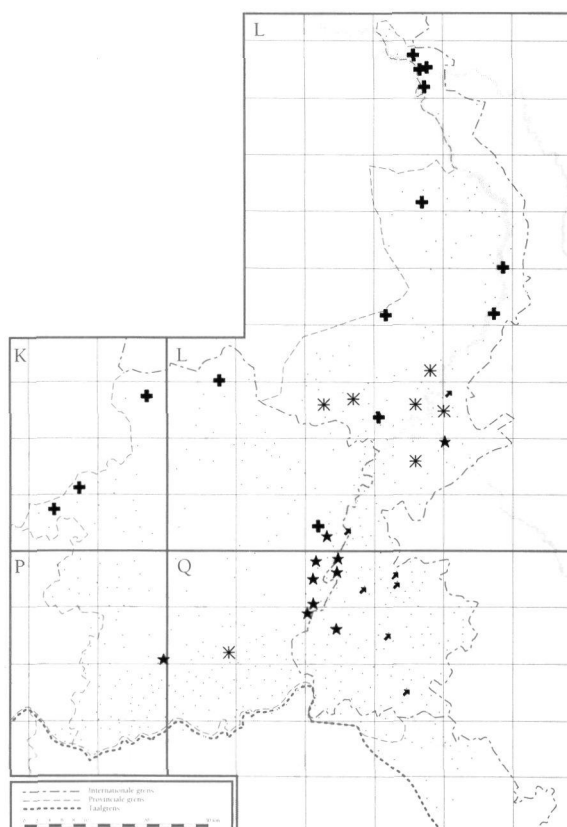
[Elke van de twee lange draagbomen. Aan de voorzijde zijn de twee berries verbonden met de as van het kruiwagenwiel. Aan de andere kant van de berries bevinden zich de handvaten. Bij de platte kruiwagens kunnen op de berries zijwanden geplaatst worden, zodat de kruiwagen een bak heeft. Bij de *bakkruiwagen* zijn deze zijwanden vast, en bij de *scheienkruiwagen* komen ze niet voor. Onderaan de berries bevinden zich de poten van de kruiwagen. Bij dit lemma is geen kaart opgenomen, omdat deze vrijwel volledig overeenstemt met kaart 17 bij het lemma BERRIE, pag. 38.

Zie afbeelding 36.1.]

boom: *bōym* L 270, 423, 428, Q 19a, 19b, 101, 111; *bōym* L 434; *bōm* Q 33, 38, 179, 181, 200, 205, 247, 253, 254, 255, 260, 278; *bom* Q 247, 247a, 263; *bōm* Q 200; de volgende opgaven zijn meervoud: *bōym* L 249, 265c, 268, 270, 271, 288, 289, 290, 293, 294, 298, 299, 300, 318, 320, 322, 322a, 324, 325, 331, 375, 376, 377, 381, 386, 387, Q 172; *bōym* L 381, 382, 424, 426, 429, Q 7, 9, 94b, 95, 99*, 172, 188; *bōym* L 267, 269, 291, 292, 374, Q 14, 15, 19, 21, 32, 98, 99, 102, 103, 105, 111, 192, 193, 198, 201; *bōm* Q 198b; *bōm* L 324, 382, Q 30, 33, 35, 36, 39, 112, 113, 116, 119, 121, 177, 180, 181, 203, 204a, 206, 211, 222, 247a, 249, 251, 259, 284; *bōym* L 432,

Kaart 50: KRUIWAGENAS

- ★ bout + sst
- ✱ nagel + sst
- * pegel + sst
- ✚ spil + sst

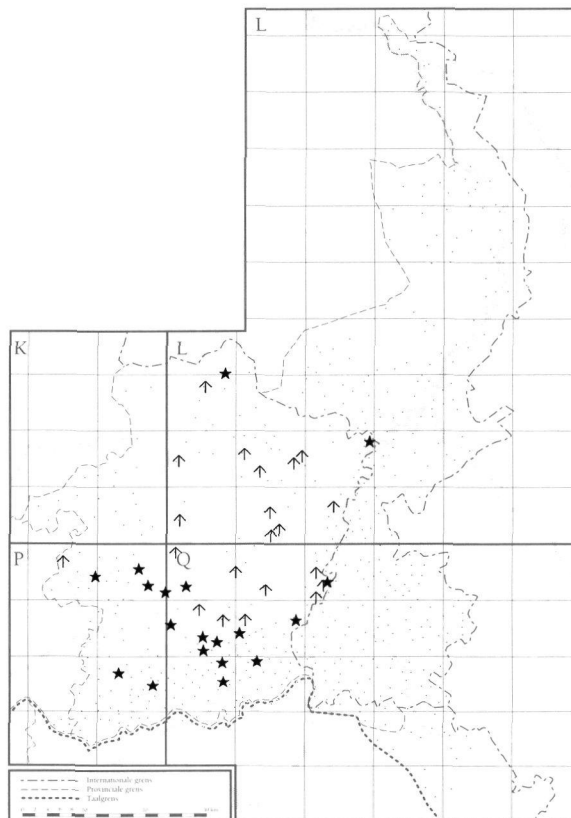

Q 117, 117a, 118, 196; *bōm* L 115, 163, 164, 165; *bōm* Q 199; *bȳ^om* L 250; *by^om* L 266; *bēm* Q 171; *bēⁱm* Q 86, 178, 179; *bejm* Q 91; *bēⁱm* Q 179; *bejm* Q 87; **boompjes (mv.):** *bōmkas* Q 203a; *bōmkas* Q 20; **kruiwagelbomen (mv.):** *krōuwō.galbēm* Q 171; **kruikarbomen (mv.):** *krukarbōjm* Q 10, 13; *krūkər*– Q 8; **schurkarbomen (mv.):** *šōrkərbōjm* Q 6; **schurkarrenboom:** *šōraskārābom* Q 263 (ouder); **schubkarbomen (mv.):** *šōpkərbōjmā* Q 27; **schubkarrenboom:** *šōpkərbōm* Q 255; *šōpkərbom* Q 263, 278; **boompjes (mv.):** *bōjmkas* Q 96c, 188; **berrie:** *beri* K 314, 358, P 219, Q 105; *beri* K 316, 357; *bēri* Q 204a; *bōri* K 360, 361, 361a, L 286; *bōri* K 278, L 163, 163a, 270, 313, 320a, 353; *bōriⁱ* L 354; de volgende opgaven zijn meervoud: *beri* P 214; *beris* K 314, 353, 357, 358, 360, 361, L 312, P 211, 212, 223, Q 1; *bēris* K 316, L 422, Q 2b; *beris* K 318, 359; *bōri* L 192a; *bōris* K 278, 317a, L 210, 211, 213, 214, 216, 265, 266, 267, 268, 269, 282, 286, 288a, 288c, 292, 292a, 295, 314, 318b, 324, 381; *bōris* K 278a, 359, L 159a, 163, 164, 165, 192, 209, 214a, 215, 215a, 217, 244c, 246, 246b, 246c, 247, 271, 289; *bōras* L 245, 246a; *bōriā* L 313;

kruiwagenberries (mv.): *krōwōgāberis* K 353; **kruiwelsberrie:** *krōwālsbēri* K 318; **ber(r)e:** *bērā* P 44, 47, 53, 54, 55, 57, 121, 179, 180, 184, 213, Q 78, 79a, 164, 179, 241; *bjērā* Q 94, 175; *bōrā* P 58, 177, 187, Q 161, 168; de volgende opgaven zijn meervoud: *bērā* P 44, 46; *bērās* K 317, P 47, 55, 173, 174, 184, 186, 197, Q 2, 157, 163, 240; *bērās* P 45, 46, 48, 175, 182, 188, Q 78, 79a, 153, 159, 167, 176a, 178; *bērās* P 52, 57, 181, 222, 219, Q 78; *bīrās* P 223; *bjērās* P 195, Q 165, 166, 172; *bōrās* L 289, 322, P 50, 51, 58, 107a, 113, 115, 117, 118a, 119, 120, 172, 177, 178, 184, Q 161; *bōrās* P 49, 118, 176, 186, Q 73; *bērān* Q 77; **kruiwagelsberre:** *krēwāgālsbōrā* P 50; de volgende opgave is meervoud: *krē.wōgālsbērās* Q 160; **kruiwelsberre:** *krō.wāls.bōrā* P 120; de volgende opgave is meervoud: *krē.wālsbērās* Q 152; **be(e)r:** *bēr* Q 72, 162; de volgende opgaven zijn meervoud: *bērā* P 197, 222, 227, Q 83, 154, 162, 163; *bērā* Q 74, 79, 80, 83, 89, 155, 157a, 240; *bērā* Q 72, 82; *bōrā* P 176, 177, Q 71, 72; *bērān* Q 75, 77, 168a; **kruiwagelbe(e)r:** *krōuwō.gālber* Q 82, 83; **kruiwelbe(e)r:** *krē.wālbōr* Q 2a; *krō.l*– Q 71; **ber(ri)g:** *bēr^ox* Q 90, 91; *bērāx* L 358, 359, 363, 418; *bōrx* L 330,

Kaart 51: HANDVAT

- ↑ handhaaf
 ★ handvat

332, 377, 420, 0426, Q 39, 96, 96c, 96d; *børx* L 291, 294, 314, 321, 325, 326, 331, 331b, 374, 383, 427, 430, 434, Q 14, 33; *bør²x* L 381; de volgende opgaven zijn meervoud: *ber²x* L 415, 416, Q 4; *bergə* L 368; *berəgə* L 355, 356, 360, 366, 367, 368, 416, 417, Q 3, 3a, 5; *ber²gə* K 357; *børax* L 317, 372, 421, 423, Q 9; *bør²gə* L 315, 316, 319, 352, 353, 364, 369, 371, 413, 414, 419, 420, Q 1; *beraxs* L 372; *børaxs* L 286; **kruiwagenber(ri)g**: *krōwō.gəber²x* Q 3; **kruiwagelber(ri)g**: *krō.wā.gəlbør²x* L 414; **kruiwagenber(ri)gen (mv.)**: *krō.gəbørəgə* Q 1; **kruikarber(ri)g**: *krōkərber²x* Q 5; *krūkərber²x* L 416, 417; *krūkərber²x* L 422; **ber(ri)gjes (mv.)**: *børxskəs* L 382; **kruikarber(ri)gje**: *krukerbøraxskə* L 370; **berring**: *bərəj* K 318; de volgende opgaven zijn meervoud: *bərəj* K 315, Q 169; **armen (mv.)**: *erəm* L 297, P 220, Q 7, 182, 204, 241, 242, 251, 279; *ermə* P 174, 227, Q 183; **tremen (mv.)**: *trēmə* L 425.

4-3-6. HANDVAT (Kaart 51)

(JG 1a; JG 1b; monogr.)

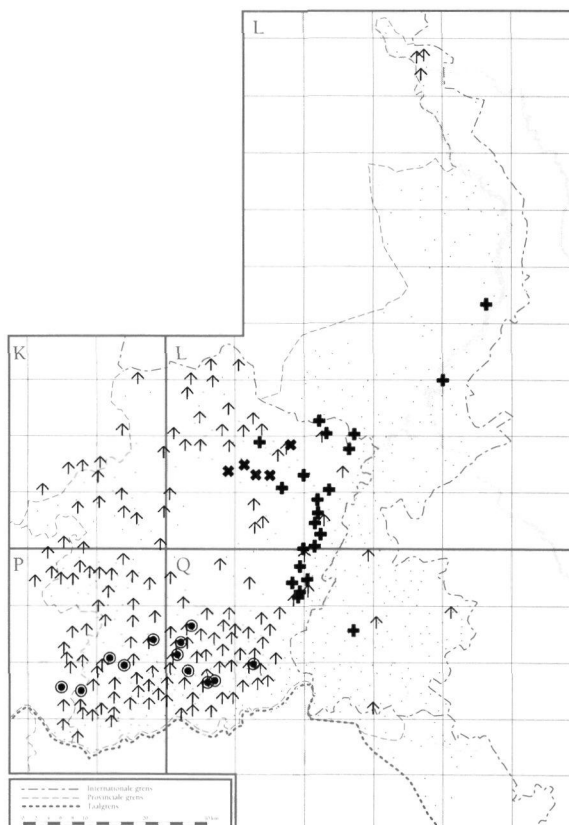
[Achterste deel van elke der twee kruiwagenberries, waar uitsparingen in het hout een betere greep op de berries mogelijk maken.

Zie afbeelding 36.5.]

hand: *hā.nt* P 214 (mv. *hān*); **hand van de kruiwagen**: *hant van de krōwāgə* K 317a; **handvat**: *hā.nt.vat* L 282, Q 88; *a.nt.vat* L 370, Q 11; *hā.nt.vō.t* P 56, Q 2a, 158a; *hā.nt.vō.²t* P 57, Q 73; *hā.nt-* Q 75, 76, 80; *hā.nt.vō.²t* P 52; *hamp.vət* Q 83; de volgende opgaven zijn meervoud: *hā.nt.vātə* Q 2; *hant.vas* Q 170; *hā.nt.vō.tə* Q 155; *ānt.vō².tə* P 177a; *hā.nfiə.t* P 192; **handhaaf**: *hanthāf* P 44; *hā.nth.ōf* Q 1, 71; *hā.nt.ōf* L 414; *a.ndof* Q 11; *hā.ntōf* L 420; *hā.ntef* L 361; *hā.nte²f* L 362; *hā.ntəf* L 312, 352, 363, 416, 417, 418, Q 3, 5, 82; *hā.ntəf* Q 72; de volgende opgaven zijn meervoud: *a.ntōfə* Q 12; *a.ntəfə* Q 9; *hā.ntəvə* L 365; **handhou**: *hā.nthōu* K 358; **houvasten (mv.)**: *hōuvastə* L 316; *hāvastə* K 314; **handvolles (mv.)**: *hā.mfaləs* Q 174.

Kaart 52: POOT

- ↑ poot + sst
- voet
- ✦ stimpel + sst
- ✱ stijpel

4-3-7. POTEN (Kaart 52)

(N 18, 99 + add; JG 1a; JG 1b)

[De kleine steuntjes die zich aan de onderkant van de berries bevinden en waarop het draagvlak van de kruiwagen kan rusten.

Zie afbeelding 36.4.]

poten: *pōtan* P 223, Q 77, 84, 89, 90, 155, 162, 167, 168, 168a, 169, 170, 171, 174, 175, 177, 178, 181, 182, 240, 241, 242; *pō²tā* P 220; *potā* Q 78; *po¹ā* L 353; *po²tān* K 278, P 48; *pōutā* P 118, 119, 120, 121, 184, 186, 187, 192, 195, Q 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 82, 83, 154, 158a, 160, 161, 164, 165, 166; *pūtā* P 46, 224; *pū²tā* P 115, 172, 173, 175, 178, 179, 182, 214, 219, 227, Q 2b, 119, 209; *pu²tā* K 314, 315, 316, 317a, 357, 358, P 45, 47, 113, 117, 176; *pu¹ā* P 49, 50; *putā* K 359, L 414, P 51, 54, 55, 56, 57, 58, 118a, Q 2, 2a, 71, 88, 91; *pu¹ā* Q 1; *pu¹tā* P 52, 53; *pōt* L 163, 164, 165; *pō²t* Q 22; *pō* Q 179; *pu¹ā* Q 13; *pūt* Q 111; *pū²t* L 423; *py²t* L 282, 286, 312, 314, 315, 316, 352, 354, 369, 372, Q 8; *pyt* L 413; *py* Q 88, 172; *p¹t* L 418; *pi²t* L 355, 356, 358, 359, 361, 362; *pī¹* L 416, P 48; *p¹* Q 3,

5; de volgende opgaven zijn meervoud: *pōt* Q 94, 179; *pu¹ā* Q 13; *pōut* Q 72, 82, 83; *pōutā* Q 153, 156, 157, 159; *pū²t* L 416, 417, 418, 423, P 214; *pu²t* K 359, L 282, 286, 312, 314, 315, 316, 352, 354, 355, 356, 372, Q 8; *put* L 413, 414, Q 2, 3, 5, 71, 172; *pu¹* Q 1; **kruiwagenpoten:** *krāwāgāpu²tā* K 353 (enk. —*pu²t*); *krū.wāgāpy²t* L 313 (enk. —*pu²t*); **kruiwagenspoten:** *krē.wāgāspu¹ā* K 361; **kruiwagelpoten:** *kraū.wō.gālpōtā* Q 77; **kruiwagelspoten:** *krē.wāgālspu²tā* P 44; **kruiwaspoten:** *krē.wāspu¹n¹* K 360; **kruiwelpoten:** *krē.wōlpōutā* P 197, 218; **kruiwelspoten:** *krē.wōlspū²tā* P 177a; *krē.wālspu²tā* K 318; **kruikarpoten:** *krukārpū²t* L 317; *kruīkārpi²t* L 363; *krōukārpi* Q 87 (enk. —*put*); de volgende opgave is enkelvoud: *krukārpū²t* Q 96c; **voeten:** *vūtā* P 174; *vūtā* P 180; *vī¹.t* Q 162 (enk. —*vū¹.t*), 163 (enk. —*vū¹.t*), 174; *vī¹t* P 188, Q 153; *vōjt* Q 157a; **voetjes:** *vūtšās* P 177, Q 75, 78, 79; **stimpelen:** *stō.mpālā* L 370, 419, 420, 421, 424, Q 7, 9 (idem tafel en stoel), 10, 11, 12; *stō.mpālā* L 331, Q 6, 101; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *stō.mpāl* Q 96c; *stōmpāl* Q 121; **stimpels:** *stō.mpāls* L 319, 369,

371, Q 13; *štōmpāls* L 270; *ste.mpāls* L 368, 415; **kruikarstompelen:** *krukārsto.mpālā* L 422; **kruikarstumpelen:** *kruikārstempālā* L 360; **stijpels:** *stē.pāls* L 364, 365, 366, 367; de volgende opgave is enkelvoud: *stē.pāl* L 361.

4-3-8. LATWERK

(N 18, 101; JG 1d)

[Latwerk dat op de berries van de kruiwagen gelegd werd, ten einde het laadvlak te vergroten.]

raam: L 159a, 365, 289b, 321, 322, 330, 331, 331b, 360, Q 39; *rām* L 317, 360, 368b, 369, 372, 420, P 48, 54; *rōm* K 314, Q 3a, 71; **kruiwelraam:** *kre.wolrām* L 78; **lattenraam:** *latārō.m* L 292a; **hooiraam:** *hūīrām* L 318b; **vruchtenraam:** L 318b; **ledderen (mv.):** *lēdarā* Q 179; *lōdarā* Q 96c; **leddertje:** *lēdarā* Q 77; **leiers (mv.):** *lējārs* L 317; **oogstleier:** *uxstlējār* L 289; **leiertje:** *lējārka* L 292a; *lējārka* L 416; **kruiwagelleer:** *krēwōgallejār* P 186, 197; **leertje:** *lērkā* L 282; *līrkā* K 278; **kruiwagenleertje:** *krēwōgālīrkā* Q 2b; **hooileertje:** *hūīlīrkā* K 258; **hort:** *hort* L 163, 163a, 214 (vervoer van stro of hooi), 247; *hōrt* L 326, 330, 332; *ōrt* L 382; *hōrt* L 244c, 266, 325; de volgende opgaven zijn meervoud: *hōrtā* L 331; *hōrtā* K 278; **hortje:** *hōrtjā* L 163, 164, 165; *hōrtjā* L 268, 271, 291; *hōrtjā* L 265; *hōrtjā* L 294; *ōrtjā* L 382; **latten (mv.):** *latār* L 282, Q 2; **hooilatten (mv.):** *hūīlatā* K 357; **latjes (mv.):** *lētsās* P 176; **heken (mv.):** *hekā* L 265; *hēkā* L 288a; *hēʔan* K 278; **reep:** *rīʔp* P 48; *rīp* P 107a; **galg:** *galx* L 317, P 55; **galling:** *galeŋ* Q 9; **scheien (mv.):** *sxējā* Q 78; *sxēn* Q 2; *šējān* Q 19a; **lattenplaat:** *lataplāt* Q 4; **garden:** *gērtā* Q 9; **zij:** *zēj* Q 75; **sleep:** *slējip* Q 204a; **ruif:** *rōf* Q 119; **schutsels (mv.):** *šētsāls* L 416; **stekken (mv.):** *stekā* L 427, P 44; **planken (mv.):** *plāŋkā* P 51.

4-3-9. KRUIZEEL (Kaart 53)

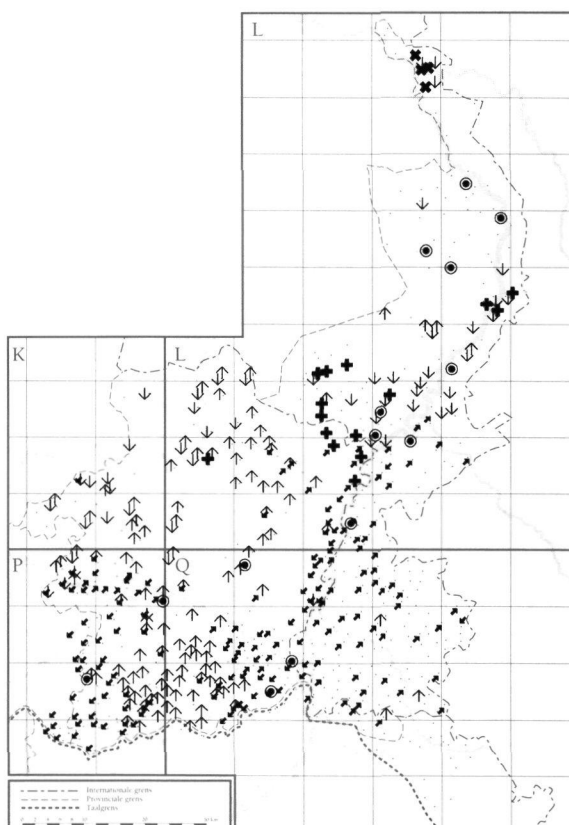
(N 18, 99, 100; JG 1a; JG 1b; JG 2a; JG 2b; JG 2c; L B, 90; L 35, 31; A 42, 16; monogr.)

[Riem die om de schouders gelegd wordt en aan de berries van de kruiwagen wordt vastgemaakt om het werk van de voerder te verlichten. Zie ook het lemma KRUIZEEL in WLD II.9, pag. 19.] **riem:** L 414, P 45, 51, 56, 176, 192, 187, Q 78, 152; *rēm* K 359, L 415, Q 5, 109, 208, 209; *rejm* K 357; *rejam* P 46; *rī.m* L 355, P 121, 193, 220, Q 2, 2a, 162, 166, 173, 241; *rīʔm* P 197, Q 156; *rīʔm* P 119, 177, 184, 188, 194, 195, 196, Q 71; **kruiriem:** K 316, 359, L 353, 354, P 47, 48; *kruīrēm* L 316; *krōjī-* Q 12; *kryrī.m* L 314; *krōy-* L 286; *krōyrīm* K 316; *krōy-* P 45; *krōjī-* L 414; *krōʔ-* K 314; *krō-* K 315, 358, P 46; *krōyrī.m* L 315; *krōyrīʔm* Q 1; *krājī-* K 357; *krujīrim* L 282; *krjījī-* L 211, 286; *krōjī-* L 312, P 119; *krōʔ-* K

318; *krōʔ-* K 353; *krō-* K 278, 317a; **kruiwagenriem:** K 353, P 44; *krōy-wō.gā-* Q 3, 3a; *krōy-wā.gārēm* L 356; *kruwā.gārī.m* L 282, 313; *krō.wā.gā-* L 414; *krūwāgā-* L 312; *kruwāgā-* L 353; *krōy.wāgā-* L 352, 355; *krō.wāgā-* L 413; *krū.wā.gārēm* L 316; **kruiwagensriem:** *krō.wāgasrī.m* K 361, 361a; *krōjīwāgasrīm* K 360; *krōwāgasrīʔm* Q 1; **kruigenriem:** *krō.gārī.m* Q 1; *krōjīgārīm* L 265; *krōy.gārī.m* L 354, 355; *krōgā-* L 286; **kruiwariem:** *krō.wārī.m* K 360; **kruiwenriem:** *kruwārēm* L 356; *krōyārī.m* L 352, 355; **kruiwagelriem:** K 360, P 51, 51a, 57, 120, 121, Q 71, 72, 81, 157a, 241; *krōwōgālīrēm* Q 75; *krō.wō.gālīrī.m* Q 73, 74; *krōwō.gāl-* Q 79a; *krēʔ.wō.gāl-* P 188; *krōwōgāl-* Q 79, 166; *krēwōgāl-* P 192; *krē.wōgāl-* Q 157; *krēwāgālīrīm* Q 2, 156; *krāy-wō.gāl-* Q 162, 163, 176a; *krōy.wōgāl-* Q 167; *krōwōgāl-* Q 76, 158a; *krāy-wōgāl-* Q 182; *krāwōgāl-* Q 162; *krōwōgāl-* Q 74; *krōjīwāgālīrīm* Q 79a; *krēwāgāl-* Q 78; *krējāwōgāl-* P 220; *krējīwōgālīrīm* P 222; **kruivaalriem:** *krō.wō.līrī.m* Q 80; *krō.wōl-* Q 157a; *krē.wōl-* P 197; *krēʔ.wōl-* P 177; *krōwōlīrīm* P 58; *krōjīwōlīrīm* P 189; *krēwōl-* Q 78; **kruiwelriem:** *krōy.wālīrī.m* Q 76, 155; *krō.wāl-* Q 75, 154; *krāy.wāl-* Q 240; *krō.wāl-* Q 153; *krē.wāl-* P 56, Q 2; *krē.wāl-* Q 152; *krēʔ.wāl-* P 121; *krō.l-* Q 71; *krē.wālīrīʔm* Q 78; **kruiwagelsriem:** K 361, Q 153; *krō.wā.gālsrī.m* P 51; *krēwō.gāls-* Q 164; *krē.wōgāls-* Q 160; *krāwāgālsrīm* K 357; *krōwāgālsrīrīm* P 44; *krōjīwāgālsrīm* Q 156a; *krōwāgāls-* K 361a; *krowōgāls-* K 360; **kruivaalsriem:** *krēʔ.wōlsrī.m* Q 165; *krē.wōlsrīʔm* P 187; **kruiwelsriem:** *krō.wālsrī.m* P 184 (jonger dan *krō.wālsšō.lāp*); *krōwāls-* Q 161; *krē.wāls-* Q 156, 159; *krō.wālsrīm* K 359; *krāy-wālsrīm* Q 158; **kruikarriem:** *krūkarrēm* L 418; *krūkār-* L 416, 417; *krukarrēm* L 360; *kruker-* L 317, 318b, 422; *krjīker-* L 364; *krūkār-* L 358 (jonger dan *šeraxrēm*), 363, 365, 366; *krōy-karrīm* Q 4; **schurgriem:** L 416; *šōraxrēm* L 291, 316a, 317, 360, 368, 422; *šōrax-* L 358, 359, 360, 362, 364, 365, 366, 367, 415, 416; *šōraxrīm* L 290; **schur(k)karriem:** *šōrkerrēm* L 299; **lichtriem:** *lexrēm* L 289, 292, 292a, 294, 320a, 322, 322a, 324, 325, 326, 331, 332, 374, 375; *lēxt-* L 291; *lex-* L 268, 270, 295, 299, 331b; *lexrīm* L 163, 164, 165, 269, 271; **draagriem:** K 360, P 44, 176; *drōxrim* K 318; **schouderriem:** P 57; *sxaūarrīm* K 318; **riemsel:** *rēmsāl* L 326; **hulp:** L 416, P 46, 55, 108, Q 2a, 157a, 170, 187; *hō.lʔp* K 314 (ouder taalgebruik), L 419, 421, P 223, Q 179, 181; *hōlʔp* P 48, 50, 51, 107a, 116, 120, 197, 210a, 211, Q 77, 86, 96d, 180, 242; *ō.lāp* L 423, Q 7, 12; *hōlʔpā* Q 162; *hōlʔp* P 52, 58, 196, 212, Q 168a; *hō.lʔp* L 420, P 118, 118a, 119, 186, 195, Q 10, 88, 96c, 174, 242; *hōlʔp* L 360, 381, P 47, 49, 113, 115, 117, 171, 213, 221, 173, 174, 175, 179, 180, 182, 214, 218, 219, 227, Q 94c,

Kaart 53: KRUIZEEL

- ↑ riem + sst
- ↓ kruiriem
- hulp + sst
- help + sst
- ✦ licht + sst
- ✱ kruilicht
- zeel

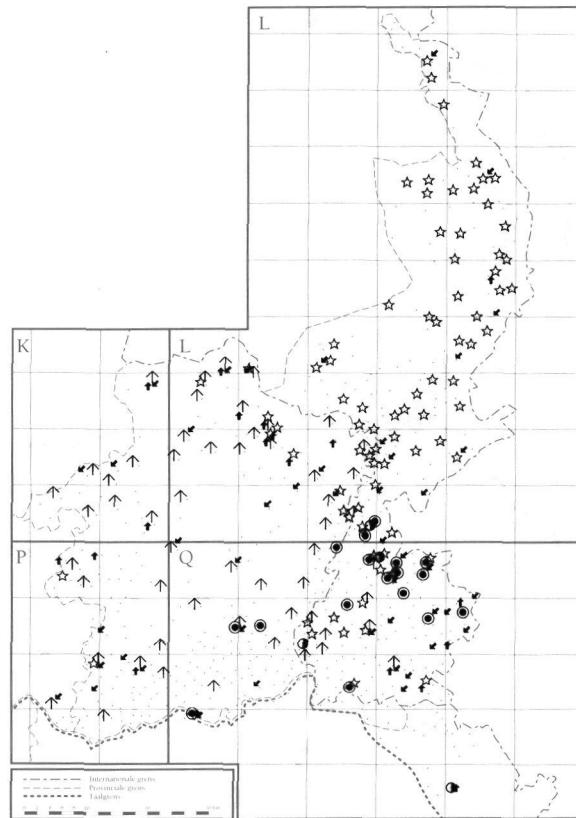

95a, 119, 158a, 182, 188; *ø.l²p* L 422, 424, Q 6, 8, 9, 11, 13; *ø.l²p* P 176, 176a; *hø.l²p* P 220; *hø.l²p* P 184; **kruiwagelhelp**: *krauwø.gəlshø.l²p* Q 168, 177; *kərwø.gəlshø.l²p* Q 168a; *krūwø.gəlshø.l²p* Q 178; *kruwø.gəl-* Q 175, 179; *krauwø.gəlshø.l²p* Q 169; *krøwø.gəl-* P 172; **kruivaalhelp**: *krewohø.l²p* Q 78; **kruivalenhelp**: *krøiwaləhø.l²p* P 58; **kruiwagelshulp**: P 57; *krø.wø.gəlshø.l²p* P 119; *krø.wø.gəlshø.l²p* P 177a; *krø.wø.gəlshø.l²p* P 48; *krø.əwəgəls-* P 50; *krø.wø.gəls.ø.l²p* P 178; **kruiwelshulp**: *krø.wəlshø.l²p* P 120; *krø.wəlshø.l²p* P 184; **kruikarhulp**: L 424, Q 88; *kroukārshø.l²p* Q 188; *krukārshø.l²p* Q 7, 9; *krykarø.l²p* L 424; *krøukārshø.l²p* Q 172; *krukərø.l²p* Q 12; **kruikarrenhulp**: *krūkarənø.l²p* L 423; **draaghulp**: Q 88a; **help**: *he.l²p* L 368; *hel²p* L 329, 330, 360, 362, 369, 371, 372, 377, 381, 381b, 382, 383, 386, 426, 430, 433, 434, Q 14, 20, 21, 22, 32, 32a, 33, 38, 39, 89, 97, 98, 99, 103, 105, 109, 111, 113a, 117a, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 192, 193, 196, 197, 197a, 198b, 203, 204a, 209, 211, 222; *hø.l²p* P 53, 54, 56, 57, Q 2, 2b, 72, 84, 87, 91, 94, 171; *ø.l²p* Q 83; de volgende

opgaven zijn meervoud: **helpə** L 299, Q 2, 203a; **kruiwagenhelp**: *krøuwø.gəhø.l²p* Q 82, 83; **kruiwagelhelp**: *krø.wə.gəlshø.l²p* P 55; *kruwø.gəl-* Q 89, 170; **kruiwagelshelp**: *krø.əwə.gəlshø.l²p* P 52; **kruikarhelp**: *krukərshø.l²p* L 361; *krukərshø.l²p* Q 96, 99*; *krūkərshø.l²p* L 370; *krøukərshø.l²p* Q 5; *krøukār-* Q 90; *krøukərshø.l²p* Q 87; **schur(k)karhelp**: Q 6; *šørkarshø.l²p* L 429, Q 17; *šørkar-* L 0426, 427, Q 19a; **schurskarhelp**: *šørskarshø.l²p* Q 18; **schurgskarhelp**: *šørxskarshø.l²p* Q 101; *šørəxskar-* Q 118; **stotskarhelp**: *štutskarshø.l²p* Q 197, 198b; **kielhelp**: *kilshø.l²p* P 54; **karrenhelp**: *karshø.l²p* Q 39; **licht**: *lɛxt* L 288c, 289, 318, 318b, 319, 321, 324, 355, 369, 371, 372; *lɛx* L 269a, 270, 271, 372; **kruilicht**: *krøilɛxt* L 163, 163a; *krøi-* L 164, 165; **kruikarlicht**: *krukərɛxt* L 289, 289b, 318b, 320a, 369; **schurgkarlicht**: *sxørxkərɛxt* L 271; **zeel**: *zēil* L 214, 244c, 247, 326, 374, 376, 0427; *zēl* L 326, Q 2, 4, 94b, 178; *zēl* L 266; *ziəl* L 300, P 176; **kruizeel**: *krøizēil* L 159a, 163, 163a, 164; *krøizēl* Q 35a; *krøziəl* K 314; **kruikarzeel**: *krukərzēil* L 318b; **helpzeel**: *hø.l²p.zēil* L 288; *eləp-* L 370; *hø.l²p.zēl* L 288a, 289; **lichtzeel**: *lɛxt.zēil* L 332; **band**: P 115; **draagband**: P 181;

Kaart 54: RIJTUIG

- ☆ rijtuig
- ↑ voiture
- gevaar/geveer
- ⦿ gespan/aanspan
- ⊕ kar(retje) + sst
- ⊖ wagen(tje)/wagel(tje) + sst

drāx:bant L 269; **kruikoord:** K 318; **kruiwagenkoord:** *krējwāgalkōt* P 55; **nekleer:** *neklir* K 314; **lits:** *lets* L 268.

5 HET RIJTUIG

5-1. Algemeen

5-1-1. RIJTUIG (Kaart 54)

(N 101, 1-14; N G, 51; L 1 a-m; L 28, 24; L 36, 70; L A, 288; S 18, 30; Wi 16; monogr.)

[Personenvervoertuig, waarbij niet de huifkar bedoeld wordt. Gezien het feit dat het hier om zaken gaat die reeds lang verdwenen zijn, is de verwarring rond de dialecttermen groot. Dit lemma is samengesteld uit de antwoorden op algemene vragen als “hoe noemt u een tweewielig rijtuig” die geen betrekking hebben op een specifieke soort. Ook de meer algemene antwoorden die in N 101 bij de vragen naar bepaalde soorten rijtuigen opgegeven werden, zijn hier

verwerkt. De veel voorkomende opgaven “koets” en “sjees”, de bekendste vier- en tweewielige rijtuigen, zijn in de betreffende lemmata opgenomen.]

rijtuig: L 317, 419, P 176; *ritjx* L 249, 266, 267, 268, 269, 269b, 271, 289b, 290, 291, 295, 297, 298, 299, 312, 320, 320c, 321, 323, 325, 327, 328, 330, 331, 333, 371, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 425, 426, 427, 429, 431, 434a, Q 21, 22, 32, 32a, 96a, 98, 99, 101, 103, 196, 208; *rij-* L 245, 246, 246a, 267, Q 30; *reij-* L 164, 165, 213, 215, 215a, 216, 217, 286, 288, 289, Q 104a; *reij-* L 191, 209, 210, 211, 248; *ritjx* Q 98; *rij-* L 359 (zelden, meestal een meer specifieke naam), 360a (idem), 362 (idem), 374; *reij-* L 265; *reitōx* P 48; **voiture (fr.):** Q 203; *vūatjyr* L 286, 314, 355, 372, 427, P 50, 188, 219, Q 78, 96a, 98, 102, 162, 187; *vūatyr* P 176, Q 156; *vātjyr* K 318, 357, L 420, Q 101; *vūotjyr* L 317; *vetyrā* L 286; *vātjyr* K 278, 315, 317, 353, 358, 361, L 352, 353, 358, 360, 363, 368, 372, 413, 422, P 171, Q 1, 3, 5, 10, 71, 83, 88, 94, 105; *vātjyr* L 286, 423; *vātjyr* K 361, P 46, Q 121, 162; *fātjyr* L 316, 319, 371, Q 2, 7; *vətqyr* L 360; **voiture-tje:** *vūatjyrkə* L 368; *vūatjyrkə* L

286; *vatjrkə* K 353; *vətyrkə* K 357, L 282, 312; *fətjrkə* Q 21; **voiture-karretje**: *vətjrkarkə* K 314; **gevaar**: *gəvār* Q 30; *gəvər* Q 240; **geveer**: *gəvēr* Q 14, 39, 97, 119, 196; *gəvēr* Q 113; *gəvēr* L 434; *gəvēr* Q 21, 83; *gəvēr* L 430, Q 27, 30, 32, 33, 35, 86; **gespan**: *gəspān* Q 95; *gəšpan* L 434, Q 22; **aanspan**: *anšpan* Q 284; **wagen**: L 368, 415; *wāgə* L 164, 215, 282, 286, 289, 296, 300, 353, 378, 381, 387, 416, 432, Q 1, 19b, 20, 27, 32, 35, 111, 117b, 118; *wōgən* K 314, Q 3; *wōgən* K 278; *wān* Q 116, 117a; **paardswagen**: *pērswāgə* Q 27; **boerenwagen**: *burāwāgə* L 432a; **staatswagen**: *štātswān* Q 121; **wagentje**: *wegəskə* L 432; **wagel**: *wāgəl* L 420, P 171, Q 101, 111, 113, 177, 203, 204a, 207; *wōgəl* K 316, P 117, 176, 180, 188, Q 83, 240; *wōəl* P 177; **wagentje**: *wegəlkə* Q 203; **kar**: *kar* L 317, 359, 360a, 362, Q 117a, 203; *kār* Q 121b, 208, 240; *ker* L 269b, 282, 316, P 188; **paardskar**: *pērskar* L 369; **koetskar**: *kutškar* Q 284; **karretje**: *kerkə* K 278, 361, P 44, 51; *kēršə* Q 121b; **vierwieler**: *virwīlār* L 369, 320a, Q 208; *virwīldār* L 286; **ressortkar**: *rəsōr*– K 358 (voor lange afstanden), P 44; *rəsōrkār* Q 175; *rəsōr^ər*– K 353; *rəsōrkēr* K 359; **ressortenkar**: *rəsōrəkār* Q 192.

5-1-2. KOETSIER

(N 101, 2; Wi, 15; monogr.)

[Persoon die op de bok van een rijtuig zit en de paarden ment.]

koetsier: *kutsīr* K 278, 315, 353, L 164, 265, 266, 282, 286, 312, 314, 355, 374, 381, 413, P 176, Q 1, 78, 83, 86, 178, 240; *kutsī^rr* P 50, Q 3; *kutsēr* L 217, 246, 289, 317, 321, 328, 371, 372, Q 199; *kutsēr* Q 2; *kutsār* L 250, 269, 269b; *kūtsīr* Q 162; *kōtsīr* L 299, Q 71; *kōtsēr* L 326, 359, 360, 360a, 362, 378; *kōtsēr* L 417; *kētsīr* K 358; *kōtsīr* Q 86; *kūtsīr* L 210, Q 20; *kūtsēr* L 423, Q 16, 19, 95, 98, 101, 200, 279; *kūtsēr^r* L 329; *kōtsēr* Q 193; *kūtsēr* Q 116; **kutscher (d.)**: *kūtsār* L 387, Q 12, 27, 39, 111, 113, 117a, 118, 121, 121a, 121b, 207, 222; *kō^ətšār* Q 203, 249; *kūtsār* Q 203; **voer-man**: *vurman* L 246, 265, Q 78; *vurā*– P 188; *vōr*– L 320a, 320c, 369, 432a, Q 111, 117a, 121b; *vor*– Q 197, 197a; *vurmān* L 353; **voerlui (mv.)**: *vōrly* Q 121b; **voerknecht**: *vōrknē^tt* Q 121b.

5-2. Soorten

[In deze paragraaf worden de meest voorkomende rijtuigtypen behandeld. De afbakening van deze typen is grotendeels gebaseerd op de kenmerken die door Ipenburg gegeven zijn (Ipenburg 1992). Bij het verwerken van de gegevens zijn de opgaven die op een andere plaats dan verwacht stonden, bij het betreffende lemma ondergebracht (een opgave "tilbury" bij de vraag naar de sjees bijvoorbeeld is in het lemma TILBURY ondergebracht).]

5-2-1. RIJTUIG MET TWEE PAARDEN

(N 101, 3 + 4; L 28, 34)

[Benaming voor alle rijtuigen die door twee paarden getrokken worden, in plaats van door een.]

span: *span* L 246; **twespan**: *twēspan* Q 162; *twējā*– K 278; *twī*– P 187a; *twī*– L 360, 372, P 121, Q 1; *twij*– Q 8; *twī²*– K 358, L 269b, 320a, 359, 360a, 362, 374; *twēj*– Q 83; *twispān* Q 88; *twēšpan* Q 27; *twē*– Q 16; *twī²*– Q 111; *tswēj*– Q 121a; *twējšpān* Q 208; **twespanner**: *twēspanr* Q 168; *twī²špenār* Q 203; **twegespan**: *twigəspan* P 172; *twī²gəšpan* Q 39, 117a; **twespannig**: *twēspənəxt* Q 284; **dubbelspan**: *dōbəlspan* L 369; *dōbəlšpan* L 299; **dobbelspan**: *dōbəlspān* L 353; **dobbel gespan**: *dōbəl gəspan* P 50, 171; *dōbəl* – L 414; *dōbəl gəspan* P 54; **dis-selgespan**: *disəlgəspan* L 360.

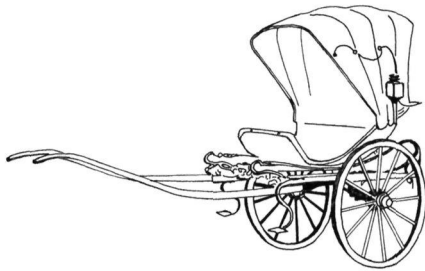
5-2-2. KOETS

(N 17, 5; N 101, 1-13; N G, 51; L 28, 24; L 36, 70; L A, 288; L 1a-m; S 18; Wi 18; Gi 3,1B; monogr.)

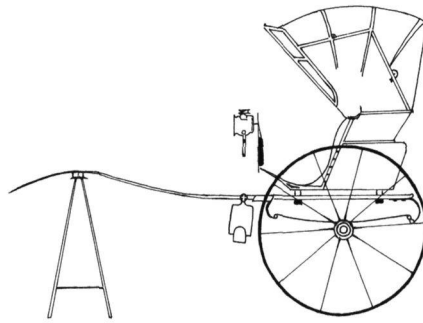
[Vierwielig rijtuig met een vierkante gesloten kast voor een klein aantal personen. De kast hangt in riemen of rust op veren. De koetsier heeft een aparte bok. De koets is een van de meest bekende rijtuigen, vandaar dat "koets" ook vaak als algemene benaming voor het vierwielig rijtuig gebruikt wordt.]

koets: *kuts* K 278, 315, 317, 318, 353, 357, L 163, 164, 165, 191, 209, 210, 211, 213, 215a, 216, 217, 245, 246, 246a, 248, 249, 250, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 282, 286, 288, 289, 295, 296, 297, 298, 291, 299, 312, 313, 314, 316, 316a, 317, 321, 323, 325, 326, 327, 328, 352, 353, 355, 369, 371, 374, 377, 379, 380, 381, 382, 413, 414, 420, P 45, 46, 48, 50, 52, 56, 58, 119, 121, 176b, 179, 186, 188, 192, 193, 195, 196, 197, 214, 218, 219, Q 1, 3, 4, 5, 72, 74, 77, 77a, 156, 158, 159, 161, 163, 165, 166, 167, 168, 168a, 170, 173, 175, 177, 179, 197, 197a, 240, 241, 243, 253; *kūts* L 320, Q 83; *kūts* P 176, Q 152, 162; *ku^əts* L 372, P 117, 120, 211, Q 78; *ko^əts* P 55; *kō^əts* L 360, 419; *kō^əts* P 172, Q 71, 95, 96a, 104a, 105, 178, 187, 193; *kō^əts* K 358, Q 88, 172; *kōts* L 359, 360, 360a, 362, 366, 367, 368, 378, 415, 416, 422, P 57; *kōts* P 54; *kōts* Q 2, 86, 89, 93; *kūts* L 280, 290, 329, 330, 331, 385, 387, 415, 417, 424, 430, 432, 432a, Q 6, 7, 8, 10, 12, 15, 19, 20, 21, 22, 29, 30, 32a, 33, 35, 97, 89, 99, 100, 102, 103, 110, 111, 113, 117a, 118, 121, 121a, 121b, 196, 198, 199, 202, 203, 204a, 207, 247, 249, 279; *kūts* L 423, Q 9, 98, 101, 116; *kō^əts* Q 203; *kō^əts* L 429; *kōts* L 426, 434, Q 16, 27, 32; *kōts* Q 222, 284; **paardskoets**: *pērskuts* L 369, Q 3; **rijkoets**: P 219; **koetskar**: *kutškar* L 215; *kutškār* L 250; *kutšker* L 300; **koetswagen**: *kutšwāgə* Q 30.

Afb. 41. Sjees

Afb. 42. Tilbury

5-2-3. SJEES

(N 17, 5; N 101, 1 + 3 + 4 + 8 + 15; N G, 51; L 1a-m; L 36, 70; S 18, 30; monogr.)

[Licht en hoog tweewielig rijtuigje voor twee personen met een verstelbare kap. Er is geen aparte bok voor de koetsier. De sjees was voor rijke boeren vaak het voertuig waarmee ze onder meer naar de kerk of naar de stad gingen. De sjees is het bekendste tweewielige rijtuig, vandaar dat de benaming "sjees" ook wel vermeld werd als naam voor het tweewielig rijtuig in het algemeen.

Zie afbeelding 41.]

sjees: *šēs* L 164, 165, Q 101; *šes* K 317, L 371; *šēs* L 331, 431, Q 1, 3, 9; *šes* Q 192; *šēs* K 278, L 246, 266, 271, 282, 288, 288a, 289b, 318, 318b, 322a, 329, 331b, 332, 372, 373, 383, 384, 386, 387, 420, 423, 424, 425, 426, 429a, 432a, 434, P 51, Q 7, 14, 15, 18, 19a, 19b, 21, 22, 27, 32a, 33, 35a, 39, 77, 86, 89, 90, 91, 93, 94b, 96c, 97, 98, 99*, 105, 111, 112a, 113, 117a, 118, 119, 121, 121a, 162, 168, 171, 176a, 193, 197, 197a, 198b, 200, 203, 203a, 204a, 208, 209, 211; *šē²s* L 352, 381, 382, 422; *šē²s* L 377, 378; *šēis* L 159a, 432, Q 83; *šēiš* Q 29; *ši²s* L 215, 265, 267, 268, 269, 269b, 270, 288c, 289, 290, 291, 294, 295, 299, 300, 316a, 319, 320a, 320c, 321, 322, 324, 326, 328, 330, 353, 359, 360a, 362, 369, 374, 381, 415, 416, Q 16; *šiis* L 368b; *šis* L 355; *šis* K 314, L 316, 317, 358, 360, 364, 367, 368, 371; *sajēs* L 419; **dubbelsjees:** *dōbālšēs* L 434 (sjees getrokken door twee paarden); **kapsjees:** *kapši²s* L 320a; **koetssjees:** *kuiššēs* Q 162; **sjeesje:** *šēska* L 214, Q 3, 201; *šēijska* L 432; *šeska* L 282; *ši²skā* K 318, L 265, 270, 289, 355, 368; *šiskā* L 299; **koetskarretje:** *kutskarkā* L 268; *kuiškerkā* L 290; **koetsje:** *kutskā* K 318, P 213, Q 156; *kōtskā* Q 1, 2; *kutšākā* L 429.

5-2-4. TILBURY

(N 17, 5 + add; N 101, 1 + 6-8; N G, 51; monogr.)

[Tweewielig rijtuigje, meestal zonder kap, voor twee personen, dat door één paard getrokken

wordt. De tilbury is lager dan de sjees. Er is geen aparte bok voor de koetsier. Af en toe is dit ook een meer algemene benaming voor een klein rijtuigje.

Zie afbeelding 42.]

tilbury: *telbōri* L 267, 270, 294, 299, 322, 369, 371, 377, 382, Q 3, 16, 33, 86, 98, 99*, 112a, 119, 197, 197a, 204a, 240; *telbōrij* L 246, 328, 374; *tebōri* L 269b; *tilbyri* Q 77; *telbāri* L 163, 163a, 164, 165, 265, 269, 317, 318, 320c, 434, P 107a, 188, Q 2, 5, 83, 111, 118, 162, 203; *telbārij* L 369, Q 39; *tōlābāri* Q 71; *tōlbāri* Q 83; *telbri* L 289, Q 1, 113, 193; *telbre* K 353; *telbrij* L 318b, 320a, 330; *telbrē* L 290; *tibāri* P 193; *tebri* Q 78; **tilburietje:** *telbārikā* P 119, Q 83; **tilburits:** *tilbritš* Q 121; **sulki:** *sōlki* L 328, Q 121a.

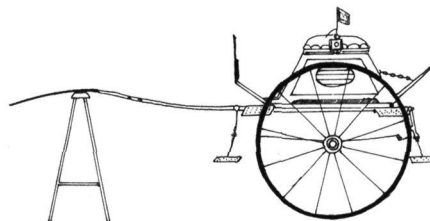
5-2-5. DOGKAR

(N 17, 5 + add; N 101, 5; N G, 51; L 27, 33; L 36, 70; L 1a-m; monogr.)

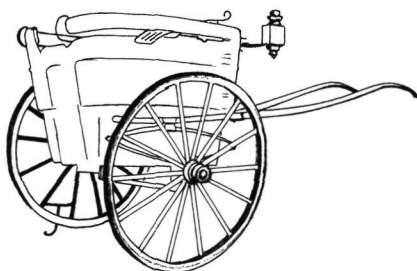
[Tweewielig licht rijtuig, meestal zonder kap, voor vier personen die rug aan rug zitten. Er is geen aparte bok voor de koetsier.

Zie afbeelding 43.]

dogkar: *doxkar* L 359, 360a, 362, 369, 381, Q 33, 99*, 113a; *doq-* L 371, 426, 434, P 176, 187a, Q 9, 15, 18, 19b, 20, 27, 33, 39, 78, 98, 117a, 118, 156, 168a, 192, 197, 197a, 198b, 200, 203, 203a, 253; *doq-kār* K 358, L 246, 270, P 184, 188, Q 74, 77, 77a, 83, 86, 95, 96d, 111, 119, 121, 156, 162, 167, 178, 204a, 209, 240; *doxker* L 289, 290, 294; *doq-* L 269, 269b, 328, 330, 374, 382, Q 193; *doq-kēr* L 330; *doq-kēr* Q

Afb. 43. Dogkar

Afb. 44. Tonneau

79a; **tandemkar:** L 369; **vierzitter:** *vērzetār* L 320a.

5-2-6. TONNEAU

(N 17, 5 + add; N 101, 7; N G, 51; monogr.)

[Laag tweewielig rijtuigje voor vier personen met banken in de lengte van de bak en een achteringang. Het heeft vrij hoge wanden met afgeronde hoeken, waardoor het op een ton lijkt, en het is volledig open. Er is geen aparte bok voor de koetsier.

Zie afbeelding 44.]

tonneau: *tonō* K 353, L 246, 270, P 188, Q 19b, 33, 78, 95, 98, 99*, 111, 162, 193; *tōnoy* Q 78; *tanō* L 328, Q 192; *tānoy* L 434; **tonneautje:** *tōnōka* Q 83, 198b; *tōnoʹan* K 278; **tonnis:** *tones* Q 204a; **tonnie:** *toni* Q 111; **tonnetje:** *tōntjā* Q 119; *tōjka* L 369; **tonkar:** *ton-kār* Q 240; **vierzitter:** *vērzetār* L 320a.

5-2-7. DOKTERSKAR

(N 101, 9; L 27, 33; monogr.)

[Tweewielig rijtuigje met vier hoge wanden met raampjes en een afneembare kap, dat vaak door dokters gebruikt werd. Er is geen aparte bok voor de koetsier.

Zie afbeelding 45.]

dokterskar: L 432a, Q 16; *doktāsker* L 328; **doktoorskär:** *doktōrskār* Q 86; **dokterskarretje:** *dōktārskērka* Q 203; **doktoorskärretje:** *doktuʹrskerkān* L 353; **dokterssjees:** Q 121a; **doktoorskoetsje:** *doktuʹrskutskān* L 353; **dokterswagen:** L 369, 371; **kapkar:** L 246, 374; *kapkejr* P 219; **nonnenkar:** L 246; **nonnenwagen:** *nonāwāgā* L 374; **bedieningskar:** *bādēnejsker* L 269 (voor de laatste sacramenten); **begijnenkarretje:** *bāgājnākērka* Q 162; **bakkerskar:** *bekārskār* Q 83, 208; *bakārskēr* L 353; **koetskar:** *kuiškar* Q 117.

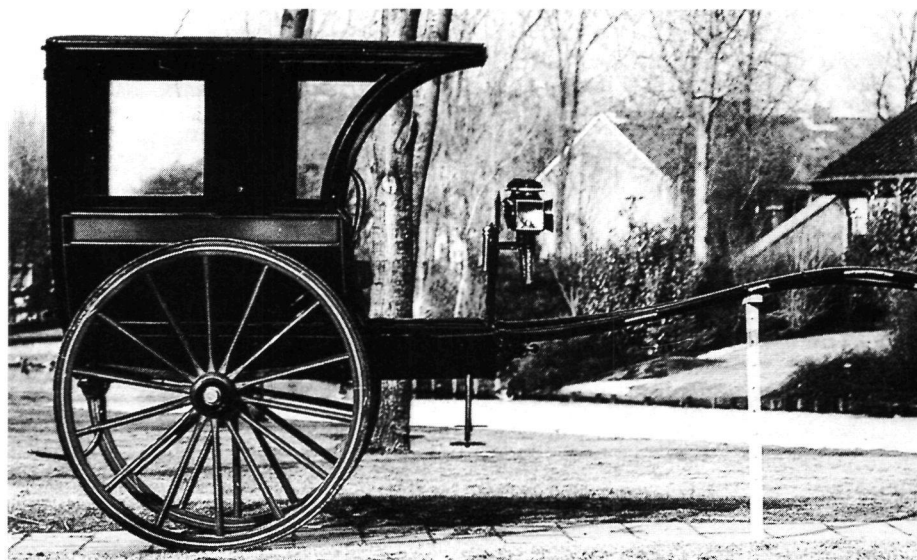
5-2-8. LANDAUER

(N 101, 13; N G, 51; L 27, 33; monogr.)

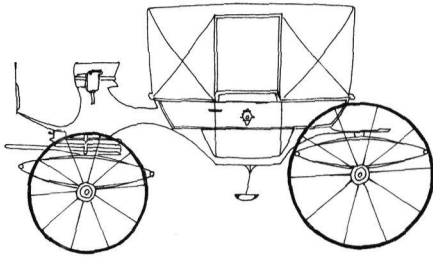
[Vierwielig rijtuig voor vier personen met afzonderlijk neerklapbare voor- en achterkap. Tegenwoordig wordt het nog wel eens als bruidswagen gebruikt. De koetsier heeft een aparte bok.

Zie afbeelding 46.]

landauer: L 246, 265, 269b, 317, 320a, 328, 369, 371, 374, 432a, P 188, Q 16, 86, 98, 111, 117a, 197, 197a, 203; *landōwār* L 267, 269, 270, 289, 330, Q 39, 121, 121a; *lendawār* Q 121a; **trouwkoets:** *trawkuts* Q 240; *trōywuīts* Q 162; **sierkuts:** *sirkuts* Q 240.

Afb. 45. Dokterskar

Afb. 46. Landauer

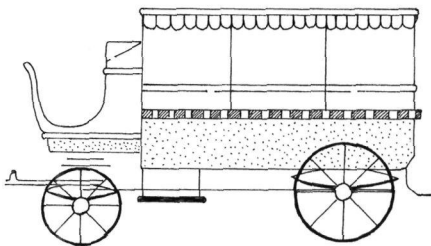
5-2-9. JANPLEZIER

(N 17, 5; N 101, 12; N G, 51)

[Vierwielig rijtuig met zes tot acht banken voor een groot gezelschap. De koetsier heeft een aparte bok.]

Zie afbeelding 47.]

janplezier: *janplazir* Q 98; *janplazēr* L 246, 269, 270, 289, 330, 359, 360a, 362, 369, Q 16, 111; *janplazēr* L 328; **jean-plezier:** *žanplazēr* L 359, 360a, 362; **char-à-bancs** (fr.): *šaraban* Q 162, 203; **postwagen:** *postwāgə* L 432a.

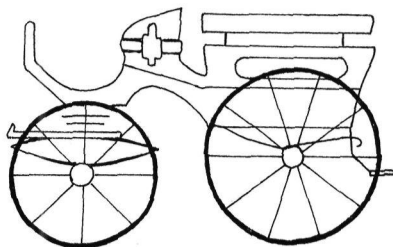
Afb. 47. Janplezier

5-2-10. BRIK

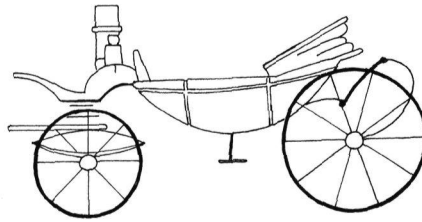
(N 17, 5; N 101, 11; N G, 51; monogr.)

[Vierwielig hoog rijtuig waar men van achteren in gaat en waarin de banken tegen de zijwanden van de bak geplaatst zijn. De koetsier heeft een aparte bok. Dit type rijtuig werd vaak door deftige heren gebruikt om op jacht te gaan.]

Zie afbeelding 48.]

Afb. 48. Brik

Afb. 49. Barouche

brik: *brek* L 246, 328, 332, Q 86, 95, 98, 111, 117a, 118; *brək* Q 253; **brikje:** *brekjə* L 268; *brekskə* Q 203; **brak:** *brak* Q 111; **jachtwagen:** *jaxtwāgə* L 246, 328, 369; *jax-* Q 33; **wagonet** (fr.): *wagonət* L 369, 374.

5-2-11. BAROUCHE

(N 101, 14; monogr.)

[Vierwielig rijtuig voor vier personen, die per twee tegenover elkaar zitten, met twee deurtjes en met alleen een achterkap. De koetsier heeft een aparte bok.]

Zie afbeelding 49.]

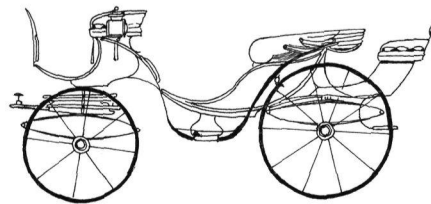
barouche (fr.): *baruš* Q 39, 86, 98; *barak* L 246; *barəts* Q 253; **calèche** (fr.): *kalēš* Q 98; *klēš* L 330; **sociable** (fr.): *sošābəl* L 374; **vis-à-vis** (fr.): *visavis* L 369; **herenkoets:** *hērənkuts* Q 240; **feestkoets:** *fi³stkōis* L 359, 360a, 362.

5-2-12. VICTORIA

(N 101, 15)

[Vierwielig rijtuig voor vier personen, die per twee tegenover elkaar zitten, met twee deurtjes en met alleen een achterkap. In tegenstelling tot de barouche heeft de victoria geen deurtjes en een lage instap. De koetsier heeft een aparte bok.]

Zie afbeelding 50.]
victoria: L 246, 371, P 188, Q 203; **vic:** *vek* L 374; **dresseerkar:** *dresērker* L 328; **trapkoets:** *trapkuts* Q 240.

Afb. 50. Victoria

5-3. *Onderdelen*

5-3-1. KAP

(N 101, 15)

[Kap van het rijtuig. Deze kap kan bij de meeste rijtuigen opengeklapt worden.]

kap: *kap* L 246, 265, 269, 282, 299, 320a, 353, 359, 360a, 362, 369, 371, 381, 432a, P 188, Q 1, 16, 27, 39, 78, 83, 86, 98, 117a, 162, 203; **dak:** *dāk* L 269, Q 111; *dāx* Q 121a.

5-3-2. BOK

(N 17, 38a-b + 40 + add; N G, 58d; N 101, 18a; monogr.)

[Zitplaats voor de koetsier of de voerman. Alleen bij het rijtuig vormt de bok een vast onderdeel. Bij de kar en de wagen wordt soms een plank tussen de berries gelegd die als geïmproviseerde zitplaats dient.]

Uit vragenlijst N 101, waar gevraagd werd naar de zitplaats van de voerman van een rijtuig, kwamen vrijwel uitsluitend opgaven van het type **bok**.

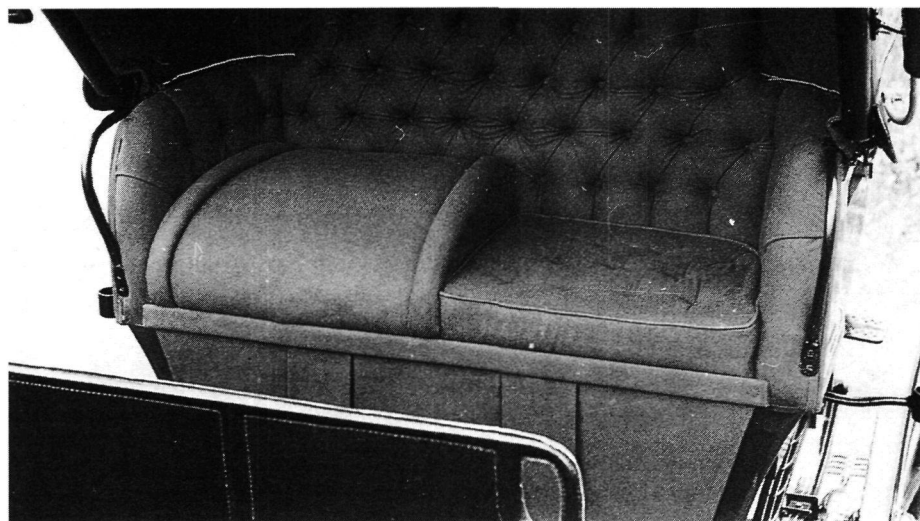
Zie afbeelding 51.1.]

bok: *bqk* L 282, 289, 352, 353, 369, 432a, P 56, 107a, Q 12, 16, 27, 77, 78, 80, 83, 93, 96c, 98, 111, 113, 162, 192; *bok* L 210, 211, 265, 266, 320a, 359, 360a, 362, 371, 381, 0426, 429a (alleen op een wagen; de voerman staat altijd achterop de kar), P 188, Q 14, 86, 95, 101a, 102, 106, 0112, 117a, 121, 201, 202, 203, 203a, 208; *bqk* Q 22, 211, 222; *bōk* L 318a, 378, 418; *buk* L 267, 269, 290, 295, 327, 328, 329, 374, 377, Q 30, 32a, 33; *bu^ok* L 269b; **hokbok:** *hok.bok* Q 7; **zitbok:** *zet.bqk* L 322; **karbok:** *karbok* L 364;**schei:** *skei* P 186, 197; *sxei* K 278, L 159a, 164, 165, 244c, 269, 288c, 316; *sxei* L 282; *sxē* K 357; *sxē* P 51; *šei* L 265, 318b, 325, 331, 331b, 369; *šei^o* L 317; de volgende opgaven zijn meervoud: *šei^on* L 318, 318b, 320a, Q 112a; *šēi^o* L 420; **op de scheien:** *opā sxei^o* L 288, 288a; *opā šei^o* L 290; **zit op de schei:** *zet op. dā sxei* L 163, 163a; **voerste schei:** *vōrstā šei* Q 96d; **huifschei:** *ufsxē* Q 2; **zitschei:** *zetšei* L 416; **berreschei:** *berāsxēi* P 54; **schoot:** P 51; *sxo^oat* K 278; *sxūat* P 44; *sxu^ot* K 314, 353; *šōt* Q 77; *šō^ot* L 381; *šoat* L 382; *šo^ot* L 294; *šūt* L 422; *šū^ot* L 294; **bredje:** *brētjā* L 291; *brētjā* L 210; *brētjā* L 288a (een verhoogd voorschot, bij lege kar als zitplaats voor voerman); **zitbred:** *zet.brēt* Q 204a; **zitbreedje:** *zet.brētšā* L 295; **zit:** *zet* Q 117a, 193; *zets* Q 121a; **zitje:** *zetjā* Q 22; **koetsierzit:** *kutsir-zet* L 246; **zitsel:** *zetsəl* P 121, Q 78; **zitting:** *zeten* L 269; **zitplek:** *zetplek* P 48; **plank:** *planjk* P 107a; **karplank:** *kārplānjk* Q 4; **zitplank:** *zetplanjk* Q 164a; de volgende opgave is meervoud: *zetplejnk* L 361; **bankje:** *benjksā* Q 83; **voetenbankje:** *vōtābenjksā* Q 192; **leuning:** *lōnej* L 298; *lōnej* L 271; **rugleuning:** *rōklōnej* L 288a; **karkistje:** *karkišā* L 211; **vuilik:** *vūlāk* L 331, 331b (vuil = lui); **voorzij:** *vōrzi^o* L 422; **voorplacht:** *vō^orplōxt* P 55; **hoofd:** *hō^oat* K 278.

5-3-3. BOKKUSSEN

(N 101, 18b)

[Verplaatsbaar kussen voor de koetsier op de bok van dienst- en sportrijtuigen. Het kussen, dat wat hoger is dan de rest van de bok, gaat van voor naar achter schuin omhoog. Wanneer de koetsier kracht moet bijzetten, zet hij zich af op het voor-

Afb. 51. Bok met bokkussen

schild, waartegen zijn voeten staan, en drukt zich in de uitschulping van het kussen. De bokkussen voor dames zijn over het algemeen zachter dan die voor heren.

Zie afbeelding 51.2.]

kussen: *kōsan* L 371; *kēsā* Q 83; de volgende opgave is meervoud: *kōsas* L 269b; **bokkussen:** *bokkōsā* Q 117a, 203; *bōk-* L 320a, 359, 360a, 362, Q 16; *buk-* L 328; *bokkēsā* Q 86; **zitkussen:** *zetskōsā* Q 121a; **hoge zit:** *hu^ggā zet* L 374; **bokzit:** *bōkzet* L 369.

5-3-4. TREDE

(N 17, 39; N G, 59d; monogr.)

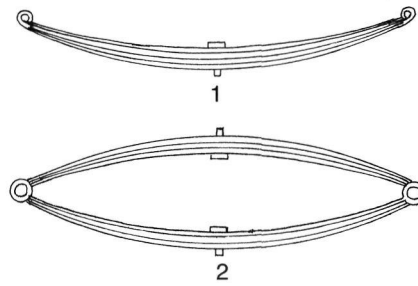
[De ijzeren opstapper die bij de huifkar aan een van de berries is opgehangen. Bij het rijtuig maakt de trede deel uit van de bak.]

trede: *trēt* L 268 (mv. *trēī*); *trēt* Q 209; *trē^ot* Q 78; *trē^oat* K 361; *trē^o.t* Q 101 (mv. *trēī*); *tri^ot* Q 1, 2; *trēt* Q 112a, 198b; *trē^oat* P 54, 107a, Q 79a; *trēt* L 290, 320a, 326, 369, 383, Q 93, 178; *trēt* L 271, 294, 295 (mv. *trēī*), 322, 324, 325, 331 (mv. *trēī*), 331b, 332, 387, Q 20; **trid:** *trēt* L 244c, 386, Q 113, 119, 197, 204a, 211; *trit* L 414, Q 193; **trede:** *trē* K 358, L 322a, 355, P 44, 48, Q 1, 98; *trē* K 357, L 329, 384, Q 4, 77; *trē* L 266, Q 19a, 111, 117a; *trē^o* Q 33; *trēī* K 278 (mv. *trēīār*), L 318, 318b, 382, 422, P 55, Q 7, 94b; *trēī* L 270, 288, 328, 381, 420, 423, 426, Q 71, 96d; *trēī* L 269, 330, 373, 374, Q 14, 97, 197; *trēī* L 164, 165, 211, 289, Q 96c; *trēī* L 282, 432; de volgende opgaven zijn meervoud: *trēīār* P 186, 197; *trēīār* L 416; *trēīār* L 163, 163a, 317, 360; *trēīār* L 159a, 289; *trīār* P 51; **opstap:** *optrē* Q 39; *optrēī* L 426; *optrēī* L 270; **opstaptrede:** *opstaptrēī* L 270; **voortreden (mv.):** *vōtrēī* L 326; **trap:** *trap* K 278, L 265, 289b, 320c, 368b, 372, 422, Q 19b, 22, 33, 78, 162; *trēp* L 321; **tretrap:** *trētrap* K 318; **trapje:** *trēpkā* L 316, 372, Q 32a, 77 (vroeger bij de mulderskar); **opstap:** *opstap* L 318b; *opstap* L 270, 332, Q 111; **voet:** *vūt* Q 77 (vroeger bij de mulderskar), 156; *vōt* Q 204a; **voetje:** *vūtjā* Q 156; *vūtšā* Q 78; *vetšā* Q 83; **marche-pied (fr.):** *maršpiē* L 374; *maspiē* K 353; *maršapiēm* Q 79a; **ijzer:** *ēīzār* L 355; **tree-ijzer:** *trēīzār* L 382; **trapijzer:** *trapīzār* L 416; **voetijzer:** *vūtīzār* L 314; **voetsteun:** *vōtstōn* Q 111; **treeplank:** *trēplanjk* Q 99*; **trengel:** *trēnāl* K 314.

5-3-5. VERING

(N 101, 16; monogr.)

[Vering van het rijtuig. Onder A. bevinden zich de algemene benamingen voor de vering, onder B, C en D de specifieke soorten. De enkele veer (B) bestaat uit een hoofdblad, waarop door middel van een in het midden aangebrachte veerbout twee of meer, telkens kortere steunbladen zijn

Afb. 52. Vering

1. enkele veer 2. dubbele veer

vastgeklemd. De dubbele veer (C), die meer gebruikt wordt, daarentegen bestaat uit twee hoofdbladen. De spiraalveer tenslotte (D) is een spiraalvormig opgewonden draad van staal of een ander veerkrachtig materiaal.

Zie afbeelding 52.]

A. de volgende opgaven zijn algemene benamingen voor de vering: **veer:** *vēr* Q 3; *vēr* L 269, Q 111, 203; de volgende opgaven zijn meervoud: *vērā* Q 39, 111; *vērā* L 269b, 289, 320a, Q 86, 111; **vering:** *vērenj* L 371, 432a, Q 27, 117a; *vērenj* L 265, 359, 360a, 362; *vērenj* L 269a, 374, Q 16, 111; *verenj* Q 162; **ressort (fr.):** *resōr* L 282, Q 1; *resor* P 188; *rasō^or* Q 162; de volgende opgaven zijn meervoud: *rasōrs* Q 3, 83; *rasors* Q 86, 162; *rasōrā* Q 83, 197, 197a; **amortisseurs:** L 359, 360a, 362.

B. de volgende opgaven zijn benamingen voor de enkele veer: **enkele veren (mv.):** *enkal vērā* Q 208; **bladveer:** *blāt.vēr* L 369; *blāt-* L 299; de volgende opgave is meervoud: *blēt.vērā* L 267; **enkele vering:** *enkal vērenj* L 269; **bladvering:** *blāt.vērenj* L 317.

C. de volgende opgaven zijn benamingen voor de dubbele veer: **dubbele veren (mv.):** *dōbāl vērā* Q 208; **knipveer:** *knep.vēr* L 246; **dubbele vering:** *dōbāl vērenj* L 269.

D. de volgende opgave is een benaming voor de spiraalveer: **spiraalveer:** L 369.

5-3-6. INSTAPGREEP

(N 101, 19)

[Elk van de ijzeren grepen naast de deur van het rijtuig, die het instappen vergemakkelijken.]

greep: *grēp* L 269; *grīap* Q 117a; de volgende opgave is meervoud: *grēpā* L 369; **handgreep:** *hant.grēp* P 188; de volgende opgave is meervoud: *hant.grēpen* Q 111; **grip:** *grip* L 369; **handvat:** *han^o.vat* L 299, Q 27; *hant.vat* Q 86; de volgende opgaven zijn meervoud: *hant.vatān* L 246, 259, 317, 360a, 362, Q 203; *han^o-* L 320a, 381; **handhaaf:** *hantef* Q 83 (mv. —*tēvā*), Q 86 (mv. —*tēvā*); **houvasten (mv.):** *hevastān* L 353.

5-3-7. BIEZEN

(N 101, 21)

[Fijne lijntjes die als versiering op het hele rijtuig zijn aangebracht.]

biezen: *bizə* L 269, 299, 381, P 188, Q 1, 16, 27, 86, 111, 117a, 162 (enk. *bis*), 203; *bī^əzə* Q 39; *bēzə* L 328; *bēzə* L 267; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *bis* K 278; *biš* L 424; **biesjes:** *biskəs* Q 86, 98; *biskə* Q 83; *bēskəs* L 359, 360a, 362, 369; *bišəs* L 246; de volgende opgave is enkelvoud: *beskə* Q 162; **strepen:** *strēpə* L 320a; **filees:** *filēs* Q 3; **sjablonen:** *šablōnən* Q 121a.

5-3-8. OSSENOOG

(N 101, 22)

[Piepklein, meestal rond raampje (met ongeveer 1 cm doorsnede) in de achterwand van het rijtuig]

kijkgat: *ki^ək.gāt* L 269, 269b; **loergat:** *lurgāt* L 317; **kijkgaatje:** *kik.getjə* L 246; *kik.gētšə* L 359, 360a, 362; **loergaatje:** *lurgētjə* L 320a; *lōrgētjə* L 369; **kijklok:** *kiklō^ək* Q 117a; **loerlok:** *lurlōx* Q 121a; **spion:** *spi^əun* L 320a; **spionnetje:** *spi^əonəkə* Q 3; **ruitje:** *rijtjə* L 289, 328; **venster-tje:** *venstərəkə* Q 1; *venstərəkə* Q 86; *venstərtjə* Q 240; **ossenooog:** *osənō^əx* L 371; *osə^əx* Q 98; **kijkens:** *kikəs* Q 117a; **loerens:** *lu^ərəs* Q 117a; **kijkuit:** *kikut* Q 118; **raampje:** *rēməkə* L 289.

5-3-9. SCHOOTSKLEED

(N 101, 20; monogr.)

[Leren vel dat over de schoot van de koetsier en de passagiers van een rijtuig gelegd werd als bescherming tegen de koude.]

vel: *vel* Q 1; **schootsvel:** *šōts.vel* Q 27; *šōts-* Q 16, 98; *šōts-* L 371; *šu^əts-* L 265, 320a, 369, 432a, Q 111, 117a, 121; *šjts-* L 359, 360a, 362; *šu^əts.vel* Q 203; *sxu^əts.vel* L 267; de volgende opgave is meervoud: *šu^əts.velə* L 328; **schaap-vel:** *šōp.vel* Q 121a; **deken:** *dəkən* L 282, Q 111; *dēkə* L 269, 269b; **koetsdeken:** *kuts.dēkə* L 353; **paardsdeken:** *pərs.dēkən* L 353; **scholk:** *sxolek* L 269b; *sxōlək* L 289; *šolək* Q 117a; **serge (fr.):** *sōdə* Q 83, 240; *sadə* P 188; **schoot:** *sxōt* P 188; *šu^ət* L 374; **leren dek:** *lērə dek* Q 118; **kniedek:** *knidek* L 299; **schootkleed:** *sxōtkli^ət* L 246; **schootlap:** *šōtlap* Q 86; **couverte (fr.):** *kuvert* P 188; **knieboks:** *knijboks* L 369.

ALFABETISCH REGISTER van woordtypen en lemmatitels (in hoofdletters)

A

- aaf 19
 AAN, STRENGHAKEN ~ DE BER-
 RIES 45
 aan, te licht ~ de rug 83
 aankarren 81
 aanspan 98
 aanspannertuppen 44
 aardbak 36
 aardekruiwagel 88
 aardekruiwel 88
 aardhak 75
 aardhouw 76
 aardkar 4
 aardkar, bak van de ~ 36
 aardkarbak 6, 36
 aardkarbrak 36
 aardskar 4
 achter, hoofdbred van ~ 33
 achter, schutbred van ~ 33
 achterbred 32, 58
 achterbredje 33
 achterdam 74
 achtereind 43
 achterhaam, haken van de ~
 45
 achterhaam, haken voor de ~
 45
 achterhaamhaken 45
 achterhoofdbred 33
 achterhouweel 75
 ACHTERNAAFBAND, MIDDEN- EN
 ~ 20
 ACHTEROVERSLAAN, DE HOOG-
 KAR DOEN ~ 79
 ACHTEROVERSLAAN, DE STORT-
 KAR DOEN ~ 78
 achterscheer 69
 achterschei 47
 ACHTERSCHIJF 20
 achterschutbred 33
 achterslaander 6
 achterstbredje 33
 achterste 43
 achterste bred 32
 achterste bredje 33
 achterste dam 74
 achterste gespan 61
 achterste hak 75
 achterste hoofdbred 33
 achterste karhak 75
 achterste plank 34
 achterste schutbred 33
 achterste stek 75
 achterste stelt 75
 achterste steun 75
 achterste stop 34
 achterste stopsel 34
 achterstek 75
 achterstelt 75
 achterstijp 75
 achterstop 34
 achterstopsel 34
 achterstoten 78
 achtertompem 41
 ACHTERUIT, MET DE KAR ~
 RIDEN 77
 achteruit rijden 78
 achteruit stoten 78
 achteruit varen 78
 achteruit zetten 77
 ACHTERVORK 68
 achtervork 69
 ACHTERWAND 32
 af, op en ~ varen 81
 afkarren 81
 AFLADEN 78
 aile (fr.) 26
 aks 21, 76
 amortisseurs 103
 ang 44
 angen 18
 anggleuven 18
 arm 22, 39
 armen 67, 69, 93
 armen, kleine ~ 69
 AS 21
 as 21
 as, bak van de ~ 23
 as, holten ~ 21
 as, houten ~ 21
 as, houteren ~ 21
 as, hulteren ~ 21
 as, kas van de ~ 23
 as, lade van de ~ 23
 ASARM 21
 ASARM, SCHEEN VAN DE ~ 23
 asbak 23
 asbalk 23
 asbed 23
 asbedschijf 20
 ASBLOK 22
 asblok 23
 ashout 23
 asjelen 21
 askas 23
 aslade 23
 aslager 23
 aspulm 23, 56
 assenbed 23
 assenblok 23
 assenkast 23
 assenlade 23
 assenstok 23
 ast 21
 astenbed 23

B

- baalzak 64
 bache (fr.) 71
 bache, kar bet een ~ 7
 bache, kar met een ~ 7
 bachekar 7
 bak 6, 35, 65
 BAK 35
 bak, kruiwagel met ~ 88
 bak van de aardkar 36
 bak van de as 23
 bak van de kar 36
 bak van de slagkar 36
 bak van slagkar 36
 bakje 65
 bakkar 6, 88
 bakkerskar 100
 bakkruigen 87
 bakkruikar 88
 bakkruiwagel 88
 BAKKRUIWAGEN 87
 bakkruiwagen 87
 bakplanken 91
 bakschur(k)kar 88
 BALANS 60
 balans 60
 balansen 83
 balein 19
 balk 29
 balken 46, 56
 balken, schrage ~ 69
 band 96
 band, in de ~ hangen 84
 banden 72
 bankje 102
 barou (wa.) 11
 BAROUCHE 101
 barouche (fr.) 101
 bascule (fr.) 49
 be(e)r 39, 92
 bedieningskar 100
 been 74
 begijnenkarretje 100
 begnon (wa.) 11
 ben 65
 ber(r)e 39, 92
 ber(ri)g 39, 92
 ber(ri)g, staartje van de ~ 43
 ber(ri)genstel 40
 ber(ri)gjes 93
 berband 58
 berd 25, 31

berd, voorste ~ 31
 bergingsbak 65
 bergpin 46
 bermhouter 64
 bermपाल 62
 berreschei 102
 berrestek 75
 BERRIE 38
 berrie 38, 92
 berrie, broek van de ~ 41
 berrie, korte ~ 39
 berrie, lange ~ 39
 berrie, licht in de ~ 84
 berrie, losse ~ 39
 berrie, zwaar in de ~ 84
 berrienagel 47
 berriepriem 47
 BERRIES, SPIL VAN DE ~ 46
 BERRIES, STRENGHAKEN AAN DE
 ~ 45
 berriesbeschermers 58
 berriespil 46
 berring 39, 93
 berring, losse ~ 39
 berstek 74
 besace (fr.) 65
 beslag 58
 beslagsels 58
 bet, kar ~ een bâche 7
 bet, kruiwagel ~ sponnen 88
 beugel 49
 beugelen 72
 beugels 71
 beugsels 72
 biesjes 104
 BIEZEN 104
 biezen 104
 bijbak 66
 bijplanken 91
 bik 76
 bikkal 76
 binnen, kar met de brakken ~
 6
 binnenslaander 6
 binnenslagbak 6
 binnenslager 6
 binnenslieter 6
 binnenstaander 6
 bladveer 103
 bladvering 103
 blok 22, 49, 70
 blok, middelste ~ 56
 blokfrein 70
 blokken 17, 54
 BODEM 34
 bodem 34
 bodem, planken voor de ~
 35
 bodem van de kar 35
 bodembreder 35

bodemplanken 35
 boerenkruikar 88
 boerenwagen 98
 bok 49, 49, 74, 75, 90, 102
 BOK 102
 bok, houten ~ 49
 bokken 56
 BOKKUSSEN 102
 bokkussen 103
 bokzit 103
 bolderkar 11
 bolderwagel 7
 bolderwagen 7, 11
 bomen van de kar 39
 bomen van de ledders 29
 bomenbeschermers 58
 bomenkar 8
 bomennuts 8
 bomenringen 58
 bommelkar 82
 boogde repen 71
 boom 28, 37, 39, 91
 boom, de kar met de ~ in de
 hoogte zetten 80
 boom van de leier 29
 boombeslag 58
 boomezel 8
 boomkar 8, 11
 boomkoets 8
 boomnuts 8
 boompjes 28, 92
 boomplaten 58
 boomwagel 8, 11
 BOOMWAGEN 7
 boomwagen 8
 boomwager 11
 boomzeel 45
 boor 91
 bortelbak 6
 bortelkar 4
 bortelwagel 11
 bortelwagen 11
 boshak 76
 boterkar 10
 bottelen 81
 BOTTERIKEN 61
 botteriken 62
 botterkar 82
 bout 46, 91
 boutogen 49
 bovenbok 56
 brak 36, 101
 brak, de kar is te los in de ~
 81
 brakbak 36
 brakbomen 46
 brakhouder 46
 brakkar 6
 brakken 41, 46
 brakken, kar met de ~ binnen 6

brakken, kar met de ~ buiten
 6
 brakkenbout 46
 brakkenijzer 58
 brakkruiwagen 87
 brakplanken 91
 brakslagen 46
 brakslagers 46
 brakstukken 46
 braktompen 41, 44
 brancard 40
 bred 25, 29, 32, 58, 59, 90
 bred, achterste ~ 32
 bred, kruikar met losse ~ 89
 bred, voorste ~ 29
 breder, schubkarre met losse ~
 90
 brederplanken 91
 bredje 25, 31, 33, 102
 bredje, achterste ~ 33
 bredje, voorste ~ 31
 bredjes 59
 bredjes, kruiwagen met ~ 87
 bredjes, rechte ~ 59
 brik 13, 101
 BRIK 101
 brikje 101
 BRIL 57
 bril 58
 brillbred 58
 brilplank 58
 broek 41, 67
 broek van de berrie 41
 broekijzer 58
 broekschei 47
 broodbak 65
 broodkas 65
 broodzak 64
 brug 43, 47
 bruggen 29
 brugijzer 44
 brugschei 43
 buis 20
 buiten, kar met de brakken ~
 6
 buitenslaander 6
 buitenslagbak 6
 buitenslager 6
 buitenslieter 6
 buitenstaander 6
 bus 20
 C
 calèche (fr.) 101
 camion (fr.) 13
 char-à-bancs (fr.) 101
 clitchèt, grote ~ 6
 clitchèt, kleine ~ 6
 clitchètbak 36

- commissioneerkar 7
 couverte (fr.) 104
- D**
- dag, de kar een heilige ~ geven 80
 dagen 18
 dak 102
 dam 19, 73
 dam, achterste ~ 74
 dam, kleine ~ 74
 dammetje 74
 dammetje, klein ~ 74
 damstek 75
 daveren 81
 DE HOOGKAR DOEN ACHTER-
 OVERSLAAN 79
 de kar een heilige dag geven 80
 DE KAR GEREFORMEERD MAKEN 80
 de kar gereformeerd maken 80
 de kar geus zetten 80
 de kar in de ho stoten 80
 de kar is te los in de brak 81
 de kar is verrateld 81
 de kar kippen 78
 de kar lam maken 80
 de kar laten opschieten 80
 de kar met de boom in de
 hoogte zetten 80
 de kar omkappen 78
 de kar onbruikbaar maken 80
 de kar opslieten 80
 de kar opstijpen 80
 DE KAR WIPT 82
 DE STORTKAR DOEN ACHTER-
 OVERSLAAN 78
 deel 25
 degel 49
 degelhaak 49
 degelklammen 49
 degelkrammen 49
 degelsklammen 49
 degen 47, 49, 74
 degenijzer 49
 degenkrammen 49
 degenoren 49
 deger 49
 deichsel (d.) 37
 dek, leren ~ 104
 deken 104
 DELEN, UITSTEKENDE ~ VAN DE
 TREKSCHIE 43
 dennen 29
 derde been 75
 dessi 37
- dessiboom 38
 deuvels 18
 diable (fr.) 8
 die, kar ~ slaat 82
 dijsem 37
 dijsem, korte ~ 38
 dijsem, lange ~ 38
 dijsemboom 38
 DISSEL 36
 dissel 36
 dissel, dobbele ~ 38
 dissel, enkele ~ 38
 dissel, korte ~ 38
 disselberen 39
 disselboom 37
 disselboom, halve ~ 38
 disselboom, korte ~ 38
 disselbraam 40
 disselgespan 98
 disselraam 40
 disseltje, kort ~ 38
 disselvork 67
 disselwagen 11
 disselwager 11
 distel 37
 distel, kromme ~ 38
 distelboom 37
 distelboom, korte ~ 38
 distelboom, lange ~ 38
 distelenboom 38
 distelnuit 67
 dobbel gespan 61, 98
 dobbel warsel 61
 dobbel warselen 61
 dobbele dissel 38
 dobbele schei 61
 dubbelspan 98
 doek 71
 DOEN, DE HOOGKAR ~ ACHTER-
 OVERSLAAN 79
 DOEN, DE STORTKAR ~ ACHTER-
 OVERSLAAN 78
 DOGKAR 99
 dogkar 99
 dogkarspeken 19
 DOKTERSKAR 100
 dokterskar 100
 dokterskarretje 100
 dokterssjees 100
 dokterswagen 100
 doktoorskar 100
 doktoorskarretje 100
 doktoorskoetsje 100
 dom 19
 domblok 20
 domme knecht 75
 domme kracht 75
 doorgaande schei 44
 DRAAGBALKEN 45
 draagbalken 46
- draagband 96
 draagblokken 56
 draaghulp 96
 draagmolen 70
 draagriem 95
 draagschei 47, 48
 draaias 70
 draaibout 47
 draaibred 58
 draaiend onderstel 70
 draaihout 48
 draaimolen 70
 draaip plank 58
 draaischei 48
 draaispil 46
 draaistang 47
 dragen 84
 dragen, licht ~ 83
 dragen, te licht ~ 83
 dragen, te zwaar ~ 84
 drekkruikar 88
 dresseerkar 101
 driebeen 75
 driebok 75
 driepikkel 11, 75
 DRIEPOOT 75
 driepoot 75
 driepoter 75
 drievoet 75
 driewieler 11
 DRIEWIELIGE KAR 10
 driewielkar 11
 drijfnagel 91
 dubbel dwarshout 61
 dubbel eghaam 60
 dubbel koppel 60
 dubbel warshout 61
 dubbele schei 61
 dubbele veren 103
 dubbele vering 103
 dubbele zwing 61
 dubbelkar 6
 dubbelsjees 99
 dubbelspan 98
 dübelen (d.) 18
 duimen 18
 duvel 8
 duvelskar 8
 dwarsbalken 56
 dwarshout 61
 dwarshout, dubbel ~ 61
 dwarsrichels 41
 dwarsschei 41, 61
- E**
- eerste schei 43
 eghaam 59
 eghaam, dubbel ~ 60
 en, op ~ af varen 81

en, op ~ neer karren 81
enkele dissel 38
enkele veren 103
enkele vering 103
enkelkar 3
erg stoten 83
evenaar 60
ewegdoen 87
ezel 51, 75

F

feestkoets 101
filees 104
foeperen 84
forceren 80
frein (fr.) 70

G

gaan, op laten ~ 80
gaan, terug-op ~ 78
gaffel 75
gaillard (fr.) 8, 11
galg 95
GALLOT 11
galiot (wa.) 11
galiotje (wa.) 11
galjoen 8
galling 95
garden 95
gardenierswagen 13
garing 17
gekloofde speken 19
gekloven speek 19
gekruien 86
geladen, te licht in de rug ~ 83
geladen, te locht in de rug ~ 83
geladen, te zwaar ~ 84
geladen, te zwaar op het paard ~ 84
gen, te licht in ~ rug 83
gen, te zwaar in ~ rug 84
GEREFORMEERD, DE KAR ~
MAKEN 80
gereformeerd, de kar ~ maken 80
gereten speek 19
geriefbak 66
gerij 1
gescheer 1
gescheerbak 66
geschei 41
gescherpte speek 19
gespan 1, 40, 61, 98
gespan, achterste ~ 61
gespan, dobbel ~ 61
gespeekte, plat ~ 19

gespeekte, rond ~ 19
gestel 40
gestelbomen 39
gestelbout 46
gestelhout 47
gestelnagel 47
gestelschei 41
getuigbak 65
geus, de kar ~ zetten 80
geus maken 80
gevaar 1, 98
gevaar, licht ~ 1
geveer 1, 98
geveer, licht ~ 1
geveers 1
geven, de kar een heilige dag ~ 80
gezaagde speek 19
GIERKAR 10
grabben 53, 59
GRABBEN 59
grabjes 59
grabstekken 52, 59
grabstekker 52
grabstokken 53
grapogen 57
greep 103
griffelen 80
grip 103
groentenkruikar 89
grote clitchèt 6
grote kruikar 89
grote kruiwagen 89
grote slagkar 6
grote slagskar 6
gudden 17, 18
gudpin 18
gutten 17

H

haak 45, 49
haam, te zwaar in de ~ 84
haamklinken 45
haamselstreng 45
hachten 44
hachten, pinnen voor de ~ 44
hachtenschei 43
hachtschei 43
hak 74, 75
hak, achterste ~ 75
haken van de achterhaam 45
haken voor de achterhaam 45
haletten 62
halve disselboom 38
hameel 60
hand 93
hand van de kruiwagen 93
handen 44
handgreep 103
handhaaf 44, 93, 103
handhou 93
HANDKAR 8
handkar 9
handkarretje 9
HANDVAT 93
handvat 93, 103
handvolles 93
handwagen 9
hangbak 65
hangen, in de band ~ 84
hangen, in de onderhulp ~ 83
haverbak 65
haverkas 65
havermand 65
heilige, de kar ~ een dag geven 80
hekken 28, 64
hekken (mv) 95
help 96
helphaak 43, 45
helpzeel 96
hem 70
herenkoets 101
hervaren 86
hinderstop 34
hingelen 44
ho, de kar in de ~ stoten 80
hoddelkar 82
hoddelskar 82
hodderkar 82
hoefschei 43
hoekstekken 52
HOEPELS 71
hoepels 72
hoes 71
hoge hoogsels 59
hoge zit 103
hokbok 102
holten as 21
hond 43, 49, 51, 56
HONDENKAR 10
hondje 49, 51
honskar 10
hoofd 31, 90, 102
hoofd, voorste ~ 31
hoofdberd 31, 90
hoofdberd van voor 31
hoofdberd, voorste ~ 31
HOOFDBORD 90
hoofdbred 30, 32, 90
hoofdbred, achterste ~ 33
hoofdbred van achter 33
hoofdbred van voor 30
hoofdbred, voorste ~ 30
hoofdbredje 90
hoofdschei 43
hoofdsel 31, 90

hoofdstuk 31, 90
 hoofdstuk, voorste ~ 31
 hoogbred 31
 hooghak 76
 hooghorten 64
 HOOBKAR 2
 hoogkar 3
 HOOBKAR, STEUNPAAL VOOR
 OPGESLAGEN ~ 75
 hoogkarber(ri)g 39
 hoogschotten 59
 HOOGSEL 58
 hoogsel 58
 hoogsel, recht ~ 59
 hoogselbred 59
 hoogsels, hoge ~ 59
 hoogseltje 59
 hoogte, de kar met de boom in
 de ~ zetten 80
 hooikar 3
 hooilatten 95
 hooileertje 95
 hooileieren 27
 hooileiers 27
 HOOIPALEN 62
 hooipalen 62
 hooiraam 95
 horden 28
 horens 62
 hort 64, 95
 horten 64
 hortje 95
 hortjes 59, 64
 honselkar 82
 hotselaar 82
 hotselkar 82
 hotsen 81
 houderschei 48
 hout 48, 51, 75
 houtblok 49, 50, 56
 houtbok 49, 50, 56
 houten as 21
 houten bok 49
 houten karas 21
 houten Nel 51
 HOUTEN SLEEPBLOK 66
 houter 53, 56
 houteren as 21
 houterpennen 18
 houtkar 8
 houtmarjan 8
 houtraam 51
 HOUTRONG 49
 houtschamel 49
 houtschamer 49
 houtschei 47
 houtschemel 50
 houtschemer 50
 houtwagel 8
 houtwagen 8, 11

houvasten 93, 103
 houweel 74, 76
 HOUWEEL 75
 houwhout 48
 HUIF 70
 huid 71
 huidbeugels 72
 huidje 71
 HUIFKAR 6
 huidkar 7
 huidrepen 71
 huidringen 72
 huifschei 102
 huifschuif 72
 huifwagen 7
 huis 58
 huisten 57
 huivenkar 7
 huizen 57
 huizer 57
 hulp 95
 hulpijzers 58
 hulteren as 21
 hup terugzetten 77
 hup zetten 77
 hup-terug kruien 78
 huppen 78
 huts 7

I

IETS, MET DE KAR RIJDEN, ~ VER-
 VOEREN 76
 ijzer 47, 103
 ijzeren 53
 ijzeren oog 49
 ijzeren oren 49, 57
 ijzeren slekken 58
 ijzeren staaf 47
 ijzers 53
 in de band hangen 84
 in, de kar ~ de ho stoten 80
 in, de kar is te los ~ de brak
 81
 in, de kar met de boom ~ de
 hoogte zetten 80
 in de onderhulp hangen 83
 in, licht ~ de berrie 84
 IN, TE LICHT ~ DE RUG 83
 in, te licht ~ de rug 83
 in, te licht ~ de rug geladen
 83
 in, te licht ~ gen rug 83
 in, te locht ~ de rug 83
 in, te locht ~ de rug geladen
 83
 in, te zwaar ~ de haam 84
 IN, TE ZWAAR ~ DE RUG 84
 in, te zwaar ~ de rug 84
 in, te zwaar ~ gen rug 84

in, zwaar ~ de berrie 84
 INHALEN 77
 INSTAPGREEP 103
 is, de kar ~ te los in de brak
 81
 is, de kar ~ verrateld 81
 is, ze ~ opgeslagen 80
 its 91

J

jachtwagen 101
 JANPLEZIER 101
 janplezier 101
 jante (fr.) 17
 jean-plezier 101
 jutteren 81

K

kant, kopse ~ 17
 kap 71, 102
 KAP 102
 kapkar 4, 100
 kappen 58
 kapsjees 99
 KAR 1
 kar 1, 98
 kar, bak van de ~ 36
 kar bet een bâche 7
 kar, bodem van de ~ 35
 kar, bomen van de ~ 39
 kar die slaat 82
 KAR, DRIEWIELIGE ~ 10
 kar, klinkende ~ 82
 kar, korte ~ 4
 kar, lange ~ 3
 KAR, MET ~ DE ACHTERUIT
 RIJDEN 77
 kar met de brakken binnen 6
 kar met de brakken buiten 6
 KAR, MET DE ~ RIJDEN, IETS
 VERVOEREN 76
 kar met een bâche 7
 KAR, MET STAANDE ~ VAREN
 84
 kar, platte ~ 13
 kar, toeë ~ 88
 kar, verratelde ~ 81
 karaaf 19
 karas 21
 karas, houten ~ 21
 karbak 6, 36
 karbak, korte ~ 36
 karbe(e)r 39
 karber(r)je 39
 karber(ri)g 39
 karberrie 39
 karbeugels 72
 karbodem 35

karbok 75, 102
 karboom 38, 39
 karbout 46
 karbrak 6, 36
 karbrakken 39, 46
 karbred 25, 30, 32
 karbuidel 65
 karbus 20
 kardam 73
 kardegel 49
 kardom 19
 kargestel 40
 karhaak 43
 karhak 74, 75
 karhak, achterste ~ 75
 karhoofd 31
 karhoogsel 59
 karhout 47, 49
 karhouter 53, 64
 KARHUIS 2
 karkettelen 45
 karketting 45
 karkettings 45
 karkistje 65, 102
 karklammen 57
 karklingen 45
 karklinken 44
 karknecht 75
 karlade 23
 karledderen 27
 karledders 27
 karleer 28
 karleieren 27
 karleiers 27
 karmand 65
 karmandje 65
 karmik 75
 karmouw 26
 karnaaf 19
 karnagel 47, 91
 karogen 57
 karoren 57
 karpaal 75
 karpalen 62
 karpin 46
 karplank 25, 102
 karrad 16
 KAREN 81
 karren 81
 karren, op en neer ~ 81
 karrenas 21
 karrenbak 6, 36
 karrenber(ri)g 39
 karrenbodem 35
 karrenbok 75
 karrenboom 38, 39
 karrenbout 46
 karrenbrakken 39
 karrengestel 40
 karrenhelp 96
 karrenkistje 65
 karrenklingen 45
 karrenknecht 75
 karrenmandeltje 65
 karrennaaf 19
 karrenpaal 75
 karrenplanken 25
 karrenrad 16
 karrenscheien 41, 47
 karrenspeek 19
 karrenstaart 43
 karrenstijp 74
 karrenstop 34
 karrenwiel 16
 karrepen 71
 karretje 1, 10, 98
 karrongen 51
 karschei 41, 43, 47, 48
 karschoft 31
 karschof 31
 karspeek 19
 karspil 46
 karsponnen 25
 karstaart 41
 karstek 74, 75
 karstelt 73
 KARSTEUN 72
 karsteun 75
 karstijp 75
 kartomp 41
 kartoppen 41
 karweien 81
 karwiel 16
 karwip 75
 karzak 64
 karzeel 45
 kas 23
 kas van de as 23
 kennef 49
 kerstel 40
 kettelen 45
 kettingen 45
 kettings 45
 kielhelp 96
 kijkens 104
 kijkgaatje 104
 kijkgat 104
 kijklok 104
 kijkkuit 104
 kinken 24
 kipbak 6, 36
 kiphout 48
 kipkar 4, 88
 kipkeper 49
 kippen 78, 79, 82
 kippen, de kar ~ 78
 kipschei 47, 48
 kipschurgskar 88
 kipschurskar 88
 kipspil 46
 kipwagen 88
 kist 65
 kistbord 31
 kistborden 25
 kisten, kruigel met ~ 88
 kisten, kruiwagel met ~ 88
 kistenkruikar 88
 kistenkruiwagel 88
 kistje 65
 klabotsen 81
 klam 49
 klammels 57
 klammelstekken 52
 klammen 53, 57
 klammers 57
 klammershouter 53
 klampen 53
 klamstekken 52
 klamstekker 52
 klapschei 47
 klapschijf 20
 klatsen 81
 klauwen 49
 klein dammetje 74
 klein rad 66
 kleine armen 69
 kleine clitchèt 6
 kleine dam 74
 kleine slagkar 6
 kleine stek 75
 kleine steun 75
 klemmen 57
 klep 47, 71
 klik 8
 klingbalk 43
 klingels 45
 klingenscheien 43
 klingpinnen 44
 klingschei 43
 klingtoppen 44
 klingtoppen 44
 klinkarmen 44
 klinken 44
 klinkende kar 82
 klinkenschei 43
 klinkkar 4
 klingschei 43
 kloterkar 81
 klohorten 64
 klotsen 45
 klotskar 82
 kluppels 53
 knapzak 65
 knecht, domme ~ 75
 knecht, luie ~ 75
 knieboks 104
 kniedek 104
 knikken 82
 knipveer 103

knoppen 44
knuppel 19
knuppelen (mv.) 60
KOETS 98
koets 98
koetsdeken 104
KOETSIER 98
koetsier 98
koetsierzit 102
koetsje 99
koetskar 98, 100
koetskarretje 99
koetssjees 99
koetsspeek 19
koetswagen 98
koffer 23
komp 36
komp, schur(k)kar met losse ~ 89
komp, schurgskar met losse ~ 90
kompenkruikar 88
kompenkruiwagel 88
kompenkruiwagen 87
komschur(k)kar 88
komschurgskar 88
koning 51, 70
koningsbred 58
kop 17, 31, 60, 90
kopbred 31
kopbreder 33
kopeind 31
kopeindje 90
kophoofdbred 31
koppel 60
koppel, dubbel ~ 60
koppelbalken 69
koppelschei 61
koppen 44
kopplank 31
kopschei 43
kopschot 31
kopse kant 17
kopstuk 31, 90
kopvelgen 17
korenkar 3
korf 26
kort disseltje 38
korte berrie 39
korte dijsem 38
korte dissel 38
korte disselboom 38
korte kar 4
korte karbak 36
korte kruikar 88
korte stek 75
kraan 90
kracht, domme ~ 75
kralplanken 91
KRAM 49
kram 49
kramblok 50
krammen 53, 57
kramogen 57
kramp 49
kramp 49
kramstaken 53
kramstekken 52
kramstekker 52
krat 64, 65
kratbalken 64
krieks 1
krik 75
kromme distel 38
kroon 90
kruien 78, 86
KRUIEN 86
kruien, hup-terug ~ 78
kruigebodem 35
kruigel 84
kruigel met kisten 88
kruigen 84, 86
kruigenber(ri)gen 93
kruigenplanken 91
kruigenriem 95
kruikar 85
kruikar, grote ~ 89
kruikar, korte ~ 88
kruikar, lange ~ 89
kruikar, met de/een ~ varen 86
kruikar met losse bred 89
kruikar met losse slagen 89
kruikar met planken 88
kruikar, open ~ 89
kruikar, platte ~ 89
kruikar, toeë ~ 88
kruikar, varen met de ~ 86
kruikaras 91
kruikarber(ri)g 93
kruikarber(ri)gje 93
kruikarbomen 92
kruikarbout 91
kruikarbreder 91
kruikarhelp 96
kruikarhulp 96
kruikarlicht 96
kruikarpegel 91
kruikarplanken 91
kruikarpoten 94
kruikarren 86
kruikarrenhulp 96
kruikarriem 95
kruikarrullen 91
kruikarstompelen 95
kruikarstumpelen 95
kruikarzeel 96
kruikoord 97
kruilicht 96
kruiriem 95
kruisbijnl 76
kruisstijp 74
kruiswaal 84
kruiswaaalhulp 96
kruiswaaalriem 95
kruiswaaalsriem 95
kruiwagel 84
kruiwagel bet sponnen 88
kruiwagel, lange ~ 89
kruiwagel met bak 88
kruiwagel met kisten 88
kruiwagel met mouwen 88
kruiwagel, open ~ 89
kruiwagel, platte ~ 89
kruiwagel, toeë ~ 87
kruiwagelbe(e)r 92
kruiwagelber(ri)g 93
kruiwagelbomen 92
kruiwagelen 86
kruiwagelenberden 91
kruiwagelhelp 96
kruiwagelhulp 96
kruiwagelkisten 91
kruiwagelleer 95
kruiwagelplanken 91
kruiwagelpoten 94
kruiwagelriem 95
kruiwagelsberre 92
kruiwagelschotten 91
kruiwagelshelp 96
kruiwagelshulp 96
kruiwagelskisten 91
kruiwagelsplanken 91
kruiwagelspoten 94
kruiwagelsriem 95
KRUIWAGEN 84
kruiwagen 84
kruiwagen, grote ~ 89
kruiwagen, hand van de ~ 93
kruiwagen met bredjes 87
kruiwagen, met de ~ varen 86
kruiwagen met planken 87
kruiwagen met zijplanken 87
kruiwagen, open ~ 89
KRUIWAGEN, PLATTE ~ 89
kruiwagen, platte ~ 89
KRUIWAGENAS 91
kruiwagenber(ri)g 93
KRUIWAGENBERRIE 91
kruiwagenberries 92
kruiwagenhelp 96
kruiwagenkoord 97
kruiwagenleertje 95
kruiwagenplanken 91
kruiwagenpoten 94
kruiwagenriem 95
kruiwagensplanken 91
kruiwagenspoten 94
kruiwagensriem 95

KRUIWAGENWIEL 91
 kruiwager 85
 kruiwalenhulp 96
 kruiwariem 95
 kruiwaspoten 94
 kruiwel 84
 kruiwelbe(e)r 92
 kruiwel mouwen 91
 kruiwelpoten 94
 kruiwelraam 95
 kruiwelriem 95
 kruiwelsberre 92
 kruiwelsberrie 92
 kruiwelschulp 96
 kruiwelsmouwen 91
 kruiwelsmouwer 91
 kruiwelsplanken 91
 kruiwelspoten 94
 kruiwelsriem 95
 kruiwen 84
 kruiwenplanken 91
 kruiwenriem 95
 KRUIZEEL 95
 kruizeel 96
 kuip 36
 kussen 103
 kutscher (d.) 98
 kwikkelen 82
 kwikken 82
 kwinkelen 82

L

laadbak 36
 laadkomp 36
 laadplanken 91
 LADDERBOOM 28
 ladderkruikar 89
 laddersteunblokken 56
 lade 23, 66
 lade van de as 23
 LADEN 76
 LADING 76
 lageras 23
 lam, de kar ~ maken 80
 LAMOEN 39
 lamoen 40
 lamoenbomen 39
 LANDAUER 100
 landauer 100
 lang warsel 61
 langbe(e)r 39
 langber(ri)g 39
 LANGBOOM 68
 langboom 68
 lange berrie 39
 lange dijsem 38
 lange distelboom 38
 lange kar 3
 lange kruikar 89

lange kruiwagel 89
 lange scheien 44
 lange stelt 75
 lange wagel 11
 lange wagen 11, 68
 langkar 3
 langkruikar 89
 langschur(g)skar 89
 langschur(k)kar 89
 langstotskar 90
 langwagel 11, 68
 LANGWAGEN 11
 langwagen 11, 68
 langwagenarmen 69
 langweg 68
 laphak 76
 laten, de kar ~ opschieten 80
 laten, op ~ gaan 80
 latjes 95
 latten 95
 lattenbredjes 64
 lattenplaat 95
 lattenraam 95
 LATWERK 95
 ledder 27
 ledderbalk 29
 ledderblokken 56
 ledderboom 28
 ledderen 95
 ledderkar 3
 ledders, bomen van de ~ 29
 ledderschalen 29
 leddersproten 29
 ledderstekken 52
 leddertje 95
 leer 27
 leerbalk 29
 leerboom 29
 leerden 29
 leersproten 29
 leerstekken 52
 leertje 95
 leier 27
 leier, boom van de ~ 29
 leierbalk 29
 leierboom 28
 leiergrabben 53
 leierplanken 27
 leiers 95
 leiersblokken 56
 leierscheien 29
 leierstukken 29
 leiertje 95
 leiertjes 27
 leierwanden 27
 leren dek 104
 leuning 102
 licht 75, 96
 licht dragen 83
 licht gevaar 1

licht geveer 1
 licht in de berrie 84
 licht, te ~ 83
 licht, te ~ aan de rug 83
 licht, te ~ dragen 83
 LICHT, TE ~ IN DE RUG 83
 licht, te ~ in de rug 83
 licht, te ~ in de rug geladen 83
 licht, te ~ in gen rug 83
 licht, te ~ op de rug 83
 licht, te ~ van voor 84
 lichthaken 45
 lichtriem 95
 lichtlekken 58
 lichtzeel 96
 lits 97
 locht, te ~ in de rug 83
 locht, te ~ in de rug geladen 83
 lodderkar 82
 loerens 104
 loergaatje 104
 loergat 104
 loerlok 104
 loopscheen 20
 loopvlak 24
 looper 66
 los, de kar is te ~ in de brak 81
 loshouweel 76
 losse berrie 39
 losse berring 39
 losse, kruikar met ~ bred 89
 losse, kruikar met ~ slagen 89
 losse planken 91
 losse, schubkarre met ~ breder 90
 losse, schur(k)kar met ~ komp 89
 losse, schurgskar met ~ komp 90
 losse, schurgskar met ~ zijbreder 89
 losse stel 70
 losse trekschei 61
 luie knecht 75
 LUNS 20
 LUNSSCHIJF 20

M

madam 73
 MAKEN, DE KAR GEREFORMEERD ~ 80
 maken, de kar gereformeerd ~ 80
 maken, de kar lam ~ 80
 maken, de kar onbruikbaar ~ 80

- maken, geus ~ 80
 mallejan 8
 mand 65
 manègekar 13
 mannetje 49, 51
 marche-pied (fr.) 103
 marjan 8
 marktmand 65
 matzak 64
 mechaniek 69
 MELKKAR 10
 melkkar 10
 melkkarretje 10
 melkskar 10
 melkwagen 10
 mestbak 36
 mestkar 4, 88
 mestkruigen 87
 mestkruikar 88
 mestkruiwagel 88
 mestkruiwagen 87, 88
 mestschur(k)kar 88
 mestschurskar 89
 mestwagen 88
 MET DE KAR ACHTERUIT RIJDEN 77
 met, de kar ~ de boom in de hoogte zetten 80
 MET DE KAR RIJDEN, IETS VERVOEREN 76
 met de kruiwagen varen 86
 met de/een kruikar varen 86
 met de/een schurskar varen 86
 met, kar ~ de brakken binnen 6
 met, kar ~ de brakken buiten 6
 met, kar ~ een bâche 7
 met, kruigel ~ kisten 88
 met, kruikar ~ losse bred 89
 met, kruikar ~ losse slagen 89
 met, kruikar ~ planken 88
 met, kruiwagel ~ bak 88
 met, kruiwagel ~ kisten 88
 met, kruiwagel ~ mouwen 88
 met, kruiwagen ~ bredjes 87
 met, kruiwagen ~ planken 87
 met, kruiwagen ~ zijplanken 87
 met, schamerblok ~ ring 50
 met, schubkarre ~ losse breder 90
 met, schur(k)kar ~ losse komp 89
 met, schur(k)kar ~ planken 88
 met, schur(k)kar ~ ruls 89
 met, schur(k)kar ~ zijplanken 88
 met, schurgskar ~ losse komp 90
 met, schurgskar ~ losse zijbreder 89
 met, schurgskar ~ planken 88
 MET STAANDE KAR VAREN 84
 met, varen ~ de kruikar 86
 middelste blok 56
 middelste rom 56
 middelste romblok 56
 MIDDELSTE RONGBLOK 56
 middelste rongblok 56
 middelste schamelblokken 56
 middelste schamelsblok 56
 middelste schei 56
 middelste schemel 56
 middelste schemelblok 56
 middelste schemer 56
 middelste schemerblok 56
 middelste schemersblokje 56
 MIDDEN- EN ACHTERNAAFBAND 20
 middenronblok 56
 middenrong 56
 mik 75
 molen 13, 70
 MOLEN 70
 molenkar 13
 molenskar 13
 molenstel 70
 molenwagel 13, 70
 MOLENWAGEN 11
 molenwagen 11
 mouw 36
 mouwen, kruiwagel met ~ 88
 mouwenkruis 26
 mouwenkruiwagel 88
 mouwenkruiwel 88
 mouwkruiwagel 88
 mouwskruiwagel 88
 mouwtjes 26
 muil 67
 MUILBAND 20
 musette (fr.) 65
 mutsen 58
 N
 NAAF 19
 naaf 19
 naafblok 19
 NAAFBUS 20
 naas 19, 67
 nagel 91
 neer, op en ~ karren 81
 nekleer 97
 Nel, houten ~ 51
 net 65
 nonnenkar 100
 nonnenwagen 100
 noodhaak 45
 nuts 7
 O
 ogen 45, 57
 omhoogspannen 80
 omhoogstoten 79
 omkappen 79
 omkappen, de kar ~ 78
 omloopstukken 17
 omslaan 82
 onbruikbaar, de kar ~ maken 80
 ONDERBAK 65
 onderbak 65
 onderboom 46
 onderhulp, in de ~ hangen 83
 onderkist 66
 onderstel 40
 onderstel, draaiend ~ 70
 ondersteunder 75
 ondersteunsels 74
 oog 49
 oog, ijzeren ~ 49
 oogstkar 3
 oogstledder 27
 oogstleier 27, 95
 oogstleren 28
 oogstpalen 64
 oogstwagel 11
 op de scheien 102
 op en af varen 81
 op en neer karren 81
 op laten gaan 80
 op stek zetten 80
 op, te licht ~ de rug 83
 op, te zwaar ~ het paard geladen 84
 op, zit ~ de schei 102
 op-terug varen 78
 open kruikar 89
 open kruiwagel 89
 open kruiwagen 89
 open schur(k)kar 89
 open schurgkar 89
 opgaanders 53
 OPGESLAGEN, STEUNPAAL VOOR ~ HOOGKAR 75
 opgeslagen, ze is ~ 80
 opkappak 6
 opkappen 78, 79
 opkappen, willen ~ 83
 opkipkar 4

- opkippen 78, 79, 82
oplaten 80
opschieten, de kar laten ~ 80
opschuiver 72
opslaan 79, 82
opslagbak 36
opslagen 79, 82
opslagkar 4
opslieten, de kar ~ 80
opstaanders 53
opstaner 29
opstaners 53
opstap 103
opstaprede 103
opstijpen, de kar ~ 80
opstoten 78, 79
optrede 103
opzetsel 59
opzwicken 83
oren 44, 45, 49, 57
oren, ijzeren ~ 49, 57
OSSENOOG 104
ossenoog 104
ovale speek 19
overdraaien 80
- P**
- paal 75
paard, te zwaar op het ~ geladen 84
paardje 51, 75
paardsbak 65
paardsdeken 104
paardskar 98
paardskoets 98
paardswagen 98
palen 53, 62
peelhekken 64
pegel 47, 91
pennen 18, 44
piel 47
pik 76
pikhouweel 76
pikkel 75
pin 46, 91
pinnen voor de hachten 44
pioche (fr.) 76
plaatjes 58
planchertje 66
plank 24, 34, 58, 102
plank, achterste ~ 34
plank, voorste ~ 90
planken 95
planken, kruikar met ~ 88
planken, kruiwagen met ~ 87
planken, losse ~ 91
planken, schur(k)kar met ~ 88
planken, schurgskar met ~ 88
planken voor de bodem 35
- plankenbodem 35
plankenkar 88
plankenkruikar 88
plankenkruiwagen 87
plankenkruuwen 87
plankerkruikar 88
plat gespeekte 19
plat leggen 80
plateau 13
plateauwagel 13
PLATEAUWAGEN 13
plateauwagen 13
platen 58
platspeek 19
platte kar 13
platte kruikar 89
platte kruiwagel 89
platte kruiwagen 89
platte schur(k)kar 89
platte schurskar 89
platte speek 19
platte spon 19
platte stotskar 90
platte wagel 13
platte wagen 13
platwagen 13
ploeghaam 60
ploegrad 66
poggenhort 64
postwagen 101
POTEN 94
poten 94
provisiebak 65
pul 56
pulf 56
pulm 23, 56
pulp 56
- R**
- raam 40, 51, 95
raamdoek 64
raamijzer 53
raampje 104
raamwerk 51
rad 15
rad, klein ~ 66
rad, voorste ~ 66
radbout 91
radje 66
raketkar 82
rammelen 81
RAMMELKAR 81
rammelkar 81
rammelkarretje 81
rammelskar 81
ratelen 81
ratelkar 81
recht hoogsels 59
rechte bredjes 59
- reep 95
reformereren 80
REM 69
rem 70
rennagel 47
repen 71
repen, boogde ~ 71
ressort (fr.) 103
ressortenkar 98
ressortkar 98
riem 95
riemsel 95
rijden 77, 87
rijden, achteruit ~ 78
RIJDEN, MET DE KAR ACHTERUIT ~ 77
RIJDEN, MET DE KAR ~, IETS VERVOEREN 76
rijkoets 98
RIJTUIG 97
rijtuig 97
RIJTUIG MET TWEE PAARDEN 98
ring, schamerblok met ~ 50
rol 50
rolblok 50
rollen 66, 91
rom 51
rom, middelste ~ 56
romblok 49, 50
romblok, middelste ~ 56
romblokken 53, 54
romenkar 10
romhouer 53
romkluppels 53
rommen 51
romogen 57
romstekken 52
romstekker 52
romstokken 52
romstuk 52
ron 50
ronblok 49, 50
ronblokken 54
rond gespeekte 19
ronde speek 19
ronde spon 19
ronden 51
rong 50, 51
rongblok 49, 50, 53
RONGBLOK, MIDDELSTE ~ 56
rongblok, middelste ~ 56
RONGBLOKKEN 54
rongblokken 54
rongbok 56
RONGEN 51
rongen 51
rongenoog 57
rongenstaak 53
ronggaten 57

ronggater 57
 ronghouter 53
 rongkluppelen 53
 rongkluppels 53
 rongkneppels 53
 rongkoter 57
 RONGOGEN 57
 rongogen 57
 rongoren 57
 rongstaken 53
 rongstekken 52
 rongstekker 52
 rongstijpels 53
 rongstokken 52
 rongstuk 52
 ronhouten 53
 ronnen 51
 rongen 57
 ronstekken 52
 ronstekker 52
 ronstokken 53
 rontjes 51
 roomkar 10
 ROSBAK 65
 rosbak 65
 rosbuidel 65
 ROSDOEK 64
 rosdoek 64
 rosmant 65
 rosplank 66
 roszak 64
 rothak 76
 rug 90
 rug, te licht aan de ~ 83
 RUG, TE LICHT IN DE ~ 83
 rug, te licht in de ~ 83
 rug, te licht in de ~ geladen 83
 rug, te licht in gen ~ 83
 rug, te licht op de ~ 83
 rug, te locht in de ~ 83
 rug, te locht in de ~ geladen 83
 RUG, TE ZWAAR IN DE ~ 84
 rug, te zwaar in de ~ 84
 rug, te zwaar in gen ~ 84
 rug, te zwaar te ~ 84
 rugleuning 102
 ruif 95
 ruitje 104
 rullen 66, 91
 rullenrad 66
 rullenspeek 19
 ruls 89, 91
 ruls, schur(k)kar met ~ 89
 RULSKAR 89
 rulskar 89
 rummel 19

S
 sabel 49
 schaaivel 104
 schachten 45
 schambers 55
 schamelblok 50, 55
 schamelblokken 53
 schamelblokken, middelste ~ 56
 schamelen 53, 55
 schamelenblok 55
 schamelhout 53
 schamelkluppel 53
 schamelron 51
 schamelrongen 51
 schamelsblok, middelste ~ 56
 schamelsblokken 55
 schamelstekken 52
 schamelstekker 52
 schamen 53
 schamer 49
 schamerblok met ring 50
 schamerblokken 55
 schameren 55
 schamerstekken 52
 schamper 75
 schansenblok 49
 schavelier 65
 schavier 65
 scheen 23
 SCHEEN VAN DE ASARM 23
 scheenas 24
 scheenstukken 24
 scheer 67, 69
 schei 19, 40, 43, 47, 48, 53, 61, 102
 SCHEI 40
 schei, dobbele ~ 61
 schei, doorgaande ~ 44
 schei, dubbele ~ 61
 schei, eerste ~ 43
 schei, middelste ~ 56
 schei, voorste ~ 43, 102
 schei, zit op de ~ 102
 scheibalken 46
 scheiblokken 56
 scheidings 18
 scheien 29, 56, 95
 scheien, lange ~ 44
 scheien, op de ~ 102
 scheienkar 89
 scheienkruikar 89
 SCHEIENKRUIWAGEN 88
 scheienkruiwagen 88
 scheigater 57
 scheikoppen 44
 scheikruikar 89
 scheikruiwagen 88

scheikruiwagen 88
 scheilat 49
 scheistek 48
 scheistekken 52
 scheistukken 52
 scheitompen 44
 scheitoppen 44
 schemel 50
 schemel, middelste ~ 56
 schemelblok 49, 50
 schemelblok, middelste ~ 56
 schemelblok, voorste ~ 49
 schemelblokken 53, 55
 schemelen 53, 55
 schemelenblokken 55
 schemelhout 56
 schemelrongen 51
 schemelronnen 52
 schemels 49, 55
 schemelsblok 50, 55
 schemelstekken 52
 schemenblokken 55
 schemer 49, 50
 schemer, middelste ~ 56
 schemer, voorste ~ 50
 schemerblok 50
 schemerblok, middelste ~ 56
 schemerblokken 55
 schemerbok 50
 schemeren 55
 schemerronden 52
 schemers 53, 55
 schemersblok 50
 schemersblokje, middelste ~ 56
 schemersblokken 55
 schenkel 24
 schermplaat 58
 schieben (d.) 87
 schier 19
 schijf 20
 schoft 31, 90
 schoft, voorste ~ 31
 schoftplanken 31
 schoggelen 81
 schoggelkar 82
 schokkelen 80
 schokkelkar 82
 SCHOKKEN 80
 schokken 80
 schokselkar 82
 scholk 104
 schommelbak 66
 schonen 26
 schoor 75
 schoot 102, 104
 schootbred 31, 33
 schootkleed 104
 schootlap 104
 SCHOOTSKLEED 104

schootsvel 104
 schoren 69
 schot 25, 31, 90
 schot, voorste ~ 31
 schotbred 33
 schotsels 31
 schotten 59
 schouderriem 95
 schraag 50, 75
 schrage balken 69
 schubkar (d.) 86
 schubkarbomen 92
 schubkarre met losse breder
 90
 schubkarrenboom 92
 schubkarrennagel 91
 schubschurkar 88
 schudden 81, 83
 schuif 65, 70, 72
 schuifblokken 56
 schuifring 72
 schuifstek 48
 schuil 72
 schur(k)kar 85
 schur(k)kar met losse komp
 89
 schur(k)kar met planken 88
 schur(k)kar met ruls 89
 schur(k)kar met zijplanken
 88
 schur(k)kar, open ~ 89
 schur(k)kar, platte ~ 89
 schur(k)kar, toeë ~ 88
 schur(k)karhelp 96
 schur(k)karriem 95
 schur(re)skar, toeë ~ 88
 schurgelen 86
 schurgelskar 86
 schurgen 86
 schurgerskar 86
 schurgkar 85
 schurgkar, open ~ 89
 schurgkarlicht 96
 schurgriem 95
 schurgskar 85
 schurgskar met losse komp
 90
 schurgskar met losse zijbreder
 89
 schurgskar met planken 88
 schurgskar, toeë ~ 88
 schurgskarhelp 96
 schurkarbomen 92
 schurkkarbout 91
 schurkkarnagel 91
 schurkkarplanken 91
 schurreskar 85
 schurskar 85
 schurskar, met de/een ~ varen
 86

schurskar, platte ~ 89
 schurskarhelp 96
 schurskarrenas 91
 schurskarrenboom 92
 schurskarrenkop 90
 schurskarrennagel 91
 schurskarrenplanken 91
 schut 31
 schut, voorste ~ 31
 schutbred 31, 33, 90
 schutbred, achterste ~ 33
 schutbred van achter 33
 schutbred van voor 31
 schutbred, voorste ~ 31
 schuthekken 64
 schutsel 25, 31
 schutsels 59, 95
 serge (fr.) 104
 sierkuts 100
 sjablonden 104
 SJEES 99
 sjees 99
 sjeesje 99
 sjiel 1
 sjouwen 81
 slaagstek 48
 slaan 80, 82
 slaat, kar die ~ 82
 slagbak 6, 36
 slagberrie 39
 slagbomen 46
 slagboom 38
 slagbout 46
 slagbrak 6
 slagen 26
 slagen 80
 slagen, kruikar met losse ~
 89
 slagenkar 3
 slagers 26
 SLAGHOUT 47
 slaghout 48
 slaghouster 46
 slagijzeren 47
 slagkar 3
 slagkar, bak van ~ 36
 slagkar, bak van de ~ 36
 slagkar, grote ~ 6
 slagkar, kleine ~ 6
 slagkarbak 36
 slagpin 46
 slagring 20
 SLAGSCHEI 47
 slagschei 47, 48
 slagschijf 20
 slagskar 3
 slagskar, grote ~ 6
 slagskarbak 36
 slagspil 46
 slagtoppen 44

slagtoten 41
 slee 65, 66
 sleep 95
 sleepblok 70
 sleephout 66
 slegers 46
 slek 24
 slekjes 58
 SLEKKEN 58
 slekken 58
 slekken, ijzeren ~ 58
 slichten 58
 sliethout 48
 slietschei 48
 SLIJKPLAAT 20
 slijtlaatjes 58
 slob 66
 slof 66
 sloof 23
 slot 48, 49
 slotbalk 49
 sluif 72
 sluitboom 49
 sluithaak 49
 sluihout 48
 sluiting 48, 49
 sluitkrammen 49
 sluitogen 49
 sluitschei 48
 sluitstek 48
 sluitstuk 48
 sluitwerk 49
 smalle speek 19
 smeerbok 75
 smeerpoot 75
 SNUIT 67
 snuit 67
 sociable (fr.) 101
 SPAAK 18
 spaak 19
 span 98
 spanboom 38
 spanstek 74
 spanstekken 52
 speek 18
 speek, gekloven ~ 19
 speek, gekloven ~ 19
 speek, gereten ~ 19
 speek, gescherpte ~ 19
 speek, gezaagde ~ 19
 speek, ovale ~ 19
 speek, platte ~ 19
 speek, ronde ~ 19
 speek, smalle ~ 19
 speken 29
 speken, gekloofde ~ 19
 spieën 18
 spil 19, 46, 91
 SPIL VAN DE BERRIES 46
 spion 104

- spionnetje 104
 spiraalveer 103
 sploot 29
 spon 19
 spon, platte ~ 19
 spon, ronde ~ 19
 sponnen 25, 28, 29
 sponnen, kruiwagel bet ~ 88
 spoorradje 66
 SPORTEN 29
 sproot 19
 sprootsen 29
 sproten 29
 sprotenkruiwagen 88
 sproter 29
 staaf 47
 staaf, ijzeren ~ 47
 staak 53, 75
 STAANDE, MET ~ KAR VAREN 84
 staanden 53
 staanderik 75
 staanders 53, 75
 staart 41, 69
 staartbred 33
 staarten 45
 staartje van de ber(ri)g 43
 staatswagen 98
 stang 47
 steekbred 59
 steekbredjes 59
 steekhoogsel 59
 steekhout 48
 steel 74
 stek 48, 73
 stek, achterste ~ 75
 stek, kleine ~ 75
 stek, korte ~ 75
 stek, op ~ zetten 80
 stekhout 48
 stekje 75
 stekken 52, 95
 stekkrammen 49
 stel 40
 stel, losse ~ 70
 stelbomen 39, 46
 stelt 73, 75
 stelt, achterste ~ 75
 stelt, lange ~ 75
 steldam 73
 stelthaak 43, 49
 steltstek 74
 ster 20
 steun 74, 75
 steun, achterste ~ 75
 steun, kleine ~ 75
 steunbalk 74
 steunbalken 69
 steunblokken 56
 steunboom 75
 steunders 74
 steunpaal 75
 STEUNPAAL VOOR OPGESLAGEN
 HOOGKAR 75
 steunstek 75
 steunstekken 52, 75
 steunt 75
 stijp 74, 75
 stijpels 95
 stijpen 53
 stijpje 75
 stijpstek 75
 stijpvork 75
 stoel 74
 stok 74
 stokkelkar 82
 stokken 52
 stoot 20
 stootbak 9
 stootkar 9, 86
 stootkarretje 9
 stootkruikar 88
 stootplaten 58
 STOOTRING 20
 stootscheen 20
 stootschei 47
 stootschijf 20
 stootwagel 9
 stop 31
 stop, achterste ~ 34
 stop, voorste ~ 31
 stopbred 31, 33
 stoppen 41
 stopsel 31, 34
 stopsel, achterste ~ 34
 stopsel, voorste ~ 31
 stopselplankje 91
 stopfels 25
 storten 79
 STORTKAR 3
 stortkar 4
 stoten 41, 77, 80
 stoten, achteruit ~ 78
 stoten, de kar in de ho ~ 80
 stoten.erg ~ 83
 stoten, terug-op ~ 78
 stots 41
 stotskar 86
 stotskar, platte ~ 90
 stotskar varen 86
 stotskarhelp 96
 streefhouten 53
 strengels 45
 STRENGEN 44
 strengen 44, 45
 STRENGHAKEN AAN DE BERRIES 45
 strengselen 44
 strepen 104
 streven 69
 strevers 69
 strontschei 43
 stropketting 45
 stroppen 45
 stuikelen 81, 83
 stuiken 81
 stuk 17
 stumpelen 94
 stumpels 94
 stut 74, 75
 stutboom 75
 stutpaal 75
 stuurkar 10
 sulki 99
 T
 tandemkar 100
 tappen 44
 tappen/zapfen (d.) 44
 te, de kar is ~ los in de brak 81
 te licht 83
 te licht aan de rug 83
 te licht dragen 83
 TE LICHT IN DE RUG 83
 te licht in de rug 83
 te licht in de rug geladen 83
 te licht in gen rug 83
 te licht op de rug 83
 te licht van voor 84
 te locht in de rug 83
 te locht in de rug geladen 83
 te, te zwaar ~ rug 84
 te zwaar dragen 84
 te zwaar geladen 84
 te zwaar in de haam 84
 TE ZWAAR IN DE RUG 84
 te zwaar in de rug 84
 te zwaar in gen rug 84
 te zwaar op het paard geladen 84
 te zwaar te rug 84
 terug-ju varen 78
 terug-ju zetten 77
 terug-op gaan 78
 terug-op stoten 78
 terug-op varen 78
 terug-uit varen 78
 terugduwen 78
 terughuppen 78
 terugstoten 77
 terugstuiken 78
 terugvaren 78
 terugzetten 77
 terugzetten, hup ~ 77
 terwarsschei 56, 61
 tilburietje 99
 tilburits 99
 TILBURY 99

tilbury 99
 toeë kar 88
 toeë kruikar 88
 toeë kruitwagel 87
 toeë schur(k)kar 88
 toeë schur(re)skar 88
 toeë schurgskar 88
 tombereau (fr.) 11
 tomp 41
 tompen 44
 tonkar 100
 TONNEAU 100
 tonneau 100
 tonneautje 100
 tonnetje 100
 tonnie 100
 tonnis 100
 TOOT 41
 top 41
 toppen 44
 toten 41, 58
 trap 103
 trapijzer 103
 trapje 103
 trapkoets 101
 tred 103
 trede 103
 tree-ijzer 103
 treeplank 103
 treestrap 103
 trekbalk 8
 trekbomen 39
 TREKHAAK 43
 trekhaak 43
 trekhaam 60
 trekhaken 45
 trekken 44
 trekker 44
 trekkettingen 45
 trekoren 44
 trekpunt 67
 TREKSCHAI 43
 trekschai 43, 61
 trekschai, losse ~ 61
 trekschai, tweede ~ 43
 TREKSCHAI, UITSTEKENDE DELEN
 VAN DE ~ 43
 trekstel 45
 trekstelt 73
 trektoppen 44
 trekzelen 45
 trekzeler 45
 tremen 39, 93
 trengel 103
 trid 103
 trikebale (wa.) 8
 trog 36
 tromp 41, 53
 trompen 26, 57

trompenogen 57
 trompenstekken 52
 trompogen 57
 trompselstek 53
 trompstek 52
 trouwkoets 100
 trulbred 58
 trulplank 58
 turfbreder 64
 TURFHEKKEN 64
 turfhekken 64
 turfhorten 64
 turfhortjes 64
 turfleier 64
 turfschoor 64
 tusas 23
 tweede trekschai 43
 tweegespan 98
 tweespan 98
 tweespanner 98
 tweespanning warselen 61
 tweespanningd 98
 tweespanswarshout 61

U

UITSTEKENDE DELEN VAN DE
 TREKSCHAI 43
 uitvaren 86
 UITWIJKEN 77
 uts 7

V

vaartuig 1
 valijzer 58
 van, bak ~ de aardkar 36
 van, bak ~ de as 23
 van, bak ~ de kar 36
 van, bak ~ de slagkar 36
 van, bak ~ slagkar 36
 van, bodem ~ de kar 35
 van, bomen ~ de kar 39
 van, bomen ~ de ledders 29
 van, boom ~ de leier 29
 van, broek ~ de berrie 41
 van, haken ~ de achterhaam
 45
 van, hand ~ de kruitwagen 93
 van, hoofdbred ~ voor 31
 van, hoofdbred ~ achter 33
 van, hoofdbred ~ voor 30
 van, kas ~ de as 23
 van, lade de as ~ 23
 VAN, SCHEEN ~ DE ASARM 23
 van, schutbred ~ achter 33
 van, schutbred ~ voor 31
 VAN, SPIL ~ DE BERRIES 46
 van, staartje ~ de ber(ri)g 43
 van, te licht ~ voor 84

VAN, UITSTEKENDE DELEN ~ DE
 TREKSCHAI 43
 varen 76, 86
 varen, achteruit ~ 78
 varen met de kruikar 86
 varen, met de kruitwagen ~
 86
 varen, met de/een kruikar ~
 86
 varen, met de/een schurskar ~
 86
 VAREN, MET STAANDE KAR ~
 84
 varen, op en af ~ 81
 varen, op-terug ~ 78
 varen, stotskar ~ 86
 varen, terug-ju ~ 78
 varen, terug-op ~ 78
 varen, terug-uit ~ 78
 varen, voorakker ~ 81
 varing 1
 varkensbak 64
 varkenshekken 64
 varkenshort 64
 VARKENSHORT, -BAK 64
 varkenskrat 64
 varkensrug 64
 vast voorbred 30
 veer 8, 103
 vel 104
 veldhaam 60
 VELG 16
 velg 16
 velgblok 17
 velgdeuvels 18
 velgenband 17
 velgenkrans 17
 velghout 17
 velgkrans 17
 velgpin 18
 velgronde 17
 velgstukken 17
 vellie 17
 velling 16
 vellingblok 17
 vellingkrans 17
 vellingkoppen 17
 vellingkrans 17
 vellingrondsel 17
 vellingsschoen 17
 vellingstokken 17
 vellingstuk 17
 velm 17
 velmstukken 17
 venning 17
 venstertje 104
 verbindingen 18
 VERBINDINGSPENNEN 18
 veren, dubbele ~ 103

- veren, enkele ~ 103
 vergaar 17
 vergaarhout 17
 vergaderings 17
 VERGARINGEN 17
 vergaringen 17
 verhoogselen 59
 verhoogsels 59
 VERING 103
 vering 103
 vering, dubbele ~ 103
 vering, enkele ~ 103
 verkruien 86
 verrateld, de kar is ~ 81
 verratelde kar 81
 versterkingsstukken 69
 vervaren 86
 vervoeren 87
 VERVOEREN, MET DE KAR RIJDEN,
 IETS ~ 76
 vic 101
 VICTORIA 101
 victoria 101
 vierwieler 2, 13, 98
 vierwielige wagen 13
 vierzitter 100
 vis-à-vis (fr.) 101
 vlakken 26, 59
 vlikkenschoor 64
 vloer 35
 voederbak 65
 voederkruiwagel 88
 voegen 18
 voerbak 65
 voeren 77, 81, 86
 voerknecht 98
 voerlui 98
 voerman 98
 VOERTUIG 1
 voerzak 64
 voet 103
 voeten 94
 voetenbankje 102
 voetijzer 103
 voetje 103
 voetjes 94
 voetsteun 103
 voiture (fr.) 97
 voiture-karretje 98
 voiture-tje 97
 voor, haken ~ de achterhaam
 45
 voor, hoofdberd van ~ 31
 voor, hoofdbred van ~ 30
 voor, pinnen ~ de hachten 44
 voor, planken ~ de bodem
 35
 voor, schutbred van ~ 31
 VOOR, STEUNPAAL ~ OPGESLA-
 GEN HOOGKAR 75
 voor, te licht van ~ 84
 voorakker, varen 81
 voorber(ri)g 39
 voorberd 31
 voorboom 38, 39
 voorbred 30
 voorbred, vast ~ 30
 voorbredje 31
 voordam 74
 voorhachten 45
 voorhoofd 31
 voorhoofdbred 31
 voorkant 31
 voorkettingen 45
 voorklingen 45
 voorklinken 45
 voorkop 31
 voorkopeind 31
 voorplacht 102
 voorplank 31, 90
 voorplankje 90
 voorplaten 58
 voorrad 66
 voorschachten 45
 voorschei 43
 voorschot 31
 voorschot 31, 90
 voorschotsels 31
 voorschut 31
 voorschutbred 31
 voorschutsel 31
 voerslaander 6
 voerspan 45
 voerspankettingen 45
 voerspankettings 45
 voerspanklingen 45
 voerspankettingen 45
 voerspansklinken 45
 voerspanselek 58
 voerspanstroppen 45
 voerspanzeel 45
 voorstangen 45
 voorste berd 31
 voorste bred 29
 voorste bredje 31
 voorste hoofd 31
 voorste hoofdberd 31
 voorste hoofdbred 30
 voorste hoofdstuk 31
 voorste plank 90
 voorste rad 66
 voorste schei 43, 102
 voorste schemelblok 49
 voorste schemer 50
 voorste schoft 31
 voorste schot 31
 voorste schut 31
 voorste schutbred 31
 voorste stop 31
 voorste stopsel 31
 voorstijp 74
 voorstop 31
 voorstopbred 31
 voorstopsel 31
 voorstreng 45
 VOORSTRENGEN 45
 voorstroppen 45
 voorstuk 31
 voortreden 103
 voortrein 66
 voortrekken 45
 voortrekker 45
 voortrekklinken 45
 voorvork 67
 VOORWAND 29
 VOORWIEL 66
 voorwiel 66
 voorzelen 45
 voorzeler 45
 voorzij 102
 VORK 66
 vork 67, 74, 75
 vorkele 67
 vorkje 74, 75
 vortkruien 86
 vortvaren 86
 vortvoeren 87
 vrachten 81
 vrachtrijden 81
 vrachtvaren 81
 vregelbred 58
 vregelsbred 58
 vruchtenraam 95
 vuilik 65, 102

 W
 wagel 2, 11, 13, 98
 wagel, lange ~ 11
 wagel, platte ~ 13
 wagelgestel 40
 wagemolen 70
 wagelrader 16
 wagtje 10, 98
 wagelvorkele 67
 WAGEN 1
 wagen 1, 11, 13, 98
 wagen, lange ~ 11, 68
 wagen, platte ~ 13
 wagen, vierwielige ~ 13
 wagenboom 39
 wagenbredden 25
 wagemogel 40
 wagenknecht 75
 wagenrad 16
 wagentje 2, 98
 wagenvorkele 67
 wagenwiel 16
 wagen 13
 wagonet (fr.) 101

warsbred 41
 warsel 61
 warsel, dobbel ~ 61
 warsel, lang ~ 61
 warselen 61
 warselen, dobbel ~ 61
 warselen, tweespanning ~ 61
 warselhout 61
 warshout 61
 warshout, dubbel ~ 61
 warsschei 61
 weel 74
 wegdoen 87
 wegkruien 86
 wegvaren 86
 wegvoeren 86
 WIEL 15
 wiel 16
 WIELBESLAG 18
 wiggen 18
 willen opkappen 83
 wimpel 8
 windplank 58
 wip 75
 wipkar 6
 wippen 83
 WIPT, DE KAR ~ 82
 wreef 24

Z

zak 64
 zaten 87
 ze is opgeslagen 80
 zeel 45, 96

zeelkettingen 45
 zeelklinken 45
 zeil 71
 zetselen 59
 zetsels 59
 zetten, achteruit ~ 77
 zetten, de kar geus ~ 80
 zetten, de kar met de boom in
 de hoogte ~ 80
 zetten, hup ~ 77
 zetten, op stek ~ 80
 zetten, terug-ju ~ 77
 zij 25, 95
 zijbred 25
 zijbreder, schurgskar met losse
 ~ 89
 zijbredjes 25
 zijkant 25
 zijklappen 25
 ZIJLADDER 27
 zijledderen 27
 zijleren 28
 zijplank 24
 zijplanken 91
 zijplanken, kruiwagen met ~
 87
 zijplanken, schur(k)kar met ~
 88
 zijplankjes 25
 zijshoft 25
 zijshot 25
 zijstaken 53
 zijstop 25
 zijstopsel 25
 zijstukken 25

ZIJWAND 24
 zijwand 25
 ZIJWANDEN 90
 zit 102
 zit op de schei 102
 zitbok 102
 zitbred 33, 102
 zitbreedje 102
 zitje 102
 zitkussen 103
 zitplank 102
 zitplek 102
 zitschei 102
 zitsel 102
 zitting 102
 ZOOM 72
 zoom 72
 zwaar in de berrie 84
 zwaar, te ~ dragen 84
 zwaar, te ~ geladen 84
 zwaar, te ~ in de haam 84
 ZWAAR, TE ~ IN DE RUG 84
 zwaar, te ~ in de rug 84
 zwaar, te ~ in gen rug 84
 zwaar, te ~ op het paard gela-
 den 84
 zwaar, te ~ te rug 84
 ZWENGHOUT 59
 ZWIK 67
 zwik 67
 zwikbalk 68
 zwikken 82
 zwing 61
 zwing, dubbele ~ 61
 zwingel 68

Van het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* verschenen tot nu toe de volgende afleveringen:

Deel I. Agrarische terminologie

- WLD, Inl. en I.1 dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Inleiding en Agrarische terminologie, afl. 1 (bemesten en ploegen)*, Assen, 1983 (77 en 166 p.). ISBN 90 232 1820 5.
- WLD, I.2 dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 2 (eggen en slepen)*, Assen, 1984 (80 p.). ISBN 90 232 1819 1.
- WLD, I.3 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 3 (weidebouw)*, Assen/Maastricht, 1991 (136 p.). ISBN 90 232 2634 8.
- WLD, I.4 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 4 (verbouw van graangewassen)*, Assen/Maastricht, 1992 (202 p.). ISBN 90 232 2751 4.
- WLD, I.5 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, dr. H. Brok, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 5 (verbouw van knol- en andere gewassen)*, Assen, 1994 (210 p.). ISBN 90 232 2890 1.
- WLD, I.6 dr. J. Kruijssen, drs. J. Kokkelmans, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 6 (boerderij, bedrijfsgebouwen)*, Assen, 1995 (176 p.). ISBN 90 232 3009 4.
- WLD, I.9 dr. J. Molemans, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 9 (het paard)*, Assen, 1994 (168 p.). ISBN 90 232 2920 7.
- WLD, I.10 dr. J. Molemans, lic. J. Verbeek, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 10 (paardetuig)*, Assen, 1996 (115 p.). ISBN 90 232 3145 7.
- WLD, I.12 dr. H. Cromptvoets, dr. J. Goossens, m.m.v. drs. J. van Schijndel, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 12 (kleinvee, pluimvee)*, Assen, 1998 (150 p.). ISBN 90 232 3356 5.
- WLD, I.13 lic. M. Ooms, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 13 (landbouwvoertuigen)*, Assen, 1999 (142 p.). ISBN 90 232 3490 1.

Deel II. Niet-agrarische vakterminologieën

- WLD, II.1 dr. H. Cromptvoets, m.m.v. J. van Schijndel, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 1 (huisslachter en bakker)*, Assen/Maastricht, 1986 (214 p.). ISBN 90 232 2242 3.
- WLD, II.2 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 2 (bierbrouwer en stroopstoker)*, Assen/Maastricht, 1988 (70 p.). ISBN 90 232 2410 8.
- WLD, II.3 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 3 (molenaar)*, Assen/Maastricht, 1991 (242 p.). ISBN 90 232 2669 0.
- WLD, II.4 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 4 (turfsteker en ertsontginner)*, Assen/Maastricht, 1987 (132 p.). ISBN 90 232 2306 3.
- WLD, II.5 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, m.m.v. drs. J. Busch, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 5 (mijnwerker)*, Assen/Maastricht, 1989 (293 p.). ISBN 90 232 2469 8.
- WLD, II.6 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 6 (imker, stro- of buntgrasvlechter)*, Assen/Maastricht, 1991 (128 p.). ISBN 90 232 2616 X.
- WLD, II.7 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 7 (kleermaker, naaister, handspinner, handwever, touwslager, mutsenmaakster)*, Assen, 1993 (208 p.). ISBN 90 232 2821 9.
- WLD, II.8 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 8 (pottenbakker, steenbakker, pannbakker, gres-buizenindustrie)*, Assen, 1994 (136 p.). ISBN 90 232 2872 3.
- WLD, II.9 drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 9 (metselaar, timmerman, dakdekker, loodgieter, stucadoor, huisschilder)*, Assen, 1995 (324 p.). ISBN 90 232 3034 5.
- WLD, II.10 dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 10 (schoenmaker, zadelmaker/gareelmaker)*, Assen, 1994 (107 p.). ISBN 90 232 2953 3.
- WLD, II.11 dr. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 11 (smid, loodgieter, koperlager)*, Assen, 1998 (222 p.). ISBN 90 232 3370 0.